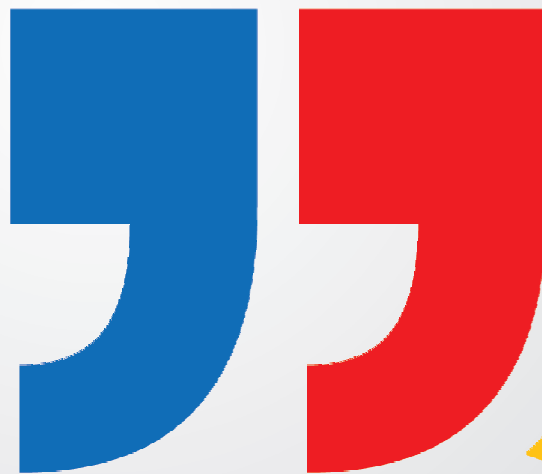

Urząd Statystyczny
w Katowicach

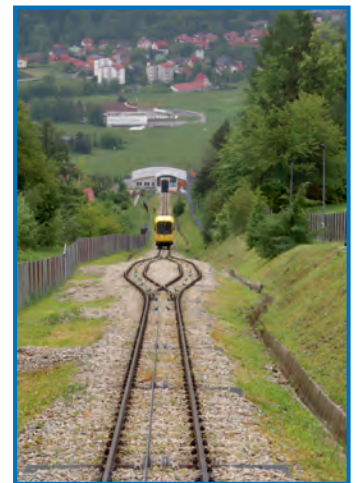
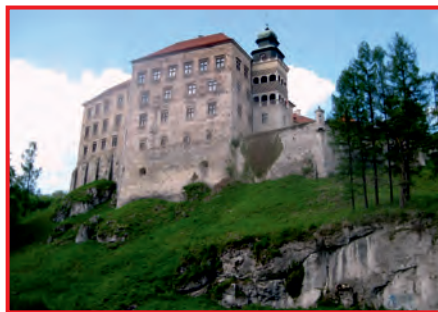
Urząd Statystyczny
w Krakowie

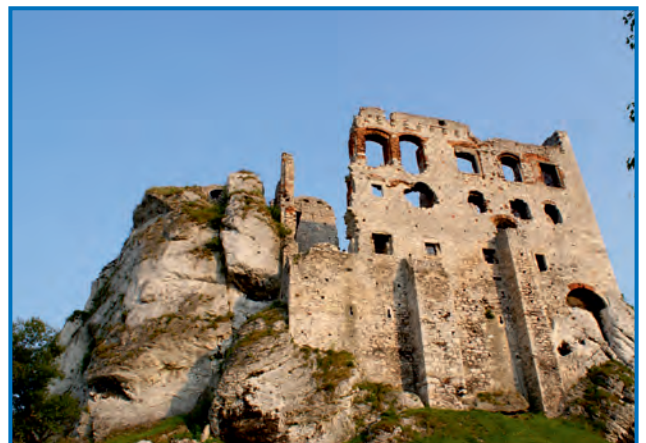
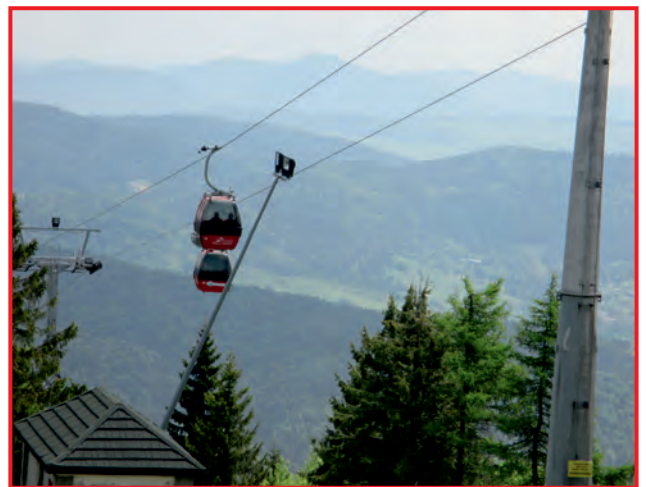
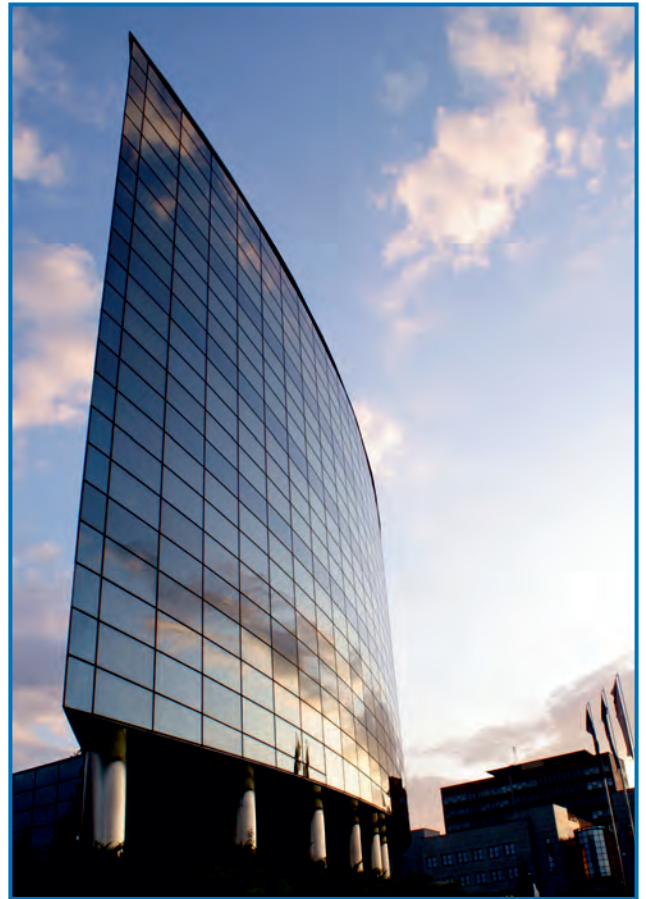
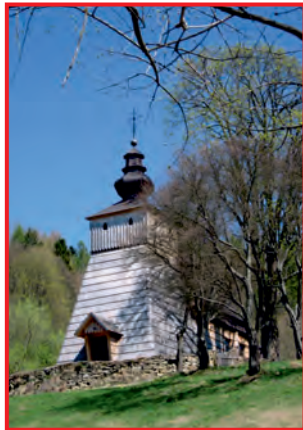
Potencjał
społeczno-gospodarczy
regionu południowego
Polski
w 2012 r.

Polska Południowa

Urząd Statystyczny
w Katowicach

Urząd Statystyczny
w Krakowie

Potencjał społeczno-gospodarczy regionu południowego Polski w 2012 r.

Opracowanie publikacji

Urząd Statystyczny w Katowicach
pod kierunkiem
Aurelii Hetmańskiej

Anita Damszel, Elżbieta Dmoch, Dorota Doniec,
Teresa Gawron, Małgorzata Góralczyk,
Barbara Hachuła, Dariusz Kaszyca,
Izabela Kluczevska, Małgorzata Knapik,
Anna Molenda, Katarzyna Mynarek,
Izabela Nieduziak, Anna Owczarek,
Elżbieta Paciorek, Elżbieta Panasiuk, Jolanta Pasek,
Renata Porębska, Michał Przybyła, Iwona Pudo,
Hanna Simon, Małgorzata Szczygieł,
Dorota Wolany, Barbara Zawada, Ilona Żurek

Urząd Statystyczny w Krakowie
pod kierunkiem
dr Krzysztofa Jakóbika

Zbigniew Bańka, Ewa Bińczycka,
Agnieszka Broś, Lucyna Cuber,
Katarzyna Gadocha, Agnieszka Godula,
Anna Gubernat, Dorota Maćkowska-Cichosz,
Marcin Marosz, Arkadiusz Mizdrak,
Elżbieta Niemiec, Barbara Nowak,
Barbara Oremus, Maria Penpeska,
Krzysztof Perkiewicz, Małgorzata Piwowarczyk,
Joanna Seweryn, Marek Skuciński,
Monika Wałaszek, Piotr Woch

Tłumaczenie na język angielski

Monika Gorzelak, Alicja Pawłowska-Pal

Opracowanie graficzne

Sylwia Arendt-Bierońska, Andrzej Marks, Iwona Więcek

Projekt okładki

Andrzej Marks

Zdjęcia

Mikołaj Karklisyjski, Maria Konieczkowska, Andrzej Marks, Piotr Porwisz, Monika Wałaszek

Druk i oprawa

Urząd Statystyczny w Katowicach, ul. Owocowa 3, 40-158 Katowice

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

ISBN 978-83-89641-40-3

Publikacja dostępna na
<http://katowice.stat.gov.pl/>
<http://krakow.stat.gov.pl/>

Szanowni Państwo,

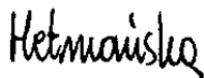
W roku bieżącym Rada Ministrów swą uchwałą przyjęła „Strategię Rozwoju Polski Południowej do roku 2020” wspólną dla województw małopolskiego i śląskiego. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom odbiorców przygotowaliśmy opracowanie ukazujące specyfikę regionu południowego. Zawiera ono charakterystyki regionu z zakresu: gospodarki, infrastruktury, demografii, jak i życia społeczności.

W publikacji dane zaprezentowane zostały na przestrzeni ostatnich kilku lat, co umożliwi Czytelnikowi prześledzenie dynamiki i kierunku zmian interesujących go zjawisk, zaś ujęcie przestrzenne pozwoli na ocenę zróżnicowania wewnętrznego regionu. Ponadto dla każdej ujętej w publikacji dziedziny region południowy zaprezentowany jest także na tle innych regionów, co ułatwi porównywanie międzyregionalne.

Część analityczną publikacji bogato ilustrowaną wykresami, uzupełnia tabela przeglądowa prezentująca region południowy na tle kraju.

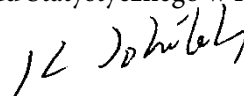
Jako autorzy mamy nadzieję, że opracowanie to będzie zajmującą lekturą zarówno dla przedstawicieli władz samorządowych, jego mieszkańców, jak i potencjalnych inwestorów zainteresowanych wiedzą o naszym regionie.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Katowicach

AURELIA HETMAŃSKA

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Krakowie

dr KRZYSZTOF JAKÓBIK

Ladies and Gentlemen,

This year, the Council of Ministers adopted a resolution of its "The Development Strategy for Southern Poland till 2020" common to the Małopolskie and Śląskie Voivodships. Meeting the expectations of customers we prepared an elaboration presenting the specificity of the Southern Region. It contains a characteristics of the region in the field of: economy, infrastructure, demography and community life.

Data in the publication are presented in the past few years, which will enable the reader to trace the dynamics and the evolution of the phenomena of interest to him, and the spatial approach will allow for an assessment of the internal diversity of the region. In addition, for each recognized in the publication field the Southern Region is also presented against the background of other regions, which will facilitate inter-regional comparisons.

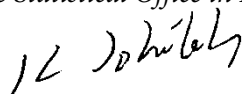
The analytical part of the publication richly illustrated with graphs, complements the review table presenting the Southern Region against the background of the country.

As authors, we hope that the publication will be interesting not only for representatives of local self-government, but its inhabitants and potential investors interested in the knowledge of our region as well.

*Director
of the Statistical Office in Katowice*

AURELIA HETMAŃSKA

*Director
of the Statistical Office in Kraków*

KRZYSZTOF JAKÓBIK, Ph. D.

SPIS TREŚCI

CONTENTS

	Przedmowa	<i>Preface</i>	3
	Uwagi metodyczne	<i>Methodological notes</i>	16
	Region południowy na tle kraju w 2012 r. (tablica przeglądowa)	<i>The Southern Region against the background of the country in 2012 (review table)</i>	44
1	Opis Strategii Rozwoju Polski Południowej	<i>Description of the Development Strategy for Southern Poland</i>	57
2	Charakterystyka regionu południowego	<i>Characteristics of the Southern Region</i>	61
3	Ludność i procesy demograficzne	<i>Population and demographic processes</i>	69
4	Rynek pracy	<i>Labour market</i>	79
5	Budżety gospodarstw domowych	<i>Household budgets</i>	89
6	Infrastruktura komunalna, komunikacja	<i>Municipal and communication infrastructure</i>	95
7	Mieszkania	<i>Dwellings</i>	103
8	Edukacja	<i>Education</i>	113
9	Ochrona zdrowia	<i>Health care</i>	125
10	Pomoc społeczna	<i>Social welfare</i>	137
11	Kultura	<i>Culture</i>	151
12	Turystyka	<i>Tourism</i>	163
13	Nauka i technika. Społeczeństwo informacyjne	<i>Science and technology. Information society</i>	169
14	Gospodarka	<i>Economy</i>	177
15	Środowisko	<i>Environment</i>	189

SPIS TABLIC

LIST OF TABLES

		Numer Number	Strona Page
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w 2012 r.	<i>Investment outlays per capita in 2012</i>	2.1.	65
Dochody budżetów województw regionu południowego przeznaczonych na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych (2006, 2011, 2012)	<i>Revenue of voivodship budgets of the Southern Region designated for financing and co-financing of the Union's programs and projects (2006, 2011, 2012)</i>	2.2.	66
Ludność i procesy demograficzne w 2012 r.	<i>Population and demographic processes in 2012</i>	3.1.	70
Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej (2010, 2011, 2012)	<i>Economic activity of the population aged 15 and more (2010, 2011, 2012)</i>	4.1.	80
Pracujący (2005, 2011, 2012)	<i>Employed persons (2005, 2011, 2012)</i>	4.2.	82
Bezrobotni zarejestrowani (2005, 2011, 2012)	<i>Registered unemployed persons (2005, 2011, 2012)</i>	4.3.	85
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych (2005, 2011, 2012)	<i>Average monthly per capita available income in households (2005, 2011, 2012)</i>	5.1.	90
Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych (2005, 2011, 2012)	<i>Average monthly per capita expenditures in households (2005, 2011, 2012)</i>	5.2.	92
Drogi publiczne według funkcji sieci drogowej w 2012 r.	<i>Public roads by road network function in 2012</i>	6.1.	98
Zasoby mieszkaniowe (2010, 2011, 2012)	<i>Dwelling stocks (2010, 2011, 2012)</i>	7.1.	104
Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje (2010, 2011, 2012)	<i>Dwellings fitted with basic installations (2010, 2011, 2012)</i>	7.2.	105
Mieszkania oddane do użytkowania (2005, 2011, 2012)	<i>Dwellings completed (2005, 2011, 2012)</i>	7.3.	108
Wychowanie przedszkolne (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)	<i>Pre-primary education (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)</i>	8.1.	114
Szkoły podstawowe (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)	<i>Primary schools (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)</i>	8.2.	115
Gimnazja (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)	<i>Lower secondary schools (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)</i>	8.3.	116
Szkoły ponadgimnazjalne (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)	<i>Secondary schools (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)</i>	8.4.	117
Szkoły wyższe (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)	<i>Tertiary education (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)</i>	8.5.	119
Wydatki na oświatę i wychowanie z budżetu jednostek samorządowych (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)	<i>Expenditure of local self-government entities budgets on education (2005/2006, 2011/2012, 2012/2013)</i>	8.6.	121
Zachorowania na nowotwory złośliwe (2005, 2011)	<i>Incidence of malignant neoplasms (2005, 2011)</i>	9.1.	126

		Numer Number	Strona Page
Nowe przypadki zachorowania na gruźlicę (2005, 2011, 2012)	<i>New cases of incidence of tuberculosis (2005, 2011, 2012)</i>	9.2.	126
Zachorowalność na niektóre choroby zakaźne w 2012 r.	<i>Incidence of infectious diseases in 2012</i>	9.3.	127
Główne przyczyny zgonów (2005, 2011, 2012)	<i>Main causes of deaths (2005, 2011, 2012)</i>	9.4.	128
Struktura zgonów według przyczyn w 2012 r.	<i>Structure of deaths by causes in 2012</i>	9.5.	128
Osoby uprawnione do wykonywania zawodu lekarza, lekarza dentystry, pielęgniarki i położnej (2005, 2011, 2012)	<i>Persons authorized to perform the profession of a doctor, dentist, nurse and midwife (2005, 2011, 2012)</i>	9.6.	129
Farmaceuci pracujący bezpośrednio z pacjentem oraz uprawnieni do wykonywania zawodu (2005, 2011, 2012)	<i>Pharmacists working directly with the patient and persons authorized to perform the profession (2005, 2011, 2012)</i>	9.7.	130
Porady udzielone w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej w 2012 r.	<i>Consultations provided in out-patient health care in 2012</i>	9.8.	132
Podstawowe dane o szpitalach ogólnych w 2012 r.	<i>Basic data on general hospitals in 2012</i>	9.9.	133
Placówki lecznictwa uzdrowiskowego w 2012 r.	<i>Health resort facilities in 2012</i>	9.10.	134
Wydatki na ochronę zdrowia w budżetach samorządów terytorialnych (2005, 2011, 2012)	<i>Expenditure of local self-government entities budgets on health care (2005, 2011, 2012)</i>	9.11.	135
Rodzinną pieczę zastępczą (2005, 2011, 2012)	<i>Family foster care (2005, 2011, 2012)</i>	10.1.	138
Instytucjonalną pieczę zastępczą (2005, 2011, 2012)	<i>Institutional foster care (2005, 2011, 2012)</i>	10.2.	139
Placówki wsparcia dziennego (2005, 2011, 2012)	<i>Day-support centres (2005, 2011, 2012)</i>	10.3.	140
Zakłady stacjonarne pomocy społecznej (2005, 2011, 2012)	<i>Stationary social welfare facilities (2005, 2011, 2012)</i>	10.4.	140
Opieka nad dziećmi do lat 3 (2011, 2012)	<i>Taking care of children up to the age 3 (2011, 2012)</i>	10.5.	141
Korzystający z ofert wybranych instytucji kultury w 2012 r.	<i>Users of offers of selected cultural institutions in 2012</i>	11.1.	162
Turystyczne obiekty noclegowe (2010, 2011, 2012)	<i>Tourist accommodation establishments (2010, 2011, 2012)</i>	12.1.	164
Długość szlaków turystycznych (2010, 2011, 2012)	<i>Length of tourist trails (2010, 2011, 2012)</i>	12.2.	167
Wybrane wskaźniki dotyczące zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej w 2012 r.	<i>Selected indicators concerning employment in research and development activity in 2012</i>	13.1.	171
Nakłady wewnętrzne na działalność badawczo-rozwojową (2005, 2011, 2012)	<i>Gross domestic expenditures on research and development activity (2005, 2011, 2012)</i>	13.2.	172
Podmioty gospodarki narodowej według wybranych form prawnych (2005, 2011, 2012)	<i>Entities of the national economy by selected legal status (2005, 2011, 2012)</i>	14.1.	178
Podmioty gospodarki narodowej według przewidywanej liczby pracujących (2005, 2011, 2012)	<i>Entities of the national economy by predicted number of employed persons (2005, 2011, 2012)</i>	14.2.	179

		Numer Number	Strona Page
Udział województw regionu południowego w tworzeniu produktu krajowego brutto (2005, 2010, 2011, 2012)	<i>Share of voivodships of the Southern Region in the generation of gross domestic product (2005, 2010, 2011, 2012)</i>	14.3.	182
Dynamika produktu krajowego brutto (2005, 2010, 2011)	<i>Indices of gross domestic product (2005, 2010, 2011)</i>	14.4.	183
Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej na 1 mieszkańca w PPS (2005, 2010, 2011)	<i>Gross domestic product at purchasing power parity per capita in PPS (2005, 2010, 2011)</i>	14.5.	184
Produkt krajowy brutto (2005, 2010, 2011, 2012)	<i>Gross domestic product (2005, 2010, 2011, 2012)</i>	14.6.	184
Wartość dodana brutto (2005, 2010, 2011, 2012)	<i>Gross value added (2005, 2010, 2011, 2012)</i>	14.7.	186
Nominalne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych (2005, 2010, 2011)	<i>Gross nominal disposable income in the households sector (2005, 2010, 2011)</i>	14.8.	187
Stan geodezyjny regionu, wybrane kierunki i zmiany w wykorzystaniu powierzchni (2005, 2011, 2012)	<i>Geodesic status of the region, selected directions and changes in land use (2005, 2011, 2012)</i>	15.1.	191
Powierzchnia gruntów rolnych i leśnych wyłączonych z produkcji rolniczej i leśnej (2005, 2011, 2012)	<i>Area of agricultural and forest land designated for non-agricultural and non-forest purposes (2005, 2011, 2012)</i>	15.2.	193
Rozmieszczenie zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych w utworach geologicznych w 2012 r.	<i>Location of exploitable underground water resources in geological formations in 2012</i>	15.3.	194
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem (2005, 2011, 2012)	<i>Population using wastewater treatment plants in % of total population (2005, 2011, 2012)</i>	15.4.	197
Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych (2005, 2011, 2012)	<i>Emission of particulate and gaseous pollutants from plants of significant nuisance to air quality (2005, 2011, 2012)</i>	15.5.	197
Powierzchnia rezerwatów przyrody (2005, 2012)	<i>Area of nature reserves (2005, 2012)</i>	15.6.	203
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej na 1 mieszkańca w 2012 r.	<i>Outlays on fixed assets in environmental protection and water management per capita in 2012</i>	15.7.	205

SPIS WYKRESÓW

LIST OF CHARTS

		Numer Number	Strona Page
Dochody budżetów na 1 mieszkańca (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Revenue of budgets per capita (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	2.1.	64
Wydatki budżetów na 1 mieszkańca (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Expenditure of budgets per capita (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	2.2.	64
Udział środków unijnych przeznaczonych na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w dochodach budżetowych samorządów ogółem (2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Share of European Union means designated for financing and co-financing of the Union's programs and projects in local self-government budgets total revenue (2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	2.3.	66
Struktura ludności w wieku produkcyjnym według regionów w 2012 r.	<i>Structure of working age population by regions in 2012</i>	3.1.	72
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2012 r.	<i>Structure of population by economic age groups in 2012</i>	3.2.	72
Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według statusu na rynku pracy w 2012 r.	<i>Structure of population aged 15 and more by status on the labour market in 2012</i>	4.1.	80
Struktura pracujących w gospodarce narodowej według wybranych sekcji PKD w 2012 r.	<i>Structure of employed persons in the national economy by PKD sections in 2012</i>	4.2.	82
Stopa bezrobocia rejestrowanego (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Registered unemployment rate (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	4.3.	84
Struktura bezrobotnych według wykształcenia w 2012 r.	<i>Structure of unemployed persons by educational level in 2012</i>	4.4.	85
Przeciętna liczba osób w gospodarstwach domowych (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Average number of persons in households (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	5.1.	90
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Average monthly per capita available income in households (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	5.2.	91
Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Average monthly per capita expenditures in households (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	5.3.	91
Gospodarstwa domowe wyposażone w niektóre przedmioty trwałego użytkowania w % ogółu gospodarstw domowych (2005, 2011, 2012)	<i>Households furnished with selected durable goods in % of total households (2005, 2011, 2012)</i>	5.4.	93
Udział ludności korzystającej z wodociągów, kanalizacji i gazu w ludności ogółem (2005, 2011, 2012)	<i>Share of population using water supply, sewerage and gas systems in total population (2005, 2011, 2012)</i>	6.1.	97
Gęstość sieci kolejowej na 100 km ² powierzchni w 2012 r.	<i>Density of railway network per 100 km² of area in 2012</i>	6.2.	98
Struktura samochodów osobowych według pojemności silnika w 2012 r.	<i>Structure of passenger cars by cylinder capacity in 2012</i>	6.3.	100
Długość linii komunikacji miejskiej w 2012 r.	<i>Length of municipal communication lines in 2012</i>	6.4.	101

		Numer Number	Strona Page
Zasoby mieszkaniowe w 2012 r.	<i>Dwelling stocks in 2012</i>	7.1.	104
Mieszkania oddane do użytkowania w 2012 r.	<i>Dwellings completed in 2012</i>	7.2.	107
Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Indices of dwellings completed (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	7.3.	108
Struktura mieszkań oddanych do użytkowania według form budownictwa (2005, 2012)	<i>Structure of dwellings completed by forms of construction (2005, 2012)</i>	7.4.	109
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Dwellings completed per 1000 contracted marriages (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	7.5.	109
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2012 r.	<i>Average useful floor area of 1 dwelling completed in 2012</i>	7.6.	110
Struktura szkół ponadgimnazjalnych według typu w roku szkolnym 2012/2013	<i>Structure of secondary schools by type of school in the 2012/2013 school year</i>	8.1.	118
Struktura szkół wyższych według grup kierunków studiów w roku akademickim 2012/2013	<i>Structure of tertiary education institutions by groups of fields of education in the 2012/2013 academic year</i>	8.2.	120
Liczba studentów przypadająca na 10 tys. ludności w roku akademickim 2012/2013	<i>Students per 10 thous. population in the 2012/2013 academic year</i>	8.3.	120
Zachorowalność na nowotwory złośliwe na 100 tys. ludności w 2011 r.	<i>Incidence of malignant neoplasms per 100 thous. population in 2011</i>	9.1.	126
Zgony (2005, 2012)	<i>Deaths (2005, 2012)</i>	9.2.	128
Lekarze i pielęgniarki pracujący bezpośrednio z pacjentem na 10 tys. ludności w 2012 r.	<i>Doctors and nurses working directly with the patient per 10 thous. population in 2012</i>	9.3.	129
Przychodnie według regionów w 2012 r.	<i>Out-patient departments by regions in 2012</i>	9.4.	130
Praktyki lekarskie i stomatologiczne w 2012 r.	<i>Doctors and dentists practices in 2012</i>	9.5.	131
Porady udzielone w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej w 2012 r.	<i>Consultations provided in out-patient health care in 2012</i>	9.6.	131
Rozmieszczenie łóżek lecznictwa uzdrowiskowego i liczba kuracjuszy leczonych stacjonarnie w 2012 r.	<i>Beds density in health resort facilities and number of in-patients in 2012</i>	9.7.	135
Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w 2012 r.	<i>Children in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3 in 2012</i>	10.1.	142
Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Share of persons in households benefiting from community welfare in total population (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	10.2.	143
Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2012 r.	<i>Persons in households benefiting from community welfare in 2012</i>	10.3.	145
Dynamika wydatków jednostek samorządu terytorialnego w działach 852 i 853 (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Indices of local self-government entities expenditure in divisions 852 and 853 (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	10.4.	146
Udział wydatków jednostek samorządu terytorialnego w działach 852 i 853 w wydatkach ogółem (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Share of local self-government entities expenditure in divisions 852 and 853 in total expenditure (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	10.5.	147

		Numer Number	Strona Page
Udział jednostek samorządu terytorialnego w wydatkach w działach 852 i 853 w 2012 r.	<i>Share of local self-government entities in expenditure in divisions 852 and 853 in 2012</i>	10.6.	147
Struktura wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz według regionów w 2012 r.	<i>Structure of collection loans outside by regions in 2012</i>	11.1.	153
Liczba komputerów użytkowanych w bibliotekach publicznych (2005, 2011, 2012)	<i>Number of computers used in public libraries (2005, 2011, 2012)</i>	11.2.	153
Imprezy zorganizowane przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice regionu południowego według rodzaju imprez w 2012 r.	<i>Events organized by cultural centres and establishments, clubs and community centres of the Southern Region by type of event in 2012</i>	11.3.	155
Ludność przypadająca na 1 muzeum (2005, 2011, 2012)	<i>Population per 1 museum (2005, 2011, 2012)</i>	11.4.	157
Widzowie w kinach stałych na 1000 ludności w 2012 r.	<i>Audience in fixed cinemas per 1000 population in 2012</i>	11.5.	160
Struktura turystycznych obiektów noclegowych według rodzajów w 2012 r.	<i>Structure of tourist accommodation establishments by type in 2012</i>	12.1.	164
Struktura turystów zagranicznych korzystających z noclegów według kraju stałego zamieszkania w 2012 r.	<i>Structure of foreign tourists accommodated in tourist accommodation establishments by country of permanent residence in 2012</i>	12.2.	165
Struktura szlaków turystycznych według rodzajów w 2012 r.	<i>Structure of tourist trails by type in 2012</i>	12.3.	167
Struktura podmiotów wpisanych do CEOTiPT według form prawnych w 2012 r.	<i>Structure of entities recorded in the Central Register of Tour Operators and Travel Agents by legal forms in 2012</i>	12.4.	168
Zatrudnieni (w EPC) pracownicy naukowo-badawczy w działalności badawczo-rozwojowej na 1000 aktywnych zawodowo w 2012 r.	<i>Employment (in FTE) in research and development activity per 1000 economically active in 2012</i>	13.1.	171
Nakłady wewnętrzne na działalność badawczo-rozwojową (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Internal expenditures on research and development activity (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	13.2.	171
Struktura nakładów wewnętrznych na działalność badawczo-rozwojową według dziedzin nauk w 2012 r.	<i>Structure of internal expenditures on research and development activity by field of science in 2012</i>	13.3.	172
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową na 1 mieszkańca w 2012 r.	<i>Expenditures on research and development activity per capita in 2012</i>	13.4.	172
Relacja nakładów na działalność badawczo-rozwojową do produktu krajowego brutto w 2011 r.	<i>Relation expenditures on research and development activity to gross domestic product in 2011</i>	13.5.	173
Wzory użytkowe i prawa ochronne w 2012 r.	<i>Utility models and rights of protection in 2012</i>	13.6.	174
Udział przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w 2012 r.	<i>Share of enterprises using the Internet to contact public administration in 2012</i>	13.7.	174
Podmioty gospodarki narodowej w 2012 r.	<i>Entities of the national economy in 2012</i>	14.1.	178
Udział podmiotów gospodarki narodowej według wybranych działów PKD w przetwórstwie przemysłowym w 2012 r.	<i>Share of entities of the national economy by selected PKD divisions in manufacturing in 2012</i>	14.2.	179
Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane i wykreślone z rejestru REGON (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Entities of the national economy newly registered and removed from the REGON Register (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	14.3.	181

		Numer Number	Strona Page
Udział w tworzeniu produktu krajowego brutto w 2012 r.	<i>Share in the generation of gross domestic product in 2012</i>	14.4.	182
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w 2012 r.	<i>Gross domestic product per capita in 2012</i>	14.5.	183
Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności w 2011 r.	<i>Structure of gross value added by kind of activity in 2011</i>	14.6.	185
Nominalne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych na 1 mieszkańca w 2011 r.	<i>Gross nominal disposable income in the households sector per capita in 2011</i>	14.7.	187
Struktura powierzchni geodezyjnej Polski według regionów w 2012 r.	<i>Structure of the geodesic area of Poland by regions in 2012</i>	15.1.	190
Struktura wykorzystania powierzchni geodezyjnej regionu w 2012 r.	<i>Structure of the use of geodesic area of the Region in 2012</i>	15.2.	190
Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w 2012 r.	<i>Area of devastated and degraded land in 2012</i>	15.3.	192
Struktura gruntów rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne według przeznaczenia w 2012 r.	<i>Structure of agricultural and forest land designated for non-agricultural and non-forest purposes by destination in 2012</i>	15.4.	193
Powierzchnia gruntów rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne w 2012 r.	<i>Area of agricultural and forest land designated for non-agricultural and non-forest purposes in 2012</i>	15.5.	193
Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Exploitable underground water resources (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	15.6.	194
Struktura zużycia wody w 2012 r.	<i>Structure of water use in 2012</i>	15.7.	195
Zużycie wody (2005, 2011, 2012)	<i>Water use (2005, 2011, 2012)</i>	15.8.	195
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w 2012 r.	<i>Industrial and municipal wastewater discharged into waters or into the ground in 2012</i>	15.9.	196
Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych (2005, 2011, 2012)	<i>Emission of particulate pollution from plants of significant nuisance to air quality (2005, 2011, 2012)</i>	15.10.	198
Emisja zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) z zakładów szczególnie uciążliwych (2005, 2011, 2012)	<i>Emission of gaseous pollution (excluding carbon dioxide) from plants of significant nuisance to air quality (2005, 2011, 2012)</i>	15.11.	198
Gospodarka odpadami wytworzonymi (2005, 2011, 2012)	<i>Waste generated management (2005, 2011, 2012)</i>	15.12.	199
Struktura odpadów wytworzonych według rodzajów odpadów w 2012 r.	<i>Structure of waste generated by type in 2012</i>	15.13.	200
Odpady komunalne wytworzone i zebrane na 1 mieszkańca w 2012 r.	<i>Municipal waste generated and collected per capita in 2012</i>	15.14.	201
Struktura odpadów komunalnych zebranych selektywnie według grup odpadów (2005, 2012)	<i>Structure of municipal waste collected selectively by groups of waste (2005, 2012)</i>	15.15.	201
Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w 2012 r.	<i>Structure of legally protected areas possessing unique environmental value in 2012</i>	15.16.	203
Struktura nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania w 2012 r.	<i>Structure of outlays on fixed assets in environmental protection by direction of investing in 2012</i>	15.17.	204

SPIS MAP

LIST OF MAPS

		Numer Number	Strona Page
Regiony i województwa według Nomenklatury Jednostek Terytorialnych (NTS)	<i>Regions and voivodships by Nomenclature of Territorial Units (NTS)</i>	2.1.	62
Powiaty regionu południowego według Nomenklatury Jednostek Terytorialnych (NTS)	<i>Powiats of the Southern Region by Nomenclature of Territorial Units (NTS)</i>	2.2.	63
Gęstość zaludnienia w 2012 r.	<i>Population density in 2012</i>	3.1.	71
Wskaźnik obciążenia demograficznego w 2012 r.	<i>Indices of population density in 2012</i>	3.2.	73
Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2012 r.	<i>Natural increase per 1000 population in 2012</i>	3.3.	74
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały w 2012 r.	<i>Net internal and international migrations for permanent residence in 2012</i>	3.4.	76
Wskaźnik zatrudnienia w 2012 r.	<i>Employment rate in 2012</i>	4.1.	81
Pracujący w 2012 r.	<i>Employed persons in 2012</i>	4.2.	83
Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2012 r.	<i>Registered unemployment rate in 2012</i>	4.3.	84
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych w 2012 r.	<i>At-risk-of-poverty rate after including social transfers in the household income in 2012</i>	5.1.	94
Gęstość sieci drogowej na 100 km ² powierzchni w 2012 r.	<i>Density of road network per 100 km² area in 2012</i>	6.1.	99
Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności w 2012 r.	<i>Dwelling stocks per 1000 population in 2012</i>	7.1.	105
Wielkość mieszkań w 2012 r.	<i>Size of dwellings in 2012</i>	7.2.	106
Zaludnienie mieszkań w 2012 r.	<i>Population in dwellings in 2012</i>	7.3.	106
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw w 2012 r.	<i>Dwellings completed per 1000 contracted marriages in 2012</i>	7.4.	110
Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-6 lat w roku szkolnym 2012/2013	<i>Percentage of children aged 3-6 attending pre-primary education establishments in the 2012/2013 school year</i>	8.1.	114
Zachorowalność na gruźlicę na 100 tys. ludności w 2012 r.	<i>Incidence of tuberculosis per 100 thous. population in 2012</i>	9.1.	127
Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej na 1000 ludności do 18 roku życia w 2012 r.	<i>Children in family foster care per 1000 population aged up to 18 in 2012</i>	10.1.	138
Dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej na 1000 ludności do 18 roku życia w 2012 r.	<i>Children in institutional foster care per 1000 population up to the age of 18 in 2012</i>	10.2.	139

		Numer Number	Strona Page
Mieszkańcy zakładów stacjonarnych pomocy społecznej na 1000 ludności w 2012 r.	<i>Residents of stationary social welfare facilities per 1000 population in 2012</i>	10.3.	141
Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w 2012 r.	<i>Share of persons in households benefiting from community welfare in total population in 2012</i>	10.4.	144
Wydatki na zasiłki i pomoc w naturze na 1 korzystającego ze środowiskowej pomocy społecznej w 2012 r.	<i>Expenditure on benefits and assistance in kind per 1 person benefiting from community welfare in 2012</i>	10.5.	148
Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (2005, 2011, 2012)	<i>Cultural centres and establishments, clubs and community centres (2005, 2011, 2012)</i>	11.1.	154
Imprezy masowe i uczestnicy imprez masowych w 2012 r.	<i>Mass events and participants of mass events in 2012</i>	11.2.	156
Przedstawienia i koncerty oraz widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych w 2012 r.	<i>Performances and concerts as well as audience in theatres and music institutions in 2012</i>	11.3.	158
Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2012 r.	<i>Expenditure of local self-government entities budgets on culture and national heritage in 2012</i>	11.4.	160
Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności w 2012 r.	<i>Tourists accommodated per 1000 population in 2012</i>	12.1.	165
Zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej w 2012 r.	<i>Employment in research and development activity in 2012</i>	13.1.	170
Wynalazki krajowe zgłoszone oraz udzielone patenty w 2012 r.	<i>Resident patent applications and patents granted in 2012</i>	13.2.	173
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2012 r.	<i>Entities of the national economy per 10 thous. population in 2012</i>	14.1.	180
Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogólnej w 2012 r.	<i>Share of legally protected areas in total area in 2012</i>	15.1.	202

Objaśnienia znaków umownych

Kreska (-)	- zjawisko nie wystąpiło.
Zero: (0)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5;
(0,0)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
Kropka (.)	- zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych.
Znak x	- wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
Znak Δ	- oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji; ich pełne nazwy podano w uwagach metodycznych.
Znak #	- oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.
„W tym”	- oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

Skróty

tys.	=	tysiąc	dok.	=	dokończenie
mln	=	milion	nr (Nr)	=	numer
p. proc.	=	punkt procentowy	poz.	=	pozycja
zł	=	złoty	tabl.	=	tablica
szt.	=	sztuka	Dz. U.	=	Dziennik Ustaw
t	=	tona	itp.	=	i tym podobne
m	=	metr	m.in.	=	między innymi
km	=	kilometr	np.	=	na przykład
m ²	=	metr kwadratowy	tj.	=	to jest
ha	=	hektar	tzn.	=	to znaczy
km ²	=	kilometr kwadratowy	ww.	=	wyżej wymieniony
cm ³	=	centymetr sześcienny	PKD	=	Polska Klasyfikacja Działalności
dm ³	=	decymetr sześcienny	NSP	=	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań
m ³	=	metr sześcienny	NTS	=	Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
dam ³	=	dekametr sześcienny	NFZ	=	Narodowy Fundusz Zdrowia
ust.	=	ustęp	ONZ	=	Organizacja Narodów Zjednoczonych
hm ³	=	hektometr sześcienny	EUROSTAT	=	Urząd Statystyczny Unii Europejskiej
r.	=	rok			
jst	=	jednostki samorządu terytorialnego			
cd.	=	ciąg dalszy			

UWAGI METODYCZNE

Dane prezentowane według województw, podregionów, powiatów oraz miast i gmin podano w podziale administracyjnym według stanu w dniu 31 XII 2012 r.

Dane prezentowane dla regionów, województw, podregionów, powiatów i gmin odpowiadają poziomom 1, 2, 3, 4 i 5 Nomenklatury Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych (NTS) opracowanej na podstawie Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) obowiązującej w krajach Unii Europejskiej. NTS wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 VII 2000 r. (Dz. U. Nr 58, poz. 685, z późn. zm.).

Wskaźniki odnoszące się do liczby ludności od 2010 r. zostały przeliczone zgodnie z bilansem przygotowanym w oparciu o wyniki NSP 2011.

Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości „ogółem”.

W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych poziomów klasyfikacyjnych Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007):

skrót	nazwa pełna
	sekcje
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
	działy
Produkcja skór i wyrobów skórzanych	Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych
Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny	Produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania
Produkcja wyrobów z metali	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń
Produkcja maszyn i urządzeń	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana

Poniżej zamieszczono wyjaśnienia metodyczne dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych liczbowych. Rozszerzone wyjaśnienia dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki znajdują się w publikacjach tematycznych oraz w serii „Zeszyty metodyczne i klasyfikacje”.

Charakterystyka regionu południowego

Przy przeliczeniach na 1 mieszkańca danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku przyjęto liczbę dochodów i wydatków, nakładów inwestycyjnych według stanu na dzień 31 XII.

Dane statystyczne prezentowane w publikacji obejmują dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego, tj. województwa samorządowego oraz powiatów.

Na dochody województw samorządowych składają się:

- dochody własne,
- dotacje,
- subwencje.

Na wydatki województw samorządowych składają się:

- wydatki bieżące,
- majątkowe.

Dane prezentowane według sektorów własności oznaczają:

- sektor publiczny – własność państwowa (Skarb Państwa i państwowe osoby prawne),
- sektor prywatny – własność prywatna krajowa (osoby fizyczne i pozostałe jednostki prywatne).

Ludność i procesy demograficzne

Podstawą definicji i pojęć zastosowanych w publikacji „Potencjał społeczno-gospodarczy regionu południowego Polski w 2012 r.” są Zalecenia międzynarodowe do spisów ludności i mieszkań około 2010 roku, przyjęte przez Konferencję Statystyków Europejskich w czerwcu 2006 r. (ONZ, Genewa 2006)¹.

Dane o stanie i strukturze ludności prezentowane są według faktycznego miejsca zamieszkania. Do **ludności faktycznie zamieszkałej** w danej jednostce podziału terytorialnego zalicza się ludność zameldowaną na pobyt stały lub deklarującą pobyt stały bez zameldowania i faktycznie tam zamieszkującą oraz ludność przebywającą tam czasowo (zameldowaną na pobyt czasowy). Ludność zameldowaną na pobyt stały w danej jednostce podziału terytorialnego, ale faktycznie przebywającą w innej jednostce (zameldowana w niej na pobyt czasowy), ujmowana jest jako ludność faktycznie zamieszkała w tej jednostce podziału terytorialnego, w której jest zameldowana na pobyt czasowy. Do ludności faktycznie zamieszkałej nie zalicza się cudzoziemców przebywających w Polsce czasowo, natomiast stali mieszkańcy polski przebywający czasowo za granicą zaliczani są do ludności faktycznej tej jednostki podziału terytorialnego, w której są zameldowani na pobyt stały.

Przy opracowaniu stanu ludności wykorzystywane są dane o:

- urodzeniach i zgonach, które pochodzą ze sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego,
- migracjach na pobyt stały podchodzących z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- migracjach na pobyt czasowy pochodzących z ewidencji gmin, które przekazują dane raz w roku – według stanu w dniu 31 XII.

Populacja ludności/korzystających z pomocy społecznej według **ekonomicznych grup wieku** oznacza ludność w wieku:

- przedprodukcyjnym – 0-17 lat,
- produkcyjnym – mężczyźni w wieku 18–64 lata i kobiety w wieku 18–59 lat, w tym:
 - mobilnym – 18–44 lata,
 - niemobilnym – 45–59/64 lata,

¹ Conference of European statisticians recommendations for the 2010 censuses of population and housing, prepared in cooperation with the Statistical Office of the European Communities (EUROSTAT), (ONZ, Genewa 2006).

- poprodukcyjnym (emerytalnym) – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej, co stosuje się zamiennie z oznaczeniem (mężczyźni 65+ i kobiety 60+).

Współczynnik obciążenia demograficznego oznacza liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Dane o ruchu naturalnym ludności w podziale terytorialnym opracowano następująco:

- urodzenia – według miejsca zameldowania na pobyt stały matki noworodka;
- zgony – według miejsca zameldowania na pobyt stały osoby zmarłej;
- małżeństwa – według miejsca zameldowania na pobyt stały męża przed ślubem (w przypadku, gdy mąż przed ślubem mieszkał za granicą, przyjmuje się miejsce zameldowania żony przed ślubem);
- rozwody – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo.

W przypadku, gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjmuje się miejsce zamieszkania współmałżonka. Jeżeli oboje małżonkowie w momencie wniesienia powództwa mieszkali za granicą, takich przypadków nie uwzględnia się.

Gęstość zaludnienia to miara zagęszczenia ludności na określonym terytorium w danym momencie czasu – wyrażona w osobach na 1 km².

Współczynnik feminizacji to liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn.

Współczynnik dzietności ogólny oznacza liczbę dzieci, które urodziłyby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłyby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu częściowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie.

Współczynnik reprodukcji brutto oznacza średnią liczbę córek urodzonych przeciętnie przez kobietę przy założeniu, że kobieta będąc w wieku rozrodczym (15-49) rodzić będzie z częstotliwością jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w roku, dla którego oblicza się współczynnik (niezmiennie współczynniki płodności).

Saldo migracji jest to różnica pomiędzy liczbą osób zameldowanych i wymeldowanych na danym obszarze, przez komórki ewidencji ludności w ruchu wewnętrznym lub zagranicznym; stałym lub czasowym na okres powyżej 3 miesięcy. Salda migracji w ruchu wewnętrznym w skali kraju wynoszą 0.

Migracje wewnętrzne rozumiane są jako zmiana miejsca pobytu (stałego lub czasowego) w kraju, polegające na przekroczeniu granicy jednostki administracyjnej w celu osiedlenia się. Informacje te nie obejmują zmian adresu w obrębie tej samej gminy z wyjątkiem gmin miejsko-wiejskich, dla których został zachowany podział na miasto i wieś. Do migracji wewnętrznych zalicza się także przemeldowanie z pobytu czasowego na pobyt stały w danej miejscowości, jeżeli poprzednie miejsce pobytu stałego znajdowało się w innej gminie.

Przeciętne trwanie życia w danym roku wyraża średnią liczbę lat, jakiej dożyli statystyczny mężczyzna i statystyczna kobieta, którzy zmarli w danym roku. Dzieci urodzone w danym roku mają szansę żyć o kilka lat dłużej, z uwagi na obserwowany proces poprawy stanu zdrowia ludności.

Rynek pracy

Aktywność ekonomiczna ludności

Dane o aktywności ekonomicznej ludności w wieku 15 lat i więcej opracowano na podstawie reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Badaniem objęte są osoby będące członkami gospodarstw domowych w wylosowanych mieszkaniach.

Ludność aktywna zawodowo obejmuje wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej uznane za pracujące lub bezrobotne zgodnie z definicjami podanymi poniżej.

Do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia:

- 1) **wykonywały przez co najmniej 1 godzinę** pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- 2) **miały pracę**, ale jej nie wykonywały z powodu choroby, urlopu macierzyńskiego, wypoczynkowego lub innych powodów, przy czym długość przerwy w pracy wynosiła do 3 miesięcy lub powyżej 3 miesięcy, ale osoby te były pracownikami najemnymi i w tym czasie otrzymywały co najmniej 50% dotychczasowego wynagrodzenia. Do pracujących – zgodnie z międzynarodowymi standardami – zaliczani byli również uczniowie, z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymywali wynagrodzenie.

Do **bezrobotnych** zostały zaliczone osoby w wieku 15-74 lata, które spełniły jednocześnie trzy warunki: w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi; aktywnie poszukiwały pracy, tzn. podjęły konkretne działania w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni tydzień badany), aby znaleźć pracę; były gotowe podjąć pracę w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym. Do bezrobotnych zostały zaliczone także osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące oraz były gotowe tę pracę podjąć. Czas poszukiwania pracy liczony jest od momentu zakończenia przerwy w poszukiwaniu pracy, o ile wystąpiła i trwała co najmniej 4 tygodnie.

Ludność bierna zawodowo to osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, tzn. osoby, które w badanym tygodniu: nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały; nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne (gotowe) do jej podjęcia w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym; nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie dłuższym niż 3 miesiące lub do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć.

Współczynnik aktywności zawodowej jest to udział ludności aktywnej zawodowo (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności (ogółem lub danej grupy).

Wskaźnik zatrudnienia jest to udział osób pracujących (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności (ogółem lub danej grupy).

Stopa bezrobocia jest to udział osób bezrobotnych (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności aktywnej zawodowo (ogółem lub danej grupy).

Pracujący

Dane o **pracujących** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących zalicza się:

- 1) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór lub stosunek służbowy),
- 2) pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
 - a) właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), tj. pracujących w gospodarstwach indywidualnych (o powierzchni użytków rolnych do 1 ha i powyżej 1 ha) oraz indywidualnych właścicieli zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych,

-
- b) właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie,
 - c) inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody,
 - 3) osoby wykonujące pracę nakładczą,
 - 4) agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów),
 - 5) członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i innych spółdzielni powstałych na ich bazie oraz spółdzielni kółek rolniczych),
 - 6) duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Pełnozatrudnieni są to osoby zatrudnione w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zakładzie pracy lub na danym stanowisku pracy, w tym również osoby, które zgodnie z obowiązującymi przepisami pracują w skróconym czasie pracy, np. z tytułu warunków szkodliwych dla zdrowia lub przedłużonym czasie pracy, np. dozorczy mienia.

Niepełnozatrudnieni są to osoby, które zgodnie z umową o pracę pracują stale w niepełnym wymiarze czasu pracy. Niepełnozatrudnieni w głównym miejscu pracy są to osoby, które oświadczyły, że dany zakład jest ich głównym miejscem pracy.

Dane dotyczące pracujących według stanu w dniu 31 XII podano bez przeliczenia niepełnozatrudnionych na pełnozatrudnionych, przy przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania tych osób w głównym miejscu pracy.

Bezrobocie

Dane o liczbie **bezrobotnych zarejestrowanych** obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującą od 1 VI 2004 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.), określone są jako bezrobotne. Pod pojęciem **bezrobotnego** należy rozumieć osobę, która ukończyła 18 lat, a nie ukończyła 60 lat w przypadku kobiet i 65 lat w przypadku mężczyzn, jest osobą niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli jest osobą niepełnosprawną – zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z dodatkowymi wyłączeniami dotyczącymi źródeł dochodów, zapisanymi w ustawie.

Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Stopę bezrobocia podaje się z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (będących składową cywilnej ludności aktywnej zawodowo) wyszacowanych do 2001 r. – na podstawie wyników Powszechnego Spisu Rolnego 1996, w latach 2002-2009 – wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002, od 2010 r. – wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010.

Budżety gospodarstw domowych

Podstawowym źródłem informacji o warunkach bytu ludności, tj. poziomie i strukturze dochodu rozporządzalnego, wydatków i spożycia oraz wyposażeniu gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania oraz zagrożeniu ubóstwem jest reprezentacyjne **badanie budżetów gospodarstw domowych**. Badaniem objęte są gospodarstwa domowe, z wyjątkiem zamieszkujących w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz gospodarstwa członków korpusu dyplomatycznego państw obcych. Gospodarstwa domowe obywateli obcego państwa zamieszkujące w Polsce stale lub przez dłuższy czas i posługujące się językiem polskim biorą udział w badaniu.

Jednostką badania jest **gospodarstwo domowe** jedno- lub wieloosobowe. Gospodarstwo domowe **jednoosobowe** stanowi osoba utrzymująca się samodzielnie, tzn. niełącząca swoich dochodów z dochodami innych osób bez względu na to, czy mieszka sama czy z innymi osobami. Przez gospodarstwo **wieloosobowe** rozumie się zespół osób zamieszkujących razem i wspólnie utrzymujących się.

Wyniki badania oparte są na oświadczeniach osób biorących udział w badaniu budżetów gospodarstw domowych. W celu zachowania relacji między strukturą badanej zbiorowości a strukturą społeczno-demograficzną zbiorowości generalnej dane uzyskane z badania budżetów gospodarstw domowych za rok 2005 zostały przeważone strukturą gospodarstw domowych według liczby osób i miejsca zamieszkania pochodzącą z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2002 r., natomiast za lata 2010-2012 są przeważone strukturą gospodarstw domowych według liczby osób i miejsca zamieszkania pochodzącą z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011 r.

Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzone jest metodą rotacji miesięcznej w cyklu kwartalnym, co oznacza, że w każdym miesiącu w badaniu uczestniczą inne gospodarstwa domowe, a po kwartale w gospodarstwach, które brały udział w badaniu miesięcznym danego kwartału przeprowadzany jest wywiad dotyczący niektórych wydatków, m.in. na zakup przedmiotów trwałego użytkowania (telewizor, pralka, lodówka itp.), na opłatę za usługi (lekarskie, stomatologiczne itp.) oraz wyposażenia gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania.

Badaniem objęto wszystkie gospodarstwa domowe zamieszkałe w wylosowanych mieszkaniach, reprezentujące podstawowe grupy społeczno-ekonomiczne ludności ustalone na podstawie kryterium wyłącznego lub głównego (przeważającego) źródła utrzymania, a mianowicie gospodarstwa: pracowników, rolników, pracujących na własny rachunek, emerytów, rencistów oraz utrzymujących się z niezarobkowych źródeł (innych niż emerytura i renta).

Kategorie osób występujących w gospodarstwach domowych ustalone zostały na podstawie ich głównego źródła utrzymania, czyli źródła przynoszącego największy dochód:

- 1) do osób pracujących zalicza się:
 - a) pracujących najemnie, dla których głównym źródłem utrzymania jest dochód z pracy najemnej, niezależnie od rodzaju umowy zawartej z pracodawcą (umowa o pracę na czas nieokreślony lub określony, mianowanie, powołanie, praca sezonowa, praca dorywcza, umowa o wykonanie pracy nakładczej, umowa z agentem, umowa zlecenie, umowa ustna itd.),
 - b) pracujących w gospodarstwie indywidualnym w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), dla których głównym źródłem utrzymania jest dochód z pracy w użytkowanym przez siebie gospodarstwie indywidualnym w rolnictwie,
 - c) pracujących na własny rachunek (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), dla których głównym źródłem utrzymania jest prowadzenie działalności gospodarczej (poza użytkowaniem gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie), w tym wynajem nieruchomości związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą oraz wykonywanie wolnego zawodu, a od 2005 r. także członków spółdzielni produkcji rolniczej;

-
- 2) osoby utrzymujące się ze świadczeń społecznych, których głównym źródłem utrzymania jest m.in. emerytura, renta, zasiłek dla bezrobotnych i inne świadczenia z Funduszu Pracy, świadczenia rodzinne, renta socjalna, świadczenia pieniężne i niepieniężne udzielane na podstawie ustawy o pomocy społecznej, stypendia,
 - 3) osoby utrzymujące się z niezarobkowych źródeł innych niż emerytura lub renta, których głównym źródłem utrzymania są: zasiłki z ubezpieczeń społecznych, pozostałe świadczenia społeczne (m.in. zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, świadczenia i zasiłki pielęgnacyjne, renta socjalna, zasiłki stałe, okresowe oraz pozostała pomoc pieniężna, materialna i w formie usług, stypendia, świadczenia dla bezrobotnych), dochody z tytułu własności, dochody z wynajmu nieruchomości-budynków, gruntów – nie związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą, pozostałe dochody oraz inne przychody (podjęte lokaty i sprzedane papiery wartościowe, sprzedaż majątku, zaciągnięte pożyczki i kredyty),
 - 4) osoby pozostające na utrzymaniu (bez własnego źródła utrzymania) utrzymywane przez inne osoby będące członkami tego samego gospodarstwa domowego.

Dochód rozporządzalny obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne (w tym wartość spożycia naturalnego, tj. wartość towarów i usług konsumpcyjnych pobranych na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności gospodarczej na własny rachunek – rolniczej i pozarolniczej oraz wartość towarów i usług otrzymanych bezpłatnie), bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych płaconych z tytułu dochodów (z pracy najemnej, ze świadczeń społecznych – z ubezpieczeń społecznych, pozostałych świadczeń społecznych), bez składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne płacone przez ubezpieczonego pracownika oraz bez podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek. W skład dochodu rozporządzalnego wchodzi:

- 1) dochód z pracy najemnej – uzyskany we wszystkich miejscach pracy danego członka gospodarstwa domowego, niezależnie od długości trwania okresu pracy i rodzaju umowy o pracę – który obejmuje wszystkie dochody uzyskiwane z tytułu pracy najemnej, w tym: wynagrodzenia, wypłaty niezaliczone do wynagrodzeń (np. dodatek za rozłąkę, ekwiwalent pieniężny za używanie własnej odzieży zamiast roboczej, kwoty uzyskane z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych), zasiłki chorobowe (pobrane w czasie trwania stosunku pracy), wyrównawcze, opiekuńcze, dochody w formie niepieniężnej (opłacone przez pracodawcę),
- 2) dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie, który stanowi różnicę między wartością produkcji rolniczej (łącznie ze spożyciem naturalnym) a poniesionymi na nią bieżącymi nakładami (tj. zakupem produktów i usług, wynagrodzeniami i składkami na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne pracowników najemnych). Dochód ten jest pomniejszony o podatki związane z prowadzeniem gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie oraz od 2004 r. powiększony o dopłaty dla rolnictwa,
- 3) dochód z pracy na własny rachunek, który stanowi część dochodu uzyskanego z prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek (poza gospodarstwem indywidualnym w rolnictwie) i wykonywania wolnego zawodu, jaki został przeznaczony na pozyskanie towarów i usług konsumpcyjnych na potrzeby gospodarstwa domowego oraz na inwestycje o charakterze mieszkaniowym (zakup, budowa, remont lub modernizacja mieszkania lub domu mieszkalnego),
- 4) dochód z własności (odsetki, udziały w zyskach przedsiębiorstw, w tym dywidendy) oraz dochody z wynajmu nieruchomości (dochód netto, czyli przychody minus nakłady i ewentualnie podatki, pochodzący z wynajmu lokali mieszkalnych, garaży i innych budynków niezwiązanych z prowadzoną działalnością gospodarczą oraz ziemi),
- 5) dochód ze świadczeń społecznych, który obejmuje m.in. emerytury i renty, zasiłki z ubezpieczeń społecznych i pozostałych świadczeń społecznym (m.in. zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki i świadczenia przedemerytalne, świadczenia rodzinne, rentę socjalną, świadczenia pieniężne i niepieniężne udzielane na podstawie ustawy o pomocy społecznej, stypendia oraz pomoc od instytucji niekomercyjnych, w tym dary),

- 6) pozostały dochód, który obejmuje m.in. dary od osób prywatnych (w tym alimenty), odszkodowania z tytułu ubezpieczeń w instytucjach ubezpieczeniowych, wygrane w grach hazardowych i loteryjnych.

Dochód rozporządzalny przeznaczony jest na wydatki oraz przyrost oszczędności.

Dochód do dyspozycji jest to dochód rozporządzalny pomniejszony o pozostałe wydatki. Dochód do dyspozycji przeznaczony jest na wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz przyrost oszczędności.

Wydatki obejmują wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz pozostałe wydatki.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne przeznaczone są na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Obejmują wydatki na towary i usługi zakupione za gotówkę, również przy użyciu karty płatniczej lub kredytowej i na kredyt, wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego. Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (np. żywność, napoje, artykuły farmaceutyczne), półtrwałego użytkowania (np. odzież, książki, zabawki) i trwałego użytkowania (np. samochody, pralki, lodówki, telewizory). Do wydatków nie zalicza się funduszu remontowego.

Pozostałe wydatki obejmują m.in. kwoty przekazane innym gospodarstwom domowym i instytucjom niekomercyjnym, w tym dary; koszty zakwaterowania młodzieży i studentów uczących się poza domem; alimenty dla osób prywatnych; niektóre podatki, np.: od nieruchomości, od spadków i darowizn, od dochodów z własności, z wynajmu i sprzedaży nieruchomości oraz straty pieniężne.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne zagregowano zgodnie z Klasyfikacją Spożycia Indywidualnego według Celu do Badania Budżetów Gospodarstw Domowych (COICOP/HBS).

Spożycie artykułów żywnościowych (w ujęciu ilościowym) w gospodarstwach domowych obejmuje artykuły zakupione za gotówkę, również przy użyciu karty płatniczej lub kredytowej i na kredyt, otrzymane nieodpłatnie oraz pobrane z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie bądź z prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek (spożycie naturalne); bez spożycia w placówkach gastronomicznych.

Europejskie Badanie Dochodów i Warunków Życia Ludności (EU-SILC; EU-Statistics on Income and Living Conditions) – badanie stałe (prowadzone co roku), którego podmiotem są gospodarstwa domowe oraz osoby w wieku 16 lat i więcej w gospodarstwach domowych. Badanie ma charakter panelowy, tzn. wylosowaną grupę respondentów poddaje się kilkukrotnej „obserwacji” w odstępach czasu, dzięki czemu można zaobserwować i przeanalizować zmieniającą się sytuację, postawy, zachowania lub opinie badanej grupy. Badanie jest realizowane metodą wywiadu bezpośredniego z wykorzystaniem 2 kwestionariuszy, z których jeden służy do pozyskiwania danych dotyczących gospodarstw domowych, a drugi – danych o osobach indywidualnych. Celem badania EU-SILC jest pozyskiwanie informacji, które umożliwiają ocenę warunków życia społeczeństwa, przy czym ze względu na jednolitą metodologię w UE można uzyskane dane porównać z uzyskanymi w innych krajach UE. Organizacja i metodologia badania jest regulowana Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1177/2003 w zakresie statystyki dochodów i warunków życia ludności. Badanie EU-SILC w Unii Europejskiej wdrażano w latach 2004-2007. W miarę potrzeb organów Unii Europejskiej w ramach badania EU-SILC prowadzone są również badania modułowe poświęcone wybranemu zagadnieniu (jest to dodatkowa ankieta realizowana jednocześnie z badaniem podstawowym). W Polsce badanie jest prowadzone od 2005 r.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych – odsetek osób z ekwiwalentnym dochodem do dyspozycji poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który wynosi 60% krajowej mediany ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji po transferach społecznych. Wskaźnik obliczany jest na podstawie Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia Ludności (EU-SILC).

Infrastruktura komunalna i komunikacyjna

Źródłem informacji o infrastrukturze komunalnej są wyniki badań przeprowadzonych w oparciu o sprawozdawczość na formularzach M-06, M-09, SG-01 cz.3, jak również wtórne wykorzystanie danych pochodzących z badania bilansu nośników energii i infrastruktury ciepłowniczej oraz z wewnętrznych systemów informacyjnych Agencji Rynku Energii S.A. w zakresie paliw i energii.

Badanie z zakresu gospodarki wodociągowo-kanalizacyjnej prowadzone jest metodą pełną i obejmuje podmioty, których podstawową, drugorzędną lub pomocniczą działalnością jest prowadzenie wodociągów i kanalizacji lub wywóz nieczystości ciekłych.

Dane z zakresu energetyki obejmują podmioty, którym nadano koncesję na przesył i dystrybucję paliw i energii. Informacje o liczbie odbiorców i zużyciu energii elektrycznej dotyczą gospodarstw domowych oraz gospodarstw zbiorowego zamieszkania, które opłacają rachunki za zużycie energii elektrycznej według stawek grupy taryfowej „gospodarstwa domowe”.

Dane o liczbie odbiorców paliw gazowych pochodzą od jednostek posiadających koncesję na sprzedaż gazu i oparte są na liczbie podpisanych umów z odbiorcami gazu z sieci.

Przy przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) danych według stanu w końcu roku (np. ludność korzystająca z urządzeń komunalnych) przyjęto liczbę ludności faktycznie zamieszkałej według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. zużycie) – według stanu w dniu 30 VI. Do przeliczeń przyjęto liczbę ludności opracowaną na bazie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

Gospodarka komunalna – dział gospodarki narodowej, którego celem jest zaspakajanie materialno-bytowych potrzeb ludności. W Polsce do gospodarki komunalnej zalicza się przedsiębiorstwa zajmujące się m.in. gospodarką wodociągowo-kanalizacyjną i ciepłą, dystrybucją paliw i energii na potrzeby gospodarstw domowych oraz gospodarką odpadami komunalnymi.

Infrastruktura komunalna – podstawowe urządzenia i instytucje usługowe niezbędne do funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa.

Wodociągi – kompleks urządzeń wodociągowych służących do ujęcia wód powierzchniowych i podziemnych, studni publicznych, urządzeń służących do magazynowania i uzdatniania wód, sieci wodociągowe, urządzenia regulujące ciśnienie wody.

Sieć rozdzielcza – przewody uliczne służące do rozprowadzania wody do odbiorców za pośrednictwem przyłączy do budynków i innych obiektów.

Przyłącze wodociągowe – odcinek przewodu łączący sieć wodociągową z wewnętrzną instalacją wodociągową w nieruchomości odbiorcy wraz z zaworem za wodomierzem głównym.

Woda dostarczona gospodarstwom domowym – ilość wody pobranej z sieci wodociągowej za pomocą urządzeń zainstalowanych w budynku.

Kanalizacja – kompleks urządzeń kanalizacyjnych służący do odprowadzania ścieków: sieć kanalizacyjna, wyloty urządzeń służących do wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi, urządzenia podczyszczające i oczyszczające ścieki oraz przepompownie ścieków.

Sieć kanalizacyjna czynna – system kanałów krytych (podziemnych) odprowadzających ścieki z budynków innych obiektów, do odbiorników lub urządzeń do oczyszczania ścieków.

Przyłącze kanalizacyjne – odcinek przewodu łączący wewnętrzną instalację kanalizacyjną w nieruchomości odbiorcy usług z siecią kanalizacyjną, za pierwszą studzienką, licząc od strony budynku, a w przypadku jej braku – od granicy nieruchomości.

Ścieki odprowadzone – ścieki bytowe lub mieszanina ścieków bytowych z przemysłowymi, lub mieszanina ścieków bytowych z wodami opadowymi, lub mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi i wodami opadowymi.

Sieć gazowa – system przewodów doprowadzających do odbiorców paliwa gazowe przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie przesyłu i dystrybucji gazu. W systemie przewodów rozróżnia się: sieć przesyłową i rozdzielczą (na gaz wysokometanowy i zaazotowany) – przewody uliczne przeznaczone do doprowadzenia gazu do budynków lub innych obiektów za pośrednictwem przyłączy; **Przyłącza** – system przewodów łączących sieć rozdzielczą z budynkami i innymi obiektami.

Ogólne dane o **długości dróg publicznych** obejmują dane o drogach w granicach administracyjnych miast i poza granicami administracyjnymi miast (określonych w tablicach jako „drogi miejskie” i „drogi zamiejskie”) o nawierzchni twardej i gruntowej.

Drogi publiczne ze względu na funkcje w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 III 1985 r. o drogach publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2013, poz. 260) na następujące kategorie:

- drogi krajowe,
- drogi wojewódzkie,
- drogi powiatowe,
- drogi gminne.

Do **dróg krajowych** zalicza się:

- autostrady i drogi ekspresowe oraz drogi leżące w ich ciągu do czasu wybudowania autostrad i dróg ekspresowych,
- drogi międzynarodowe,
- drogi stanowiące inne połączenia zapewniające spójność sieci dróg krajowych,
- drogi dojazdowe do ogólnodostępnych przejść granicznych obsługujących ruch międzynarodowy osobowy i towarowy bez ograniczeń ciężaru całkowitego pojazdów (zespołu pojazdów) lub wyłącznie ruch towarowy bez ograniczeń ciężaru całkowitego pojazdów (zespołu pojazdów),
- drogi alternatywne dla autostrad płatnych,
- drogi stanowiące ciągi obwodnicowe dużych aglomeracji miejskich,
- drogi o znaczeniu obronnym.

Zaliczenie do kategorii dróg krajowych następuje w drodze rozporządzenia Ministra właściwego do spraw transportu w porozumieniu z ministrami właściwymi do spraw administracji publicznej, spraw wewnętrznych oraz Ministrem Obrony Narodowej.

Do **dróg wojewódzkich** zalicza się drogi inne niż podano wyżej, stanowiące połączenia między miastami, mające znaczenie dla województwa i drogi o znaczeniu obronnym niezaliczone do dróg krajowych. Zaliczenie do kategorii dróg wojewódzkich następuje w drodze uchwały sejmiku województwa w porozumieniu z ministrami właściwymi do spraw transportu oraz obrony narodowej.

Do **dróg powiatowych** zalicza się drogi inne niż podano wcześniej, stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą. Zaliczenie do kategorii dróg powiatowych następuje w drodze uchwały rady powiatu w porozumieniu z zarządem województwa.

Do **dróg gminnych** zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym niezaliczone do innych kategorii, stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych. Zaliczenie do kategorii dróg gminnych następuje w drodze uchwały rady gminy.

Do **dróg o nawierzchni twardej** zalicza się drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (z kostki kamiennej, klinkieru, betonu, z płyt kamiennie-betonowych, bitumu) oraz drogi o nawierzchni nieulepszonej (o nawierzchni tłuczniowej i brukowej).

Do **dróg o nawierzchni gruntowej** zalicza się drogi o nawierzchni z gruntu rodzimego oraz utrwalone w wyniku specjalnych zabiegów i preparacji gruntu rodzimego przy pomocy mieszanin wykonanych z gliny, żwiru, żużla itp.

Informacje o **pojazdach samochodowych i ciągnikach** zarejestrowanych według stanu w dniu 31 XII prezentowane są w latach 2005-2008 według ewidencji prowadzonej przez starostów, prezydentów miast i burmistrzów, od 2009 r. według centralnej ewidencji pojazdów prowadzonej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (od 17 XI 2011 r. – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji). Dane nie obejmują pojazdów wyrejestrowanych, a do 2010 r. – również pojazdów posiadających pozwolenie czasowe wydawanych w końcu danego roku.

Ogólną długość **linii kolejowych** eksploatowanych w dniu 31 XII ustalono jako sumę długości budowlanych linii kolejowych normalnotorowych, wąskotorowych i szerokotorowych (dane o długości tych linii ujęto w długości linii normalnotorowych) czynnych w tym dniu. Przez długość budowlaną linii kolejowych rozumie się odległość pomiędzy jej punktami krańcowymi mierzoną na liniach jednotorowych – wzdłuż osi toru, a na liniach wielotorowych – wzdłuż osi najdłuższego toru. Linia kolejowa jest to element sieci kolejowej pomiędzy dwiema stacjami węzłowymi (lub krańcowymi).

Dane o **sieci komunikacji miejskiej** dotyczą komunikacji autobusowej (łącznie z autobusami pospieszonymi), tramwajowej i trolejbusowej w miastach – łącznie z obsługą ruchu podmiejskiego i międzymiastowego pozostającego w gestii zakładów komunikacji miejskiej oraz zakładów prywatnych obsługujących niektóre miasta lub określone linie. Dane te nie obejmują komunikacji o charakterze miejskim w ramach działalności przedsiębiorstw Państwowej Komunikacji Samochodowej.

Linia komunikacyjna jest to trasa łącząca krańcowe punkty przebiegu wozów oznaczonych numerem lub znakiem literowym.

Dane dotyczące długości linii komunikacyjnych stanowią sumę długości wszystkich stałych dziennych linii autobusowych, tramwajowych i trolejbusowych, po których kursują wozy oznaczone odrębnymi numerami lub znakami literowymi.

Przewozy pasażerów komunikacją miejską to suma pasażerów przewiezionych wszystkimi środkami komunikacji miejskiej powszechnie dostępnymi dla ludności, tj. autobusami, tramwajami i trolejbusami.

Za przewiezionego pasażera środkami komunikacji miejskiej uważa się jednokrotny przejazd.

Liczbę pasażerów ustala się szacunkowo na podstawie liczby sprzedanych biletów jednorazowych i wieloprzejazdowych z uwzględnieniem przyjętych przez zakłady komunikacji miejskiej norm dotyczących liczby przejazdów na dany bilet wieloprzejazdowy.

Dane o **przewozach ładunków i pasażerów transportem lotniczym** obejmują ładunki i pasażerów przewiezionych w lotach rozkładowych, dodatkowych i wynajętych (czarterowych) samolotami polskich przewoźników transportu lotniczego rozkładowego (transport pasażerów lub ładunków na stałych trasach i według stałych rozkładów lotów) oraz innych polskich przewoźników świadczących zarobkowo tego rodzaju usługi w komunikacji międzynarodowej i w komunikacji krajowej.

Ruch pasażerów w portach lotniczych obejmuje pasażerów:

- dla których, określony port krajowy jest portem zakończenia podróży rozpoczętej w porcie krajowym lub zagranicznym;
- dla których, określony port krajowy jest portem rozpoczęcia podróży kończącej się w porcie krajowym lub zagranicznym;
- w tranzycie bezpośrednim, tj. pasażerów, dla których przy kontynuacji podróży samolotem numer lotu pozostał bez zmian.

Mieszkania

Informacje o zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Dane nie obejmują lokali zbiorowego zamieszkania (hotele pracowniczych, domów studenckich i internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i innych).

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami, o powierzchni co najmniej 4 m², z bezpośrednim oświetleniem dziennym, tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku. Za izbę uważa się zarówno pokój, jak i kuchnię – jeśli odpowiada warunkom określonym w definicji.

Dane o liczbie izb w mieszkaniach uwzględniają także izby wykorzystywane wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli izby te znajdowały się w obrębie mieszkania konstrukcyjnego i nie miały dodatkowego, oddzielnego wejścia z ulicy, podwórza lub z ogólnie dostępnej części budynku.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Dane o zasobach mieszkaniowych opracowano na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych według stanu w dniu 31 XII, w każdorazowym podziale administracyjnym.

Bilanse zasobów mieszkaniowych sporządza się dla okresów międzyspisywanych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego (od 2010 r. – wyniki spisu 2011), przyjmując za podstawę mieszkania zamieszkałe i niezamieszkałe oraz uwzględniając przyrosty i ubytki zasobów mieszkaniowych.

Informacje o mieszkaniach, powierzchni użytkowej mieszkań oraz o izbach **oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

Informacje o efektach:

- budownictwa spółdzielczego dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez spółdzielnie mieszkaniowe, z przeznaczeniem dla osób będących członkami tych spółdzielni;
- budownictwa komunalnego (gminnego) dotyczą mieszkań realizowanych w całości z budżetu gminy (głównie o charakterze socjalnym lub interwencyjnym);
- budownictwa zakładowego dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez zakłady pracy (sektora publicznego i prywatnego), z przeznaczeniem na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych pracowników tych zakładów (bez mieszkań oddanych do użytkowania przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą zaliczanych do budownictwa indywidualnego);
- budownictwa przeznaczonego na sprzedaż lub wynajem dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez różnych inwestorów w celu osiągnięcia zysku (bez mieszkań oddanych do użytkowania przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą zaliczanych do budownictwa indywidualnego);

- budownictwa społecznego czynszowego dotyczą mieszkań realizowanych przez towarzystwa budownictwa społecznego (działające na zasadzie non profit), z wykorzystaniem kredytu z Banku Gospodarstwa Krajowego (do 31 V 2009 r. – z Krajowego Funduszu Mieszkaniowego);
- budownictwa indywidualnego dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez osoby fizyczne (prowadzące i nieprowadzące działalności gospodarczej), fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, z przeznaczeniem na użytek własny inwestora lub na sprzedaż i wynajem.

Edukacja

Placówki wychowania przedszkolnego

Wychowanie przedszkolne obejmuje przedszkola (łącznie ze specjalnymi), oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, a od roku szkolnego 2008/2009 również zespoły wychowania przedszkolnego (bez specjalnych) i punkty przedszkolne (bez specjalnych).

Szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne

Prezentowane dane o szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych obejmują szkoły dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych (łącznie ze specjalnymi) i podawane są, z wyjątkiem liczb dotyczących absolwentów, według stanu w pierwszym miesiącu roku szkolnego (30 IX). Dane o absolwentach prezentowane są według stanu na koniec poprzedniego roku szkolnego.

Do roku szkolnego 2007/2008 dane o szkołach ponadgimnazjalnych obejmują szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe, od roku 2008/2009 ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe.

Dane dla zasadniczych szkół zawodowych prezentuje się ze szkołami przysposabiającymi do pracy, dla liceów ogólnokształcących łącznie z liceami uzupełniającymi, dla techników łącznie z technikami uzupełniającymi oraz ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe.

Szkoły wyższe

Studentów wykazano tyle razy, na ilu kierunkach studiowali według stanu w dniu 30 XI. Dane o absolwentach prezentowane są według stanu na koniec poprzedniego roku akademickiego. Jeżeli absolwent w danym roku akademickim ukończył dwa i więcej kierunków studiów, to również został wykazany wielokrotnie.

Dane dla studentów i absolwentów prezentowane są łącznie z cudzoziemcami.

Dane do roku 2011 nie obejmują szkół resortu obrony narodowej oraz resortu spraw wewnętrznych, począwszy od roku 2012 łącznie ze szkołami resortu obrony narodowej oraz resortu spraw wewnętrznych; dane prezentowane są wg faktycznej lokalizacji uczelni/jednostek zamiejscowych od roku 2012 bez jednostek zamiejscowych polskich uczelni za granicą, które wcześniej były wykazywane w miejscu siedziby uczelni macierzystej.

Uczniowie i absolwenci szkół zawodowych sklasyfikowani zostali według grup kierunków kształcenia zgodnie z Międzynarodową Standardową Klasyfikacją Edukacji ISCED 1997 (International Standard Classification of Education).

Wydatki budżetów jednostek samorządów terytorialnych na opiekę i wychowanie

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego obejmują wydatki w Dziale 801 – Oświata i wychowanie, zgodnie ze szczegółową klasyfikacją dochodów i wydatków, ustalaną przez Ministra Finansów na mocy kolejnych rozporządzeń z lat 1995-2011.

Komputeryzacja

Dane z zakresu komputeryzacji w szkołach dotyczą szkół dla dzieci i młodzieży bez specjalnych.

Definicje pojęć

Współczynnik skolaryzacji brutto – relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Współczynnik skolaryzacji brutto np. dla poziomu szkoły podstawowej wyliczamy dzieląc liczbę wszystkich uczniów szkół podstawowych bez względu na wiek na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-12 lat (wiek przypisany do tego poziomu) według stanu w dniu 31 XII tego samego roku.

Współczynnik skolaryzacji netto – relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Współczynnik skolaryzacji netto np. dla poziomu szkoły podstawowej wyliczamy dzieląc liczbę uczniów szkół podstawowych na początku danego roku szkolnego w wieku 7-12 lat (wiek przypisany do tego poziomu) przez liczbę ludności w wieku 7-12 lat według stanu w dniu 31 XII tego samego roku.

Ochrona zdrowia

Dane o ochronie zdrowia od 2012 r. (jeśli nie zaznaczono inaczej) podaje się łącznie z danymi o placówkach podległych resortom zdrowia, obrony narodowej i spraw wewnętrznych. Oznacza to, że dane o pracownikach medycznych, ambulatoryjnej i stacjonarnej opieki zdrowotnej nie są porównywalne z danymi z lat poprzednich. Dane prezentowane w tym rozdziale nie obejmują ochrony zdrowia w zakładach karnych.

Podstawę prezentowanych danych o ochronie zdrowia stanowią:

- 1) ustawa z dnia 15 IV 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. Nr 112, poz. 654, z późn. zm.), która zastąpiła ustawę o zakładach opieki zdrowotnej. Ustawa określa m.in. zasady wykonywania działalności leczniczej oraz zasady funkcjonowania placówek leczniczych.

Prezentowane dane dotyczą placówek (do 2011 r. – zakłady opieki zdrowotnej) wykonujących działalność leczniczą w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (przychodnie łącznie z: ośrodkami zdrowia, poradniami, ambulatoriami i izbami chorych oraz zakładami badań diagnostycznych i medycznymi laboratoriami diagnostycznymi), oraz stacjonarnej opieki zdrowotnej (szpitale ogólne, uzdrowiskowe, sanatoria).

Na mocy wymienionej ustawy działalność lecznicza może być też wykonywana przez praktyki zawodowe (indywidualne lub grupowe) – lekarzy, lekarzy dentyistów oraz pielęgniarzek lub położnych (do 2011 r. regulowane odrębnymi ustawami).

- 2) ustawa z dnia 15 VII 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. Nr 174, poz. 1039);
- 3) ustawa z dnia 5 XII 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza denty (tekst jednolity Dz. U. 2008 Nr 136, poz. 857, z późn. zm.);
- 4) ustawa z dnia 28 VII 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (tekst jednolity Dz. U. 2012, poz. 651 i 742).

Podstawowym źródłem informacji prezentowanych w rozdziale „Ochrona zdrowia” są wyniki badań statystycznych prowadzonych zgodnie z Programem Badań Statystycznych Statystyki Publicznej, zarówno przez Główny Urząd Statystyczny, jak i w ramach statystyki resortowej (Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych). Źródłem uzupełniającym są dane administracyjne i opracowania zbiorcze pozyskiwane z instytucji działających w obszarze opieki zdrowotnej.

Dane o **osobach posiadających prawo wykonywania zawodu medycznego** podaje się na podstawie centralnych rejestrów osób posiadających prawo wykonywania zawodu medycznego prowadzonych przez naczelne rady samorządów zawodowych: lekarzy i lekarzy denty, pielęgniarek i położnych, farmaceutów.

Dane o **pracownikach medycznych** dotyczą pracujących w placówkach wykonujących działalność leczniczą, praktykach zawodowych, aptekach, domach i zakładach pomocy społecznej, żłobkach i klubach dziecięcych, gdzie świadczona praca uznawana jest jako wykonywanie zawodu medycznego, bez względu na formę zatrudnienia (samozatrudnienie, umowa o pracę, umowa cywilno-prawna). Dane dotyczą pracujących bezpośrednio z pacjentem, tj. bez osób, dla których głównym miejscem pracy jest uczelnia, jednostka administracji państwowej lub samorządu terytorialnego albo NFZ.

Prezentowane dane w zakresie **ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** obejmują działalność praktyk lekarskich i stomatologicznych (indywidualnych, indywidualnych specjalistycznych, grupowych), które podpisały umowy z NFZ na udzielanie świadczeń w ramach środków publicznych. Porady udzielone przez lekarzy i lekarzy denty w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej podano łącznie z badaniami profilaktycznymi oraz z poradami lekarskimi udzielonymi w izbach przyjęć szpitali ogólnych i orzeczeniami wojskowych komisji lekarskich.

Dane o **szpitalach** obejmują placówki medyczne, które do 2011 r. były traktowane jako filie. W szpitalach ogólnych rodzaje oddziałów podano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 V 2012 r. (Dz. U. 2012, poz. 594).

Dane o **łóżkach** w placówkach stacjonarnej opieki zdrowotnej dotyczą łóżek znajdujących się stale w salach dla chorych, zajętych przez chorych lub przygotowanych na ich przyjęcie.

Dane o łóżkach w szpitalach ogólnych obejmują miejsca (łóżka i inkubatory) dla noworodków, nie obejmują miejsc dziennych na oddziałach szpitalnych.

Lecznictwo uzdrowiskowe obejmuje szpitale i sanatoria, działające na obszarze uzdrowiska, wykorzystujące w leczeniu, rehabilitacji i profilaktyce przede wszystkim właściwości naturalnych surowców leczniczych oraz właściwości lecznicze klimatu na terenach, na których są położone.

Dane o zachorowaniach i zgonach podaje się według Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (X Rewizja), obowiązującej od 1997 r.

Dane o **zachorowaniach** pochodzą ze sprawozdawczości i rejestrów Ministerstwa Zdrowia (sprawozdania statystyczne Ministerstwa Zdrowia, dane Centralnego Rejestru Nowotworów oraz Krajowego Rejestru Zachorowań na Gruźlicę).

Dane o zarejestrowanych **zgonach** pochodzą ze sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego. Dane o zgonach w podziale terytorialnym opracowano według miejsca zameldowania na pobyt stały osoby zmarłej.

Przy opracowywaniu danych o zgonach według przyczyn przyjmuje się wyjściową przyczynę zgonu. Za przyczynę wyjściową uważa się chorobę stanowiącą początek procesu chorobowego, który doprowadził do zgonu albo uraz czy zatrucie, w wyniku którego nastąpił zgon.

Pomoc społeczna

Wskaźniki dla lat 2008-2010 mogą różnić się od tych prezentowanych poprzednio ze względu na zmianę podstawy bilansu ludności. W opracowaniu za podstawę bilansu ludności od 2008 r. przyjęto wyniki ostatniego spisu powszechnego ludności NSP 2011, poprzednio do wyliczenia wskaźników stosowano bilans ludności, którego podstawę stanowiły wyniki NSP 2002.

Podstawę prawną określającą procesy związane z gromadzeniem i rozdysponowaniem środków publicznych w budżecie państwa oraz w budżetach jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów, województw) stanowiły: dla 2005 r. – ustawa z dnia 26 XI 1998 r. o finansach publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2003 Nr 15, poz. 148, z późn. zm.), w latach 2010-2012 – ustawa z dnia 27 VII 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. 2009 Nr 157, poz. 1240 i 1241, z późn. zm.). Gospodarkę finansową jednostek samorządu terytorialnego regulują również: ustawa z dnia 8 III 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie powiatowym, ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. 2001 Nr 142, poz. 1590–1592, z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 13 XI 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. 2003 Nr 203, poz. 1966, z późn. zm.).

Prezentowane dane finansowe w podziale według działów oraz rozdziałów w latach 2005-2012 opracowano zgodnie ze szczegółową klasyfikacją dochodów i wydatków budżetowych, ustaloną przez Ministra Finansów na mocy kolejnych rozporządzeń z lat 2004-2011.

Obecny system pomocy społecznej funkcjonuje od 1 V 2004 r. w oparciu o ustawę z dnia 12 III 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. 2009 Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.).

Funkcjonowanie pieczy zastępczej, w tym placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodzin zastępczych, jak również placówek wsparcia dziennego określa ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z 9 VI 2011 r. (Dz. U. 2011 Nr 149, poz. 887, z późn. zm.).

Placówki opieki nad małym dzieckiem działają zgodnie z ustawą z dnia 4 II 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 (Dz. U. 2011 Nr 45, poz. 235, z późn. zm.).

Źródłem informacji o pieczy zastępczej, zakładach stacjonarnych pomocy społecznej oraz opiece nad dziećmi do lat 3 jest sprawozdawczość Głównego Urzędu Statystycznego, w ramach której badane były: instytucjonalna piecza zastępcza (PS-01), rodzinna piecza zastępcza (PS-02), zakłady stacjonarne pomocy społecznej (PS-03), żłobki i kluby dziecięce (OD-1).

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie:

- placówki opiekuńczo-wychowawczej;
- regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej;
- interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Rodzinna piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Zapewnia pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, przygotowanie dziecka do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, zaspokojenie potrzeb w szczególności emocjonalnych, rozwojowych, zdrowotnych, bytowych, społecznych, religijnych. Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- rodzina zastępcza;
- rodzinny dom dziecka.

Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 organizowana jest w formie żłobka, oddziału żłobkowego, klubu dziecięcego lub innej jednostki, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię.

Źródłem danych w zakresie środowiskowej pomocy społecznej jest Zbiór Centralny Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej (ZC KSMPS) zawierający informacje z wywiadów środowiskowych dotyczące gospodarstw domowych i osób, które w 2012 r. otrzymały pomoc w miejscu zamieszkania. Zgodnie z ustawą z dnia 12 III 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.), podstawowym warunkiem przyznania pomocy jest zaistnienie jednego z problemów określonych w artykule 7, a ponadto – dla świadczeń pieniężnych – warunkiem jest wysokość dochodu, który do 30 IX 2012 r. nie mógł przekraczać dla osoby w rodzinie – 351 zł, a dla osoby samotnie gospodarującej – 477 zł. Od 1 X 2012 r. kwoty te wynosiły odpowiednio 456 zł i 542 zł. Pomoc w miejscu zamieszkania świadczona jest przez Ośrodki Pomocy Społecznej.

Ośrodek Pomocy Społecznej (OPS) to jednostka organizacyjna pomocy społecznej na poziomie gminy, realizująca zadania z zakresu pomocy społecznej – własne i zlecone gminie. W zależności od statusu gminy funkcjonują: gminne, miejsko-gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej.

Gospodarstwo domowe to zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się.

Dochód w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej – oznacza sumę miesięcznych dochodów netto (po odliczeniu zaliczek na podatek dochodowy, podatków od dochodów z własności oraz składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne), z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku, lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Do dochodu nie wlicza się jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego oraz wartości świadczeń w naturze. Dochód pomniejsza się o kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób. Dochód rodziny, stanowi sumę miesięcznych dochodów osób w rodzinie.

Dochód na osobę w rodzinie oznacza dochód rodziny podzielony przez liczbę osób w rodzinie.

Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w miejscu zamieszkania to głównie zasiłki stałe, okresowe i celowe.

Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej, to pomoc w formie: schronienia, posiłku, ubrania, usług opiekuńczych, pracy socjalnej, poradnictwa specjalistycznego w szczególności prawnego, psychologicznego, pedagogicznego.

Poziom wykształcenia określa najwyższy ukończony poziom kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie i formie uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskanie świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły. W badaniach statystyki publicznej poziom wykształcenia ustala się dla osób w wieku 13 lat i więcej. Obowiązuje następująca klasyfikacja poziomu wykształcenia: wyższe (w tym z tytułem inżyniera, licencjata); policealne; średnie (zawodowe i ogólnokształcące); zasadnicze zawodowe; gimnazjalne, podstawowe ukończone; podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego.

Kultura

Punkt biblioteczny to placówka, prowadzona najczęściej społecznie, której księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostają w ewidencji tej biblioteki. Punkty biblioteczne działają w miejscowościach, w których nie ma innych placówek bibliotecznych.

Zbiory biblioteczne obejmują księgozbiór, pozostałe zbiory nieelektroniczne, zbiory elektroniczne zinwentaryzowane, licencjonowane zbiory elektroniczne oraz materiały zdigitalizowane przez bibliotekę.

Do **księgozbioru** bibliotek publicznych zaliczono książki i broszury oraz gazety i czasopisma.

Za **czytelnika** uważa się osobę, która w ciągu roku sprawozdawczego została zarejestrowana w bibliotece i dokonała co najmniej jednego wypożyczenia na zewnątrz.

Informacje o działalności **domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic** opracowano na podstawie sprawozdawczości rocznej.

Informacje o **teatrach i instytucjach muzycznych** dotyczą profesjonalnych jednostek artystycznych prowadzących regularną działalność sceniczną. W liczbie teatrów uwzględniono jednostki prowadzące jednorodną działalność sceniczną, niezależnie od liczby posiadanych scen, posiadające własny, stały zespół artystyczny.

Informacje o kinach dotyczą **kin stałych**, tj. prowadzących działalność w jednym obiekcie przystosowanym na stałe do publicznego wyświetlania filmów z określoną częstotliwością; w grupie tej znajdują się też kina sezonowe/czasowe. Wśród kin stałych wyróżnia się **minipleksy** – posiadające od 3 do 7 sal oraz **multipleksy** – posiadające 8 lub więcej sal.

O **impresach masowych** mówi się wtedy, gdy liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób w obiekcie będącym budynkiem wynosi nie mniej niż 500 (w przypadku imprez sportowych – nie mniej niż 300), a w obiekcie niebędącym budynkiem – nie mniej niż 1000 (zgodnie z Ustawą z dnia 20 III 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych [Dz. U. Nr 62, poz. 504, z późn. zm.]).

Turystyka

Termin **turystyka** – zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 692/2011 obowiązującym od 2012 r., oznacza czynności odwiedzających, którzy podejmują podróż do głównego miejsca docelowego położonego poza ich zwykłym otoczeniem, na okres krótszy niż rok, w dowolnym głównym celu, w tym w celu służbowym, wypoczynkowym lub innym celu osobistym, innym niż zatrudnienie przez podmiot miejscowy dla odwiedzanego miejsca.

Wszystkie kategorie podróźnych, które mieszczą się w zakresie pojęcia „turystyka” są określane mianem odwiedzających. W grupie tej wyróżnia się:

- turystów, tj. osoby, które spędziły co najmniej jedną noc poza miejscem stałego zamieszkania,
- odwiedzających jednodniowych, tj. osoby, które nie nocują w miejscu odwiedzanym.

Baza noclegowa turystyki dotyczy turystycznych obiektów noclegowych, tj. obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty.

Do **obiektów hotelowych** zaliczono: hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe.

Do **pozostałych obiektów** zaliczono: domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły domków turystycznych, kempingi, pola biwakowe, hostele, zakłady uzdrowiskowe, pokoje gościnne, kwatery agroturystyczne, pozostałe niesklasyfikowane.

W informacjach o **obiektach i miejscach noclegowych turystyki** nie uwzględnia się obiektów i miejsc w obiektach przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu itp.

Korzystający z noclegów to liczba osób (turystów), które rozpoczęły pobyt w obiekcie w danym miesiącu, tj. zostały zameldowane. Osoby przebywające na przełomie dwóch miesięcy są liczone jeden raz. Nie wykazywane są osoby, które wniosły opłatę, ale z usług nie skorzystały.

Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych rejestrowani są według kraju stałego zamieszkania. Turysta zagraniczny może być wykazywany wielokrotnie, jeśli w czasie jednorazowego pobytu w Polsce korzysta z kilku obiektów noclegowych.

Wynajęte pokoje dla hoteli, moteli, pensjonatów i innych obiektów hotelowych to suma pokoi wynajętych w każdym dniu działalności obiektu, bez względu na liczbę osób (turystów) nocujących w tych pokojach.

Udzielone noclegi to iloczyn osób (turystów) i liczby dni (nocy) ich pobytu.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych lub **pokoi** jest to stosunek liczby udzielonych noclegów lub pokoi w danym roku do nominalnej liczby miejsc noclegowych lub pokoi w danym roku. Przez nominalną liczbę miejsc noclegowych lub pokoi rozumie się sumę miejsc noclegowych lub pokoi przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu.

Szlaki turystyczne są to trasy wytyczone dla turystów na terenach o dużych walorach krajoznawczych (z uwzględnieniem warunków bezpieczeństwa turystów i przepisów o ochronie środowiska) oznaczone umownymi znakami umożliwiającymi odnalezienie właściwej drogi (zalecanej lub obowiązkowej). Długości szlaków turystycznych obejmują zarówno te, które zostały wytyczone i znajdują się pod opieką oddziałów PTTK, jak i te będące poza ewidencją PTTK.

Dane o **podmiotach wpisanych do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych (CEOTiPT)** pochodzą ze stron Ministerstwa Sportu i Turystyki. Ewidencja prowadzona jest na podstawie danych wprowadzanych do systemu informatycznego oraz przesłanych przez marszałka województwa kopii dokumentów stanowiących podstawę wpisu do Ewidencji. Każdy marszałek województwa prowadzi rejestr organizatorów turystyki i pośredników turystyki, zarejestrowanych w danym województwie. Dane zostały pozyskane w dniu 14 IV 2014 r. ze stron Ministerstwa Sportu i Turystyki.

Nauka i technika. Społeczeństwo informacyjne

Działalność badawczo-rozwojowa (B+R) obejmuje:

- **badania podstawowe**, tj. prace teoretyczne i eksperymentalne podejmowane przede wszystkim w celu zdobycia lub poszerzenia wiedzy na temat przyczyn zjawisk i faktów, nieukierunkowane w zasadzie na uzyskanie żadnych konkretnych zastosowań praktycznych;
- **badania stosowane** oraz włączone w 2011 r. **badania przemysłowe**, tj. prace badawcze podejmowane w celu zdobycia nowej wiedzy mającej konkretne zastosowania praktyczne. Polegają one bądź na poszukiwaniu możliwych zastosowań praktycznych dla wyników badań podstawowych, bądź na poszukiwaniu nowych rozwiązań pozwalających na osiągnięcie z góry założonych celów praktycznych. Wynikami badań stosowanych są modele próbne wyrobów, procesów czy metod;

- **prace rozwojowe**, tj. prace w szczególności konstrukcyjne, technologiczno-projektowe oraz doświadczalne polegające na zastosowaniu istniejącej już wiedzy, uzyskanej dzięki pracom badawczym lub jako wynik doświadczenia praktycznego do opracowania nowych lub istotnego ulepszenia istniejących materiałów, urządzeń, wyrobów, procesów, systemów czy usług, łącznie z przygotowaniem prototypów oraz instalacji pilotowych.

Informacje dotyczące działalności badawczo-rozwojowej obejmują następujące grupy jednostek prowadzących tę działalność:

- 1) **jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe**, tj. jednostki, których podstawowym rodzajem działalności jest prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych:
 - a) instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk; w danych statystycznych do 2009 r. ujmowano również samodzielne zakłady naukowe, które zgodnie z ustawą z dnia 30 IV 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. 2010 Nr 96, poz. 619) zostały przekształcone w instytuty naukowe bądź przez nie wchłonięte,
 - b) instytuty badawcze działające na podstawie ustawy z dnia 30 IV 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. Nr 96, poz. 618); do 2009 r. określane jako jednostki badawczo-rozwojowe, które działały na podstawie ustawy z dnia 25 VII 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych (tekst jednolity Dz. U. 2001 Nr 33, poz. 388, z późn. zm.),
 - c) inne, tj. pozostałe jednostki zaklasyfikowane według PKD 2007 do działu 72 „Badania naukowe i prace rozwojowe”;
- 2) **pomocnicze jednostki naukowe**, tj. biblioteki naukowe, archiwa naukowe, muzea, pomocnicze jednostki naukowe PAN oraz stowarzyszenia naukowe i fundacje wspierające działalność badawczą i prace rozwojowe; do 2009 r. określane jako jednostki obsługi nauki;
- 3) **podmioty gospodarcze** (niezaklasyfikowane według PKD 2007 do działu 72 „Badania naukowe i prace rozwojowe”), obejmujące przede wszystkim przedsiębiorstwa przemysłowe, które obok swojej podstawowej działalności prowadzą działalność badawczo-rozwojową; do 2009 r. określane jako jednostki rozwojowe;
- 4) **szkoły wyższe**;
- 5) **pozostałe jednostki** – instytucje prowadzące działalność badawczo-rozwojową obok swojej podstawowej działalności, nieujęte w pozycjach 1)–4), np. szpitale, parki narodowe i ogrody botaniczne, agencje i instytucje rządowe.

Do **zatrudnionych** w działalności badawczo-rozwojowej zaliczono:

- 1) w kategorii **pracowników naukowo-badawczych**:
 - a) pracowników naukowych, badawczo-technicznych; inżynierskich i technicznych zatrudnionych w jednostkach naukowych i badawczo-rozwojowych, w pomocniczych jednostkach naukowych oraz w pozostałych jednostkach,
 - b) pracowników naukowych i innych zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej w podmiotach gospodarczych prowadzących prace badawczo-rozwojowe,
 - c) pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych zatrudnionych w szkołach wyższych,
 - d) uczestników studiów doktoranckich prowadzących prace badawczo-rozwojowe;
- 2) w kategorii **techników i pracowników równorzędnych** – pracowników, którzy uczestniczą w działalności badawczo-rozwojowej wykonując zadania naukowe i techniczne zazwyczaj pod kierunkiem pracowników naukowo-badawczych;
- 3) w kategorii **pozostały personel** – pracowników na stanowiskach robotniczych oraz administracyjno-ekonomicznych uczestniczących w realizacji prac badawczo-rozwojowych lub bezpośrednio z nimi związanych.

Dane dotyczące **zatrudnienia** w działalności badawczo-rozwojowej obejmują wyłącznie pracowników bezpośrednio z nią związanych, poświęcających na tę działalność co najmniej 10% nominalnego czasu pracy.

Ekwiwalenty pełnego czasu pracy (EPC) są to jednostki przeliczeniowe służące do ustalenia faktycznego zatrudnienia w działalności badawczo-rozwojowej. Jeden ekwiwalent pełnego czasu pracy oznacza jeden osoborok poświęcony wyłącznie na działalność badawczo-rozwojową.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową obejmują:

- **nakłady wewnętrzne**, ujmujące wartość prac badawczych i rozwojowych danej jednostki wykonanych przez własne zaplecze badawcze, niezależnie od źródeł ich finansowania,
- **nakłady zewnętrzne**, ujmujące wartość prac badawczych i rozwojowych w danej jednostce nabytych od innych jednostek (krajowych i zagranicznych).

Wyodrębniono sześć podstawowych dziedzin nauk zgodnie z Klasyfikacją Dziedzin Nauki i Techniki OECD: nauki przyrodnicze, inżynieryjne i techniczne, medyczne i o zdrowiu, rolnicze, społeczne oraz humanistyczne.

Wynalazek podlegający opatentowaniu – bez względu na dziedzinę techniki – jest to nowe rozwiązanie, posiadające poziom wynalazczy, tzn. niewynikające dla znawcy w sposób oczywisty ze stanu techniki, nadające się do przemysłowego stosowania.

Wzór użytkowy podlegający ochronie jest to nowe i użyteczne rozwiązanie o charakterze technicznym dotyczące kształtu, budowy lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci.

Prezentowane informacje z zakresy społeczeństwa informacyjnego opracowano na podstawie uogólnionych wyników badań dotyczących wykorzystania technologii informacyjno-telekomunikacyjnych, przeprowadzonych metodą reprezentacyjną według zharmonizowanej metodologii stosowanej w krajach Unii Europejskiej.

Dane o **przedsiębiorstwach** dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób i zaliczanych, według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007), do wybranych sekcji.

Handel elektroniczny prowadzony przez przedsiębiorstwa polega na składaniu zamówienia (zakup) lub przyjmowaniu przez przedsiębiorstwo zamówienia (sprzedaż) za pośrednictwem sklepu internetowego, formularzy elektronicznych na stronie internetowej przedsiębiorstwa, sieci typu EDI (wiadomości wysyłane w uzgodnionym formacie np. EDIFACT, XML posiadające strukturę umożliwiającą ich automatyczne przetwarzanie). Nie uwzględnia się zamówień przyjmowanych lub składanych za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Gospodarka

Podmioty gospodarki narodowej

Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej, zwany dalej rejestrem REGON prowadzony jest przez Prezesa GUS w oparciu o przepisy ustawy z dnia 29 VI 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. 2012, poz. 591, z późn. zm.) i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 VII 1999 r. w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji rejestru podmiotów gospodarki narodowej, w tym wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń oraz szczegółowych warunków i trybu współdziałania służb statystyki publicznej z innymi organami prowadzącymi rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej (Dz. U. Nr 69, poz. 763, z późn. zm.). Informacje zbierane w rejestrze nie są danymi statystycznymi (art. 41 ust. 3 ustawy o statystyce publicznej), co oznacza, że są one – z określonymi wyjątkami – jawne i ogólnodostępne.

Do rejestru REGON wpisywane są podmioty gospodarki narodowej (zwane dalej jednostkami prawnymi), czyli osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz zgłoszone przez jednostkę prawną jednostki lokalne.

Podstawową funkcją rejestru REGON jest identyfikowanie podmiotów gospodarki narodowej w sposób jednoznaczny i niepowtarzalny, co realizowane jest poprzez nadawanie im numerów identyfikacyjnych REGON posiadających walor unikatowości.

Rejestr REGON jest bieżąco uaktualniany na podstawie wniosków zgłaszanych przez jednostki prawne, tj. RG-1 (wniosek o wpis do krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej lub o zmianę cech objętych wpisem) i RG-2 (wniosek o skreślenie podmiotu z krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa od 1 VII 2011 r. aktualizacja informacji wpisywanych do rejestru REGON dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, podlegających wpisowi do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, prowadzona jest na podstawie danych z wniosków o wpis do CEIDG przesyłanych do GUS na podstawie art. 28 ustawy z dnia 2 VII 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jednolity Dz. U. 2013, poz. 672).

Zgodnie z zakresem przedmiotowym rejestru REGON, określonym w art. 42 ust. 3 ustawy o statystyce publicznej, podmioty gospodarki narodowej opisywane są m.in. przez formę prawną, formę własności, rodzaj działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności. Wymienione kategorie są w systemie rejestru REGON ujęte w uporządkowany układ stosownie do przepisów § 8–10 powołanego na wstępie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 VII 1999 r.

Forma prawna jest kategorią określającą status jednostki prawnej (tzw. podstawowa forma prawna) oraz odrębność uregulowań prawnych dotyczących powstawania i funkcjonowania jednostek prawnych (tzw. szczególna forma prawna). Katalog form prawnych stosowanych w rejestrze REGON zawarty jest w § 8 powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 VII 1999 r. Forma prawna jest jedną z kategorii, według której są opisywane oraz grupowane podmioty prezentowane w publikacji.

Prezentowane informacje nie obejmują osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne oraz nie obejmują podmiotów mających w rejestrze REGON status jednostek lokalnych (zakładów, oddziałów, filii).

Rachunki regionalne

Grupowanie danych według województw i podregionów w podziale na rodzaje działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności zostało dokonane **metodą jednostek lokalnych rodzaju działalności**, tj. według siedziby i podstawowego rodzaju działalności jednostki lokalnej przedsiębiorstwa.

W rachunkach regionalnych uwzględnia się szacunek „szarej gospodarki” w zakresie produkcji ukrytej dla zarejestrowanych podmiotów gospodarczych z liczbą pracujących do 9 osób (niezależnie od szczególnej formy prawnej), z liczbą pracujących od 10 do 49 osób w sektorze prywatnym (bez spółdzielni) oraz osób fizycznych z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej (głównie w działalności usługowej).

Produkt krajowy brutto (PKB) przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

Wartość dodana brutto (WDB) mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. Wartość dodana brutto stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim, jest wyrażona w cenach bazowych.

Dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych powstają w wyniku skorygowania dochodów pierwotnych brutto o podatki od dochodów i majątku, składki na ubezpieczenia społeczne, świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze (świadczenia z ubezpieczeń społecznych pieniężne, świadczenia z pomocy społecznej pieniężne) oraz inne transfery bieżące.

Parytety siły nabywczej (Purchasing Power Parities – PPP) są to współczynniki walutowe odzwierciedlające realną siłę nabywczą waluty danego kraju w relacji do średniej umownej waluty porównywalnych krajów, tj. jednostki **standardowej siły nabywczej** (Purchasing Power Standard – PPS). Wyrażenie PKB i jego głównych elementów we wspólnej umownej walucie, poprzez eliminację różnic cen, umożliwia bezpośrednie porównanie wolumenów PKB wszystkich krajów uczestniczących w badaniu.

Dane na 1 mieszkańca za 2005 r. obliczono na podstawie liczby ludności uwzględniającej wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, natomiast za lata 2010-2012 na podstawie liczby ludności uwzględniającej wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

Dane za 2012 r. mają charakter wstępny i będą przedmiotem dalszych rewizji zgodnie z polityką rewizji stosowaną w rachunkach narodowych i regionalnych oraz mogą ulec zmianie w wyniku aktualizacji danych źródłowych, jak również z tytułu wdrożenia Europejskiego Systemu Rachunków 2010, to jest dostosowania metodologii obliczeń rachunków regionalnych do nowych zasad ESA 2010. Dane ostateczne za 2012 r. zostaną opublikowane w październiku 2014 r.

Wyjaśnienia dotyczące rachunków regionalnych (uwagi metodyczne oraz podstawowe pojęcia) zamieszczono w publikacji „Produkt krajowy brutto – Rachunki regionalne w 2011 r.”.

Środowisko

Powierzchnia geodezyjna według kierunków wykorzystania

Informacje o stanie i kierunkach wykorzystania powierzchni regionu ujmowane są według form władania i grup rejestrowych w oparciu o ewidencje gruntów wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 III 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 38, poz. 454). Ewidencja ta wprowadziła od 2001 r. zmiany polegające głównie na włączeniu do użytków rolnych: gruntów rolnych zabudowanych (poprzednio ujmowanych w pozycji grunty zabudowane i zurbanizowane), gruntów pod stawami (ujmowanych w pozycji wody śródlądowe stojące) oraz rowów (które stanowiły odrębną pozycję).

Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji, zreaktywowane i zagospodarowane

Dane o gruntach zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania dotyczą gruntów, które utraciły całkowicie wartości użytkowe (grunty zdewastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej (grunty zdegradowane).

Rekultywacja gruntów polega na nadaniu lub przywróceniu gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Grunty zrekultywowane podlegają zagospodarowaniu czyli rolnictwu, leśnemu lub innemu rodzajowi użytkowania.

Grunty rolne i leśne wyłączone na cele nierolnicze i nieleśne

Dane o gruntach rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne dotyczą gruntów, za które pobrano należności i opłaty w trybie ustawy z dnia 3 II 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U. 2013, poz. 1205), która chroni wszystkie grunty rolne zaliczone do klas bonitacyjnych I-III oraz grunty rolne klas bonitacyjnych IV-VI wytworzone z gleb organicznych. Od 2009 r. przepisów ustawy nie stosuje się do gruntów rolnych, stanowiących użytki rolne, położonych w granicach administracyjnych miast.

Klasy bonitacyjne użytków rolnych określają jakość użytków rolnych pod względem przydatności do produkcji rolniczej; klasa I oznacza najwyższą wartość rolniczą, klasa VI – najniższą. Grunty przeznaczone pod zalesienia oznaczono symbolami: orne – RZ; pastwiska – PsZ.

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych to część zasobów, które z uwzględnieniem zasad ich ochrony i warunków technicznych mogą być pobierane z określonego poziomu wodonośnego bez naruszania równowagi hydrogeologicznej.

Przyrost zasobów wód podziemnych jest to ilość wody dodatkowo udokumentowana w wyniku prowadzonych w danym roku prac hydrogeologiczno-studziennych przy budowie ujęć wód podziemnych i przekazana do wykorzystania.

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności

Informacje o zużyciu wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności obejmują zużycie na następujące cele:

- **przemysłowe** – poza rolnictwem (z wyłączeniem ferm przemysłowego chowu zwierząt), leśnictwem, łowiectwem i rybactwem – dotyczy jednostek organizacyjnych wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków,
- **rolnictwo i leśnictwo** – nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych – dotyczy jednostek organizacyjnych rolnictwa, leśnictwa i rybactwa zużywających wodę na potrzeby nawadniania gruntów rolnych i leśnych o powierzchni od 20 ha oraz na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni od 10 ha,
- **eksploatacja sieci wodociągowej** – dotyczy wszystkich jednostek nadzorujących pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itp.).

Ścieki przemysłowe i komunalne, wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi

Począwszy od danych za 2010 r. zmieniła się metodologia badania ilości ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną, dlatego dane dotyczące ścieków komunalnych nie są w pełni porównywalne z latami ubiegłymi.

Jako **ścieki wymagające oczyszczania** przyjęto ścieki odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi, lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami chłodniczymi, z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych po oczyszczeniu do wód lub do ziemi.

Przez ścieki oczyszczane mechanicznie rozumie się ścieki poddane procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji, przy użyciu krat, sit, piaskowników, odtłuszczaczy współpracujących z osadnikami Imhoffa.

Chemiczne oczyszczanie ścieków polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizacji metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym itp.

Biologiczne oczyszczanie ścieków następuje w procesie mineralizacji przez drobnoustroje w środowisku wodnym w sposób naturalny (np. poprzez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) i polega na usuwaniu ze ścieków (w procesie biologicznego rozkładu) zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogennych i refrakcyjnych.

U w a g a. Począwszy od danych za rok 2011 nie wydziela się w komunalnych oczyszczalniach biologicznych części mechanicznej oczyszczalni.

Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach następuje w oczyszczalniach ścieków o wysokoefektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu. **Kilkustopniowe oczyszczanie** mechaniczne i biologiczne lub mechaniczne i chemiczne odprowadzanych ścieków zakwalifikowano do wyższego stopnia oczyszczania (biologicznego lub chemicznego).

Dane o ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków podano w oparciu o szacunek liczby ludności korzystającej z oczyszczalni oczyszczających ścieki z miast i wsi pracujące na sieci kanalizacyjnej (łącznie z ludnością korzystającą z oczyszczalni przemysłowych oczyszczających ścieki komunalne).

Emisja zanieczyszczeń powietrza (pyłowych i gazowych) z zakładów szczególnie uciążliwych

Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza to tzw. punktowe źródła emisji zanieczyszczeń, do których zaliczono wszystkie jednostki organizacyjne ustalone przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 I 1986 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 7, poz. 40, z późn. zm.). Ustalona w ten sposób zbiorowość jednostek sprawozdawczych (zakładów) utrzymywana jest corocznie, co m.in. zapewnia zachowanie ciągłości i porównywalności wyników badania. Zbiorowość ta może być powiększona jedynie w szczególnych wypadkach, np. o jednostki nowo uruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Dane o **emisji zanieczyszczeń powietrza** (pyłowych i gazowych) z zakładów szczególnie uciążliwych dotyczą zanieczyszczeń wprowadzonych w sposób zorganizowany (tzn. z wszelkiego rodzaju urządzeń technologicznych i ogrzewczych za pośrednictwem emitatorów – kominów, wyrzutni wentylacyjnych) lub w sposób niezorganizowany (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

Skuteczność urządzeń oczyszczających określana jako **stopień redukcji zanieczyszczeń**, jest wielkością charakterystyczną dla urządzeń i wskazuje, jaki procent całkowitej ilości danego zanieczyszczenia wprowadzonego do urządzenia został przez to urządzenie zatrzymany. Wskaźnik ten wyraża się procentowym stosunkiem ilości zanieczyszczenia zatrzymanego do całej ilości zanieczyszczenia wytworzonego, tj. zatrzymanego i wyemitowanego. Wskaźnik dotyczący stopnia redukcji zanieczyszczeń gazowych został wyliczony bez uwzględnienia emisji dwutlenku węgla, ze względu na to, iż wielkość emisji tego gazu charakteryzuje się dużymi wartościami bezwzględными.

Odpady przemysłowe wytworzone i dotychczas składowane

Dane o odpadach zostały opracowane w oparciu o ustawę z dnia 27 IV 2001 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. 2010, Nr 185, poz. 1243). Prezentowane w publikacji dane są zgodne z Katalogiem odpadów, wprowadzonym w życie dnia 1 I 2002 r. rozporządzeniem Ministra Środowiska (Dz. U. 2001, Nr 112, poz. 1206). Katalog odpadów dzieli odpady na grupy, podgrupy i rodzaje ze względu na źródło ich powstawania. Przedstawione dane o odpadach innych niż komunalne obejmują pierwsze 19 grup katalogu natomiast dane o odpadach komunalnych grupę 20.

Nowa Ustawa o odpadach z dnia 14 XII 2012 r. (Dz. U. 2013, poz. 21), która weszła w życie z dniem 8 I 2013 r. nie jest uwzględniona w publikacji, ponieważ prezentowane dane obejmują okres do końca 2012 r. i dotyczy je wówczas obowiązująca ustawa.

Dane dotyczą jednostek wytwarzających w ciągu roku sumarycznie powyżej 1 tys. t odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) lub posiadających 1 mln t i więcej odpadów nagromadzonych.

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii, określonych w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 27 IV 2001 r. o odpadach, których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany. Przez **wytwórcę odpadów** rozumie się każdego, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów oraz każdego, kto przeprowadza wstępne przetwarzanie, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów.

Przez **odzysk odpadów** rozumie się wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania.

Unieszkodliwianie odpadów polega na poddaniu odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska.

Składowisko odpadów jest to obiekt budowlany przeznaczony do składowania odpadów. Przez odpady składowane należy rozumieć odpady usunięte na składowiska (hałdy, stawy osadowe) własne zakładów lub obce.

Magazynowanie odpadów jest to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem. Odpady przeznaczone do odzysku lub unieszkodliwiania, z wyjątkiem składowania, mogą być magazynowane, jeżeli konieczność magazynowania wynika z procesów technologicznych lub organizacyjnych i nie przekracza terminów uzasadnionych zastosowaniem tych procesów, nie dłużej jednak niż przez okres 3 lat.

Dane o odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych) dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Przez **zrehabilitowane tereny składowania** odpadów należy rozumieć tereny, których eksploatacja została zakończona i na których zostały przeprowadzone prace polegające na nadaniu lub przywróceniu im wartości użytkowych poprzez, m.in. właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych oraz uregulowanie stosunków wodnych.

Odpady komunalne wytworzone i zebrane

Dane o odpadach komunalnych dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych, a także u innych wytwórców odpadów (bez odpadów niebezpiecznych), które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych. Informacje o odpadach komunalnych podaje się zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 IX 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona, w tym m.in. parki narodowe i krajobrazowe

Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody (m.in. dziko występujących oraz objętych ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych). Formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, pomniki przyrody. Podstawą prawną regulującą ustanowienie form ochrony przyrody jest ustawa z dnia 16 IV 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. 2013, poz. 627, z późn. zm.); formy te tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, uchwały sejmiku województwa lub rady gminy.

Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych.

Parki narodowe obejmują obszary wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na których ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Parki narodowe tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk: przyrodniczych, roślin, zwierząt lub grzybów.

Rezerwy przyrody obejmują wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska: roślin, zwierząt i grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej.

Parki krajobrazowe obejmują obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania i popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej

Dane o nakładach na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz ich efektach rzeczowych (według lokalizacji inwestycji) prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną Dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 III 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ Dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych Dotyczących Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską – EUROSTAT. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej uwzględniono również w nakładach inwestycyjnych we właściwych sekcjach gospodarki narodowej.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE <i>POPULATION AND DEMOGRAPHIC PROCESSES</i>					
Ludność w tys.	38533,3	7969,6	3354,1	4615,9	Population in thous.
w tym kobiety	19884,0	4114,8	1727,1	2387,7	of which women
miasta	23336,4	5219,3	1639,3	3580,0	urban areas
wieś	15196,9	2750,6	1714,7	1035,9	rural areas
Ludność na 1 km ²	123	290	221	374	Population per 1 km ²
Małżeństwa na 1000 ludności	5,3	5,4	5,4	5,4	Marriages per 1000 population
Urodzenia żywe na 1000 ludności	10,0	10,0	10,5	9,6	Live births per 1000 population
Zgony na 1000 ludności	10,0	10,0	9,1	10,6	Deaths per 1000 population
Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,0	0,0	1,4	-1,0	Natural increase per 1000 population
RYNEK PRACY <i>LABOUR MARKET</i>					
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI <i>ECONOMIC ACTIVITY OF THE POPULATION</i>					
Współczynnik aktywności zawodowej w %	55,9	54,2	55,3	53,5	Activity rate in %
Wskaźnik zatrudnienia w %	50,2	48,9	49,6	48,4	Employment rate in %
Stopa bezrobocia w %	10,1	9,8	10,4	9,4	Unemployment rate in %
PRACUJĄCY <i>EMPLOYED PERSONS</i>					
Pracujący ^a (stan w dniu 31 XII) w tys.	13850,5	2889,4	1246,9	1642,4	Employed persons ^a (as of 31 December) in thous.
sektor publiczny	3105,5	702,2	254,3	447,9	public sector
sektor prywatny	10745,0	2187,2	992,6	1194,5	private sector
w sektorach ekonomicznych (PKD 2007):					in economic sectors (PKD 2007):
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	2380,8	374,7	272,6	102,1	agriculture, forestry and fishing
przemysł i budownictwo	3718,6	904,0	301,8	602,2	industry and construction

a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności, patrz uwagi metodyczne.

a By actual workplace and kind of activity; see methodological notes.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
RYNEK PRACY (dok.) LABOUR MARKET (cont.)					
PRACUJĄCY (dok.) EMPLOYED PERSONS (cont.)					
Pracujący ^a w sektorach ekonomicznych (PKD 2007) w tys. (dok.)					<i>Employed persons^a in economic sectors (PKD 2007) in thous. (cont.)</i>
handel, naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospo- darka magazynowa; zakwaterowanie i gastro- nomia; informacja i komunikacja	3378,6	718,5	298,3	420,2	<i>trade, repair of motor vehicles; transportation and storage; accommodation and catering; information and communication</i>
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	546,5	102,9	39,1	63,8	<i>financial and insurance activities; real estate activities</i>
pozostałe usługi	3826,1	789,2	335,1	454,1	<i>other service activities</i>
BEZROBOCIE UNEMPLOYMENT					
Bezrobotni zarejestrowani (stan w dniu 31 XII) w tys.	2136,8	366,6	161,2	205,5	<i>Registered unemployed persons (as of 31 December) in thous.</i>
z ogółem – w %:					<i>of total – in %:</i>
kobiety	51,4	53,6	52,2	54,7	<i>women</i>
do 25 roku życia	19,9	20,6	24,6	17,4	<i>under 25 years old</i>
powyżej 50 roku życia	22,8	22,0	19,2	24,3	<i>aged 50 and more</i>
mieszkający na wsi	43,9	36,3	54,6	22,0	<i>living in the rural areas</i>
niepełnosprawni	5,2	5,6	5,0	6,1	<i>disabled</i>
pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	35,4	32,9	34,8	31,3	<i>out of work for more than 12 months</i>
nieposiadający prawa do zasiłku	83,2	84,3	84,2	84,4	<i>not entitled to benefit</i>
Stopa bezrobocia rejestrowa- nego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	11,3	11,4	11,1	<i>Unemployment rate (as of 31 December) in %</i>
Liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy (stan w dniu 31 XII)	92	55	85	43	<i>Number of unemployed persons per 1 job offer (as of 31 December)</i>

a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności, patrz uwagi metodyczne.

a By actual workplace and kind of activity; see methodological notes.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
BUDŻETY GOSPODARSTW DOMOWYCH HOUSEHOLD BUDGETS					
Gospodarstwa domowe objęte badaniem	37427	7568	3124	4444	Households included in the survey
Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym	2,81	2,77	2,92	2,66	Average number of persons in a household
w tym:					of which:
pracujących	1,11	1,05	1,11	1,01	employed
pobierających świadczenia społeczne	0,80	0,77	0,82	0,75	receiving social benefits
w tym emeryturę lub rentę	0,68	0,68	0,73	0,65	of which retirement pay or pension
pozostających na utrzymaniu	0,83	0,86	0,90	0,83	dependents
pobierająca świadczenia społeczne w relacji do przeciętnej liczby osób w gospodarstwie domowym	0,28	0,28	0,28	0,28	receiving social benefits in relation to the average number of persons in a household
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w zł	1278,43	1242,38	1189,84	1278,87	Average monthly per capita available income in zł
w tym dochód do dyspozycji	1232,85	1198,86	1156,33	1228,38	of which disposable income
w tym:					of which:
z pracy najemnej	685,77	676,03	626,12	710,68	from hired work
z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie	52,84	14,02	28,04	4,28	from a private farm in agriculture
z pracy na własny rachunek	108,46	105,58	116,01	98,33	from self-employment
ze świadczeń społecznych	369,24	394,92	356,05	421,91	from social benefits
Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w zł	1050,78	1056,36	991,34	1101,52	Average monthly per capita expenditures per capita in zł
w tym na towary i usługi konsumpcyjne	1005,19	1012,84	957,83	1051,03	of which consumer goods and services
Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty w % ogółu gospodarstw domowych	68,3	69,4	69,1	69,6	Households furnished with personal computer in % of total households
w tym z dostępem do Internetu	64,7	67,6	67,2	67,9	of which with access to the Internet
w tym z dostępem szerokopasmowym	52,4	47,4	43,9	49,7	of which broadband access
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych (EU-SILC)	17,1	14,4	x	x	At-risk-of-poverty rate after including social transfers (EU-SILC) in the household income

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
INFRASTRUKTURA KOMUNALNA I KOMUNIKACYJNA MUNICIPAL AND COMMUNICATION INFRASTRUCTURE					
Sieć wodociągowa rozdzielcza (stan w dniu 31 XII) w km	283102,5	38367,2	18066,5	20300,7	Water supply distribution system (as of 31 December) in km
Sieć kanalizacyjna (stan w dniu 31 XII) w km	125580,6	24203,5	11390,4	12813,1	Sewerage system (as of 31 December) in km
Sieć gazowa (stan w dniu 31 XII) w km	137371,4	38701,5	22351,9	16349,6	Gas supply system (as of 31 December) in km
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w m ³	31,2	28,5	26,6	29,8	Consumption of water from water supply system in households in m ³
Ścieki odprowadzone w dam ³	1248767	250847	101847	149001	Wastewater discharged in dam ³
Zużycie gazu z sieci w tys. m ³	3983363,8	860579,1	416942,3	443636,8	Consumption of gas from gas supply system in thous. m ³
Ludność w % ludności ogółem korzystająca z:					Population in % of total population connected to:
wodociągu	87,9	86,3	76,3	93,6	water supply system
kanalizacji	64,3	64,2	55,1	70,9	sewerage system
gazu	52,4	62,8	63,0	62,6	gas supply system
Linie kolejowe eksploatowane na 100 km ² powierzchni ogólnej w km	6,4	11,6	7,4	16,8	Railway lines operated per 100 km ² of total area in km
Drogi publiczne o twardej nawierzchni na 100 km ² powierzchni ogólnej w km	89,8	165,5	159,2	173,2	Hard surface public roads per 100 km ² of total area in km
Samochody osobowe zarejestrowane na 1000 ludności	486,4	473,2	466,4	478,1	Registered passenger cars per 1000 population

MIESZKANIA
DWELLINGS
ZASOBY MIESZKANIOWE^a (stan w dniu 31 XII)
DWELLING STOCKS^a (as of 31 December)

Mieszkania:					Dwellings:
w tysiącach	13723	2816	1103	1713	in thousands
na 1000 ludności	356	353	329	371	per 1000 population
Izby:					Rooms:
w tysiącach	52332	10703	4305	6397	in thousands
na 1000 ludności	1358	1343	1284	1386	per 1000 population

a Zamieszkane i niezamieszkane; na podstawie bilansu.

a Inhabited and uninhabited; on the basis of balance.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	

MIESZKANIA (dok.)
DWELLINGS (cont.)

ZASOBY MIESZKANIOWE^a (dok.)
DWELLING STOCKS^a (cont.)

Powierzchnia użytkowa mieszkań:					Useful floor area of dwellings:
w tys. m ²	999660	204097	84860	119237	in thous. m ²
na 1000 ludności w m ²	25943	25608	25301	25832	per 1000 population in m ²
Przeciętna:					Average:
powierzchnia użytkowa w m ² :					useful floor area in m ² :
1 mieszkania	72,8	72,5	77,0	69,6	per dwelling
na 1 osobę	25,9	25,6	25,3	25,8	per capita
liczba izb w mieszkaniu	3,81	3,80	3,90	3,73	number of rooms in dwelling
liczba osób ^b na:					number of persons ^b :
1 mieszkania	2,81	2,83	3,04	2,69	per dwelling
1 izbę	0,74	0,74	0,78	0,72	per room

MIESZKANIA – W % – WYPOSAŻONE W INSTALACJE^a
DWELLINGS – IN % – FITTED WITH INSTALLATIONS^a

Wodociąg	96,6	97,9	96,6	98,7	Water supply system
Ustęp	93,3	95,0	94,6	95,3	Lavatory
Łazienkę	90,9	93,3	92,7	93,6	Bathroom
Gaz z sieci	56,2	64,9	65,2	64,7	Gas from gas supply system
Centralne ogrzewanie	81,2	81,0	80,8	81,1	Central heating

MIESZKANIA ODDANE DO UŻYTKOWANIA
DWELLINGS COMPLETED

Mieszkania:					Dwellings:
w tysiącach	152,9	25,0	15,3	9,7	in thous.
na 1000 ludności	4,0	3,1	4,6	2,1	per 1000 population
na 1000 zawartych małżeństw	750	581	840	391	per 1000 marriages contracted
Izby:					Rooms:
w tysiącach	640,0	114,2	65,7	48,5	in thous.
na 1000 ludności	16,6	14,3	19,6	10,5	per 1000 population
Powierzchnia użytkowa:					Useful floor area:
w tys. m ²	15651	2826	1598	1227	in thous. m ²
na 1000 ludności	406,2	354,5	477,0	265,6	per 1000 population
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	102,4	112,8	104,5	126,0	Average useful floor area per dwelling in m ²

a Zamieszkałe i niezamieszkałe; na podstawie bilansu. **b** Do przeliczeń przyjęto ogólną liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII.
a Inhabited and uninhabited; on the basis of balance. **b** The total number of population as of 31 December was used in calculations.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
EDUKACJA EDUCATION					
Szkoły:			Schools:		
podstawowe	13555	2695	1450	1245	primary
gimnazja	7573	1548	753	795	lower secondary
zasadnicze zawodowe ^a	2333	445	193	252	basic vocational ^a
licea ogólnokształcące ^b	5190	967	393	574	general secondary ^b
licea profilowane	341	55	23	32	specialized secondary
technika ^c	2902	571	230	341	technical secondary ^c
szkoły policealne	2735	592	210	382	post-secondary
szkoły wyższe	453	78	33 ^d	45	tertiary
Uczniowie i studenci			Pupils and students		
Wychowanie przedszkolne	1216467	254202	110787	143415	Pre-primary education
Szkoły:			Schools:		
podstawowe	2160861	435605	199069	236536	primary
gimnazja	1177480	236626	107215	129411	lower secondary
zasadnicze zawodowe ^a	211842	44393	20954	23439	basic vocational ^a
licea ogólnokształcące ^b	797058	154878	66414	88464	general secondary ^b
licea profilowane	17622	2304	994	1310	specialized secondary
technika ^c	573725	124278	53496	70782	technical secondary ^c
szkoły policealne	334331	76699	26091	50608	post-secondary
szkoły wyższe	1675815	361756	202978	158778	tertiary
Absolwenci^e			Graduates^e		
Szkoły:			Schools:		
podstawowe	363407	73961	33795	40166	primary
gimnazja	401131	80124	36803	43321	lower secondary
zasadnicze zawodowe ^a	74351	15550	7863	7687	basic vocational ^a
licea ogólnokształcące ^b	260028	50367	22975	27392	general secondary ^b
licea profilowane	11138	1751	749	1002	specialized secondary
technika ^c	133047	29242	12738	16504	technical secondary ^c
szkoły policealne	87130	19517	6728	12789	post-secondary
szkoły wyższe	484999	104629	55972	48657	tertiary

a Łącznie ze specjalnymi szkołami przysposabiającymi do pracy. **b** Łącznie z uzupełniającymi liceami ogólnokształcącymi. **c** Łącznie z technikami uzupełniającymi i ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe. **d** Łącznie z 1 szkołą wyższą, będącą w trakcie likwidacji, w której wykazano wyłącznie absolwentów. **e** Dane o absolwentach dotyczą roku szkolnego 2011/2012.

a Including special job-training schools. **b** Including supplementary general secondary schools. **c** Including supplementary technical secondary schools and general art schools leading to professional certification. **d** Including 1 higher education institution, undergoing liquidation process, which reported only graduates. **e** Data on graduates relate to the school year 2011/2012.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
OCHRONA ZDROWIA^a HEALTH CARE^a					
Pracownicy medyczni ^b (stan w dniu 31 XII):					<i>Medical personnel^b (as of 31 December):</i>
lekarze	137109	28605	11848	16757	<i>doctors</i>
lekarze dentyści	38848	7641	3313	4328	<i>dentists</i>
pielęgniarki ^c	285339	61096	23843	37253	<i>nurses^c</i>
Przychodnie (stan w dniu 31 XII)	19412	4384	1647	2737	<i>Out-patient departments (as of 31 December)</i>
Porady udzielone w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca:					<i>Consultations provided within the scope of out-patient health care per capita:</i>
lekarskie	7,0	7,1	6,8	7,3	<i>doctors</i>
stomatologiczne	0,9	0,9	0,9	0,9	<i>dental</i>
Łóżka w szpitalach ogólnych ^d na 10 tys. ludności (stan w dniu 31 XII)	49,0	51,4	44,6	56,3	<i>Beds in general hospitals^d per 10 thous. population (as of 31 December)</i>
Leczeni w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	2049,6	2731,7	1828,5	2036,3	<i>In-patients in general hospitals per 10 thous. population</i>
Zakłady lecznictwa uzdrowisko- wego (stan w dniu 31 XII)	285	65	48	17	<i>Health resort facilities (as of 31 December)</i>
Kuracjusze lecznictwa uzdrowiskowego ^e	671293	113551	81347	32204	<i>Health resort treatment patients^e</i>
POMOC SPOŁECZNA SOCIAL WELFARE					
Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej:					<i>Persons in households benefiting from community welfare:</i>
w tysiącach	3111,1	472,4	223,5	249,0	<i>in thous.</i>
w % ogółu ludności	8,1	5,9	6,7	5,4	<i>in % of total population</i>
w miastach w % ogółu ludności miast	6,2	5,3	5,0	5,4	<i>in urban areas in % of total urban population</i>
na wsi w % ogółu ludności wsi	11,0	7,2	8,2	5,4	<i>in rural areas in % of total rural population</i>

a Dane MZ, MON, MSW. **b** Pracujący bezpośrednio z pacjentem. **c** Łącznie z magistrami pielęgniarstwa. **d** Bez miejsc dziennych na oddziałach szpitalnych; łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków. **e** W systemie stacjonarym.

a Data of the Ministry of Health, the Ministry of the National Defense, the Ministry of Interior. **b** Working directly with a patient. **c** Including masters of nursing. **d** Excluding day places in hospital wards; including beds and incubators for newborns. **e** Treated as out-patients.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
POMOC SPOŁECZNA (dok.) SOCIAL WELFARE (cont.)					
Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (dok.):			Persons in households benefiting from community welfare (cont.)		
w wieku:			at age:		
przedprodukcyjnym w % ogółu osób w tym wieku	15,8	12,0	13,0	11,1	pre-working in % of total pre-working age population
produkcyjnym w % ogółu osób w tym wieku	7,2	5,2	5,7	4,8	working in % of total working age population
poprodukcyjnym w % ogółu osób w tym wieku	3,0	2,4	2,8	2,1	post-working in % of total post-working age population
Wydatki jednostek samorządu terytorialnego w działach 852 i 853:			Local self-government entities expenditure in divisions 852 and 853:		
w mln zł	25837,9	4688,7	2077,9	2610,8	in mln zł
w % wydatków jednostek samorządu terytorialnego ogółem	14,3	13,7	14,2	13,3	in % of total local self-government entities expenditure
na 1 mieszkańca w zł	671	588	620	565	per capita in zł
w % wydatków w działach 852 i 853 na:			in % of expenditure in divisions 852 and 853 on:		
zasiłki stałe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenie społeczne	7,9	7,0	5,6	8,1	permanent benefits, appropriated benefits and assistance in kind as well as contributions for the social security insurance
domy pomocy społecznej	11,7	12,7	14,0	11,7	social welfare homes
placówki opiekuńczo-wychowawcze	4,6	4,9	3,9	5,7	care and education centres
KULTURA CULTURE					
Muzea i oddziały muzealne (stan w dniu 31 XII)	768	164	108	56	Museums with branches (as of 31 December)
Wystawy	4870	1163	593	570	Exhibitions
Zwiedzający:			Visitors:		
w tysiącach	26709,5	8707,5	7547,6	1159,9	in thous.
na 1000 ludności	693	1092	2253	251	per 1000 population

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
KULTURA (dok.) CULTURE (cont.)					
Teatry i instytucje muzyczne (stan w dniu 31 XII)	174	34	15	19	<i>Theatres and music institutions (as of 31 December)</i>
Przedstawienia	54071	11800	4987	6813	<i>Performances</i>
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych:					<i>Audience in theatres and music institutions:</i>
w tysiącach	10681,0	2341,2	1005,7	1335,5	<i>in thous.</i>
na 1000 ludności	277	294	300	289	<i>per 1000 population</i>
Kina stałe (stan w dniu 31 XII)	447	95	44	51	<i>Fixed cinemas (as of 31 December)</i>
Seanse w tys.	1565,7	437,2	142,5	294,7	<i>Screenings in thous.</i>
Widzowie:					<i>Audience:</i>
w tysiącach	37474,3	8351,8	3013,1	5338,7	<i>in thous.</i>
na 1000 ludności	973	1048	899	1155	<i>per 1000 population</i>
Biblioteki publiczne (z filiami; stan w dniu 31 XII)	8182	1548	744	804	<i>Public libraries (with branches as of 31 December)</i>
Księgozbiór (stan w dniu 31 XII):					<i>Collection (as of 31 December):</i>
w mln wol.	131,6	27,5	10,9	16,6	<i>in mln vol.</i>
na 1000 ludności	3416	3450	3244	3600	<i>per 1000 population</i>
Czytelnicy zarejestrowani:					<i>Registered borrowers:</i>
w tysiącach	6469,7	1534,1	666,2	867,9	<i>in thous.</i>
na 1000 ludności	168	192	199	188	<i>per 1000 population</i>
Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (stan w dniu 31 XII)	3870	792	430	362	<i>Cultural centres and establishments, clubs and community centres (as of 31 December)</i>
Imprezy	195070	42450	22399	20051	<i>Events</i>
Uczestnicy imprez:					<i>Event participants:</i>
w tysiącach	31483,6	6890,1	3496,9	3393,2	<i>in thous.</i>
na 1000 ludności	817	864	1044	734	<i>per 1000 population</i>
Imprezy masowe	5495	1006	425	581	<i>Mass events</i>
Uczestnicy imprez w tys.	22013,8	4248,8	2001,5	2247,3	<i>Event participants in thous.</i>
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego ^a :					<i>Local self-government entities budgets expenditure on culture and national heritage^a:</i>
w mln zł	6847,1	1351,5	544,2	807,3	<i>in mln zł</i>
na 1 mieszkańca w zł	177,69	169,56	162,44	174,72	<i>per capita in zł</i>

a Łącznie z transferami pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego.

a Including transfers between local self-government entities.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
TURYSTYKA TOURISM					
Turystyczne obiekty noclegowe ^a :					<i>Tourist accommodation establishments^a:</i>
obiekty (stan w dniu 31 VII)	9483	2017	1400	617	<i>facilities (as of 31 July)</i>
miejsca noclegowe (stan w dniu 31 VII):					<i>bed places (as of 31 July):</i>
w liczbach bezwzględnych	675433	128868	84713	44155	<i>in absolute numbers</i>
na 100 km ² powierzchni	216,0	468,3	558,0	358,0	<i>per 100 km² of area</i>
korzystający z noclegów:					<i>tourists accommodated:</i>
w liczbach bezwzględnych	22635388	5323084	3470259	1852825	<i>in absolute numbers</i>
na 1000 ludności	587,4	667,8	1035,8	401,0	<i>per 1000 population</i>
wynajęte pokoje ^b :					<i>rented rooms^b:</i>
w liczbach bezwzględnych	18888267	4430543	2895331	1535212	<i>in absolute numbers</i>
udzielone noclegi:					<i>nights spent (overnight stay):</i>
w liczbach bezwzględnych	62014890	14195886	9563909	4631977	<i>in absolute numbers</i>
na 1000 ludności	1609,4	1780,9	2854,6	1002,5	<i>per 1000 population</i>
stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %					<i>occupancy rate of bed places in %</i>
	33,6	33,2	34,4	30,9	
stopień wykorzystania pokoi ^b w %					<i>occupancy rate of rooms^b in %</i>
	41,1	42,6	47,2	36,1	
NAUKA I TECHNIKA. SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE SCIENCE AND TECHNOLOGY. INFORMATION SOCIETY					
Zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej (B+R) w ekwiwalentach pełnego czasu pracy (EPC)					<i>Employment in research and development (R+D) in full-time equivalents (FTE)</i>
	90716	19147	11346	7801	
na 1000 osób aktywnych zawodowo					<i>per 1000 economically active persons</i>
	5,2	5,4	7,8	3,7	
w tym pracownicy naukowo-badawczy					<i>of which researchers</i>
	3,9	4,3	6,3	2,9	

a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. **b** Dotyczy obiektów hotelowych.

a Concerns facilities with 10 and more bed places. **b** Concerns hotel facilities.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	

NAUKA I TECHNIKA. SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE (dok.)
SCIENCE AND TECHNOLOGY. INFORMATION SOCIETY (cont.)

Nakłady ^a na działalność badawczo-rozwojową (B+R ; ceny bieżące):					Gross domestic expenditures on research and development activity ^a (R+D; current prices):
w mln zł	14352,9	2936,6	1638,1	1298,5	in mln zł
na 1 mieszkańca w zł	372	368	489	281	per capita in zł
w relacji do produktu krajowego brutto (PKB) w % ^b	0,76	0,72	1,06	0,52	ratio to gross domestic product (GDP) in % ^b
Wynalazki zgłoszone ^c	4410	998	420	578	Patent applications ^c
Udzielone patenty ^c	1848	363	150	213	Patents granted ^c
Przedsiębiorstwa – w % ogółu przedsiębiorstw (stan w styczniu):					Enterprises – in % of total enterprises (as of January):
wykorzystujące komputery	94,7	95,0	92,8	96,5	using computers
posiadające dostęp do Internetu	93,2	93,2	90,7	94,9	having Internet access
posiadające własną stronę internetową	67,6	71,6	68,5	73,7	having own website

GOSPODARKA
ECONOMY

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ^d – stan w dniu 31 XII
ENTITIES OF THE NATIONAL ECONOMY^d – as of 31 December

Ogółem	3975334	796871	343375	453496	Total
na 10 tys. ludności	1031,7	999,8	1023,8	982,5	per 10 thous. population
sektor publiczny	123506	24467	8108	16359	public sector
sektor prywatny	3851828	772404	335267	437137	private sector
Osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej	1058062	203661	85886	117775	Legal persons and organizational entities without legal personality
2005 = 100	126,1	122,6	128,5	118,5	2005 = 100
w tym:					of which:
spółdzielnie	17155	2261	1119	1142	cooperatives
spółki handlowe	348952	64181	26714	37467	commercial companies
w tym z udziałem kapitału zagranicznego	74729	10345	4186	6159	of which with foreign capital participation
spółki cywilne	279732	64023	27814	36209	civil law partnerships

a Wewnętrzne, bez amortyzacji środków trwałych. **b** W 2011 r. **c** Krajowe; zgłoszone w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej; dane Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej. **d** Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

a Internal expenditures excluding depreciation of fixed assets. **b** In 2011. **c** National; filed at the Patent Office of the Republic of Poland; data of the Patent Office of the Republic of Poland. **d** Excluding persons tending private farms in agriculture.

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (cd.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
GOSPODARKA (dok.) ECONOMY (cont.)					
PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ^a (dok.) ENTITIES OF THE NATIONAL ECONOMY^a (cont.)					
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	2917272	593210	257489	335721	Natural persons conducting economic activity
2005 = 100	105,1	107,9	115,5	102,7	2005 = 100
na 10 tys. ludności	757,1	744,3	767,7	727,3	per 10 thous. population
RACHUNKI REGIONALNE^b REGIONAL ACCOUNTS^b					
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące)					Gross domestic product (current prices)
w milionach złotych	1595225	320849	118170	202679	in million zlotys
na 1 mieszkańca ^c w zł	41398	40252	35271	43864	per capita ^c in zł
Wartość dodana brutto (ceny bieżące)					Gross value added (current prices)
w milionach złotych	1412909	284179	104665	179515	in million zlotys
na 1 pracującego w zł	101658	98695	85563	108394	per 1 employed person in zł
ŚRODOWISKO ENVIRONMENT					
Powierzchnia geodezyjna ^d kraju (stan w dniu 1 I) w ha	31267967	2751588	1518279	1233309	Geodesic area ^d of the country (as of 1 January) in ha
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji i zagospodarowania (stan w dniu 31 XII) w ha	64343	6705	1886	4819	Devastated and degraded land requiring reclamation and management (as of 31 December) in ha
Grunty w ha (w ciągu roku):					Land in ha (during the year):
zrekultywowane	2720	411	123	288	reclaimed
zagospodarowane	1162	149	73	76	managed
Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w hm ³	17436,0	1575,5	640,0	935,5	Exploitable underground water resources in hm ³

a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie. **b** Dane za 2012 r. mają charakter wstępny i mogą ulec zmianie; patrz uwagi metodyczne. **c** Patrz uwagi metodyczne. **d** Obszar lądowy (łącznie z wodami śródlądowymi).

a Excluding persons tending private farms in agriculture. **b** Data for 2012 are provisional and may be changed; see methodological notes. **c** See methodological notes. **d** Land area (including inland waters).

REGION POŁUDNIOWY NA TLE KRAJU W 2012 R. (dok.)
THE SOUTHERN REGION AGAINST THE BACKGROUND OF THE COUNTRY IN 2012 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska Poland	Region południowy Southern Region			SPECIFICATION
		ogółem total	województwo małopolskie Małopolskie Voivodship	województwo śląskie Śląskie Voivodship	
ŚRODOWISKO (dok.) ENVIRONMENT (cont.)					
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w hm ³	10349,5	898,6	505,9	392,7	Consumption of water for needs of the national economy and population in hm ³
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi wymagające oczyszczania w hm ³	2199,3	640,0	267,6	372,4	Industrial and municipal wastewater discharged into waters or into the ground requiring treatment in hm ³
w tym oczyszczane w % wymagających oczyszczania	93,4	89,0	98,2	82,4	of which treated in % of requiring treatment
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w tys. t:					Emission of pollutants from plants of significant nuisance to air quality in thous. t:
pyłowych	52,4	14,5	3,9	10,6	particulates
gazowych	216513,7	51427,5	10581,6	40845,9	gases
w tym dwutlenek węgla	214887,1	50636,7	10462,7	40174,0	of which carbon dioxide
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych:					Pollutants retained in pollutant reduction systems in % of pollutants produced:
pyłowych	99,7	99,6	99,4	99,7	particulates
gazowych (bez dwutlenku węgla)	58,5	34,5	52,1	30,0	gases (excluding carbon dioxide)
Odpady wytworzone (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych) w tys. t	123123,5	43848,6	6780,9	37067,7	Generated waste (during the year; excluding municipal waste) in thous. t
Odpady komunalne zebrane ^a (w ciągu roku) w tys. t	9580,9	2063,2	711,8	1351,4	Municipal waste collected ^a (during the year) in thous. t
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona (stan w dniu 31 XII) w tys. ha	10149,5	1064,4	790,8	273,6	Legally protected areas possessing unique environmental value (as of 31 December) in thous. ha
Nakłady na środki trwałe (ceny bieżące) w mln zł:					Outlays on fixed assets (current prices) in mln zł:
służące ochronie środowiska	10127,8	2165,5	702,2	1463,3	in environmental protection
służące gospodarce wodnej	2787,9	717,7	416,2	301,5	in water management

a Dane szacunkowe.

a Estimated data.

Opis Strategii Rozwoju Polski Południowej

Prace nad wspólną strategią dla województw małopolskiego i śląskiego zostały zainicjowane w maju 2011 r. poprzez zawarcie porozumienia pomiędzy zarządami obu województw. Zwieńczeniem trwających niemal dwa lata działań na poziomie regionalnym stała się wspólna sesja sejmików województw małopolskiego i śląskiego na Wawelu 5 kwietnia 2013 r., podczas której w obecności Prezydenta RP oraz Minister Rozwoju Regionalnego przyjęty został dokument pod nazwą „Strategia dla Rozwoju Polski w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020”.

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, na bazie strategii samorządowej, w ścisłej współpracy z Urzędami Marszałkowskimi Województw Małopolskiego i Śląskiego, powstał dokument rządowy, uzupełniony w stosunku do pierwowzoru m.in. o prognozę trendów rozwojowych, wskaźniki realizacji celów strategii, ramy finansowe oraz system realizacji.

8 stycznia 2014 r. Rada Ministrów przyjęła „Strategię Rozwoju Polski Południowej do roku 2020”. W ten sposób zapisane w dokumencie działania zyskały nowy wymiar formalny – stały się oficjalną polityką rządu wobec makroregionu Polski Południowej oraz tworzących go województw.

„Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020” jest dokumentem programowym nowej generacji na poziomie makroregionalnym. Koncentruje się na obszarze charakteryzującym się wspólnymi cechami geograficznymi, społecznymi i gospodarczymi, bez względu na administracyjną przynależność, wyodrębniając problemy o charakterze międzyregionalnym, przekraczające granice administracyjne pojedynczych jednostek terytorialnych. Zakres strategii komplementarny jest wobec dokumentów wojewódzkich i sektorowych i nie stanowi prostej sumy strategii wojewódzkich. Jest to odpowiedź na potrzeby i wyzwania wspólne dla obu województw, identyfikująca potencjały rozwojowe oraz najważniejsze bariery rozwoju całego obszaru.

Rządowa strategia definiuje makroregion „Polski Południowej” jako zwarty przestrzennie obszar województw: małopolskiego i śląskiego. Strategia identyfikuje możliwości współpracy pomiędzy województwami oraz wskazuje kierunki interwencji umożliwiające jej rozwijanie i zacieśnianie. Identyfikując silne i słabe strony, szanse i zagrożenia rozwoju całego makroregionu dokument w pełni wpisuje się we współczesne podejście do polityki rozwoju, w którym główną rolę odgrywa ukierunkowanie terytorialnie.

O kierunkach przyszłych zmian w regionie zdecydowały charakterystyka wyznaczonego obszaru oraz jego specyficzne cechy i uwarunkowania. Z uwagi na swój zasięg terytorialny, zapisane w dokumencie działania skupiają się na problemach, których rozwiązanie nie jest możliwe wyłącznie w granicach wyłącznie jednego województwa, a jednocześnie ich specyfika nie pozwala na nadanie im uniwersalnej rangi krajowej. Pod względem merytorycznym dokument koncentruje się na wspólnych działaniach w ramach pięciu kluczowych obszarów, obejmujących: integrację przestrzenną, współdziałanie metropolii, podwyższanie konkurencyjności gospodarki, rozwój kapitału ludzkiego oraz promocję Polski Południowej.

Konsekwencją wspólnych działań województw małopolskiego i śląskiego zidentyfikowanych w strategii ma być kreowanie Polski Południowej jako „nowoczesnego i atrakcyjnego obszaru w Europie” i tak też sformułowano cel główny dokumentu. Ma on zostać osiągnięty z wykorzystaniem potencjału i współpracy obu województw, poprzez realizację trzech celów strategicznych, z których pierwszy zorientowany jest na wzmacnianie relacji i integrację Europolu górnośląsko-krakowskiego, drugi – na łączenie aktywności podmiotów i potencjałów wewnętrznych makroregionu oraz

poszerzanie możliwości współpracy i realizowania projektów rozwojowych w Polsce Południowej, a trzeci – na wzmocnienie pozycji makroregionu w otoczeniu, w szczególności przez zwiększanie jego atrakcyjności. Realizację każdego z trzech celów strategicznych mają z kolei wspierać cztery konkretne kierunki interwencji.

Struktura celów Strategii Rozwoju Polski Południowej

Cel główny

Polska Południowa nowoczesnym i atrakcyjnym regionem Europy

Cele strategiczne

1. Euroregion górnośląsko-krakowski obszarem koncentracji innowacyjności i kreatywności, wyznaczającym trendy rozwojowe i wpisującym się w sieć najdynamiczniej rozwijających się metropolii europejskich.

2. Polska Południowa przestrzenią partnerskiej współpracy na rzecz efektywnego wykorzystania możliwości rozwojowych.

3. Polska Południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmocniające potencjały makroregionu.

Kierunki interwencji

1.1. Wykorzystanie potencjałów uczelni oraz instytucji badawczych na rzecz wykreowania silnego i rozpoznawalnego centrum naukowego

2.1. Współpraca podmiotów nakierowana na rozwijanie kapitału ludzkiego makroregionu

3.1. Tworzenie pakietowych produktów turystycznych wykorzystujących potencjał obydwu województw

1.2. Wykreowanie i wspieranie inteligentnych specjalizacji regionalnych gospodarek w oparciu o potencjał obydwu aglomeracji miejskich

2.2. Wspólne tworzenie sieciowych produktów łączących podmioty i obszary makroregionu

3.2. Przyciąganie i organizacja wydarzeń o znaczeniu krajowym i międzynarodowym

1.3. Tworzenie dynamicznego ośrodka kultury rozpoznawalnego wśród metropolii europejskich

2.3. Infrastrukturalne integrowanie przestrzeni województw

3.3. Kreowanie oferty inwestycyjnej

1.4. Tworzenie struktur, pozwalających na efektywny transfer zasobów

2.4. Rozwijanie współpracy w zakresie ochrony środowiska i zabezpieczenia przed sytuacjami kryzysowymi

3.4. Lobbying na rzecz makroregionu

Źródło: Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020.

W myśl celu głównego „Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020” to dokument wyznaczający cele i kierunki działań, jakie należy podjąć, by Polska Południowa stała się obszarem silnym i konkurencyjnym zarówno w skali kraju, jak i kontynentu. Dzięki współpracy, a nie konkurencji, potencjał obu województw ma być lepiej wykorzystywany, a wspólne projekty – skuteczniej realizowane. Dzięki preferencjom w nowym budżecie UE dla projektów ponadregionalnych i subregionalnych efektywniejsze ma stać się także finansowanie. Wykorzystywanie efektu synergii we współdziałaniu, a także nacisk na silne strony obu obszarów powinny z kolei dodatkowo zwiększać ich konkurencyjność.

Realizacja szczegółowych celów zapisanych w strategii ma przyczynić się m.in. do poprawy dostępności komunikacyjnej regionu, ochrony środowiska naturalnego i przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych, rozwoju systemów komunikacyjno-transportowych, kreowania specjalności gospodarczych Polski Południowej oraz rozwoju sieci współpracy przedsiębiorstw. Wspólny makroregion ma być m.in. „obszarem koncentracji innowacyjności i kreatywności”, z wytworzonym na bazie istniejącego potencjału silnym centrum naukowym, wspierającym inteligentne specjalizacje regionalnych gospodarek. Jednocześnie ma tu być tworzony dynamiczny, rozpoznawalny wśród metropolii europejskich, ośrodek kultury, a zasoby mają być efektywnie transferowane, dzięki stworzeniu odpowiednich struktur.

Inne cele szczegółowe strategii zakładają m.in. współpracę na rzecz wykorzystania możliwości rozwojowych i rozwijania kapitału ludzkiego, a także wspólne tworzenie sieciowych produktów. Rozwijana ma być współpraca w zakresie tworzenia pakietowych produktów turystycznych, wykorzystujących potencjał obszaru. Przestrzeń obu województw ma być infrastrukturalnie integrowana.

Głównymi źródłami finansowania strategii mają być przede wszystkim krajowe programy operacyjne na lata 2014-2020, programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, a także środki z programów regionalnych obu województw na lata 2014-2020.

Charakterystyka regionu południowego

2

Powierzchnia

Region południowy jest jednym z 6 regionów Polski, zajmuje 27516 km² i jest najmniejszym pod względem powierzchni, stanowiąc 8,8% powierzchni całego kraju. W skład ww. regionu wchodzi województwo małopolskie – (15183 km² – 4,9% powierzchni kraju) oraz województwo śląskie (12333 km² – 3,9% powierzchni kraju). Zajmują odpowiednio dwunaste i czternaste miejsce pośród województw pod względem wielkości w kraju.

Położenie

Region południowy (województwo małopolskie, województwo śląskie) położony jest między regionem południowo-zachodnim a wschodnim regionem. Od północy graniczy z regionem centralnym. Położony w zlewni dwóch polskich rzek, Wisły i Odry. Granica ich przebiega na terenie województwa śląskiego.

Województwo małopolskie jest zróżnicowane geograficznie. Ukształtowanie powierzchni ma charakter zdecydowanie górski i wyżynny obejmujący Tatry, Karpaty Zachodnie oraz Beskidy. Do większych rzek województwa małopolskiego można zaliczyć Wisłę, Dunajec i Poprad.

Województwo śląskie natomiast wyróżnia się obszarami wyżynnymi, jak i nizinnymi oraz kotlinami. Obejmuje takie pasma górskie jak: Beskidy oraz Karpaty Zachodnie. Większymi rzekami przepływającymi przez województwo śląskie są: Warta, Pilica i Soła.

Granice

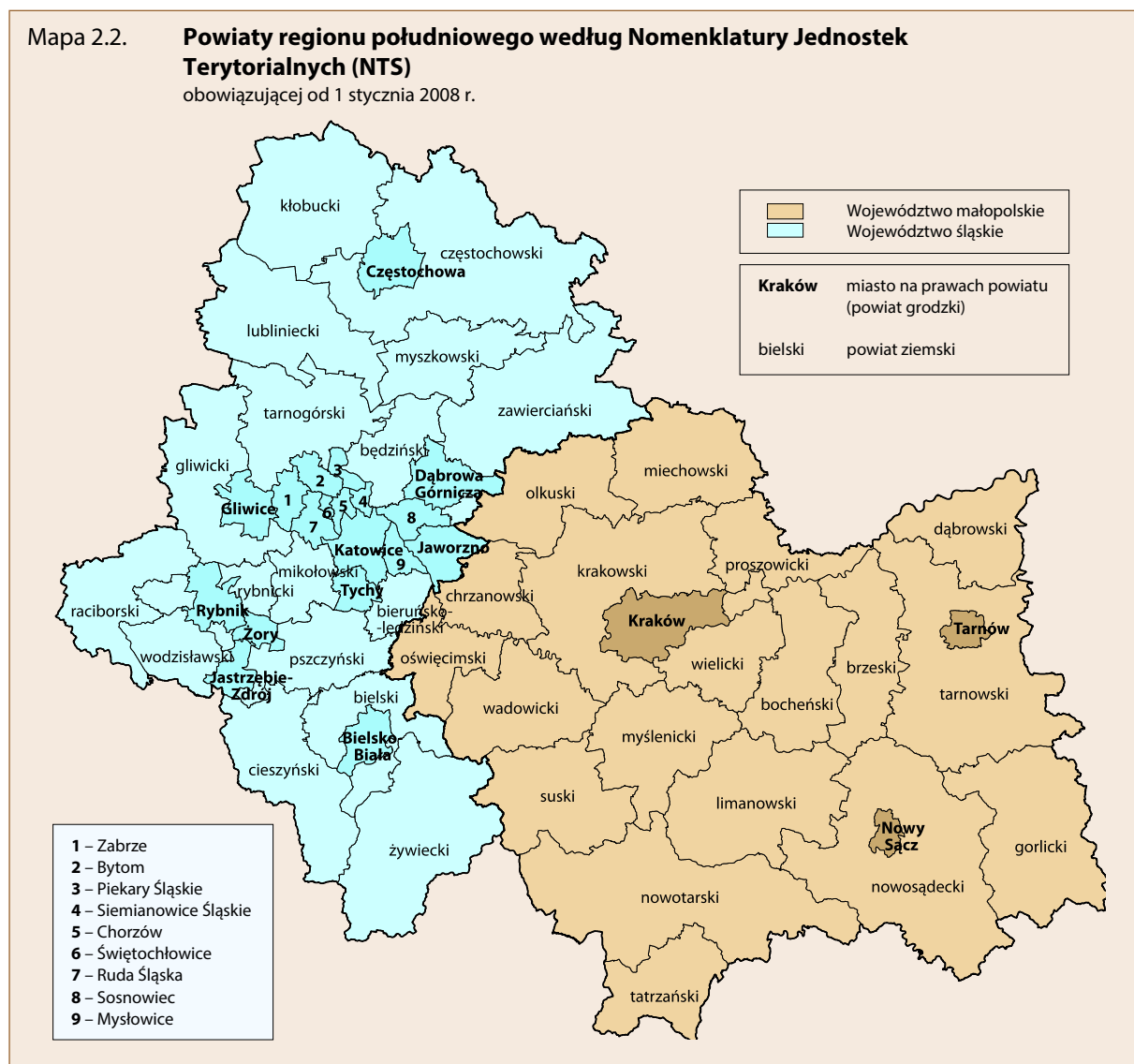
Województwo małopolskie od północy graniczy z województwem świętokrzyskim na długości 178,4 km, wschodnia z województwem podkarpackim na długości 177,9 km, a zachodnia ze śląskiem na długości 273,4 km. Na południu województwo małopolskie graniczy ze Słowacją na długości 301,6 km.

Województwo śląskie od północy graniczy z województwem łódzkim na długości 112,6 km, wschodnia z małopolskim na długości 273,4 km i świętokrzyskim na długości 137,9 km, a zachodnia z opolskim na długości 230,9 km. Południowa granica województwa śląskiego to granica z Republiką Czeską na długości 142,9 km i Słowacją na długości 85,3 km.

Podział administracyjny

W obecnym kształcie województwo małopolskie obejmuje 5 podregionów, 22 powiaty (w tym 3 miasta na prawach powiatu) oraz 182 gminy (14 miejskich, 47 miejsko-wiejskich, 121 wiejskich). Pod względem powierzchni największym powiatem jest powiat nowosądecki (1549,80 km²), a najmniejszym chrzanowski (371,60 km²). Powierzchnia miast na prawach powiatu to 326,80 km² w przypadku Krakowa, Tarnów zajmuje 72,38 km², Nowy Sącz – 57,58 km².

Województwo śląskie obejmuje 8 podregionów, 36 powiatów (w tym 19 miast na prawach powiatu) oraz 167 gmin (49 miejskich, 22 miejsko-wiejskie, 96 wiejskich). Jest to jedyne w Polsce województwo, w którym jest mniej powiatów niż miast na prawach powiatu. Największym powiatem jest powiat częstochowski (1522,05 km²), a najmniejszym bieruńsko-lęczyński (158,15 km²). Największym miastem na prawach powiatu jest m. Dąbrowa Górnicza (188,73 km²), a najmniejszym m. Świętochłowice (13,31 km²).

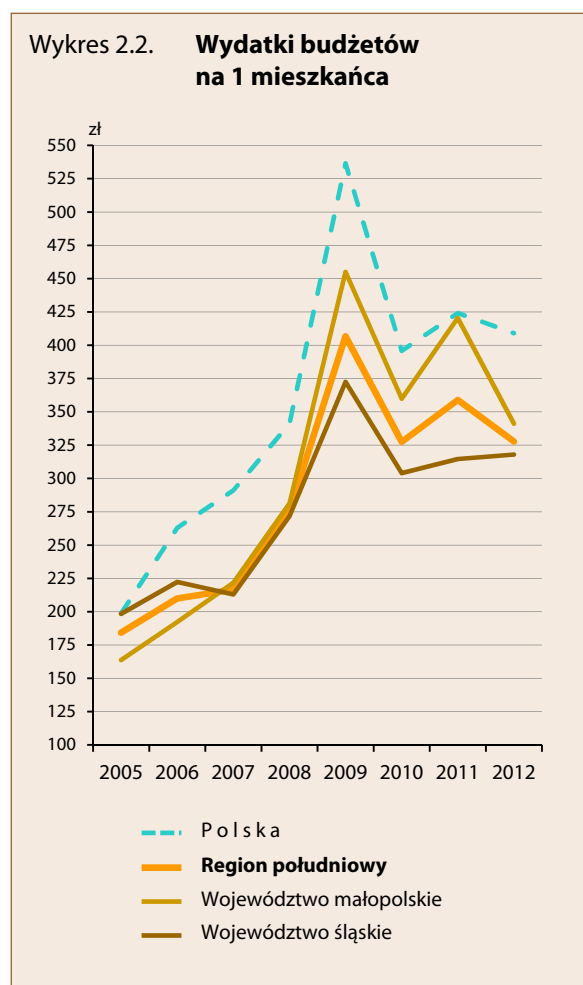
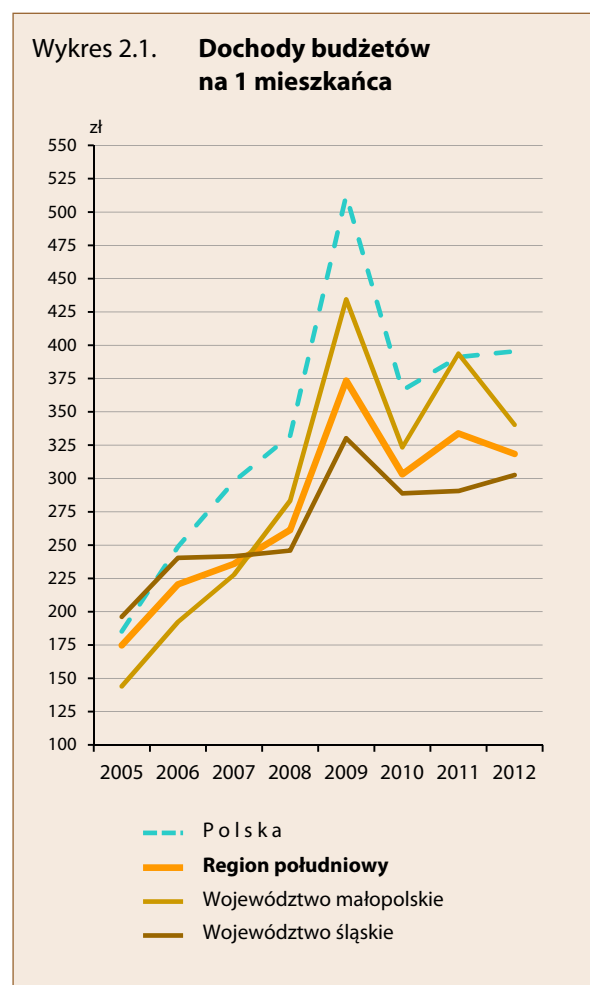
Dochody i wydatki na 1 mieszkańca

Dochody

Dochody budżetów województw regionu południowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2012 r. wyniosły średnio 318,47 zł, czyli mniej niż w 2011 r. o 4,6%. W kraju w 2012 r. na 1 mieszkańca z dochodów ogółem województw samorządowych przypadało średnio 395,40 zł. Od 2005 r. odnotowywano systematyczny wzrost tego wskaźnika dla regionu południowego do wysokości 373,45 zł w 2009 r.

W 2012 r. dochody budżetowe na 1 mieszkańca w województwie małopolskim wyniosły średnio 340,33 zł, tj. mniej o 53,36 zł (13,6%) niż w 2011 r. W przypadku województwa śląskiego, dochody na 1 mieszkańca w 2012 r. wyniosły 302,62 zł i były o 4,2% wyższe niż w roku poprzednim. Dochody budżetowe powiatów w regionie południowym na 1 mieszkańca wyniosły średnio 794,67 zł w 2012 r., w województwie małopolskim – 778,41 zł, a w województwie śląskim – 814,19 zł.

Największe dochody budżetowe powiatów z regionu południowego na 1 mieszkańca w 2012 r. miał powiat w województwie małopolskim – powiat miechowski – 1178,38 zł, a najmniejsze – powiat wielicki – 521,90 zł, również z województwa małopolskiego.

Wydatki

Wydatki budżetów województw regionu południowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2012 r. wyniosły 327,71 zł, czyli mniej niż w 2011 r. o 8,7%. W kraju w 2012 r. z wydatków ogółem województw regionu południowego na 1 mieszkańca przypadało średnio 409,01 zł, to mniej niż rok wcześniej o 3,6%.

Z budżetu województwa małopolskiego w 2012 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatkowano 341,13 zł – mniej o 79,26 zł (18,9%) w stosunku do roku poprzedniego. Wydatki na 1 mieszkańca budżetu województwa śląskiego w 2012 r. wyniosły 317,99 zł i były o 1,1% wyższe niż te z 2011 r. Wydatki budżetowe powiatów w regionie południowym na 1 mieszkańca wyniosły średnio 784,02 zł w 2012 r., w przypadku województwa małopolskiego było to – 766,99 zł, a w województwie śląskim wyniosły – 804,47 zł.

Największe wydatki budżetowe powiatów z regionu południowego na 1 mieszkańca w 2012 r. miał powiat województwa śląskiego – bieruńsko-lędziński (1147,45 zł), a najmniejsze powiat rybnicki (500,70 zł), również z województwa śląskiego.

Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca

Na przestrzeni lat 2005-2008 nakłady inwestycyjne ogółem na 1 mieszkańca w regionie południowym systematycznie rosły. Od 2009 r. do 2012 r. poziom omawianych nakładów ulegał wahaniom. W 2012 r. nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca ogółem w regionie południowym wynosiły średnio 11,5 tys. zł, tj. o 4,0% mniej niż rok wcześniej. W kraju nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca wynosiły – 6,2 tys. zł, mniej niż w 2011 r. o 2,4%.

Tabl. 2.1. **Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w 2012 r.**

Wyszczególnienie	P o l s k a	Region południowy		
		ogółem	województwo małopolskie	województwo śląskie
w tysiącach złotych				
OGÓŁEM	6,2	11,5	5,5	6,0
Sektor publiczny	2,6	4,9	2,4	2,5
Sektor prywatny	3,6	6,5	3,0	3,5

W 2012 r. w województwie małopolskim inwestycje prywatne, jak i publiczne na 1 mieszkańca stanowiły odpowiednio 85,1% i 93,5% średniej krajowej, natomiast w województwie śląskim w 2012 r. – stanowiły odpowiednio 97,2% i 97,0% średniej krajowej. Oznacza to, że inwestycje w regionie południowym utrzymują się na niższym od przeciętnego poziomu dla kraju.

Wykorzystanie funduszy unijnych

Fundusze unijne są miarą efektywności władz jednostek samorządu terytorialnego w pozyskaniu zewnętrznych środków finansowych. Stanowią znaczny procent dochodów w budżetach województw regionu południowego.

Do budżetu województw regionu południowego w 2012 r. wpłynęło ogółem 714,6 mln zł z tytułu dochodów na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych. Wpływy te okazały się niższe o 105,7 mln zł niż w 2011 r., a ich udział w dochodach ogółem omawianego regionu zmniejszył się z 30,8% w 2011 r. do 28,2% w 2012 r. Wskaźnik ten w 2012 r. w porównaniu ze wskaźnikiem krajowym był o ponad 0,3 p. proc. wyższy.

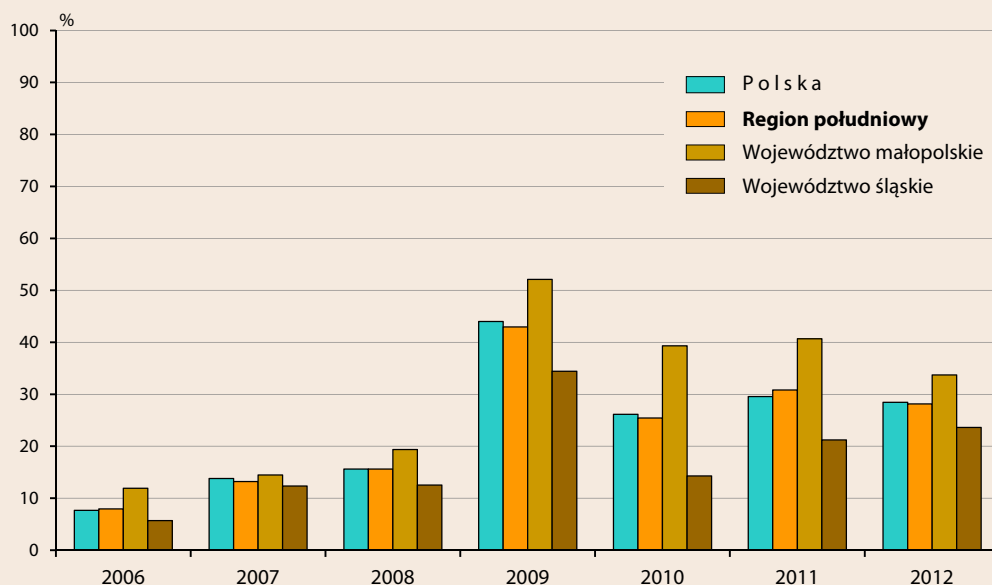
Do budżetu województwa małopolskiego w 2012 r. wpłynęło ogółem 384,4 mln zł, tj. o 54,2 mln zł więcej niż do budżetu województwa śląskiego. Wpływy ze środków unijnych w województwie małopolskim okazały się niższe o 150,4 mln zł niż w 2011 r. W województwie śląskim w 2012 r. fundusze unijne zasiły budżet kwotą 330,2 mln zł, tj. o 44,7 mln zł więcej niż w 2011 r.

Tabl. 2.2. **Dochody budżetów województw regionu południowego przeznaczonych na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych**

Wyszczególnienie	Polska	Region południowy		
		ogółem	województwo małopolskie	województwo śląskie
w milionach złotych				
2006	728,1	138,9	74,8	64,1
2011	4451,8	820,3	534,8	285,5
2012	4334,9	714,6	384,4	330,2

Udział środków unijnych w dochodach ogółem województwa małopolskiego zmniejszył się z 40,7% w 2011 r. do 33,7% w 2012 r. Wskaźnik ten w porównaniu z krajowym był o ponad 5 p. proc. wyższy. W przypadku województwa śląskiego udział środków unijnych w dochodach ogółem w 2012 r. wyniósł 23,6% i w stosunku do roku poprzedniego wzrósł o 2,4 p. proc.

Wykres 2.3. **Udział środków unijnych przeznaczonych na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w dochodach budżetowych samorządów ogółem**

W 2012 r. w budżecie województw regionu południowego na 1 mieszkańca przypadało 90,10 zł środków unijnych, tj. o 13 zł mniej niż rok wcześniej.

Na 1 mieszkańca województwa małopolskiego w 2012 r. w budżecie samorządu województwa przypadało 114,61 zł z tytułu dochodów na finansowanie programów i projektów unijnych, tj. o 45,19 zł mniej niż w 2011 r. W odniesieniu do województwa śląskiego omawiany dochód w 2012 r. wynosił 71,54 zł. W kraju w 2012 r. z dochodów środków unijnych w budżetach województw samorządowych ogółem na 1 mieszkańca przypadało 112,50 zł, a w 2011 r. było to 115,52 zł.

Specyficzne położenie geograficzne oraz bliskość dwóch dużych metropolii regionu południowego predestynują ten obszar do pełnienia wiodącej roli gospodarczej Polski Południowej. Determinujący warunki rozwoju jest przygraniczny charakter obu województw, stanowi on czynnik ułatwiający rozwój, który mieści się w ramach drugiego celu strategicznego: Polska Południowa przestrzenią partnerskiej współpracy na rzecz efektywnego wykorzystania możliwości rozwojowych przyjętej w dokumencie „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020”.

Region południowy w 2012 r. na tle kraju charakteryzował się niższymi wydatkami budżetowymi oraz niższymi nakładami inwestycyjnymi województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Zbliżony do krajowego był w 2012 r. udział środków unijnych regionu południowego w dochodach budżetowych ogółem. Analizując samorządy województw regionu południowego widać duże zróżnicowanie pod względem dochodów i wydatków budżetowych oraz wysokości pozyskanych środków unijnych w przeliczeniu 1 mieszkańca. Ukierunkowanie województw regionu południowego oparte na zrównoważonej polityce w pozyskiwaniu dochodów ze środków krajowych, jak i unijnych pozwoli na uniknięcie dysproporcji gospodarczej.

Ludność
i procesy demograficzne

3

Stan i struktura ludności

W końcu 2012 r. region południowy zamieszkiwało 7969,9 tys. osób (3354,1 tys. osób w województwie małopolskim i 4615,9 tys. osób w województwie śląskim), co stanowiło 20,7% ludności całego kraju. Pod względem liczby osób zamieszkujących dany obszar region południowy zajmował pierwsze miejsce w kraju. Drugim w kolejności najludniejszym regionem kraju na koniec 2012 r. był region centralny, który zamieszkiwało 7826,4 tys. osób, co stanowiło 20,3% ludności całego kraju. W porównaniu z końcem 2005 r. liczba osób zamieszkująca region południowy zwiększyła się o 0,2%, a w odniesieniu do końca 2011 r. zmalała o 0,04%. Wzrost liczby ludności zarówno do końca 2005 r. jak i 2011 r. zanotowano w województwie małopolskim (odpowiednio o 2,7% i 0,2%). Z kolei w województwie śląskim zanotowano spadek liczby osób zamieszkujących ten obszar (w stosunku do 2005 r. o 1,5%, a do 2011 r. o 0,2%).

W końcu 2012 r. odnotowano większy udział kobiet niż mężczyzn zarówno w województwie małopolskim, jak i śląskim. W województwie małopolskim było to odpowiednio 48,5% mężczyzn i 51,5% kobiet ogólnej liczby osób. Analogicznie dla województwa śląskiego było to 48,3% mężczyzn i 51,7% kobiet ogólnej liczby osób.

Na koniec 2012 r. wśród powiatów i miast na prawach powiatu największy udział kobiet w stosunku do mężczyzn odnotowano w mieście Krakowie 53,4%. Jedynym powiatem na terenie regionu południowego, w którym na koniec 2012 r. odnotowano większy udział mężczyzn niż kobiet był powiat limanowski (50,1% mężczyzn, 49,9% kobiet).

W końcu grudnia 2012 r. wartość współczynnika feminizacji dla regionu południowego kształtowała się na poziomie 107 (województwo małopolskie – 106, województwo śląskie – 107). W przypadku całego kraju współczynnik feminizacji wyniósł 107. Najwyższą wartość współczynnik ten osiągnął w regionie centralnym – 109. Najniższą wartość współczynnika feminizacji odnotowano w regionach: wschodnim, północno-zachodnim oraz północnym (w każdym przypadku wyniósł on 105).

Tabl. 3.1. **Ludność i procesy demograficzne w 2012 r.**
Stan w dniu 31 XII

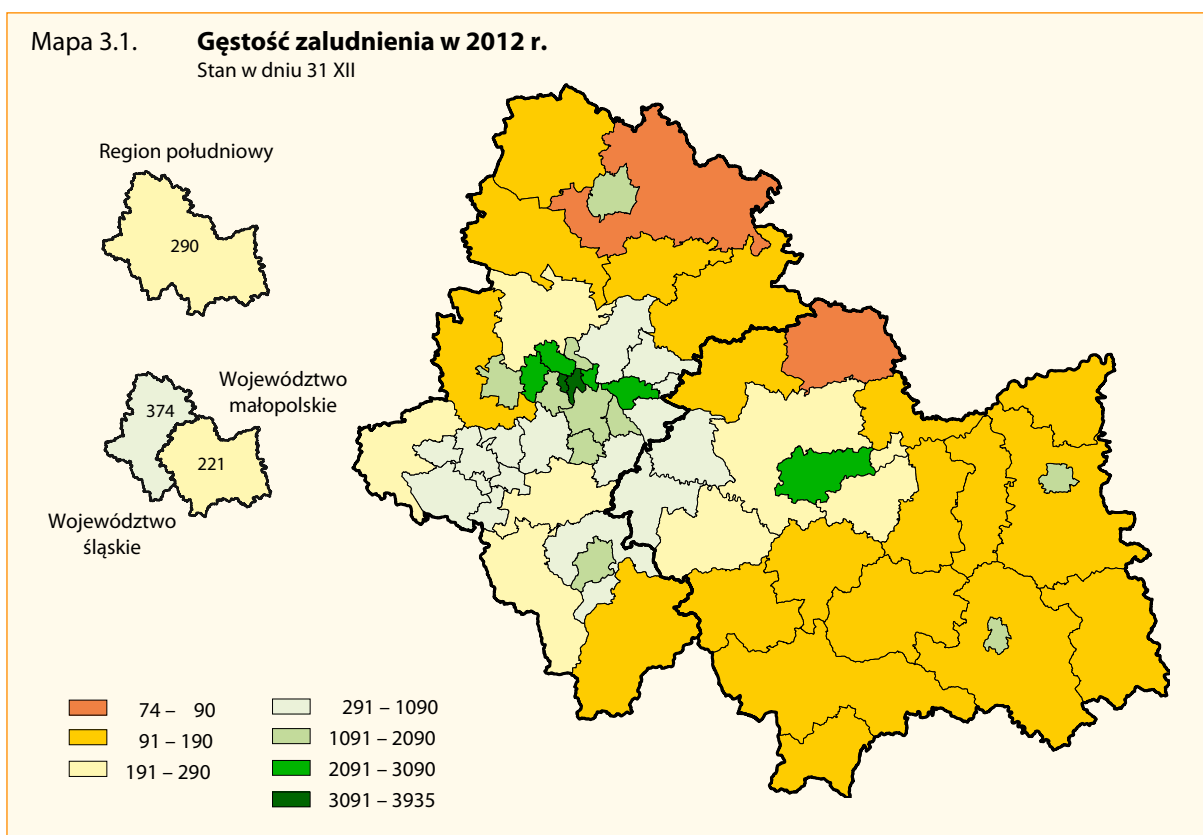
Wyszczególnienie	Polska	Region południowy		
		ogółem	województwo małopolskie	województwo śląskie
Ludność w tys.	38533,3	7969,6	3354,1	4615,9
w tym kobiety	19884,0	4114,8	1727,1	2387,7
miasta	23336,4	5219,3	1639,3	3580,0
wieś	15196,9	2750,6	1714,7	1035,9
Ludność na 1 km ²	123	290	221	374
Małżeństwa na 1000 ludności	5,3	5,4	5,4	5,4
Urodzenia żywe na 1000 ludności	10,0	10,0	10,5	9,6
Zgony na 1000 ludności	10,0	10,0	9,1	10,6
Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,0	0,0	1,4	-1,0

Najwyższy współczynnik feminizacji na koniec 2012 r. w powiatach wchodzących w skład regionu południowego odnotowano w powiatach: m. Kraków – 115, m. Częstochowa – 113 oraz m. Bielsko-Biała – 112. Z kolei najniższy współczynnik feminizacji zanotowano w powiatach: limanowskim – 100 oraz dąbrowskim i nowosądeckim – po 101.

W końcu 2012 r. liczba osób w przeliczeniu na 1 km² powierzchni regionu południowego wyniosła 290 osób (221 osób w województwie małopolskim i 374 osoby w województwie śląskim). Średnia gęstość zaludnienia dla kraju w tym okresie wyniosła 123 osoby na 1 km². Region południowy był na koniec 2012 r. najgęściej zaludnionym regionem w kraju. Drugim w kolejności regionem o najwyższej gęstości zaludnienia na koniec 2012 r. był region centralny – 146 osób w przeliczeniu na 1 km² powierzchni. Najrzadziej zaludnionym regionem w kraju w badanym okresie był region wschodni – 90 osób na 1 km² powierzchni.

Najwyższą gęstość zaludnienia w końcu 2012 r. odnotowano w powiatach: m. Świętochłowice (3935 osób na 1 km²), m. Chorzów (3344 osoby na 1 km²) oraz m. Siemianowice Śląskie (2727 osób na 1 km²). Spośród powiatów wchodzących w skład regionu południowego najniższa gęstość zaludnienia na koniec 2012 r. wystąpiła w powiatach: miechowskim (74 osoby na 1 km²), częstochowskim (89 osób na 1 km²) oraz lublinieckim (94 osoby na 1 km²).

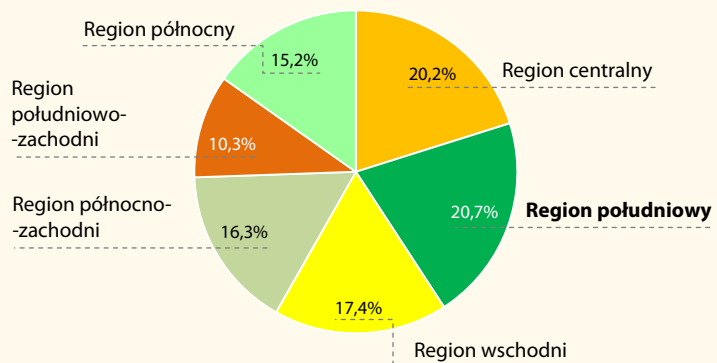

Ekonomiczne grupy wieku

Na koniec 2012 r. udział ludności w wieku produkcyjnym w regionie południowym (5094,9 tys. osób) wyniósł 20,7% ludności w wieku produkcyjnym na terenie całego kraju.

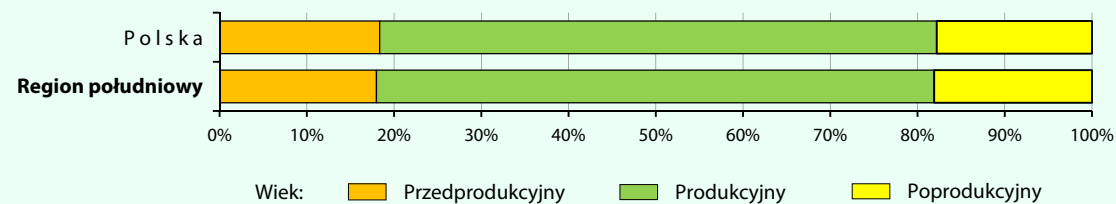
Drugim w kolejności regionem, który na koniec 2012 r. zanotował największy odsetek ludności w wieku produkcyjnym był region centralny – 20,2% ludności w wieku produkcyjnym na terenie całego kraju. Z kolei regionem, który w badanym okresie odnotował najmniejszy odsetek ludności w wieku produkcyjnym był region południowo-zachodni (10,3%).

Wykres 3.1. **Struktura ludności w wieku produkcyjnym według regionów w 2012 r.**
Stan w dniu 31 XII

Największy odsetek ludności w wieku produkcyjnym w 2012 r. w regionie południowym odnotowano w powiatach: m. Kraków (9,5%), m. Katowice (3,8%) oraz m. Częstochowa (2,9%), najmniejszy natomiast na terenie powiatów: proszowickiego (0,5%), miechowskiego (0,6%) oraz m. Świętochłowice, m. Piekary Śląskie i dąbrowskiego (po 0,7%).

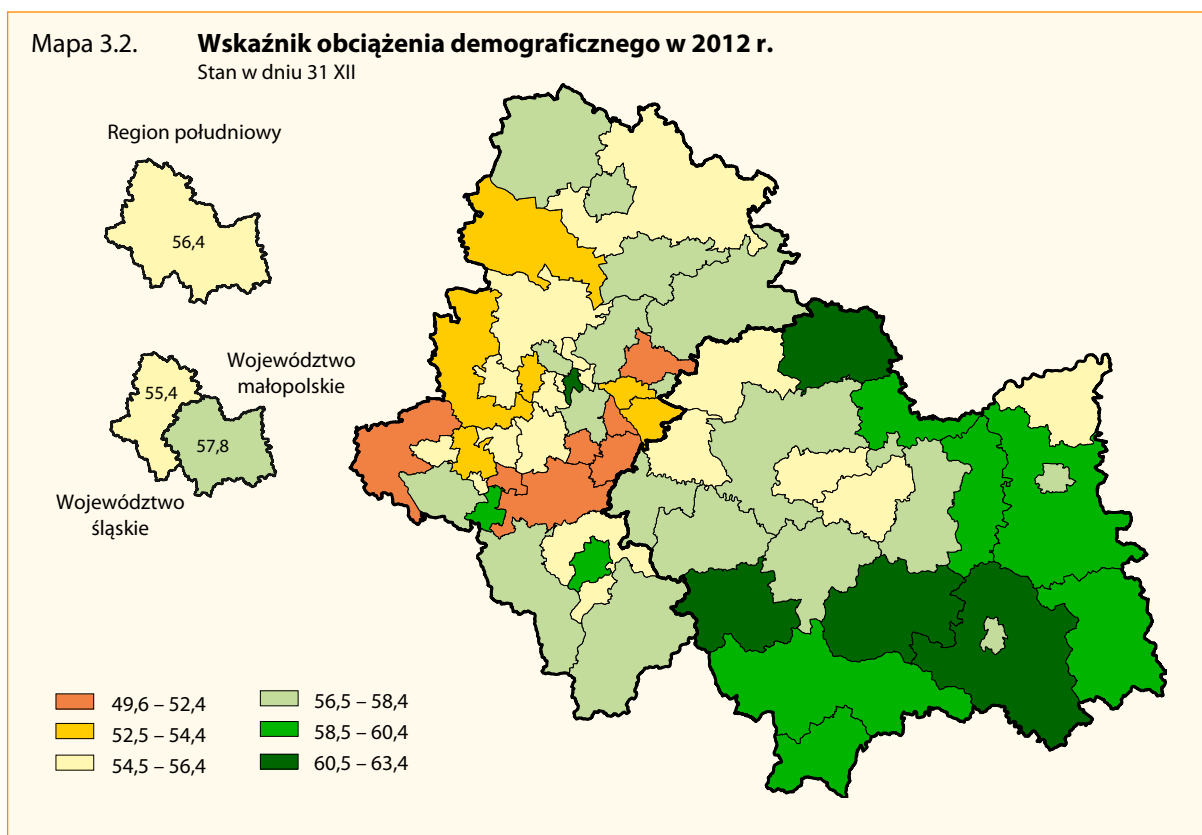
Wykres 3.2. **Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2012 r.**
Stan w dniu 31 XII

Struktura ludności według grup ekonomicznych przekłada się na relację między grupami ludności, obrazowaną przez wskaźnik obciążenia demograficznego, wyrażony jako liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Na koniec 2012 r. w regionie południowym na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 56,4 osób w wieku nieprodukcyjnym (w Polsce 56,6). W porównaniu z końcem 2005 r. i 2011 r. liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym wzrosła w obydwu przypadkach o 0,8 osoby.

W odniesieniu do innych regionów, najwyższy wskaźnik obciążenia demograficznego na koniec 2012 r. odnotowano w regionie centralnym (59,0), z kolei najniższy w regionie południowo-zachodnim (54,2).

W końcu 2012 r. największy wskaźnik obciążenia demograficznego w regionie południowym odnotowano w powiatach: limanowskim (63,4), miechowskim (62,8), nowosądeckim (61,4). Analogicznie najniższy wskaźnik obciążenia demograficznego zanotowano w powiatach: m. Żory (49,6), m. Tychy (50,4) oraz m. Dąbrowa Górnicza (50,9).

Ruch naturalny

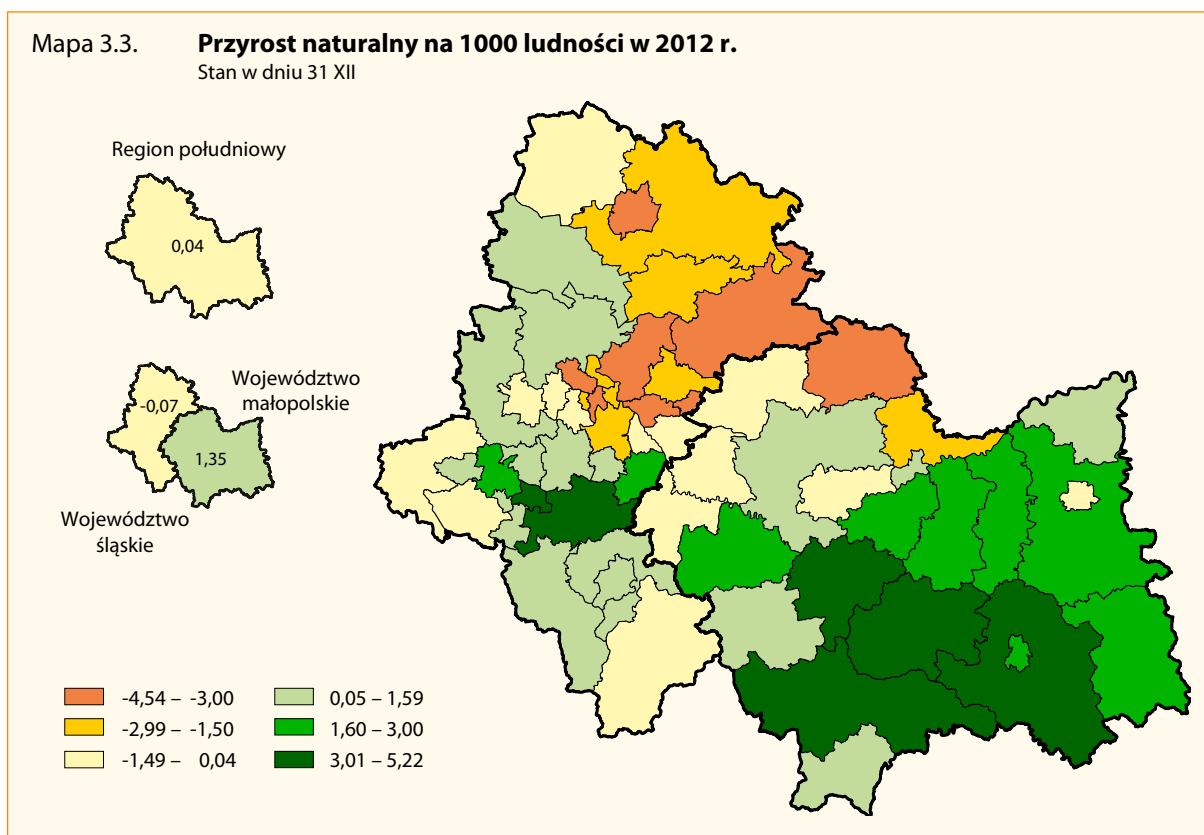
W 2012 r. na obszarze regionu południowego odnotowano dodatni przyrost naturalny na poziomie: 0,07 tys. osób. Analogiczna sytuacja wystąpiła na terenie całego kraju, gdzie na koniec 2012 r. odnotowano przyrost naturalny na poziomie 1,5 tys. Na koniec 2012 r. tylko dwa regiony: północny i północno-zachodni odnotowywały dodatni przyrost naturalny (odpowiednio 5,8 tys. oraz 6,5 tys.). Pozostałe regiony: centralny, wschodni, południowo-zachodni, wykazywały stale ujemny przyrost naturalny w analizowanym okresie.

W 2012 r. na terenie województwa małopolskiego obserwowano nadwyżkę urodzeń żywych nad zgonami, co przełożyło się na dodatni przyrost naturalny (4,5 tys.). Odmienna sytuacja miała miejsce na terenie województwa śląskiego, gdzie w analizowanym okresie wystąpił ujemny przyrost naturalny (-4,5 tys.).

W odniesieniu do poszczególnych powiatów regionu południowego najkorzystniejsza sytuacja przyrostu naturalnego na koniec 2012 r. wystąpiła w powiatach: limanowskim (614), nowotarskim (627) oraz nowosądeckim (1092). Najmniejszy przyrost naturalny zanotowano w powiatach: m. Katowice (-905), m. Sosnowiec (-793) oraz m. Częstochowa (-725).

W 2012 r. na obszarze regionu południowego wystąpił przyrost naturalny na 1000 ludności na poziomie 0,04 (województwo małopolskie 1,35, województwo śląskie -0,97). Pod tym względem regionem, który uzyskał najwyższy wskaźnik na koniec 2012 r. był region północno-zachodni (1,05). Z kolei najniższą wartość uzyskał region południowo-zachodni (-1,13). Średnia wartość badanego wskaźnika dla kraju wyniosła 0,04.

W odniesieniu do regionu południowego na koniec 2012 r. najwyższy wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności odnotowano w powiatach: m. Żory (4,01), limanowskim (4,81) oraz nowosądeckim (5,22). Natomiast najniższym wskaźnikiem cechowały się powiaty: miechowski (-4,54), będziński (-4,34) i zawierciański (-4,17).

Czynnikiem, który ma również wpływ na ruch naturalny jest liczba zawieranych małżeństw. W końcu 2012 r. w regionie południowym odnotowano największą liczbę zawartych małżeństw na terenie kraju (43,1 tys.), co stanowiło 21,2% wszystkich zawartych małżeństw w kraju w badanym okresie. Dla porównania w regionie centralnym zawarto 39,5 tys. małżeństw (19,4%), a w regionie południowo-zachodnim jedynie 20,4 tys. małżeństw (10,0%). W porównaniu w końcu 2005 r. liczba nowo zawartych małżeństw w 2012 r. w regionie południowym zmalała o 0,8%, a w odniesieniu do 2011 r. o 1,8%. Spośród województw regionu południowego zdecydowanie więcej małżeństw w 2012 r. zawarto w województwie śląskim (63,0%). W odniesieniu do poszczególnych powiatów regionu południowego najczęściej małżeństw w 2012 r. zostało zawartych w powiatach: krakowskim (1,4 tys.), m. Katowice (1,6 tys.) oraz m. Kraków (3,4 tys.). Z kolei najmniejszą liczbę nowo zawartych małżeństw na koniec 2012 r. odnotowano w powiatach: proszowickim (0,2 tys.), m. Świętochłowice (0,2 tys.) oraz miechowskim (0,2 tys.).

Podobnie jak w przypadku małżeństw, dane dotyczące liczby rozwodów wskazują, iż w przekroju analizowanego okresu największy odsetek ich miał miejsce na terenie regionu południowego. Na koniec 2012 r. liczba rozwodów w regionie południowym wyniosła 13,3 tys., co odpowiadało 20,7% ogólnej liczby wszystkich rozwodów w Polsce w analogicznym okresie. W odniesieniu do innych regionów sytuacja przedstawiała się analogicznie, jak w przypadku zawieranych małżeństw, tzn. kolejnym pod względem liczby rozwodów był region centralny 13,2 tys. (20,6%), a regionem o najmniejszej liczbie rozwodów był region południowo-zachodni 7,4 tys. (11,6%). W porównaniu w końcu 2005 r. liczba rozwodów w 2012 r. w regionie południowym zmalała o 3,9%, a w odniesieniu do 2011 r. wzrosła o 0,3%.

Struktura rozwodów w województwach regionu południowego wskazuje na niekorzyść województwa śląskiego, w którym w 2012 r. odnotowano 8,5 tys. zarejestrowanych rozwodów, co stanowiło 63,8% wszystkich rozwodów w regionie południowym w analizowanym okresie. W odniesieniu do poszczególnych powiatów regionu południowego najwięcej rozwodów w 2012 r. odnotowano w powiatach: m. Kraków (1,7 tys.), m. Katowice (0,6 tys.) oraz m. Częstochowa (0,6 tys.). Z kolei najmniejszą liczbę rozwodów na koniec 2012 r. odnotowano w powiatach: proszowickim (0,05 tys.), dąbrowskim (0,05 tys.), miechowskim (0,06 tys.).

Współczynniki reprodukcji ludności

Współczynnik reprodukcji brutto w końcu 2012 r. był niższy dla regionu południowego (0,628) niż średnia dla kraju (0,631). W porównaniu z 2005 r. współczynnik ten zwiększył się o 8,1%, a w odniesieniu do 2011 r. wzrósł o 0,6%. Dla porównania najwyższy współczynnik reprodukcji ludności na koniec 2012 r. uzyskał region centralny (0,655), najniższy region południowo-zachodni (0,576).

Na koniec 2012 r. jedynie 5 spośród 13 podregionów południowych miało niższy współczynnik reprodukcji brutto niż średnia dla całego regionu. Najniższy współczynnik odnotowano w podregionach: m. Kraków 0,526, częstochowskim 0,578 oraz gliwickim 0,592. Najwyższy współczynnik reprodukcji brutto odnotowano w podregionach: nowosądeckim 0,733, tyskim 0,680 oraz krakowskim 0,661.

Między rokiem 2005 i 2012 współczynnik dzietności był niższy dla regionu południowego niż dla kraju. W końcu 2005 r. wyniósł 1,194, a w 2012 r. 1,291. Średnia dla kraju w analizowanym okresie wyniosła odpowiednio: 1,243 i 1,299. Jedynie dwa regiony: wschodni i południowo-zachodni w końcu 2012 r. uzyskały niższe wartości współczynnika dzietności niż region południowy (1,264 i 1,187). Pod koniec 2012 r. 6 spośród 13 podregionów południowych miało niższy współczynnik dzietności niż średnia dla całego regionu. Najniższe współczynniki dzietności odnotowano w podregionach: m. Kraków 1,091, częstochowskim 1,196 oraz sosnowieckim 1,202. Najwyższy wskaźnik dzietności odnotowano w podregionie nowosądeckim 1,490, krakowskim 1,371 i bielskim 1,369.

Migracje wewnętrzne i zagraniczne

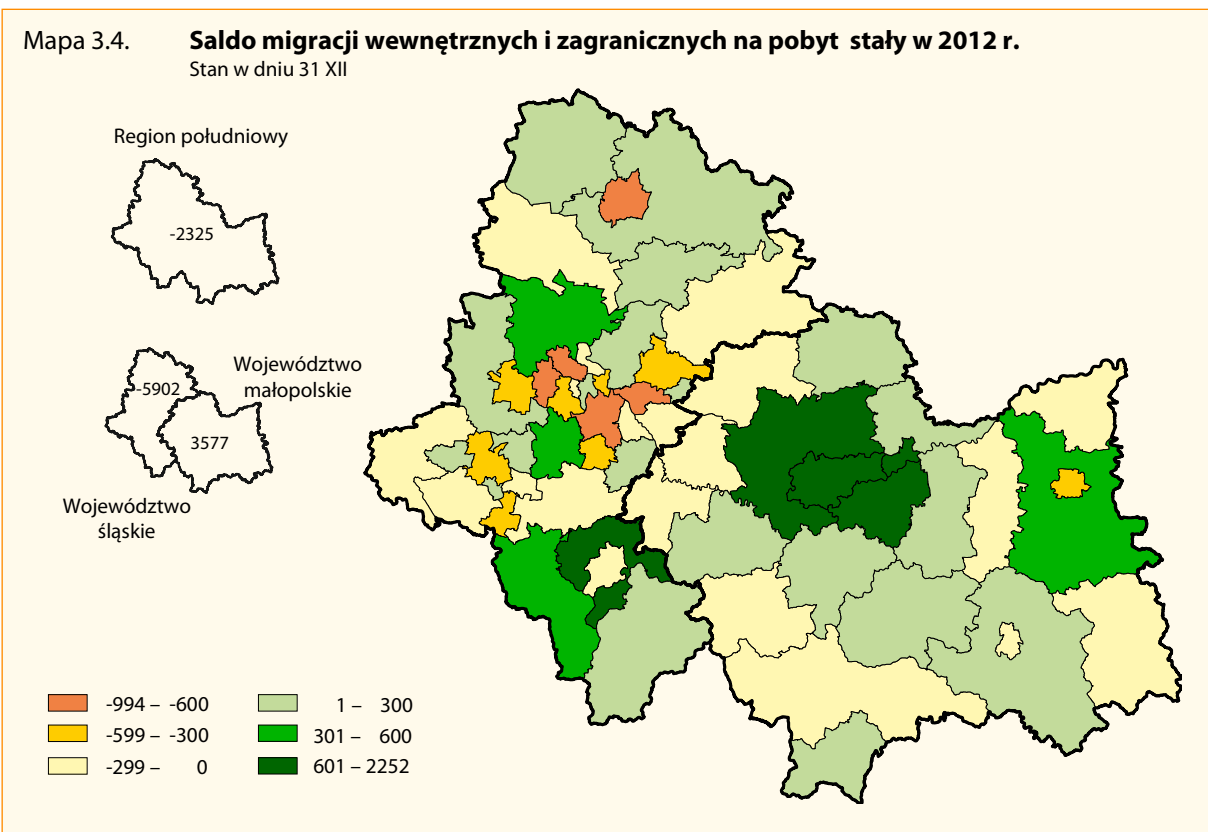
Bezpośredni wpływ na stan i liczbę ludności mają migracje, odpływ (zmniejszenie) lub napływ (zwiększenie).

W 2005 r. zanotowano na terenie regionu południowego nadwyżkę osób wymeldowanych nad zameldowanymi na pobyt stały, co przełożyło się na ujemne saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej (-5,5 tys.). W końcu 2012 r. obserwowane było ponownie ujemne saldo migracji (-2,3 tys.) na terenie regionu południowego.

Warto zauważyć, iż saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej dla kraju również przyjmowało wartości ujemne w analizowanym okresie. Jedynym regionem, który wyraźnie odznaczał się na tle innych był region centralny, w którym występowało dodatnie saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej w każdym z analizowanych okresów.

Analizując wyłącznie migracje zagraniczne można zauważyć, iż lata 2011-2012 pokazały wyraźny spadek liczby wyjazdów Polaków za granicę na pobyt stały w stosunku do 2005 r. Jednocześnie rosła liczba zameldowań z zagranicy. W 2005 r. w przypadku całego kraju było to 9,4 tys., w 2011 r. 15,5 tys., a w 2012 r. 14,6 tys. zameldowań. Podobną sytuację odnotowywano na terenie regionu południowego, gdzie w latach 2011-2012 wystąpił wyraźny spadek liczby wyjazdów mieszkańców za granicę na pobyt stały. Rosła natomiast liczba imigrantów w odniesieniu do 2005 r.

W odniesieniu do poszczególnych powiatów regionu południowego największe saldo migracji w końcu 2012 r. odnotowano w powiatach: krakowskim (2,3 tys.), wielickim (1,2 tys.) oraz bielskim (0,8 tys.). Z kolei najmniejsze saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały w końcu 2012 r. odnotowano w powiatach: m. Katowice (-1,0 tys.), m. Bytom (-0,9 tys.), m. Sosnowiec (-0,8 tys.).

Przeciętne dalsze trwanie życia

Rok 2012 był rokiem, w którym po raz kolejny wzrosła długość życia mieszkańców kraju. Korzystne zmiany w długości życia kobiet, jak i mężczyzn nastąpiły na terenie całego kraju (w przypadku płci męskiej wzrost o 0,3 roku do poziomu 72,7 lat, w przypadku kobiet wzrost o 0,1 roku do poziomu 81,0 lat).

W regionie południowym w 2012 r. przeciętne dalsze trwanie życia noworodka płci męskiej uległo zwiększeniu o 0,1 roku (do poziomu 72,8 lat) w stosunku do roku poprzedniego, a w przypadku kobiet nastąpił wzrost o 0,2 roku (do poziomu 80,8 lat). Należy zwrócić uwagę na zróżnicowanie terytorialne zachodzących zmian.

Zjawisko większej liczby zgonów wśród mężczyzn w pewnych grupach wieku ma wpływ na zróżnicowanie długości życia osób odmiennej płci. Zarówno w kraju, jak i na terenie regionu południowego różnica między długością życia kobiet i mężczyzn jest w dalszym ciągu znaczna. W 2012 r. w przypadku kraju dystans ten wyniósł 8,3 roku (mężczyźni – 72,7 lat, kobiety – 81,0 lat), natomiast w przypadku regionu południowego dystans był nieco mniejszy i wyniósł 8,0 lat (mężczyźni – 72,8 lat, kobiety – 80,8 lat). W 2012 r. największą różnicę między długością życia kobiet i mężczyzn odnotowano w regionie centralnym i wschodnim (po 8,7 lat), natomiast najmniejszą odnotowano w regionie północno-zachodnim (7,8 lat).

W rezultacie dokonanej analizy sytuacji demograficznej i procesów z tym związanych, zachodzące od kilku lat zmiany na terenie regionu południowego mogą sprzyjać realizacji jednego z trzech celów strategicznych: Polska Południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjał makroregionu, przyjętych w ramach dokumentu „Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020”.

Wizja ta współgra z działaniami podejmowanymi w ramach współpracy regionalnej między województwami małopolskim i śląskim. Należy stanowczo zaakcentować intensywny rozwój gospodarczy obydwu województw w ostatnim czasie, jak również aspekt demograficzny. To co wyróżnia ten region spośród innych to z pewnością silnie rozwinięta baza naukowa, centrum nowoczesnej gospodarki, która skutecznie konkuruje z innymi ośrodkami w Polsce i Europie, przyciągając inwestorów, tworząc przyjazny klimat dla przedsiębiorczości, dając przestrzeń dla zróżnicowanej działalności gospodarczej. W efekcie region ten staje się przyjaznym miejscem również do życia dla mieszkańców. Powstają tu nowe miejsca pracy, tworzą się nowe obszary rozwoju, realizowane są inwestycje o zasięgu lokalnym i krajowym. Osiągnięcie wskazanego celu strategicznego w perspektywie kilku najbliższych lat przyczyni się do wzrostu znaczenia gospodarczego regionu południowego nie tylko w skali lokalnej, ale również ponadregionalnej.

Rynek pracy

4

Aktywność ekonomiczna ludności

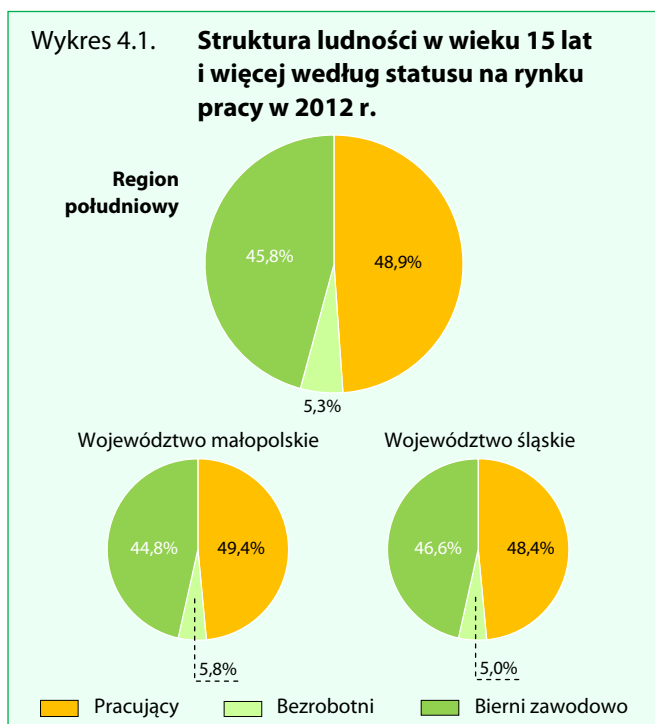
W 2012 r. ludność aktywna zawodowo w regionie południowym liczyła 3554 tys. osób (2106 tys. w województwie śląskim i 1449 tys. w województwie małopolskim) i stanowiła 54,2% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej. Wśród aktywnych zawodowo przeważali mężczyźni (55,0%), a według miejsca zamieszkania – mieszkańcy miast (66,7% ogółu). Zbiorowość biernych zawodowo liczyła 3005 tys. osób (1834 tys. w województwie śląskim i 1171 tys. w województwie małopolskim). Region południowy plasował się na drugim miejscu (po regionie centralnym) pod względem liczby aktywnych zawodowo oraz na pierwszym pod względem liczby biernych zawodowo. W latach 2010-2012 zarówno liczba ludności aktywnej, jak również biernej zawodowo wykazywała tendencję rosnącą.

Tabl. 4.1. **Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej**
(przeciętne roczne)

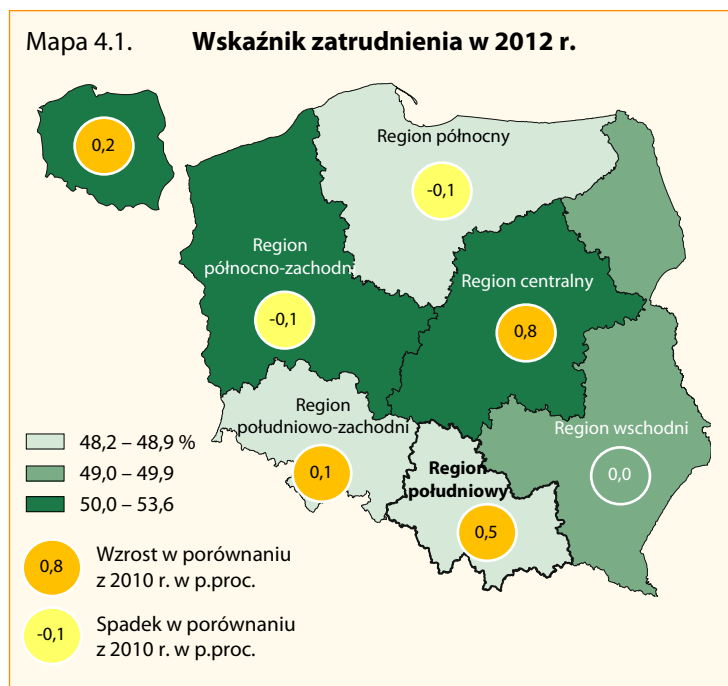
Wyszczególnienie	2010	2011	2012		
	w tysiącach			2010 = 100	2011 = 100
OGÓŁEM	6317	6506	6559	103,8	100,8
Aktywni zawodowo	3366	3518	3554	105,6	101,0
pracujący	3059	3192	3205	104,8	100,4
bezrobotni	307	326	349	113,7	107,1
Bierni zawodowo	2951	2989	3005	101,8	100,5

W regionie południowym współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 15 lat i więcej wyniósł 54,2% (w kraju 55,9%) i był wyższy dla mężczyzn niż dla kobiet (61,9% wobec 47,0%). W odniesieniu do 2011 r. i do 2010 r. odnotowano wzrost ww. współczynnika odpowiednio o 0,1 p. proc. i 0,9 p. proc. Współczynnik aktywności zawodowej był wyższy w województwie małopolskim (55,3%) niż w województwie śląskim (53,5%).

W 2012 r. w regionie południowym pracowało 3205 tys. osób stanowiąc 48,9% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej (w kraju 50,2%). Wyższy wskaźnik zatrudnienia odnotowano dla mężczyzn (56,5%) niż dla kobiet (41,8%). W ujęciu rocznym poziom zaangażowania zawodowego zmniejszył się o 0,2 p. proc., przy czym dla mężczyzn zmniejszył się o 0,4 p. proc., natomiast dla kobiet pozostał na niezmiennym poziomie. W relacji do 2010 r. wystąpił wzrost wskaźnika zatrudnienia o 0,5 p. proc. (w kraju o 0,2 p. proc.), w przypadku kobiet o 0,4 p. proc., natomiast w przypadku mężczyzn o 0,3 p. proc.

W strukturze pracujących według poziomu wykształcenia w regionie dominowały osoby z wykształceniem wyższym (29,8%) oraz policealnym i średnim zawodowym (29,3%). Najmniej pracujących legitymowało się wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (4,9%).

Zbiorowość bezrobotnych w regionie południowym w 2012 r. liczyła 349 tys. osób. W relacji do 2011 r. i 2010 r. odnotowano wzrost ogólnej liczby bezrobotnych odpowiednio o 7,1% i 13,7% (w kraju o 5,4% i o 6,0%). Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia przeważały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (28,7%). Bezrobotni z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym stanowili 25,5% ogółu omawianej populacji, z wyższym 21,4%, z gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym 11,6%. Najmniej liczną grupę bezrobotnych tworzyły osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (10,4%).

Stopa bezrobocia w 2012 r. ukształtowała się na poziomie 9,8% (w kraju 10,1%) i była wyższa od notowanej w 2011 r. (o 0,5 p. proc.) oraz w 2010 r. (o 0,7 p. proc.). Stopa bezrobocia dla kobiet była wyższa niż dla mężczyzn (11,1% wobec 8,7%).

W 2012 r. zbiorowość biernych zawodowo w regionie liczyła 3005 tys. osób i stanowiła 45,8% ludności w wieku 15 lat i więcej (w kraju 44,1%). Liczba biernych zawodowo wzrosła w relacji zarówno do 2011 r. jak również 2010 r. odpowiednio o 0,5% i 1,8%. Wśród ogółu biernych zawodowo przeważały kobiety (60,0%). Na 1000 osób pracujących przypadało 1046 osób niepracujących, tj. bezrobotnych i biernych zawodowo (w kraju 991). W 2011 r. obciążenie osób pracujących osobami niepracującymi wyniosło 1039 osób (w kraju 992), a w 2010 r. 1065 osób (w kraju 1001).

Pracujący

Region południowy w końcu 2012 r. koncentrował 2889,4 tys. osób pracujących (według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności), z tego w województwie małopolskim pracowało 1246,9 tys. osób, a w województwie śląskim 1642,4 tys. W odniesieniu do 2011 r. liczba pracujących w regionie pozostawała na zbliżonym poziomie (wzrost o 391 osób), natomiast w relacji do 2005 r. zwiększyła się o 14,3%. Pracujący w regionie stanowili 20,9% ogólnej liczby pracujących w kraju. W rankingu regionów pod względem liczby pracujących region południowy plasował się na drugim miejscu (po regionie centralnym), które utrzymuje od 2001 r. W przeliczeniu na 1000 ludności liczba pracujących w regionie południowym wyniosła 363 (362 w końcu 2011 r., 318 w końcu 2005 r.), a na 1000 osób w wieku produkcyjnym – 567 (wobec 564 przed rokiem i 495 w 2005 r.).

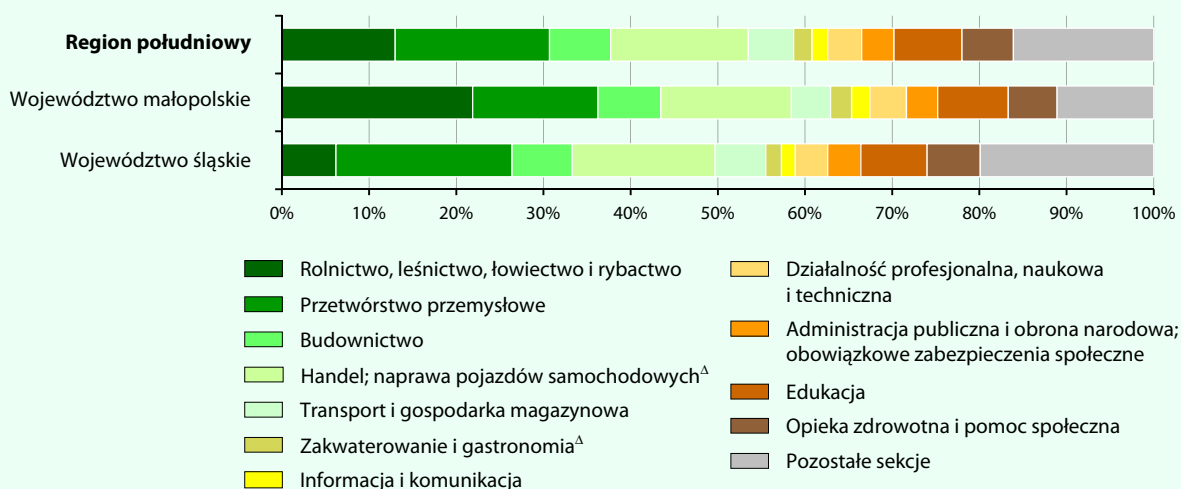
W skali roku wzrosła liczba pracujących kobiet (o 10,6 tys., tj. o 0,8%), natomiast liczba pracujących mężczyzn uległa zmniejszeniu (o 10,2 tys., tj. o 0,7%).

Tabl. 4.2. **Pracujący**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2005	2011	2012		
			2005 = 100	2011 = 100	
O G Ó Ł E M w tys.	2527,6	2889,0	2889,4	114,3	100,0
w tym kobiety	1158,9	1331,5	1342,1	115,8	100,8
w sektorze publicznym	772,8	708,5	702,2	90,9	99,1
w sektorze prywatnym	1754,8	2180,5	2187,2	124,6	100,3
Na 1000 ludności	318	362	363	x	x

W porównaniu ze stanem w końcu 2011 r. największy wzrost liczby pracujących odnotowano w podmiotach prowadzących działalność w zakresie: informacji i komunikacji (o 7,1%), zakwaterowaniu i gastronomii (o 5,1%) oraz działalności finansowej i ubezpieczeniowej (o 3,4%). Największe spadki liczby pracujących odnotowano w sekcjach: działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (o 4,0%), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 3,8%), budownictwo (o 2,8%).

Wykres 4.2. **Struktura pracujących^a w gospodarce narodowej według wybranych sekcji PKD w 2012 r.**

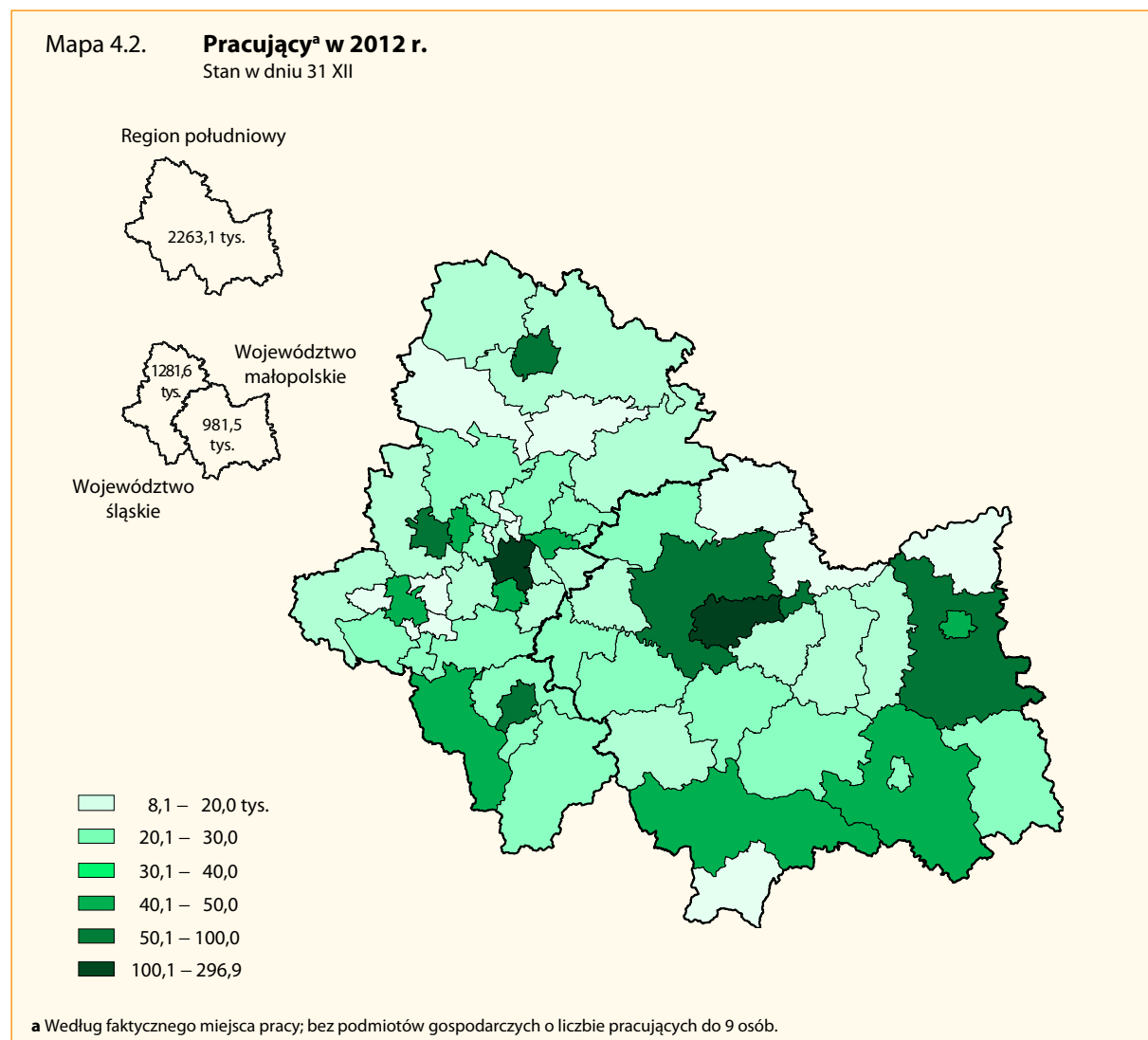

^a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

Struktura pracujących w gospodarce narodowej według statusu zatrudnienia (bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego oraz bez duchownych) w regionie południowym nieznacznie zmieniła się w stosunku do notowanej w końcu 2011 r. Udział zatrudnionych na podstawie stosunku pracy w ogólnej liczbie pracujących wyniósł 74,7%, właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin) 24,9%, a osób o innym statusie 0,4% (przed rokiem odpowiednio 75,1%, 24,5%, 0,4%). Wśród kobiet odsetek zatrudnionych na podstawie stosunku pracy był wyższy niż w grupie mężczyzn. Z kolei udział właścicieli i współwłaścicieli był wyższy w przypadku mężczyzn niż kobiet.

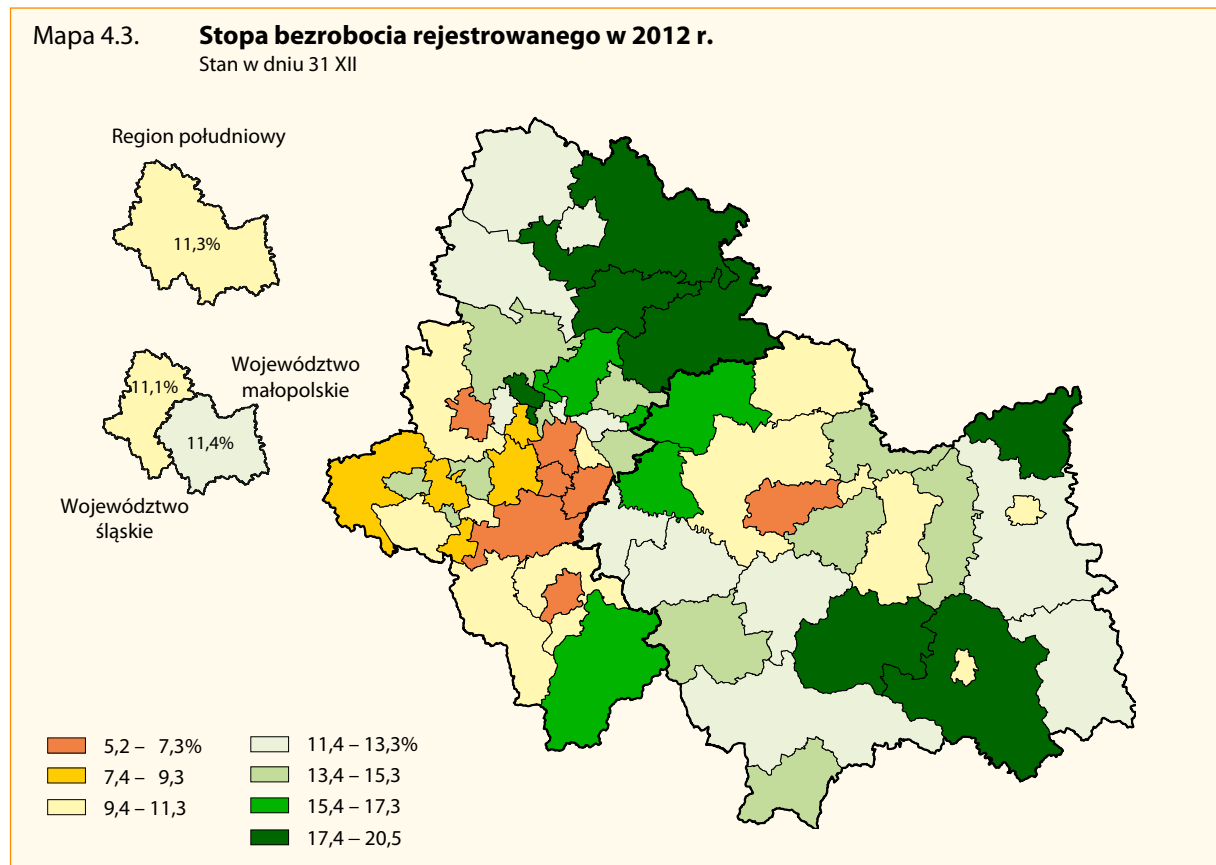
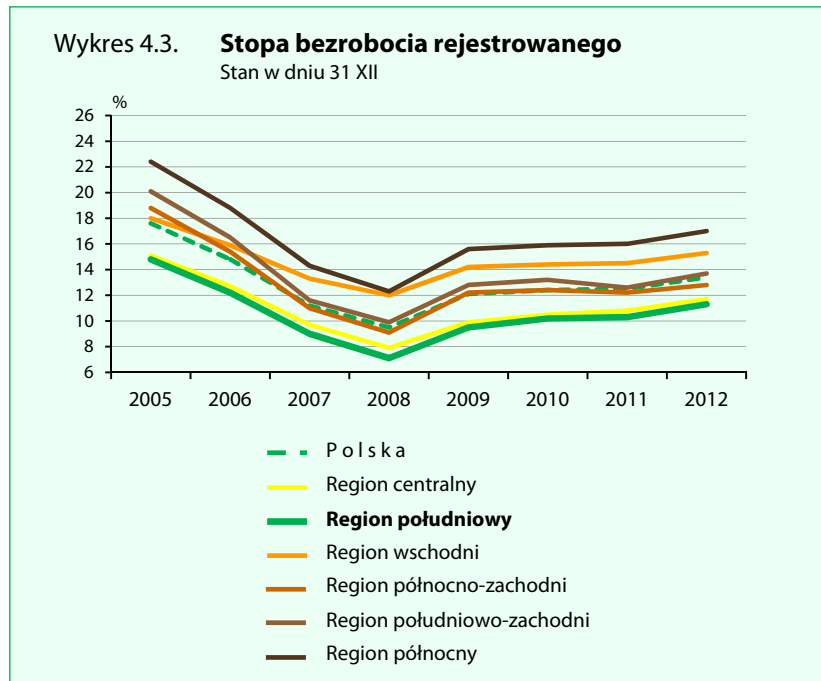
Rozmieszczenie terytorialne pracujących (bez pracujących w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób) było podobne jak w poprzednim roku. Zdecydowanie najwięcej osób pracowało w Krakowie (13,1% ogółu pracujących w regionie) i Katowicach (7,1%), a następnie w Częstochowie i Gliwicach (po 3,3%), Bielsku-Białej (3,1%) oraz powiatach krakowskim (2,8%) i tarnowskim (2,3%), natomiast najmniej w Świętochłowicach (0,4%) oraz powiecie rybnickim, Piekarach Śląskich i Żorach (po 0,5%). W porównaniu ze stanem w końcu 2011 r. liczba pracujących wzrosła w 26 powiatach, w 29 zmniejszyła się. Największy wzrost odnotowano w powiecie krakowskim (o 3,2%), a spadek – w powiecie raciborskim (o 5,4%).

W 2012 r. ogólna liczba absolwentów szkół podejmujących pierwszą pracę w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyła się o 10,3%. Sytuacja ta dotyczyła absolwentów wszystkich typów szkół. W skali roku największy spadek odnotowano wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (o 13,0%, wobec wzrostu o 15,5% notowanego w 2011 r.).

Bezrobocie

W końcu 2012 r. w regionie południowym odnotowano najniższą spośród wszystkich regionów kraju stopę bezrobocia rejestrowanego (11,3% wobec 13,4% w kraju). Taka tendencja obserwowana jest od 2004 r. W 2012 r. w odniesieniu do 2011 r. wskaźnik stopy bezrobocia wzrósł w regionie o 1,0 p. proc., natomiast w porównaniu z 2005 r. obniżył się o 3,5 p. proc. Wyższą stopę bezrobocia odnotowano w województwie małopolskim niż śląskim (11,4% wobec 11,1%).

W przekroju powiatów najniższą stopę bezrobocia odnotowano w stolicach województw wchodzących w skład regionu południowego – Katowicach (5,2%) i Krakowie (5,8%), natomiast najwyższą w powiecie częstochowskim (20,5%). Rozpiętość pomiędzy najniższą a najwyższą stopą bezrobocia wyniosła 15,3 p. proc.

W końcu 2012 r. w urzędach pracy regionu południowego zarejestrowanych było 366,6 tys. bezrobotnych, tj. o 35,3 tys. (o 10,7%) więcej niż przed rokiem i o 92,7 tys. (20,2%) mniej niż w 2005 r. Stanowili oni ponad 17% ogólnej liczby bezrobotnych zarejestrowanych w kraju. Wzrost liczby bezrobotnych w regionie w skali roku dotyczył zarówno zbiorowości mężczyzn, jak i kobiet. Liczba mężczyzn posiadających status osoby bezrobotnej zwiększyła się w skali roku o 14,9%, a kobiet o 7,3%. Kobiety stanowiły ponad połowę ogółu bezrobotnych (53,6%), chociaż ich udział w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszył się o 1,7 p. proc. Większość bezrobotnych nie posiadała prawa do zasiłku (84,3% ogółu bezrobotnych). W rankingu regionów pod względem najmniejszej liczby zarejestrowanych bezrobotnych region południowy zajmował trzecią lokatę. Mniej zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano w regionach północno-zachodnim i południowo-zachodnim.

Tabl. 4.3. **Bezrobotni zarejestrowani**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2005	2011	2012		
			2005 = 100	2011 = 100	
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	459,3	331,3	366,6	79,8	110,7
Bezrobotni nowo zarejestrowani ^a w tys.	490,4	464,0	482,2	98,3	103,9
Bezrobotni wyrejestrowani ^a w tys.	534,3	456,1	446,9	83,6	98,0
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy	95	50	55	57,9	110,0

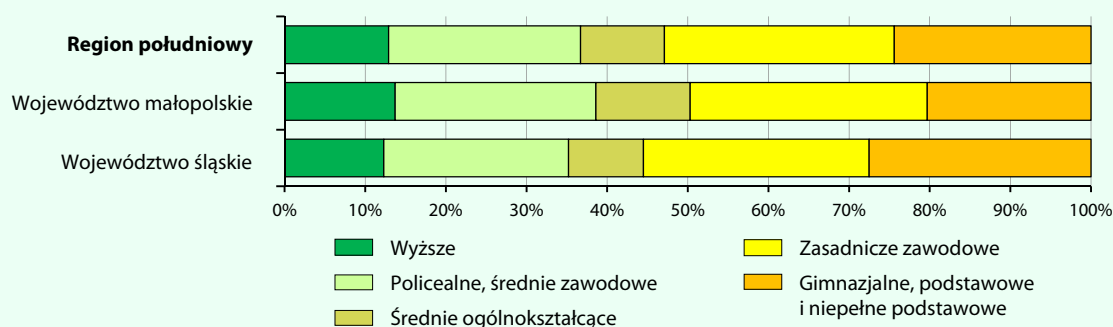
a W ciągu roku.

Najliczniejszą grupę wśród zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25-34 lata (108,2 tys.), których odsetek w ogólnej liczbie bezrobotnych zmniejszył się w porównaniu z 2011 r. o 0,1 p. proc. Mniej licznymi grupami były osoby w wieku 35-44 lata (70,8 tys.) oraz w wieku 45-54 lata (68,8 tys.). W skali roku udział zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 35-44 lata zwiększył się o 0,7 p. proc., natomiast odsetek bezrobotnych w wieku 45-54 lata zmniejszył się o 0,5 p. proc.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2012 r. wyniósł 7,2% (w porównaniu z rokiem poprzednim wzrósł o 0,7 p. proc.). Wskaźnik ten obliczony dla kobiet ukształtował się na poziomie 8,1%, a dla mężczyzn – 6,4%.

Wykres 4.4. **Struktura bezrobotnych według wykształcenia w 2012 r.**

Stan w dniu 31 XII

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2012 r. najwięcej było osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym. Obydwie te grupy stanowiły ponad połowę ogółu bezrobotnych (52,9%). Liczebność zarejestrowanych bezrobotnych z ww. wykształceniem w stosunku do 2011 r. wzrosła odpowiednio o 11,8% i o 9,9%.

Największe trudności ze znalezieniem pracy miały osoby ze stażem 1-5 lat (81,4 tys.), które stanowiły 22,2% ogółu bezrobotnych. Stosunkowo licznymi grupami były osoby bez stażu pracy (68,3 tys., tj. 18,6% ogółu bezrobotnych) oraz osoby ze stażem pracy 1 rok i mniej (59,2 tys., tj. 16,1%). W skali roku odsetek osób, które dotychczas nie pracowały obniżył się o 1,5 p. proc. (z 20,1% do 18,6%), natomiast udział osób ze stażem pracy 1 rok i mniej pozostał na tym samym poziomie (16,2%). W porównaniu z rokiem poprzednim najbardziej pogorszyła się sytuacja osób ze stażem od 5 do 10 lat, których odsetek wzrósł o 0,6 p. proc. (z 3,7% do 4,2%).

W 2012 r. liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła 482,2 tys. osób i była większa niż przed rokiem (o 18,2 tys., tj. o 3,9%). Liczną grupę stanowiły osoby rejestrujące się po raz kolejny, a ich odsetek w ogólnej liczbie nowo zarejestrowanych zmniejszył się w stosunku do 2011 r. (o 0,6 p. proc.) i wyniósł 75,8%.

Z ewidencji bezrobotnych skreślono 446,9 tys. osób, tj. o 2,0% mniej niż przed rokiem. Główną przyczyną wyrejestrowania było podjęcie pracy, w wyniku którego z rejestru bezrobotnych skreślono 190,6 tys. osób (wobec 195,5 tys. przed rokiem). Udział tej kategorii bezrobotnych w ogólnej liczbie wyrejestrowanych zmniejszył się w ujęciu rocznym o 0,2 p. proc. do 42,7%.

Liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych w ciągu 2012 r. w regionie południowym przewyższała liczbę osób wyrejestrowanych z ewidencji o 35,3 tys. Podobna sytuacja wystąpiła w 2011 r., przy czym różnica pomiędzy napływem, a odpływem bezrobotnych była ponad 4-krotnie niższa i wyniosła 7,9 tys.

W ciągu 2012 r. do powiatowych urzędów pracy regionu południowego zgłoszono 158,0 tys. ofert pracy (20,1% ogółu ofert w kraju), z tego do urzędów działających w województwie śląskim prawie 98 tys., a w województwie małopolskim ponad 60 tys. Większość propozycji pochodziła z jednostek sektora prywatnego (85,8% oferowanych miejsc pracy). Liczba ofert pracy w regionie wzrosła w stosunku do 2011 r. o 6,9%. W rankingu regionów pod względem ilości zgłoszonych ofert pracy region południowy zajmował pierwsze miejsce.

W końcu grudnia 2012 r. w urzędach pracy zanotowano 6643 wolne miejsca pracy i aktywizacji zawodowej. Liczba oferowanych miejsc pracy obniżyła się o 0,7% w porównaniu z końcem 2011 r., wzrosła natomiast w relacji do roku 2005 o 37,5%. Na 1 ofertę pracy przypadało 55 bezrobotnych. Wskaźnik ten był prawie 2-krotnie niższy niż w kraju. Liczba bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy w regionie południowym była najniższa w porównaniu z liczbą w pozostałych regionach. Biorąc pod uwagę przekrój terytorialny regionu południowego według powiatów, najmniej bezrobotnych na 1 ofertę pracy zanotowano w powiecie mikołowskim (5 osób na 1 ofertę). Najtrudniejsza sytuacja miała miejsce w powiecie tatrzańskim, gdzie na 1 ofertę przypadało 3606 bezrobotnych.

Wyniki BAEL za lata 2010-2012 pokazują, że sytuacja na rynku pracy w regionie południowym nie uległa istotnej zmianie. Rosła liczba pracujących, bezrobotnych oraz stopa bezrobocia. Wskaźnik zatrudnienia, po niewielkim wzroście w 2011 r., uległ obniżeniu. Niekorzystnym zjawiskiem był również obserwowany wzrost liczby osób biernych zawodowo.

Region południowy był drugim po regionie centralnym obszarem w kraju, w którym odnotowano największą liczbę pracujących (w końcu 2012 r. – 20,9% ogółu pracujących w kraju). Wśród ogółu pracujących dominowali pracujący w podmiotach zaliczanych do sekcji przetwórstwo przemysłowe oraz handel; naprawa, pojazdów samochodowych. Najwięcej osób pracowało w dużych miastach regionu.

W latach 2004-2008 w regionie południowym, podobnie jak w pozostałych regionach kraju, notowany był systematyczny spadek stopy bezrobocia rejestrowanego. Pomimo, iż od 2009 r. we wszystkich regionach zaobserwowano wzrost stopy bezrobocia, w regionie południowym nadal kształtowała się ona poniżej średniej krajowej (w 2012 r. – 11,3% wobec 13,4%). Pozytywnym zjawiskiem, wpisującym się w określony w „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020” kierunek interwencji w zakresie zwiększenia liczby absolwentów znajdujących zatrudnienie na makroregionalnym rynku pracy, był również obserwowany w regionie, od 2004 r., spadek odsetka osób bezrobotnych bez stażu pracy w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych. Pomimo to, liczebność omawianej populacji nadal pozostaje na wysokim poziomie (w 2012 r. 68 tys., tj. 18,6% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych). Jednakże przy założeniu stale utrzymującej się tendencji spadkowej w zakresie liczby zarejestrowanych bezrobotnych bez stażu pracy możliwym wydaje się osiągnięcie w 2022 r. poziomu zbliżonego do określonego w Strategii (45 tys. osób).

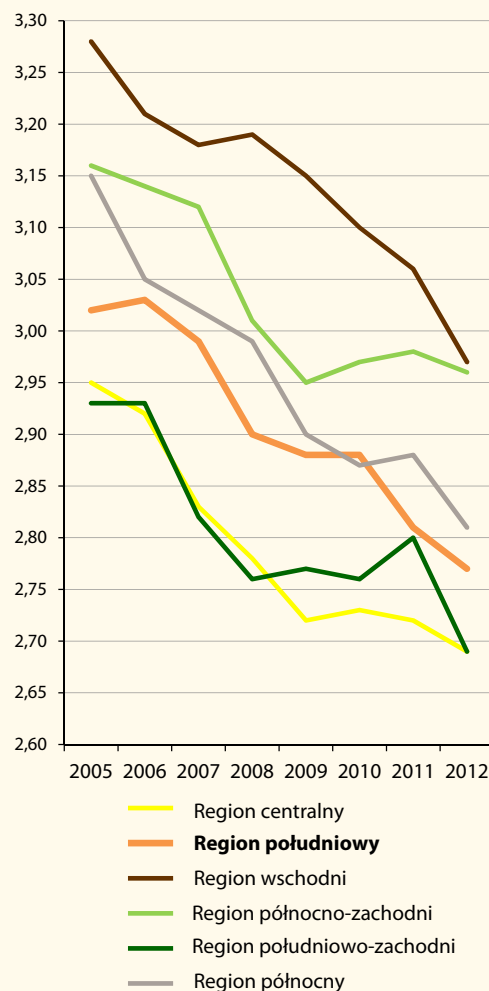
Budżety gospodarstw domowych

5

W 2012 r. w regionie południowym badaniem budżetów gospodarstw domowych objętych było 7568 gospodarstw domowych, tj. 20,2% wszystkich badanych gospodarstw w kraju. W porównaniu z 2011 r. odnotowano spadek liczby gospodarstw domowych objętych badaniem (o 71). Wyniki badania pokazują, iż przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym systematycznie maleje. W 2012 r. wyniosła 2,77 wobec 2,81 w kraju, co uplasowało region południowy na czwartej pozycji po regionach: wschodnim, północno-zachodnim i północnym.

W latach 2005-2012 odnotowano systematyczny wzrost przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych regionu południowego. W 2012 r. ukształtował się on na poziomie 1242,38 zł (w kraju 1278,43 zł) i był wyższy o prawie 51 zł niż w 2011 r. oraz o ponad 470 zł niż w 2005 r. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę był wyższy w gospodarstwach domowych województwa śląskiego (1278,87 zł) niż województwa małopolskiego (1189,84 zł). W strukturze dochodu rozporządzalnego dominowały dochody z pracy najemnej (54,4%) oraz ze świadczeń społecznych (31,8%). W porównaniu z rokiem poprzednim zwiększył się udział dochodów z pracy najemnej (o 0,5 p. proc.), natomiast zmniejszył się ze świadczeń społecznych (o 0,7 p. proc.).

Wykres 5.1. **Przeciętna liczba osób w gospodarstwach domowych**

Tabl. 5.1. **Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych**

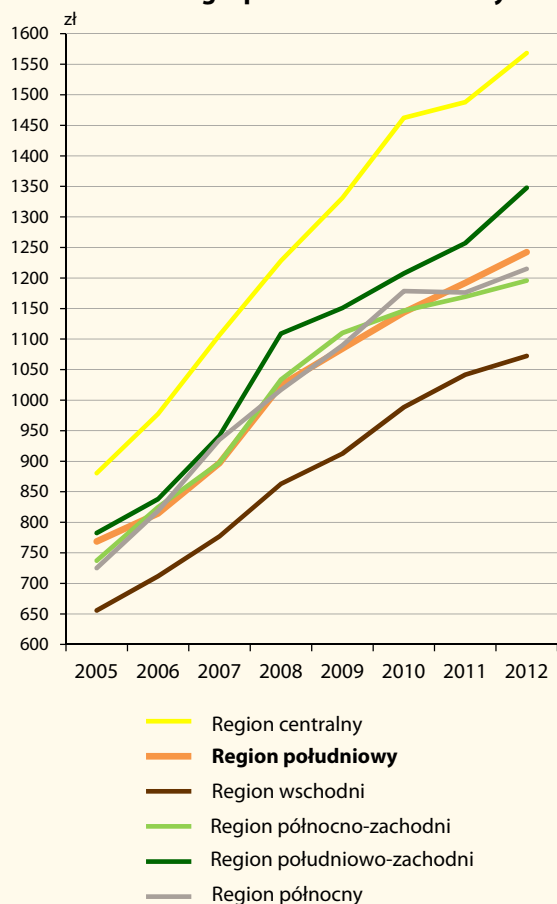
Wyszczególnienie	2005	2011	2012		
	w złotych		2005 = 100	2011 = 100	
OGÓŁEM	768,69	1191,75	1242,38	161,6	104,2
w tym dochód do dyspozycji	739,41	1149,55	1198,86	162,1	104,3
w tym:					
Z pracy najemnej	365,26	642,67	676,03	185,1	105,2
Z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie	9,91	13,58	14,02	141,5	103,2
Z pracy na własny rachunek	59,96	97,73	105,58	176,1	108,0
Ze świadczeń społecznych ^a	287,78	387,10	394,92	137,2	102,0

a W 2005 r. ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej.

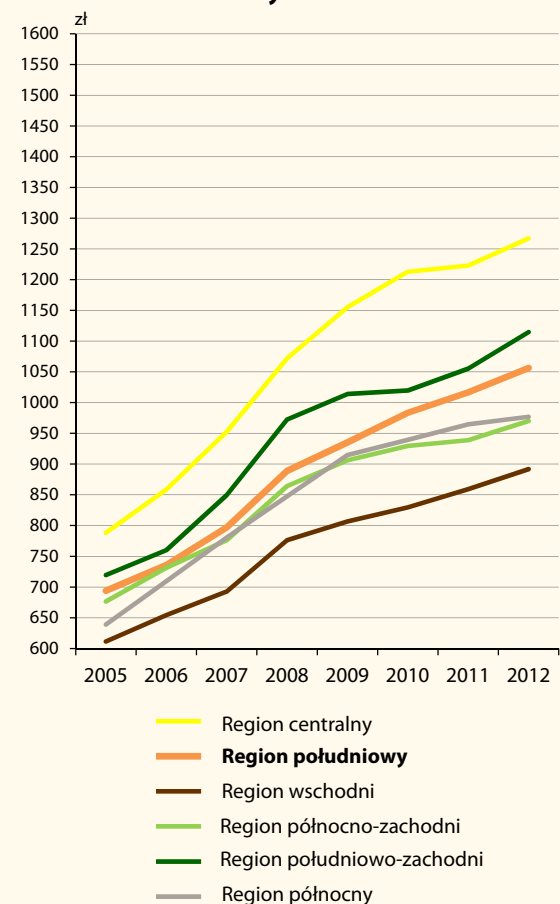

Biorąc pod uwagę przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny ogółem na 1 osobę w gospodarstwach domowych w 2012 r., region południowy w porównaniu z innymi regionami uplasował się na trzeciej pozycji, po regionach centralnym i południowo-zachodnim. W regionie południowym gospodarstwa domowe osiągnęły najwyższy wśród regionów przeciętny miesięczny dochód ze świadczeń społecznych (394,92 zł), natomiast najniższy dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie (14,02 zł).

Wykres 5.2. **Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych**

Wykres 5.3. **Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych**

W 2012 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych regionu południowego osiągnęły wartość 1056,36 zł i ukształtowały się powyżej poziomu krajowego (1050,78 zł). Zarówno w odniesieniu do 2011 r., jaki i 2005 r. wystąpił wzrost przeciętnych miesięcznych wydatków odpowiednio o: prawie 40 zł i ponad 360 zł. Więcej w przeliczeniu na osobę wydawały przeciętnie gospodarstwa domowe województwa śląskiego niż województwa małopolskiego (1101,52 zł wobec 991,34 zł). W porównaniu z innymi regionami region południowy zajął trzecie miejsce po regionach centralnym i południowo-zachodnim pod względem wysokości przeciętnych miesięcznych wydatków.

Udział przeciętnych miesięcznych wydatków na osobę w dochodzie rozporządzalnym w 2012 r. wyniósł 85,0% i był niższy o 0,3 p. proc. niż przed rokiem oraz o 5,3 p. proc. niż w 2005 r.

Większość przeciętnych miesięcznych wydatków (prawie 96%) gospodarstwa domowe w 2012 r. przeznaczyły na towary i usługi konsumpcyjne, w tym najczęściej na żywność i napoje bezalkoholowe (25,2% ogółu wydatków) oraz na użytkowanie mieszkania i nośniki energii (22,7%). Na transport przeznaczono 9,0%, na rekreację i kulturę 8,0%, a na zdrowie 5,0% przeciętnych miesięcznych wydatków. W porównaniu z innymi regionami gospodarstwa domowe regionu południowego najczęściej wydatkowały na użytkowanie mieszkania i nośniki energii. Region południowy uplasował się na drugiej pozycji (po regionie południowo-zachodnim) pod względem wydatków na restauracje i hotele.

W porównaniu z 2011 r. odnotowano wzrost większości rodzajów przeciętnych miesięcznych wydatków na osobę w gospodarstwie domowym, z wyjątkiem grup: łączność (spadek o 1,0%) oraz transport (spadek o 0,4%). W największym stopniu zwiększyły się przeciętne wydatki na restauracje i hotele (o 19,9%).

Tabl. 5.2. **Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych**

Wyszczególnienie	2005	2011	2012		
	w złotych			2005 = 100	2011 = 100
O G Ó Ł E M	693,99	1016,65	1056,36	152,2	103,9
w tym towary i usługi konsumpcyjne ^a	664,70	974,46	1012,84	152,4	103,9
w tym:					
Żywność i napoje bezalkoholowe	195,34	257,12	266,21	136,3	103,5
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	18,63	25,65	27,11	145,5	105,7
Odzież i obuwie	33,59	48,33	49,17	146,4	101,7
Użytkowanie mieszkania i nośniki energii	144,20	227,69	239,97	166,4	105,4
Wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	33,63	47,13	50,67	150,7	107,5
Zdrowie	34,56	48,12	52,32	151,4	108,7
Transport	61,04	95,23	94,86	155,4	99,6
Łączność	36,52	42,77	42,35	116,0	99,0
Rekreacja i kultura	45,61	82,09	84,25	184,7	102,6
Edukacja ^b	8,15	10,28	10,70	131,3	104,1
Restauracje i hotele	12,40	23,01	27,60	222,6	119,9
Inne towary i usługi	32,67	46,89	49,19	150,6	104,9

^a Łącznie z kieszonkowym nieuwzględnionym w podziale według rodzajów wydatków. ^b Łącznie z wychowaniem przedszkolnym.

W regionie południowym na przestrzeni lat 2005-2012 odnotowano systematyczny spadek przeciętnego miesięcznego spożycia na osobę większości podstawowych artykułów żywnościowych. W największym stopniu zmniejszyło się spożycie cukru (o 21,6%), warzyw (o 21,3%) oraz mleka bez zagęszczonego i w proszku (o 20,3%). Więcej przeciętnie spożywano m.in. jogurtów i napojów mlecznych (o 28,3%), ryb (o 9,5%) oraz serów (o 7,9%).

Pomiędzy regionami występują różnice w zakresie spożycia artykułów żywnościowych. W 2012 r. w regionie południowym w porównaniu z innymi regionami spożywano przeciętnie najczęściej ryb (0,46 kg) w przeliczeniu na osobę, natomiast najmniej mięsa (5,29 kg). Region południowy zajmował drugie miejsce (po regionie wschodnim) pod względem przeciętnego miesięcznego spożycia pieczywa i produktów zbożowych (6,70 kg) oraz cukru (1,20 kg) w przeliczeniu na osobę.

Za miarę zaspokojenia potrzeb materialnych gospodarstw domowych przyjmuje się poziom ich wyposażenia w dobra trwałego użytkownika. W regionie południowym systematycznie rośnie udział gospodarstw domowych wyposażonych w sprzęt AGD oraz m.in. komputer osobisty, w tym z dostępem do Internetu, samochód osobowy, telefon komórkowy czy urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej. W 2012 r. w regionie południowym zarówno w odniesieniu do kraju, jak i pozostałych regionów, zanotowano największy odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do Internetu (67,6% wobec 64,7% w kraju). W porównaniu z 2011 r. w największym stopniu wzrósł udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu (o 3,3 p. proc.), natomiast zmniejszył się udział wyposażonych w odtwarzacz DVD (o 4,7 p. proc.). W odniesieniu do 2005 r. odnotowano wzrost udziału gospodarstw domowych wyposażonych m.in. w komputer osobisty (o 27,3 p. proc.), w tym z dostępem do Internetu (o 40,1 p. proc.), telefon komórkowy (o 25,2 p. proc.) oraz kuchenkę mikrofalową (o 20,7 p. proc.).

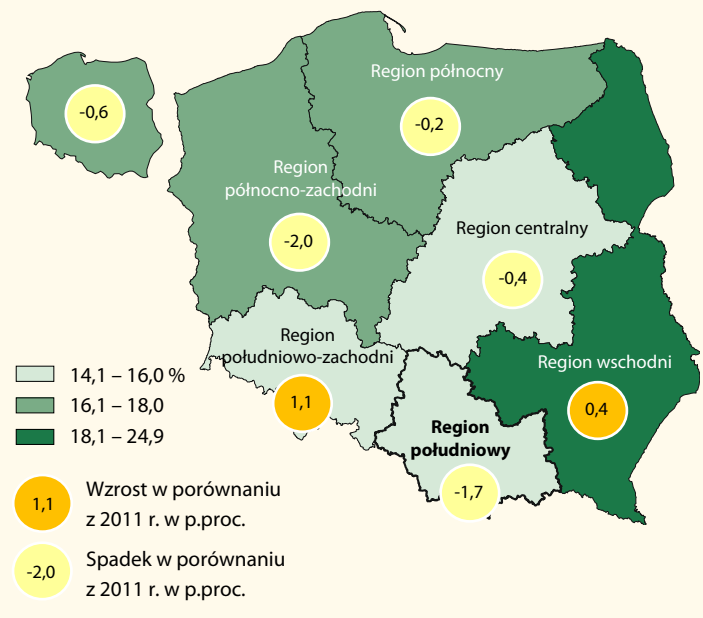
Wykres 5.4. **Gospodarstwa domowe wyposażone w niektóre przedmioty trwałego użytkownika^a w % ogółu gospodarstw domowych**

^a Opracowano na podstawie stanu w końcu poszczególnych kwartałów. ^b W 2005 r. chłodziarka. ^c W 2005 r. urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej.

Dla potrzeb Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia Ludności (EU-SILC), na podstawie wspólnie uzgodnionej i przyjętej przez EUROSTAT metodologii przyjęto, iż za zagrożone ubóstwem uważa się osoby żyjące w gospodarstwach domowych, których dochód ekwiwalentny do dyspozycji jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% mediany dochodu ekwiwalentnego w danym kraju. Założenie to zapewnia relatywne podejście do ubóstwa, którego próg powiązany jest ze standardem życia w poszczególnych krajach.

Mapa 5.1. **Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych w 2012 r.**

W 2012 r. poniżej przyjętego progu ubóstwa relatywnego w gospodarstwach domowych regionu południowego żyło 14,4% osób, podczas gdy w kraju wskaźnik ten wyniósł 17,1%. W ujęciu rocznym odnotowano spadek wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym zarówno w regionie południowym, jak i w kraju odpowiednio o: 1,7 p. proc. i 0,6 p. proc. Wartości wskaźnika dla poszczególnych regionów były zróżnicowane. Najwyższy poziom wskaźnika odnotowano w regionie wschodnim (24,9%), a najniższy w regionie południowo-zachodnim (14,1%). Region południowy pod tym względem zajmował drugą lokatę.

W 2012 r. w porównaniu z rokiem poprzednim w gospodarstwach domowych regionu południowego zaobserwowano m.in.:

- wyższą dynamikę wzrostu przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę niż przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę (o 0,3 p. proc.),
- relatywnie duży wzrost udziału gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu, w tym z szerokopasmowym dostępem do Internetu, kuchenkę mikrofalową, telefon komórkowy,
- spadek przeciętnego miesięcznego spożycia na 1 osobę m.in. cukru i warzyw,
- wzrost przeciętnego miesięcznego spożycia na 1 osobę m.in. jogurtów i napojów mlecznych oraz ryb,
- zmniejszenie się liczby osób w gospodarstwach domowych żyjących poniżej przyjętego progu ubóstwa relatywnego.

Infrastruktura komunalna
i komunikacyjna

6

Infrastruktura komunalna, jak i komunikacyjna regionu południowego jest jedną z najlepiej rozwijających się w kraju. Szczególnie widoczna jest dominacja regionu południowego w rozwoju sieci transportowej, co sprawia, że jego dostępność przestrzenna jest znacznie większa niż innych regionów.

Infrastruktura komunalna

Długość sieci kanalizacyjnej na terenie regionu południowego wynosiła w 2012 r. 24,2 tys. km i była drugą, najdłuższą siecią wśród wszystkich regionów zaraz po regionie wschodnim. W porównaniu z 2005 r. długość sieci kanalizacyjnej w regionie zwiększyła się o 57,3%, a z 2011 r. o 5,7%.

Wśród województw regionu południowego występowało nieznacznie zróżnicowanie w dynamice rozwoju sieci kanalizacyjnej. Na terenie województwa małopolskiego sieć kanalizacyjna liczyła w 2012 r. 11,4 tys. km, a na terenie województwa śląskiego 12,8 tys. km. W porównaniu z 2005 r. w województwie małopolskim długość sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 59,2%, a w województwie śląskim o 55,7%.

Ilość ścieków odprowadzonych do kanalizacji w regionie południowym osiągnęła w 2012 r. wartość 250,8 tys. dm³, co stanowiło 20,1% wszystkich ścieków odprowadzonych w kraju. W stosunku do 2005 r. ilość odprowadzonych ścieków w regionie południowym zmniejszyła się o 0,8%. Z terenu województwa małopolskiego odprowadzono do kanalizacji w 2012 r. 101,8 tys. dm³ ścieków, a z województwa śląskiego 149,0 tys. dm³. W porównaniu z 2005 r. ilość odprowadzonych ścieków w województwie małopolskim zwiększyła się o 7,9%, a w województwie śląskim zmniejszyła o 6,0%.

Długość sieci wodociągowej na terenie regionu południowego wynosiła w 2012 r. 38,4 tys. km i była jedną z najkrótszych wśród pozostałych regionów kraju (krótsza była jedynie długość sieci w regionie południowo-zachodnim).

W obu województwach wchodzących w skład regionu południowego długość sieci wodociągowej była podobna – w województwie małopolskim wynosiła w 2012 r. 18,1 tys. km, a w województwie śląskim 20,3 tys. km. W porównaniu z 2005 r. długość sieci wodociągowej zwiększyła się w województwie małopolskim o 14,9%, a w województwie śląskim o 10,7%.

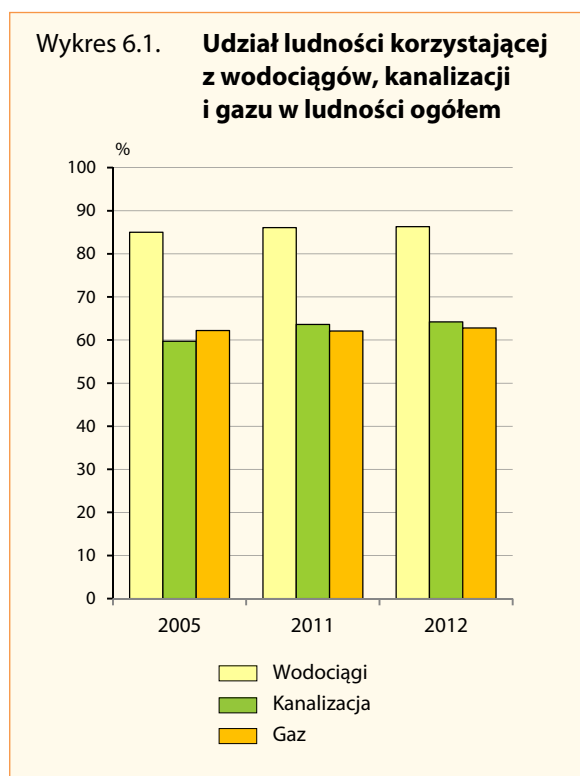
Ilość wody dostarczonej gospodarstwom domowym w regionie południowym wynosiła w 2012 r. 227,1 tys. dm³ – o 3,7% mniej niż w 2005 r. W województwie małopolskim do gospodarstw dostarczono w 2012 r. 89,2 tys. dm³ (o 0,8% więcej niż w 2005 r.), a w województwie śląskim 138,1 tys. dm³ (o 6,4% mniej niż w 2005 r.).

Zużycie wody w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca regionu południowego wynosiło w 2012 r. 28,5 m³ i było jednym z najniższych w kraju (dla Polski średnie zużycie wody wynosiło 31,2 m³). W porównaniu z 2005 r. zużycie wody w regionie zmniejszyło się o 3,7%.

W 2012 r. z sieci gazowej w regionie południowym korzystało 1756,6 tys. odbiorców gazu – najwięcej w skali kraju na tle pozostałych regionów. Region południowy miał też najdłuższą ze wszystkich regionów sieć gazową liczącą 38,7 tys. km. W porównaniu z 2005 r. długość sieci gazowej w regionie zwiększyła się o 4,2%, a liczba odbiorców wzrosła o 2,9%.

Wśród województw regionu południowego dłuższą sieć gazową posiadało województwo małopolskie – 22,4 tys. km (śląskie 16,4 tys. km), jednak większą liczbę odbiorców miało województwo śląskie – 1055,5 tys. (małopolskie 701,2 tys.).

Pomimo najdłuższej sieci gazowej i największej liczby odbiorców spośród wszystkich regionów, region południowy zajmował drugie miejsce pod względem zużycia gazu (za regionem centralnym). W 2012 r. zużycie gazu w regionie południowym wyniosło 860,6 mln m³, co oznacza spadek o 3,9% w stosunku do 2005 r.

Odsetek osób korzystających z wodociągów w 2012 r. wynosił w regionie południowym 86,3%, co było jednym z najniższych wyników wśród pozostałych regionów (w kraju 87,9%). Udział ludności korzystającej z wodociągów zwiększył się w porównaniu z 2005 r. o 1,3 p. proc.

Na słaby wynik regionu znaczący wpływ miał wyjątkowo niski udział korzystających z wodociągów w województwie małopolskim – 76,3%. W województwie śląskim odsetek korzystających z sieci wodociągowej był w 2012 r. znacznie wyższy i wynosił 93,6%.

Udział korzystających z sieci kanalizacyjnej w regionie południowym wynosił w 2012 r. 64,2% i również był to jeden ze słabszych wyników na tle pozostałych regionów kraju (w Polsce 64,3%). Odsetek korzystających z kanalizacji w regionie zwiększył się w porównaniu z rokiem 2005 o 4,5 p. proc.

Podobnie jak w przypadku dostępności do sieci wodociągowej, o słabym wyniku regionu pod względem dostępności do sieci kanalizacyjnej decydował niski odsetek korzystających w województwie małopolskim, wynoszący 55,1%, przy 70,9% w województwie śląskim. Pomimo podobnego poziomu rozwoju sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w obu województwach regionu zauważalne są duże różnice w poziomie dostępności ludności do tych elementów infrastruktury komunalnej.

Zdecydowanie lepsza sytuacja występuje w dostępności sieci gazowej, gdzie region południowy osiągnął w 2012 r. najwyższą wartość wskaźnika spośród wszystkich regionów – 62,8% ludności korzystającej z sieci gazowej (w kraju 52,4%). W porównaniu z 2005 r. odsetek korzystających z gazu w regionie zwiększył się o 0,6 p. proc.

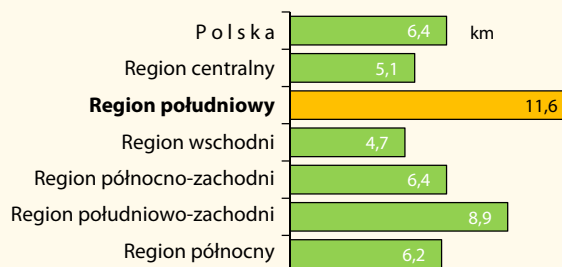
Pod względem odsetka korzystających z gazu nie występowało duże zróżnicowanie pomiędzy województwami regionu południowego. W 2012 r. udział ludności korzystającej z gazu w województwie małopolskim wynosił 63,0%, a w województwie śląskim 62,6%.

Sieć komunikacyjno-transportowa

Długość sieci kolejowej eksploatowanej

Długość linii kolejowych eksploatowanych w regionie południowym wynosiła w 2012 r. 3200 km, co stanowiło 15,9% sieci kolejowej w całym kraju. Długość sieci kolejowej regionu południowego była zbliżona do występującej w regionach z wschodnich części Polski, i krótsza niż ta z regionów z północnych obszarów kraju.

Wykres 6.2. **Gęstość sieci kolejowej na 100 km² powierzchni w 2012 r.**

W porównaniu z 2005 r. długość sieci kolejowej eksploatowanej zmniejszyła się w regionie południowym o 1,3%, a w stosunku do 2011 r. o 2,2%.

Zdecydowanie bardziej rozbudowana sieć kolejowa funkcjonuje w województwie śląskim – w 2012 r. jej długość wynosiła 2076 km, podczas gdy w województwie małopolskim 1124 km. W porównaniu z 2005 r. długość sieci kolejowej wzrosła nieznacznie na terenie województwa małopolskiego o 0,7%, a na terenie województwa śląskiego spadła o 2,4%.

Warto jednak zauważyć, że w 2012 r. ogólna długość linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km² powierzchni wynosiła w regionie południowym 11,6 km i była to zdecydowanie najwyższa wartość spośród wszystkich regionów kraju.

Długość sieci drogowej według kategorii dróg i rodzajów nawierzchni

Ogólna długość sieci drogowej w regionie południowym wynosiła w 2012 r. 45,5 tys. km dróg o twardej nawierzchni (w tym 91,4% o nawierzchni twardej ulepszonej), co stanowiło 16,2% sieci drogowej kraju. W stosunku do 2005 r. długość sieci drogowej w regionie zwiększyła się o 8,2%. Spośród wszystkich regionów kraju, region południowy posiadał jedną z najkrótszych sieci drogowych, szczególnie wyższej kategorii. Jedynie pod względem długości dróg gminnych zajmował pierwsze miejsce w kraju.

Tabl. 6.1. **Drogi publiczne według funkcji sieci drogowej w 2012 r.**

Wyszczególnienie	Długość w km	W odsetkach
OGÓŁEM	45531,7	100,0
Krajowe	2282,7	5,0
Wojewódzkie	2841,3	6,2
Powiatowe	12591,7	27,7
Gminne	27816,0	61,1

W strukturze dróg regionu południowego ze względu na kategorię największy udział wynoszący 61,1% miały drogi gminne. Istotny był też udział dróg powiatowych – 27,7%. Udział pozostałych kategorii dróg krajowych i wojewódzkich wynosił kolejno 5,0% i 6,2%.

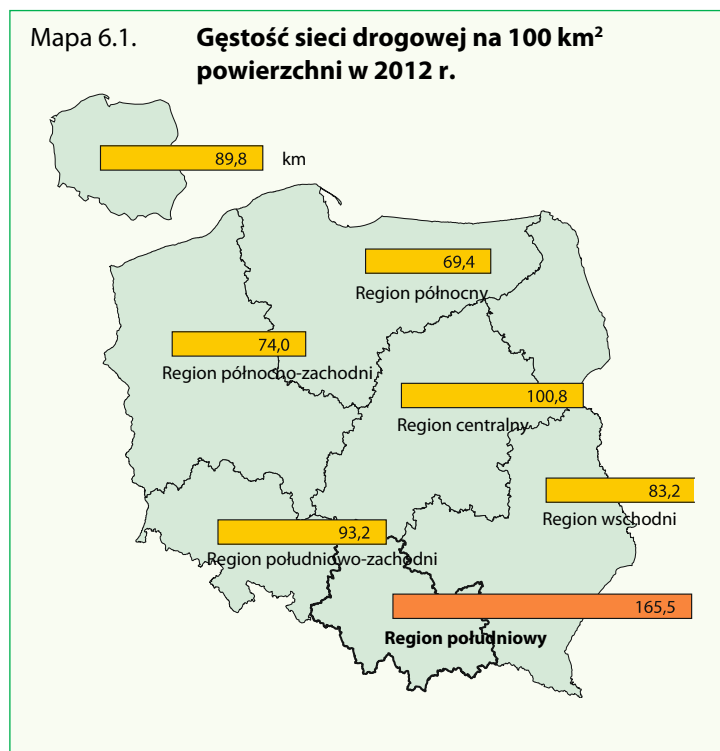
Długość sieci drogowej w obu województwach regionu była bardzo zbliżona. Nieznacznie dłuższą sieć drogową posiadało w 2012 r. województwo małopolskie – 24,2 tys. km (śląskie 21,4 tys. km). Województwo śląskie miało natomiast dłuższą od małopolskiego sieć dróg najwyższego szczebla – krajowych i wojewódzkich.

Długość autostrad i dróg ekspresowych wynosiła w regionie południowym w 2012 r. 443,8 km (w tym 306,2 km autostrad) i była jedną z najdłuższych na tle innych regionów (stanowiła 18,4% długości autostrad i dróg ekspresowych w kraju).

Ogólna długość dróg krajowych w regionie południowym wynosiła w 2012 r. 2,3 tys. km, z czego 1,2 tys. km znajdowało się w województwie śląskim, a 1,1 tys. km w województwie małopolskim. W stosunku do 2005 r. długość dróg krajowych w regionie zwiększyła się o 7,0%, a w stosunku do 2011 r. o 4,4%.

Długość dróg wojewódzkich w 2012 r. wynosiła 2,8 tys. km – w obu województwach po 1,4 tys. km. W porównaniu z latami 2005 i 2011 długość dróg wojewódzkich w regionie nie zmieniła się istotnie.

Drogi powiatowe stanowiące ponad 25% wszystkich dróg regionu miały w 2012 r. długość 12,6 tys. km, z czego 6,5 tys. km znajdowało się w województwie małopolskim, a 6,1 tys. km w województwie śląskim. Spośród wszystkich dróg powiatowych regionu 3,4% stanowiły drogi o nawierzchni gruntowej. W stosunku do lat 2005 i 2011 długość dróg powiatowych, podobnie jak i wojewódzkich nie ulegała istotnym zmianom.

Stanowiące zdecydowaną większość spośród wszystkich dróg regionu drogi gminne liczyły w 2012 r. 27,8 tys. km, z czego 15,2 tys. km znajdowało się w województwie małopolskim, a 12,6 tys. km w województwie śląskim. Spośród wszystkich dróg gminnych regionu 9,9 tys. km (35,7%) miało nawierzchnię gruntową. W porównaniu z 2005 r. długość dróg gminnych w regionie południowym zwiększyła się o 13,0%, a w porównaniu z 2011 r. zmniejszyła się o 2,4%.

Pomimo tego, że długość sieci drogowej regionu południowego była jedną z najkrótszych w skali kraju, to gęstość sieci drogowej w tym regionie jest zdecydowanie większa niż w pozostałych regionach.

W 2012 r. długość dróg o nawierzchni twardej na 100 km² wynosiła w regionie południowym 165,5 km. Dla porównania wartość tego wskaźnika dla drugiego w rankingu regionu centralnego wynosiła 100,8 km, a dla kraju 89,8 km. W porównaniu z 2005 r. gęstość sieci drogowej w regionie południowym zwiększyła się o 12,5 km/100 km², a w stosunku do 2011 r. zmniejszyła się o 2,1 km/100 km².

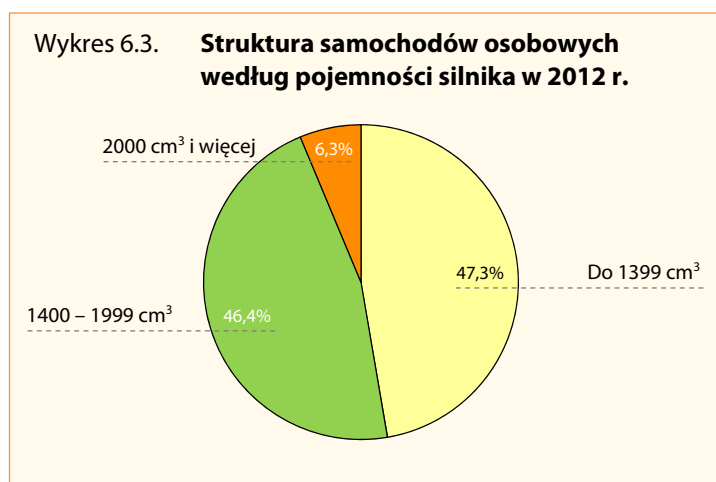
Gęstość sieci drogowej w województwach regionu była również zróżnicowana – w województwie śląskim wynosiła 173,2 km/100 km², a w małopolskim 159,2 km/100 km².

Samochody osobowe

Liczba samochodów osobowych zarejestrowanych na terenie regionu południowego wynosiła w 2012 r. 3771,3 tys., co dawało drugą lokatę w kraju wśród pozostałych regionów (więcej miał jedynie region centralny). Liczba samochodów osobowych w regionie stanowiła 20,1% wszystkich samochodów zarejestrowanych w kraju.

W porównaniu z 2011 r. liczba samochodów osobowych wzrosła o 3,3%, a w stosunku do 2005 r. o 46,8%.

W strukturze ze względu na pojemność silnika dominowały samochody o niskich pojemnościach, do 1399 cm³ – stanowiły one w 2012 r. niemal połowę (47,3%) wszystkich samochodów osobowych w regionie. W porównaniu z 2005 r. ich udział zmniejszył się jednak o 12,6 p. proc. W 2012 r. istotny był też udział samochodów o pojemności silnika 1400-1999 cm³ – 46,4%. Najmniej było natomiast samochodów z wyższymi pojemnościami silnika powyżej 2000 cm³ – 6,3%.

Zdecydowanie więcej samochodów osobowych zarejestrowanych było w województwie śląskim – 2,2 mln, niż w województwie małopolskim – 1,6 mln.

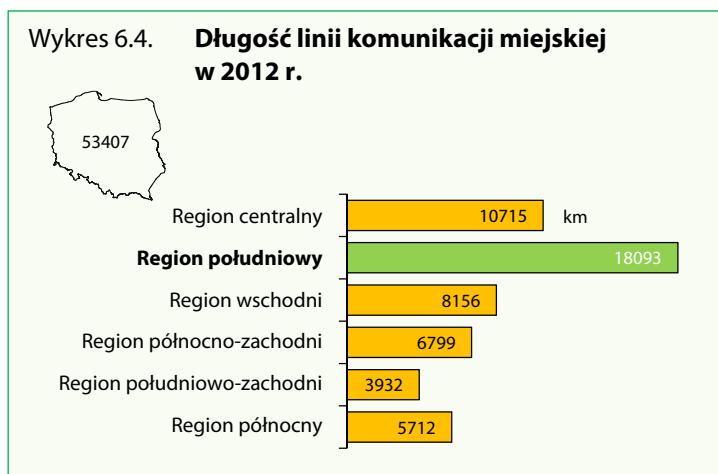
Wskaźnik ilości samochodów osobowych na 1000 ludności wynoszący 473,2 plasował w 2012 r. region południowy na czwartym miejscu wśród wszystkich regionów kraju.

Komunikacja miejska

Region południowy posiadał największą ilość linii komunikacji miejskiej wśród wszystkich regionów. Długość linii licząca 18,1 tys. km stanowiła w 2012 r. 33,9% łącznej długości linii komunikacji miejskiej w kraju i była niemal dwukrotnie większa niż drugiego z kolei regionu centralnego. W rozbiciu na linie autobusowe i tramwajowe region również zajmował pierwsze miejsce w kraju. Długość linii autobusowych wynosiła 17,4 tys. km, a linii tramwajowych 663 km.

Zdecydowanie dłuższą linię komunikacji miejskiej posiadało województwo śląskie – liczyła ona 12,7 tys. km (w województwie małopolskim 5,4 tys. km).

Wykres 6.4. **Długość linii komunikacji miejskiej w 2012 r.**

Ze względu na liczbę miejsc w wozach komunikacji miejskiej region południowy ustępował tylko regionowi centralnemu, zdecydowanie wyprzedzając pozostałe regiony kraju. Liczba miejsc w regionie wynosiła w 2012 r. 157,3 tys. i była większa niż w 2005 r. o 7,2%, a w 2011 r. o 6,4%.

Zdecydowaną większość miejsc w komunikacji miejskiej regionu stanowiły miejsca w autobusach – 73,2%. Miejsc tramwajowych było 26,2%. Warto jednak zwrócić uwagę na

zróznicowanie między województwami regionu południowego. Województwo małopolskie posiadało znacznie bardziej rozwinięty tabor tramwajowy – liczba miejsc w tramwajach była większa niż w województwie śląskim i stanowiła 40,9% wszystkich miejsc w komunikacji miejskiej województwa małopolskiego. W województwie śląskim dominowały z kolei miejsca w komunikacji autobusowej.

W 2012 r. komunikacją miejską wykonano w regionie południowym przewozy 994,0 mln pasażerów, co było drugą wartością w kraju, za regionem centralnym.

Stan inwentarzowy taboru komunikacji miejskiej w dniu 31 XII 2012 wykazywał 3777 pojazdów, w tym 2945 autobusów i 810 tramwajów. Tabor przystosowany do przewozu osób niepełnosprawnych stanowił 46,8%, co było najniższym wynikiem w kraju na tle pozostałych regionów kraju. Wpływ na to miał szczególnie niski odsetek takich pojazdów w województwie śląskim 41,1% (przy 56,6% w województwie małopolskim).

Ruch pasażerów w portach lotniczych

Na terenie regionu południowego zlokalizowane są dwa porty lotnicze: Katowice-Pyrzowice i Kraków-Balice. Lotniska Regionu w 2012 r. zajmowały drugie i trzecie miejsce w kraju pod względem liczby obsłużonych pasażerów. Łącznie ruch pasażerów w regionie południowym w portach lotniczych wyniósł w 2012 r. blisko 6 mln osób, co stanowiło 25,2% ruchu pasażerskiego w całym kraju. W ostatnich latach można było obserwować dynamiczny wzrost liczby pasażerów obsługiwanych przez porty lotnicze w regionie południowym, o czym świadczy fakt, że w stosunku do 2005 r. ich liczba wzrosła ponad dwukrotnie.

Port lotniczy z województwa małopolskiego obsłużył w 2012 r. 3,4 mln pasażerów, a port z województwa śląskiego 2,6 mln.

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na transport i łączność

Suma wydatków jednostek samorządu terytorialnego w regionie południowym w dziale Transport i Łączność wyniosła w 2012 r. 5194,3 mln zł, co stanowiło 17,7% wydatków w skali kraju. Region zajmował pod tym względem drugie miejsce w kraju za regionem centralnym. W stosunku do 2005 r. wydatki na transport i łączność w regionie południowym uległy podwojeniu (wzrost o 97,8%), natomiast w stosunku do 2011 r. zmniejszyły się o 9,9%.

Największy udział w wydatkach na Transport i Łączność miały gminy i miasta na prawach powiatu – wynosił 70,0%. Najmniejszy udział miały natomiast wydatki z budżetu powiatów – 11,1%. Udział wydatków z budżetu województwa wynosił 18,8%.

Udział wydatków na drogi publiczne w wydatkach ogółem budżetów gmin i miast na prawach powiatu wynosił dla regionu południowego w 2012 r. 7,3%, co klasyfikowało region na trzecim miejscu w kraju za regionem południowo-zachodnim (7,6%) i regionem północnym (10,2%). W stosunku do 2011 r. udział wydatków na drogi publiczne zmniejszył się w regionie południowym o 0,9 p. proc.

Zdecydowanie wyższy udział wydatków na drogi publiczne występował w gminach i miastach na prawach powiatu województwa śląskiego (8,0%) niż małopolskiego (6,4%).

Ze względu na bardzo dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną infrastruktura transportowa stanowi olbrzymią szansę rozwoju południowego regionu kraju, szczególnie w perspektywie zwiększającego się natężenia ruchu towarowego i pasażerskiego w Unii Europejskiej. Decydującą rolę mają w tym: wysokie, niespotykane w innych regionach kraju, zagęszczenie sieci zarówno drogowej, jak i kolejowej, a także ciągle rozwijające się i zyskujące na znaczeniu regionalne porty lotnicze. To wszystko stanowi istotny potencjał rozwojowy regionu leżącego na przecięciu ważnych europejskich szlaków transportowych. Konieczne są dalsze, realizowane przez oba województwa, przy wsparciu władz centralnych, inwestycje w gospodarkę transportową regionu tak, aby utrzymać jego wiodącą pozycję w kraju i dostępność przestrzenną do głównych ośrodków gospodarczych Europy.

W odniesieniu do „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020” istotne jest skupienie uwagi na poprawie dostępności komunikacyjnej pomiędzy województwami regionu poprzez zmniejszenie czasu przejazdu kolejną pomiędzy stolicami województw. W skali całego Regionu należy skupić się również na dalszej rozbudowie sieci dróg krajowych, a zwłaszcza autostrad i dróg ekspresowych, których długość powinna zwiększyć się niemal o połowę do 2022 r.

W zakresie infrastruktury komunalnej za istotne wydaje się wyrównanie różnic pomiędzy województwami regionu w poziomie rozwoju sieci usług komunalnych i ich dostępności dla ludności. Wyrównanie tych różnic pozwoli na bardziej zintegrowany i dynamiczny rozwój usług dla ludności, a tym samym przyczyni się do wzrostu atrakcyjności regionu.

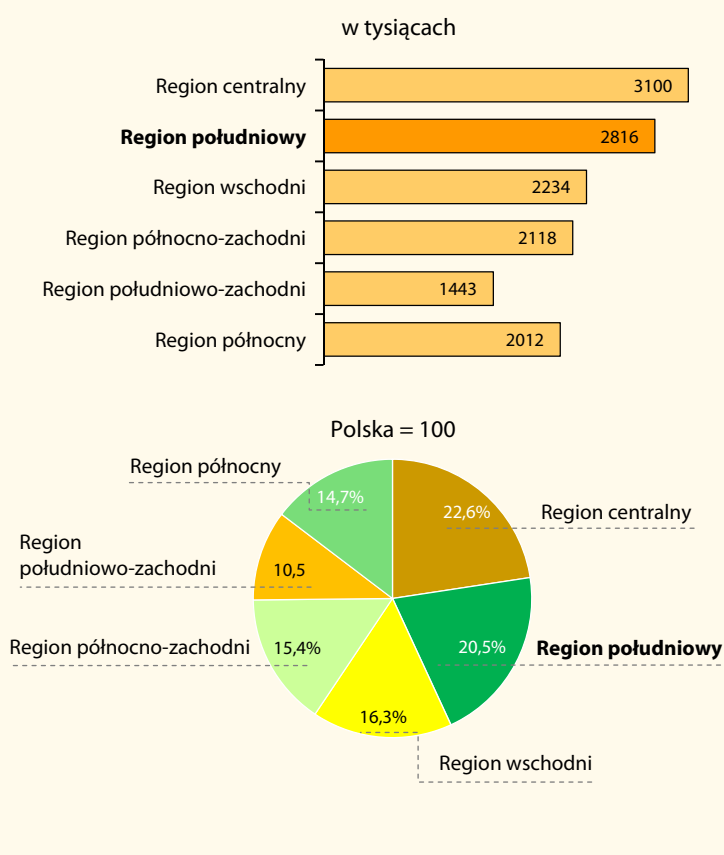
Mieszkania

7

Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe w regionie południowym na koniec 2012 r. liczyły 2816 tys. mieszkań, w których znajdowało się 10703 tys. izb o łącznej powierzchni użytkowej 204097 tys. m². Pod względem liczby zasobów mieszkaniowych region plasował się na drugim miejscu w kraju po regionie centralnym (3100 tys. mieszkań), a jego zasoby stanowiły 20,5% zasobów krajowych. Prawie 61% zasobów regionu południowego przypadało na województwo śląskie, a 39% należało do województwa małopolskiego. W miastach znajdowało się 2047 tys. mieszkań, czyli prawie 73% ogółu zasobów mieszkaniowych regionu (z tego prawie 90% w miastach liczących 20 tys. i więcej mieszkańców). W bardziej zurbanizowanym województwie śląskim, zasoby w miastach stanowiły prawie 82% ogółu zasobów mieszkaniowych (w województwie małopolskim blisko 60%).

Wykres 7.1. **Zasoby mieszkaniowe w 2012 r.**
Stan w dniu 31 XII

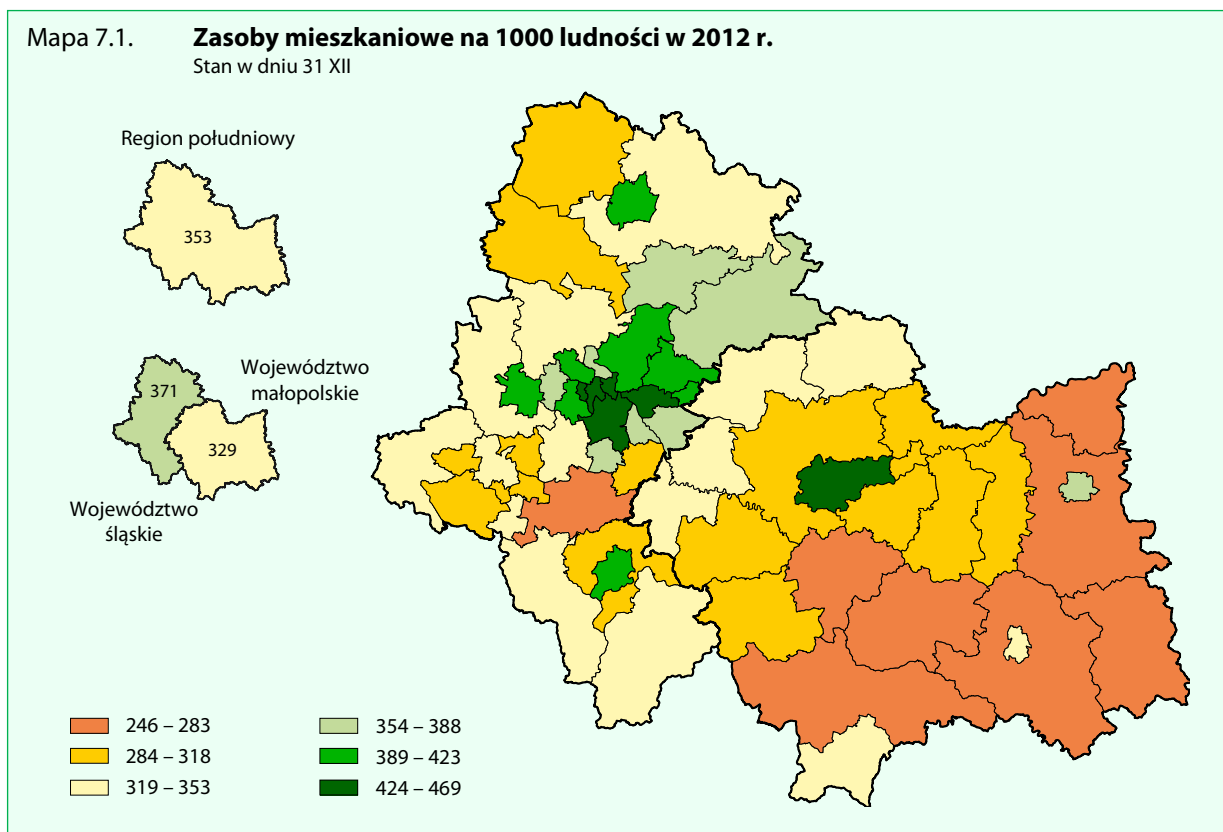
Tabl. 7.1. **Zasoby mieszkaniowe**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2010	2011	2012		
			2010 = 100	2011 = 100	
Mieszkania w tys.	2773	2793	2816	101,5	100,8
Izby w tys.	10504	10599	10703	101,9	101,0
Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m ²	199160	201540	204097	102,5	101,3
Przeciętna:					
liczba izb w mieszkaniu	3,79	3,79	3,80	100,3	100,3
liczba osób:					
w 1 mieszkaniu	2,87	2,85	2,83	98,6	99,3
na 1 izbę	0,76	0,75	0,74	97,4	98,7
powierzchnia użytkowa w m ² :					
1 mieszkania	71,8	72,2	72,5	101,0	100,4
na 1 osobę	25,0	25,3	25,6	102,4	101,2

Tabl. 7.2. **Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2010	2011	2012		
	w tysiącach		2010 = 100	2011 = 100	
Wodociąg	2714	2734	2757	101,6	100,8
Ustęp	2632	2652	2675	101,6	100,9
Łazienkę	2582	2603	2626	101,7	100,9
Gaz z sieci	1807	1818	1828	101,2	100,6
Centralne ogrzewanie	2236	2257	2280	102,0	101,0

Mapa 7.1. **Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności w 2012 r.**
Stan w dniu 31 XII

W latach 2010-2012 liczba zasobów w regionie wzrosła o prawie 43 tys. (1,5%). W 2012 r. na 1000 mieszkańców regionu południowego przypadały 353 mieszkania w zasobach, tj. więcej w porównaniu z 2011 r. i 2010 r. odpowiednio o 0,9% i 1,4%, przy czym w województwie małopolskim wskaźnik ten wyniósł 329, a w województwie śląskim 371. Liczba mieszkań przypadająca na 1000 mieszkańców regionu południowego była nieco niższa niż dla kraju (o 3 mieszkania) i wyższa niż w regionach: północnym, północno-zachodnim i wschodnim (odpowiednio o: 8, 12 i 23 mieszkania). Wśród powiatów regionu południowego najwyższym wskaźnikiem liczby mieszkań na 1000 ludności charakteryzowały się miasta na prawach powiatu: Chorzów (469), Katowice (450) i Kraków (448), a najmniejszym powiaty: nowosądecki (246), limanowski (254) i tarnowski (259).

Przyrost ilościowy mieszkań związany był również z poprawą wskaźników ilustrujących warunki mieszkaniowe, takich jak: przeciętna liczba izb w mieszkaniu, liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie i na 1 izbę oraz powierzchnia użytkowa 1 mieszkania. W analizowanym okresie zaobserwowano pewną lecz systematyczną poprawę standardu mieszkań – zwiększała się przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania, zmniejszało się zagęszczenie osób w mieszkaniu.

Na koniec 2012 r. średnia wielkość mieszkania w zasobach regionu południowego wyniosła 72,5 m² (w kraju – 72,8 m²) i wzrosła w stosunku do roku poprzedniego i 2010 odpowiednio o 0,3 m² i 0,7 m² (w kraju wzrost o 0,2 m² i 0,5 m²). W porównaniu z innymi regionami

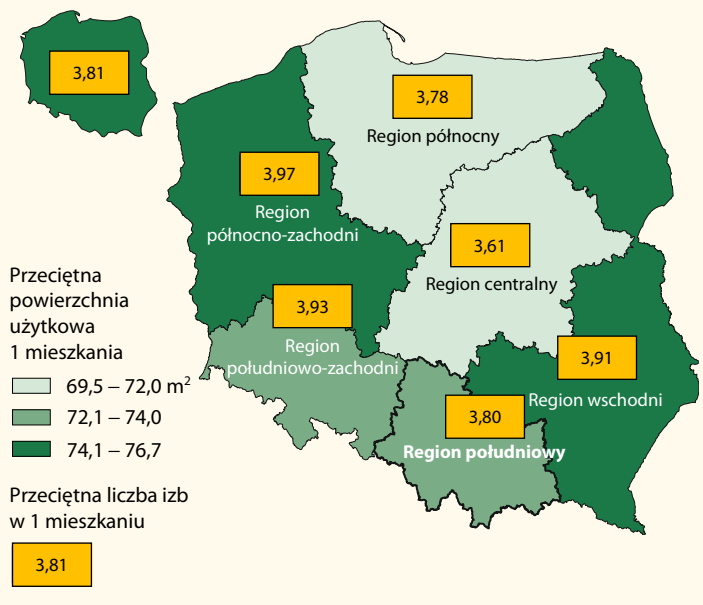
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w regionie południowym była wyższa od przeciętnej powierzchni mieszkań w regionach centralnym (70,1 m²) i północnym (69,5 m²). Na terenie miast przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania była o 32,6 m² mniejsza niż na obszarze wiejskim i wyniosła 63,6 m². Największą przeciętną powierzchnią użytkową charakteryzowały się mieszkania w zasobach powiatów proszowickiego (99,2 m²) i pszczyńskiego (98,0 m²), a najmniejszą w miastach na prawach powiatu Świętochłowicach (50,9 m²) i Chorzowie (51,8 m²).

Wskaźniki charakteryzujące zaludnienie mieszkań wskazują na systematyczną poprawę warunków mieszkaniowych ludności w regionie południowym. W końcu 2010 r. na 1 mieszkanie przypadało przeciętnie 2,87 osoby (w 2011 r. – 2,85), podczas gdy w 2012 r. wskaźnik ten osiągnął dla regionu południowego poziom 2,83 (w kraju – 2,81). Mieszkania na obszarach wiejskich charakteryzowały się większym zagęszczeniem niż w miastach, zarówno pod względem liczby osób przypadających na 1 mieszkanie (odpowiednio 3,58 i 2,55), jak i na 1 izbę (odpowiednio 0,79 i 0,72). Najmniej zagęszczone na koniec 2012 r. były mieszkania w miastach na prawach powiatu: Chorzowie (2,13), Katowicach (2,22) i Krakowie (2,23), a najbardziej w powiatach: nowosądeckim (4,07), limanowskim (3,94) i tarnowskim (3,86).

Mapa 7.2.

Wielkość mieszkań w 2012 r.

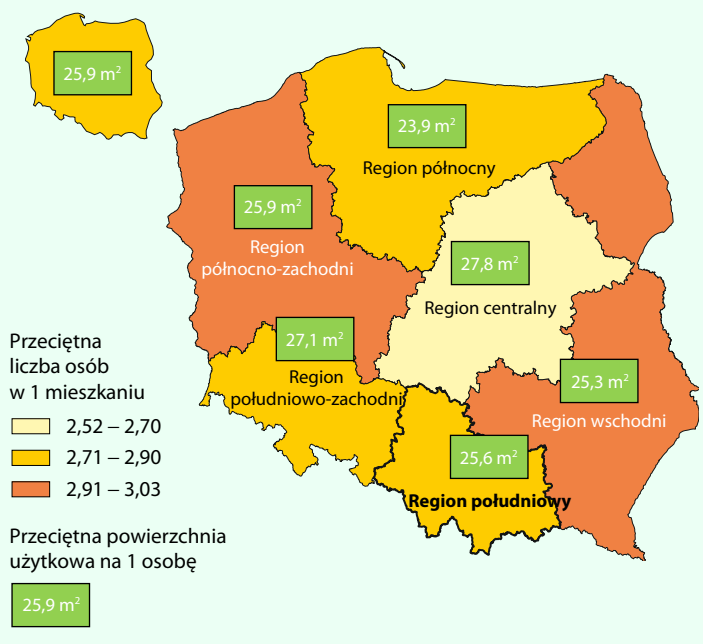
Stan w dniu 31 XII

Mapa 7.3.

Zaludnienie mieszkań w 2012 r.

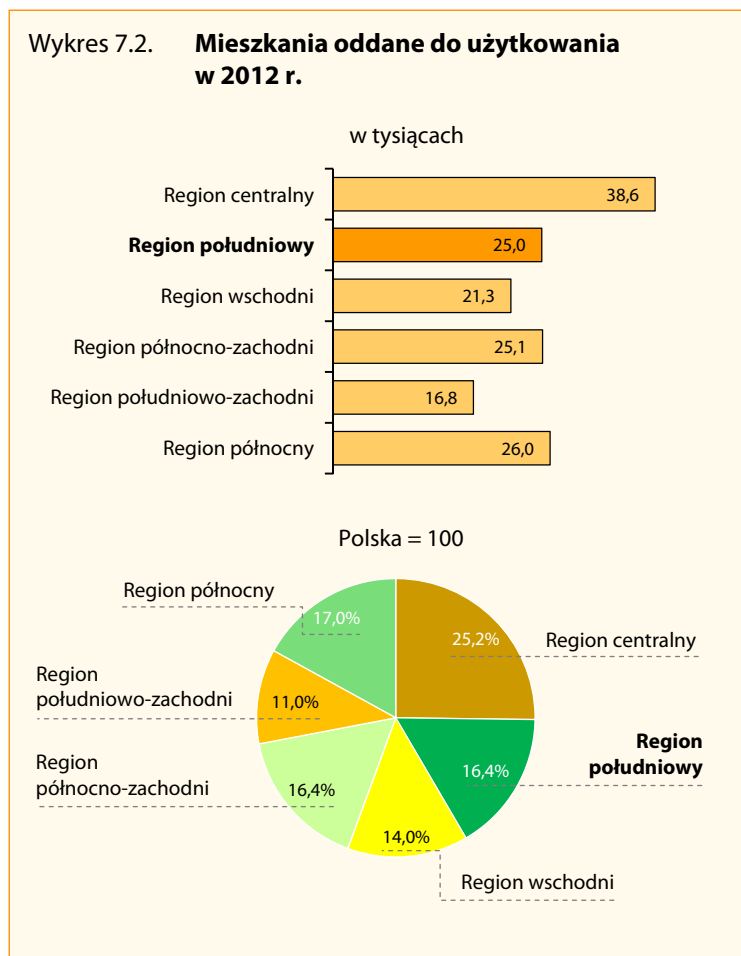
Stan w dniu 31 XII

Statystyczny mieszkaniec regionu południowego na koniec grudnia 2012 r. miał do dyspozycji przeciętnie 25,6 m² powierzchni użytkowej mieszkania, tj. o 0,3 m² więcej niż w 2011 r. i o 0,6 m² więcej niż w 2010 r. (w kraju wskaźnik ten wyniósł 25,9 m²). Wśród powiatów regionu południowego najwyższym wskaźnikiem charakteryzował się powiat tatrzański, gdzie na 1 mieszkańca przypadało przeciętnie 31,7 m² powierzchni użytkowej oraz powiat myszkowski (30,3 m² na 1 mieszkańca) i cieszyński (29,9 m²).

Wskaźniki określające poziom wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne dla regionu południowego na koniec 2012 r. były wyższe lub zbliżone do przeciętnych dla kraju, przy czym na terenach wiejskich regionu były wyraźnie wyższe. W wodociąg wyposażonych było na wsi 94,4 % ogółu zasobów mieszkaniowych (w kraju 91,7%), w ustęp 90,8% (w kraju 85,6%), a w łazienkę 87,4% (w kraju 81,8%). Gaz sieciowy podłączony był do 64,9% wszystkich zasobów (najwyższy wskaźnik wśród regionów w kraju), przy czym w miastach było to 73,5% mieszkań, a na wsi 42,1% (średnia dla kraju 20,8%).

Mieszkania oddane do użytkowania

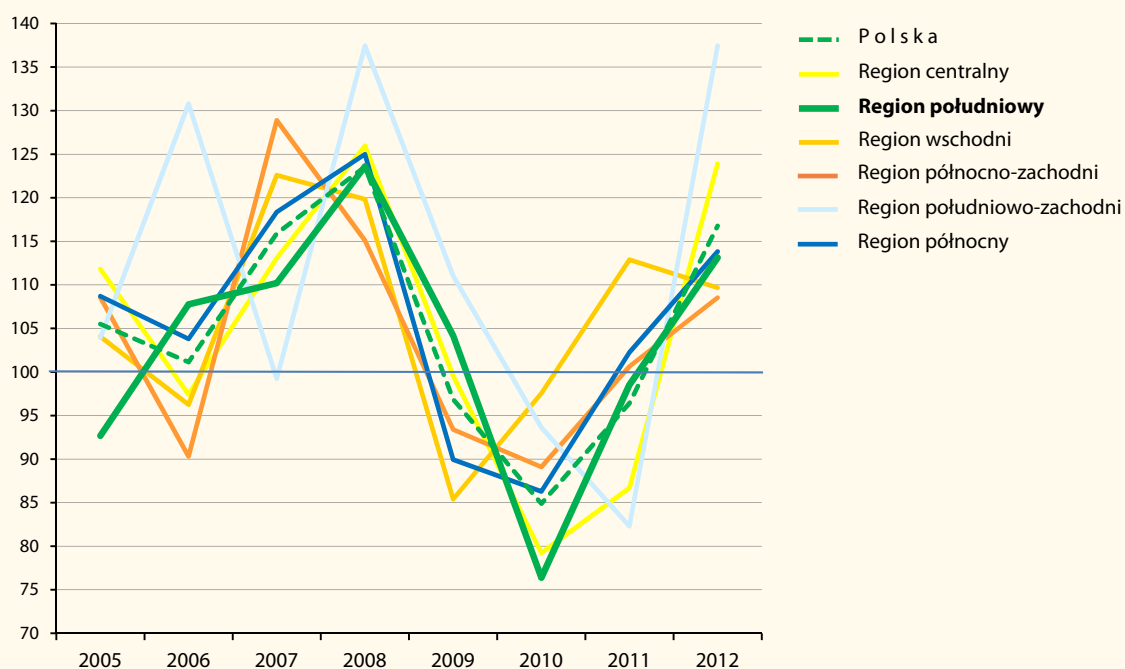

W 2012 r. w regionie południowym oddano do użytkowania 25,0 tys. mieszkań (114,2 tys. izb), o łącznej powierzchni użytkowej 2825,5 tys. m². W porównaniu z 2011 r. liczba mieszkań oddanych do użytkowania wzrosła o przeszło 13%, a w porównaniu z 2005 r. o ponad 30% (w kraju wzrost odpowiednio o 16,8% i 34,0%). Mieszkania przekazane do użytkowania w regionie południowym w 2012 r. stanowiły 16,4% ogółu mieszkań oddanych w kraju (czwarta lokata, przed regionami: wschodnim i południowo-zachodnim) i był to udział o 0,5 p. proc. mniejszy niż w 2011 r. i w 2005 r. Powierzchnia mieszkań oddanych do użytkowania w regionie stanowiła 18,1% wszystkich mieszkań przekazanych do użytkowania w kraju (drugie miejsce po regionie centralnym).

Tabl. 7.3. **Mieszkania oddane do użytkowania**

Wyszczególnienie	2005	2011	2012		
			2005 = 100	2011 = 100	
Mieszkania w tys.	19,2	22,1	25,0	130,1	113,1
lżby w tys.	91,7	104,5	114,2	124,6	109,3
Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m ²	2238	2608	2826	126,3	108,3
Mieszkania na 1000 ludności	2,4	2,8	3,1	129,2	110,7
Mieszkania na 1000 zawartych małżeństw	442	503	581	131,4	115,5
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	116,3	117,8	112,8	97,0	95,8

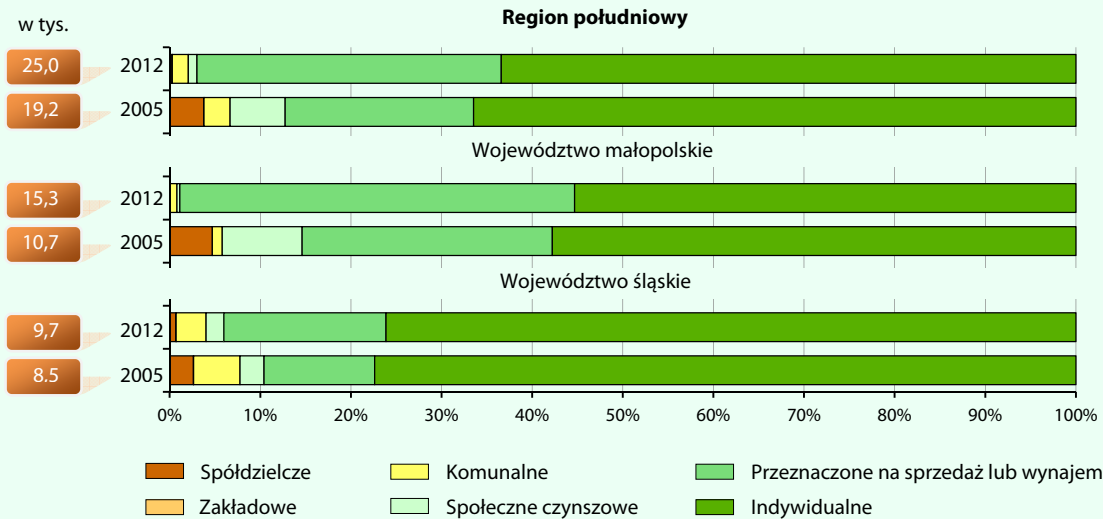
Prawie 2/3 mieszkań oddanych do użytkowania w regionie stanowiły mieszkania wybudowane w województwie małopolskim. Rok 2012 był pierwszym rokiem wzrostu liczby mieszkań oddanych do użytkowania w regionie południowym po dwóch latach spadku.

Wykres 7.3. **Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania**
rok poprzedni = 100

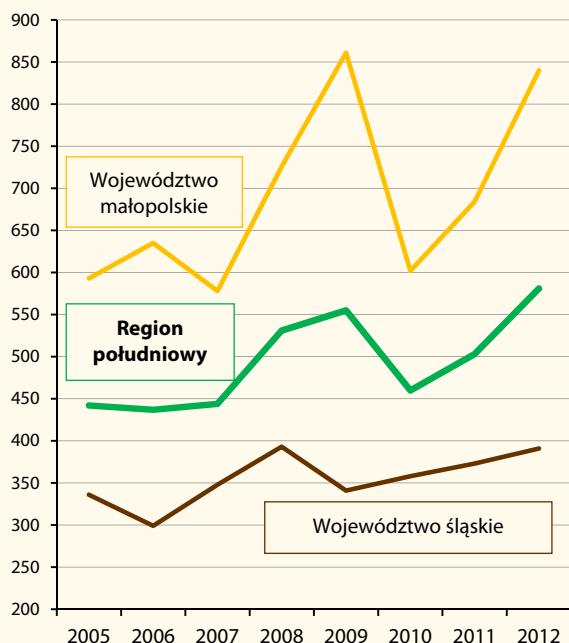
Największy udział w ogólnej liczbie mieszkań oddanych do użytkowania w 2012 r., podobnie jak w latach poprzednich, mieli inwestorzy indywidualni (63,4%). Mieszkania oddane do użytkowania w budownictwie indywidualnym w regionie południowym stanowiły prawie 20% efektów tej formy budownictwa w kraju (druga lokata po regionie centralnym z udziałem 20,3%). Plasujące się na drugim miejscu, mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem stanowiły 33,6% ogółu mieszkań oddanych w regionie (piąta lokata wśród regionów, przed regionem wschodnim); rok wcześniej 29,1%. O ile w 2005 r. ta forma budownictwa stanowiła 20,8% wszystkich mieszkań oddanych do użytkowania, to cztery lata później (w 2009 r.) – 47,1% (w kraju odpowiednio 29,0% i 45,2%).

Wykres 7.4. **Struktura mieszkań oddanych do użytkowania według form budownictwa**

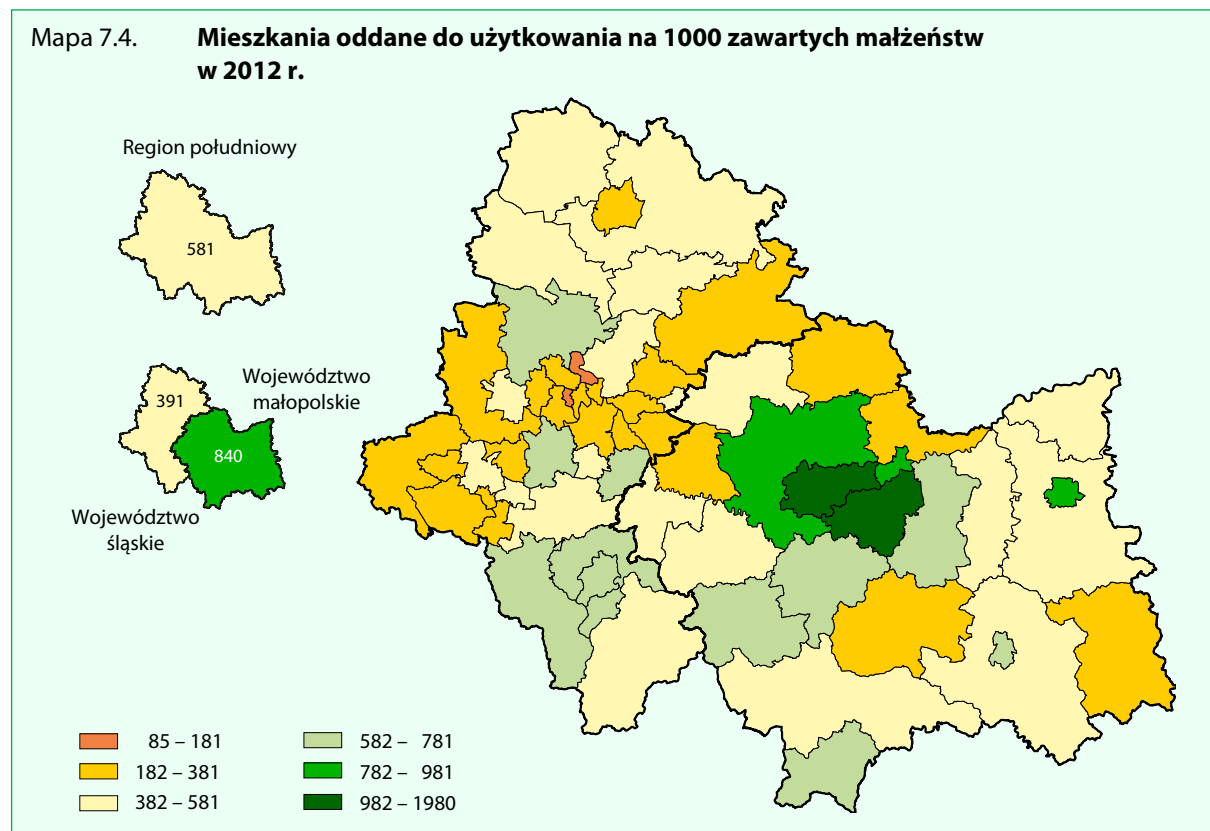

Wykres 7.5. **Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw**

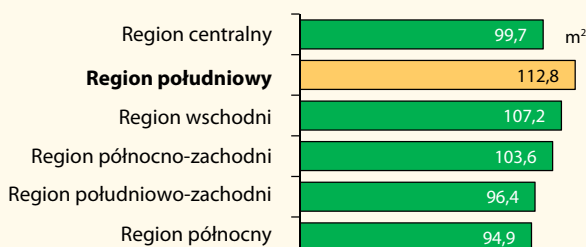
Podstawowe wskaźniki obrazujące natężenie budownictwa mieszkaniowego w regionie południowym, czyli liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw i na 1000 ludności, pomimo systematycznego wzrostu w ostatnich latach, należały do najniższych w kraju (odpowiednio piąta i szósta lokata wśród regionów). Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 1000 ludności w 2012 r. wyniosła 3,1 (w kraju 4,0) i wzrosła w porównaniu z 2011 r. o prawie 13%, a w stosunku do 2005 r. o prawie 30%. Drugi ze wskaźników charakteryzujących natężenie budownictwa mieszkaniowego, czyli liczba mieszkań oddanych do użytkowania przypadająca na 1000 zawartych małżeństw, wyniósł w regionie południowym 581 (w kraju 750), tj. więcej o ponad 15% niż w 2011 r. i więcej o 31,4% niż w 2005 r.

Wśród powiatów regionu południowego najwięcej mieszkań na 1000 ludności zostało oddanych do użytkowania w Krakowie (9,0), powiecie wielickim (6,9) i powiecie krakowskim (4,7), natomiast najmniej w miastach na prawach powiatu: Piekarach Śląskich (0,5), Świętochłowicach (0,7) i Bytomiu (0,9). Pod względem liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw najlepiej prezentowały się w 2012 r.: Kraków (1980 mieszkań), powiat wielicki (1301) oraz powiat krakowski (892).

Mieszkania oddane do użytkowania w regionie południowym w 2012 r. charakteryzowały się, podobnie jak w dwóch poprzednich latach, najwyższą przeciętną powierzchnią użytkową w porównaniu z mieszkaniami oddawanymi w innych regionach kraju. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania wyniosła 112,8 m² i była wyższa od przeciętnej w kraju o 10,4 m², a od najmniejszej przeciętnej (w regionie północnym) o 17,9 m². Jednocześnie odnotowano spadek przeciętnej powierzchni użytkowej oddawanych mieszkań w porównaniu z 2011 r. (o 5,0 m²) i w porównaniu z 2005 r. (o 3,5 m²).

Wykres 7.6. **Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2012 r.**

Atrakcyjność regionu dla aktualnych i potencjalnych mieszkańców zależy od wielu czynników – jednym z nich są warunki mieszkaniowe. Wskaźniki charakteryzujące zaludnienie mieszkań w regionie południowym w 2012 r. wskazują na poprawę warunków mieszkaniowych ludności – w porównaniu z rokiem 2011 i 2010 spadła liczba osób w 1 mieszkaniu i liczba osób przypadających na 1 izbę, wzrosła jednocześnie powierzchnia użytkowa na 1 osobę. Zaobserwowano powolną, lecz systematyczną poprawę standardu mieszkań – wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań w zasobach oraz poprawę wyposażenia w podstawowe instalacje. Wyższe niż w 2011 i 2010 r. były wskaźniki charakteryzujące natężenie budownictwa mieszkaniowego, tj. liczba mieszkań oddanych w ciągu roku do użytkowania w przeliczeniu na 1000 zawartych małżeństw i na 1000 ludności.

Edukacja

8

Wychowanie przedszkolne

Pierwszym etapem w systemie kształcenia jest wychowanie przedszkolne, obejmujące dzieci w wieku 3-6 lat. Jest ono realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych oraz – od roku szkolnego 2008/2009 – także w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych.

W roku szkolnym 2012/2013 w regionie południowym funkcjonowało 3902 placówki wychowania przedszkolnego (w tym 1999 w miastach), co stanowiło 19,1% placówek w Polsce. Liczba placówek zwiększyła się o 3,1% w porównaniu z rokiem 2011/2012, głównie za sprawą wzrostu liczby przedszkoli – w województwie małopolskim liczba tych placówek wzrosła o 62, w śląskim natomiast o 36.

W strukturze placówek wychowania przedszkolnego regionu południowego dominowały przedszkola, które w roku szkolnym 2012/2013 stanowiły 61,2%. 35,2% placówek stanowiły oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, natomiast pozostałe 3,6% przypadło na punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego. Odmiennie przedstawiała się struktura placówek w województwach regionu. W województwie małopolskim udział przedszkoli i oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych wyniósł odpowiednio 50,6% oraz 45,2%, natomiast na terenie województwa śląskiego było to 73,1% oraz 23,9%.

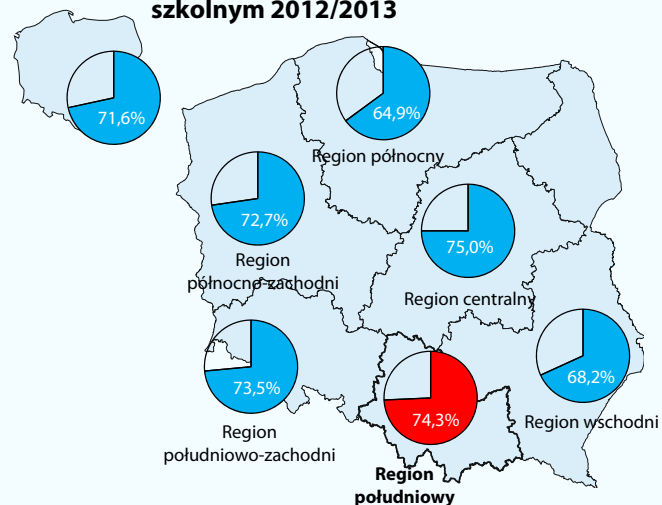
W roku szkolnym 2012/2013 wychowaniu przedszkolnemu w regionie podlegało 254,2 tys. dzieci (110,8 tys. w województwie małopolskim oraz 143,4 tys. w śląskim).

Tabl. 8.1. **Wychowanie przedszkolne^a**

Wyszczególnienie	2005/2006	2011/2012	2012/2013
Region południowy			
Placówki	3401	3785	3902
w tym przedszkola	1986	2289	2387
Miejsca w przedszkolach w tys.	164,6	203,3	215,1
Dzieci w tys.	184,4	240,5	254,2
w tym w przedszkolach	156,8	199,1	212,1
Województwo małopolskie			
Placówki	1816	2001	2070
w tym przedszkola	794	986	1048
Miejsca w przedszkolach w tys.	164,6	203,3	215,1
Dzieci w tys.	77,2	104,4	110,8
w tym w przedszkolach	58,2	77,7	84,1
Województwo śląskie			
Placówki	1585	1784	1832
w tym przedszkola	1192	1303	1339
Miejsca w przedszkolach w tys.	164,6	203,3	215,1
Dzieci w tys.	107,2	136,1	143,4
w tym w przedszkolach	98,6	121,4	128,0

^a Dane dotyczące przedszkoli łącznie ze specjalnymi.

Mapa 8.1. **Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-6 lat w roku szkolnym 2012/2013**

W porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano wzrost liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego o 13,7 tys., tj. o 5,7% i był to jednocześnie najwyższy procentowy wzrost spośród wszystkich regionów Polski.

W roku szkolnym 2012/2013 odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w grupie wiekowej 3-6 lat wyniósł 74,3% (wobec 73,2% rok wcześniej), był wyższy o 2,7 p. proc. od wskaźnika zanotowanego dla Polski i jednocześnie niższy o 0,7 p. proc. niż dla regionu centralnego, który uzyskał najwyższy wskaźnik spośród wszystkich regionów. W omawianej grupie wiekowej województwo śląskie cechował wyższy wskaźnik upowszechniania edukacji przedszkolnej (76,1%) niż miało to miejsce w województwie małopolskim (72,2%).

Szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne

Szkoły podstawowe

W roku szkolnym 2012/2013 w regionie funkcjonowało 2695 szkół podstawowych (o 3,8% mniej niż w roku 2005/2006 oraz o 0,7% mniej w stosunku do roku 2011/2012), a ponad połowa placówek (59,5%) położona była na wsi.

W województwie małopolskim nauka w szkołach podstawowych realizowana była w 1450 placówkach (spadek o 1,0% w stosunku do roku poprzedniego), natomiast w śląskim w liczbie 1245 (spadek o 0,3%). Placówki zlokalizowane w miastach stanowiły w województwie małopolskim 24,3% ogółu szkół podstawowych województwa, podczas gdy w śląskim udział ten wyniósł 59,3%.

Jednostki samorządu terytorialnego w regionie południowym prowadziły 90,5% szkół podstawowych (88,7% w miastach, 91,7% na wsi), do których uczęszczało 95,8% uczniów omawianych placówek. Udział placówek sektora prywatnego w liczbie szkół podstawowych wyniósł 9,1% (10,4% w miastach, 8,2% na wsi), a kształceniem objęto 3,9% uczniów szkół podstawowych.

W latach 2005/2006 – 2012/2013 z roku na rok, podobnie jak w kraju, notuje się spadek liczby uczniów szkół podstawowych, co jest odzwierciedleniem niżu demograficznego, obserwowanego w Polsce od kilkunastu lat. W roku szkolnym 2012/2013 w ramach systemu oświaty w szkołach podstawowych kształciło się 435,6 tys. uczniów (199,1 tys. w województwie małopolskim oraz 236,5 tys. w śląskim). W odniesieniu do roku 2005/2006 ich liczba spadła o 16,7%, natomiast w porównaniu z rokiem 2011/2012 zmniejszyła się o 1,7%. W miastach kształciło się 61,5% (45,0% w województwie małopolskim, 75,4% w śląskim) ogólnej liczby uczniów szkół podstawowych regionu.

Tabl. 8.2. **Szkoły podstawowe**

Wyszczególnienie	2005/2006	2011/2012	2012/2013
Region południowy			
Szkoły	2801	2714	2695
Uczniowie w tys.	523,2	443,3	435,6
Absolwenci ^a w tys.	100,8	76,7	74,0
Współczynnik skolaryzacji brutto w %	99,12	99,77	98,71
Współczynnik skolaryzacji netto w %	97,72	95,57	95,15
Województwo małopolskie			
Szkoły	1527	1465	1450
Uczniowie w tys.	235,2	202,9	199,1
Absolwenci ^a w tys.	45,0	35,0	33,8
Współczynnik skolaryzacji brutto w %	98,81	99,28	98,34
Współczynnik skolaryzacji netto w %	97,85	95,70	95,23
Województwo śląskie			
Szkoły	1274	1249	1245
Uczniowie w tys.	288,0	240,4	236,5
Absolwenci ^a w tys.	55,8	41,7	40,2
Współczynnik skolaryzacji brutto w %	99,37	100,18	99,02
Współczynnik skolaryzacji netto w %	97,61	95,45	95,08

^a Według stanu na koniec poprzedniego roku szkolnego.

Z uwagi na fakt zmniejszania się liczby uczniów szkół podstawowych maleje także z roku na rok liczba absolwentów omawianych szkół. W roku szkolnym 2012/2013 szkoły podstawowe ukończyło 74,0 tys. osób (33,8 tys. w województwie małopolskim oraz 40,2 tys. w śląskim), co w odniesieniu do roku 2005/2006 oznacza spadek o 26,6%, natomiast w porównaniu z rokiem szkolnym 2011/2012 spadek rzędu 3,6%.

Współczynnik skolaryzacji netto w roku szkolnym 2012/2013 w regionie południowym wyniósł 95,15% (wobec 95,57% przed rokiem), przewyższając wartość dla Polski (94,87%). Jednocześnie powszechność nauczania na poziomie szkoły podstawowej w województwie małopolskim wyniosła 95,23%, przy czym w miastach współczynnik skolaryzacji netto wyniósł 103,35%, co związane jest ze zjawiskiem dowożenia dzieci z terenów wiejskich do szkół zlokalizowanych w miastach. W województwie śląskim współczynnik skolaryzacji netto wyniósł 95,08% (96,27% w miastach).

Gimnazja

W latach 2005/2006 – 2012/2013 liczba gimnazjów w regionie południowym nie zmniejszała się, jednak z roku na rok obserwowano zjawisko spadku liczby uczniów pobierających naukę w tych placówkach. W roku szkolnym 2012/2013 w 1548 gimnazjach regionu kształciło się 236,6 tys. uczniów, mniej o 27,2% niż w roku szkolnym 2005/2006 oraz mniej o 3,7% niż w roku poprzednim.

W roku 2012/2013 w miastach działało 845 gimnazjów, w których kształciło się 153,0 tys. uczniów (o 28,8% mniej w odniesieniu do roku 2005/2006 oraz o 4,0% mniej w stosunku do roku 2011/2012). Gimnazja zlokalizowane na wsi, w liczbie 703, były miejscem pobierania nauki dla 83,6 tys. uczniów (odpowiednio mniej o 24,1% i 3,2%).

W roku 2012/2013 86,8% gimnazjów w regionie południowym było prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego (79,6% w miastach, 95,5% na wsi), do których uczęszczało 94,1% ogółu uczniów gimnazjów. Udział placówek sektora prywatnego w liczbie gimnazjów wyniósł 12,9% (19,8% w miastach, 4,6% na wsi), a kształceniem objęto 5,8% uczniów.

Współczynnik skolaryzacji netto w gimnazjach na poziomie 93,25% uplasował region południowy na drugim miejscu (po regionie centralnym ze wskaźnikiem 95,50%). W odniesieniu do wielkości dla Polski był wyższy o 0,27 p. proc. W województwie małopolskim współczynnik skolaryzacji netto wyniósł 94,29% (115,44% w miastach), w śląskim natomiast 92,36% (95,95% w miastach).

Tabl. 8.3. **Gimnazja**

Wyszczególnienie	2005/2006	2011/2012	2012/2013
Region południowy			
Szkoły	1477	1538	1548
Uczniowie w tys.	325,1	245,7	236,6
Absolwenci ^a w tys.	109,8	83,8	80,1
Współczynnik skolaryzacji brutto w %	100,72	99,52	99,28
Współczynnik skolaryzacji netto w %	95,58	93,55	93,25
Województwo małopolskie			
Szkoły	711	748	753
Uczniowie w tys.	141,7	110,6	107,2
Absolwenci ^a w tys.	47,7	38,2	36,8
Współczynnik skolaryzacji brutto w %	99,23	97,94	97,59
Współczynnik skolaryzacji netto w %	96,34	94,54	94,29
Województwo śląskie			
Szkoły	766	790	795
Uczniowie w tys.	183,4	135,1	129,4
Absolwenci ^a w tys.	62,1	45,5	43,3
Współczynnik skolaryzacji brutto w %	101,89	100,84	100,72
Współczynnik skolaryzacji netto w %	94,98	92,72	92,36

^a Według stanu na koniec poprzedniego roku szkolnego.

Podobnie jak przypadku szkół podstawowych, na przestrzeni lat 2005/2006 – 2012/2013 region południowy cechował najwyższy udział absolwentów gimnazjów w liczbie absolwentów tych placówek w kraju (20,0%), a liczba osób, które ukończyły gimnazjum z roku na rok spadała. W roku szkolnym 2012/2013 liczba absolwentów wyniosła 80,1 tys. osób (54,1% stanowili absolwenci z województwa śląskiego) i była niższa o 27,0% w stosunku do roku 2005/2006 oraz niższa o 4,3% niż w roku poprzednim.

Szkoły ponadgimnazjalne

W ramach systemu oświaty szkolnictwo ponadgimnazjalne realizowane jest w następujących szkołach: zasadnicze szkoły zawodowe, szkoły przysposabiające do pracy, licea ogólnokształcące oraz ogólnokształcące licea uzupełniające, licea profilowane, technika oraz technika uzupełniająca, ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe, a także szkoły policealne. Z uwagi na fakt, że szkoły policealne stanowią wyższy szczebel kształcenia, zostały one wyłączone ze statystyk szkół ponadgimnazjalnych i omówione osobno.

W roku szkolnym 2012/2013 w regionie południowym funkcjonowało 2038 szkół ponadgimnazjalnych (91,9% w miastach), co stanowiło 18,9% szkół ponadgimnazjalnych w kraju. W stosunku do roku 2011/2012 ich liczba zmniejszyła się o 2,4% (w skali kraju spadek o 0,9%). Odnotowano wzrost liczby liceów ogólnokształcących z uzupełniającymi o 0,8% (pomimo stopniowego likwidowania ogólnokształcących liceów uzupełniających). Największy spadek liczby placówek towarzyszył liceom profilowanym o 22,5% (obecnie również w trakcie likwidacji). Na przestrzeni analizowanych lat szkoły ponadgimnazjalne regionu południowego w większości zlokalizowane były na terenie województwa śląskiego (58,8% w roku 2012/2013).

W ramach kształcenia ponadgimnazjalnego w regionie południowym w roku szkolnym 2012/2013 nauką objętych zostało 325,9 tys. uczniów. Ich liczba w odniesieniu do roku poprzedniego zmniejszyła się o 4,4%. W szkołach dla młodzieży kształciło się 275,1 tys. osób (84,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych w regionie), natomiast pozostałe 50,7 tys. osób (15,6%) uczęszczało do szkół dla dorosłych.

W roku szkolnym 2012/2013 liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w regionie południowym wyniosła 96,9 tys., spośród których 54,3% ukończyło edukację w województwie śląskim. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba absolwentów spadła o 3,1%. Największy odsetek, 52,0%, stanowili absolwenci liceów ogólnokształcących. Technika ukończyło 30,2% uczniów, natomiast zasadnicze szkoły zawodowe oraz licea profilowane odpowiednio 16,0% i 1,8%.

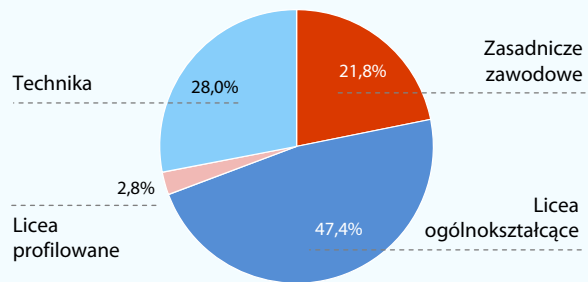
Tabl. 8.4. Szkoły ponadgimnazjalne^a

Wyszczególnienie	2005/2006	2011/2012	2012/2013
Szkoły ponadgimnazjalne	2481	2088	2038
zasadnicze szkoły zawodowe ^b	438	456	445
licea ogólnokształcące ^c	851	959	967
licea profilowane	298	71	55
technika ^{cd}	894	602	571
Uczniowie w tys.	416,6	341,0	325,9
zasadnicze szkoły zawodowe ^b	52,2	47,3	44,4
licea ogólnokształcące ^c	176,3	162,2	154,9
licea profilowane	38,4	4,4	2,3
technika ^{cd}	149,8	127,0	124,3
Absolwenci w tys. ^e	132,7	100,0	96,9
zasadnicze szkoły zawodowe ^b	16,2	15,8	15,6
licea ogólnokształcące ^c	56,5	51,6	50,4
licea profilowane	14,8	2,4	1,8
technika ^{cd}	45,3	30,2	29,2

^a Do roku szkolnego 2007/2008 dane obejmują szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe, od roku 2008/2009 ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe. ^b Łącznie ze szkołami przysposabiającymi do pracy. ^c Z uzupełniającymi. ^d Łącznie z ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe. ^e Według stanu na koniec poprzedniego roku szkolnego.

W strukturze szkół ponadgimnazjalnych w regionie południowym dominowały licea ogólnokształcące, z udziałem 47,4% w roku szkolnym 2012/2013. Odsetek ten zwiększył się w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,5 p. proc. Do liceów ogólnokształcących uczęszczało 154,9 tys. osób (w tym 5,6% uczniów w uzupełniających liceach ogólnokształcących). Liczba uczniów w liceach ogólnokształcących w województwie małopolskim była niższa o 6,3% niż w roku poprzednim, w śląskim natomiast zmniejszyła się o 3,1%. W rezultacie w regionie odnotowano spadek liczby uczniów omawianych placówek o 4,5%. W roku szkolnym 2012/2013 licea ogólnokształcące ukończyło 50,4 tys. osób, mniej o 2,3% niż w roku poprzednim.

Wykres 8.1. **Struktura szkół ponadgimnazjalnych^a według typu w roku szkolnym 2012/2013**

^a Zasadnicze szkoły zawodowe łącznie z przysposabiającymi do pracy, licea ogólnokształcące łącznie z uzupełniającymi, technika łącznie z uzupełniającymi oraz ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe.

Udział liczby techników w liczbie szkół ponadgimnazjalnych regionu południowego wyniósł 28,0% (571 placówek w roku 2012/2013) i był niższy o 0,8 p. proc. niż w roku poprzednim. Młodzież miała możliwość pobierania nauki w 417 szkołach, natomiast osoby dorosłe w 154 placówkach. W roku szkolnym 2012/2013 do techników uczęszczało 124,3 tys. uczniów (w tym 6,1% uczniów w technikach uzupełniających), a ich liczba zmniejszyła się o 2,2% w stosunku do roku poprzedniego. Absolwenci omawianych placówek w roku szkolnym 2012/2013 stanowili 30,2% wszystkich absolwentów szkół ponadgimnazjalnych regionu południowego, a ich liczba, 29,2 tys. osób, była niższa o 3,2% niż w roku poprzednim.

Do zasadniczych szkół zawodowych w roku szkolnym 2012/2013 uczęszczało 44,4 tys. osób. Nauka realizowana była w 445 placówkach, które stanowiły 21,8% szkół ponadgimnazjalnych regionu południowego. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba placówek zmniejszyła się o 2,4% (11 placówek), odnotowano również spadek liczby uczniów i absolwentów omawianych szkół odpowiednio o 6,2% i 1,6%.

W roku szkolnym 2012/2013 w 55 liceach profilowanych kształciło się 2,3 tys. uczniów. Z uwagi na proces wycofywania tych szkół z systemu oświaty, z roku na rok obserwowano spadek liczby liceów profilowanych, a tym samym spadek liczby uczniów pobierających naukę w tych placówkach. W odniesieniu do roku 2011/2012 ubyło 2,1 tys. uczniów, co oznacza spadek rzędu 47,7%. W roku szkolnym 2012/2013 licea profilowane ukończyło 1,8 tys. osób, mniej o 26,4% niż w roku poprzednim.

Kształcenie w regionie południowym w szkołach policealnych w roku szkolnym 2012/2013 realizowane było 592 placówkach (97,1% w miastach), co stanowiło 21,6% placówek w kraju. Pomimo, iż liczba szkół policealnych w ostatnich kilku latach malała, począwszy od roku szkolnego 2010/2011 notowano wzrost liczby uczniów tych placówek. W roku 2012/2013, pomimo likwidacji 11 placówek, do szkół uczęszczało 76,7 tys. osób – o 1,1 tys. osób więcej niż w roku poprzednim. Zdecydowana większość uczniów szkół policealnych pobierała naukę w szkołach dla dorosłych (89,1% wszystkich uczniów tych placówek w regionie). Spośród 19,5 tys. absolwentów w roku 2012/2013, blisko 2/3 ukończyło naukę w szkołach zlokalizowanych na terenie województwa śląskiego.

Współczynnik skolaryzacji netto w zasadniczych szkołach zawodowych (wiek 16-18 lat) wyniósł 14,1% (15,4% w województwie małopolskim i 13,0% w śląskim) i był wyższy o 0,9 p. proc. od średniego wskaźnika dla Polski. Uplasowało to region południowy na trzecim miejscu, po regionie północno-zachodnim (15,9%) oraz północnym (15,6%). Z kolei największy udział uczniów liceów ogólnokształcących w wieku 16-18 lat w ogólnej liczbie osób w tej grupie wiekowej wystąpił w regionie centralnym (51,4%) i wschodnim (48,0%). Region południowy zajął trzecią lokatę ze współczynnikiem 43,2% (44,5% w województwie małopolskim i 42,2% w śląskim), który jednocześnie był niższy o 1,2 p. proc. niż średnia wartość dla kraju. W szkołach zawodowych i ogólnozawodowych¹ (wiek 16-18 lat) region południowy cechował najwyższy wskaźnik skolaryzacji netto spośród wszystkich regionów, tj. 32,9% (32,2% w województwie małopolskim oraz 33,4% w śląskim). Również pod względem powszechności kształcenia w szkołach policealnych (wiek 19-21) region południowy zajął wysoką, drugą lokatę ze wskaźnikiem 8,2% (6,9% w województwie małopolskim oraz 9,2% w śląskim), za regionem wschodnim (9,1%).

Szkolnictwo wyższe

W roku akademickim 2012/2013 w regionie południowym zlokalizowanych było 78 szkół wyższych (33 w województwie małopolskim oraz 45 w śląskim), w których kształciło się 361,8 tys. studentów (203,0 tys. w województwie małopolskim oraz 158,8 tys. w śląskim). Pod względem liczby studentów region południowy jest drugim ośrodkiem akademickim w Polsce i ustępuje miejsca regionowi centralnemu (413,8 tys. studentów w roku 2012/2013). W publicznych szkołach wyższych naukę pobierało 268,7 tys. osób (77,0%). Biorąc pod uwagę tryb nauczania, 218,7 tys. studentów w regionie (60,5%) kształciło się na studiach stacjonarnych.

W skali kraju od początku analizowanego okresu, tj. roku 2005/2006, obserwowany był spadek pobierających naukę w szkołach wyższych. Spadkowy trend liczby studentów występował również w województwie śląskim. Województwo małopolskie do roku akademickiego 2009/2010 cechował wzrost liczby studentów, jednak począwszy od roku 2010/2011 również tu notowano stopniowy spadek ich liczby.

Najbardziej popularne wśród studentów w roku akademickim 2012/2013, podobnie jak w latach poprzednich, były kierunki: ekonomia i administracja (20,4% wszystkich studiujących w regionie), społeczne (9,8%), inżynierijno-techniczne (8,9%) oraz pedagogiczne (8,4%). O ile zainteresowanie studiowaniem kierunków z grupy ekonomia i administracja, kierunków społecznych i pedagogicznych w regionie w ostatnich latach malało, o tyle rosła liczba studentów na kierunkach inżynierijno-technicznych. Z uwagi na typy szkół wyższych najwięcej osób studiowało w wyższych szkołach technicznych (28,2%), na uniwersytetach (20,7%) oraz wyższych szkołach ekonomicznych (20,2%).

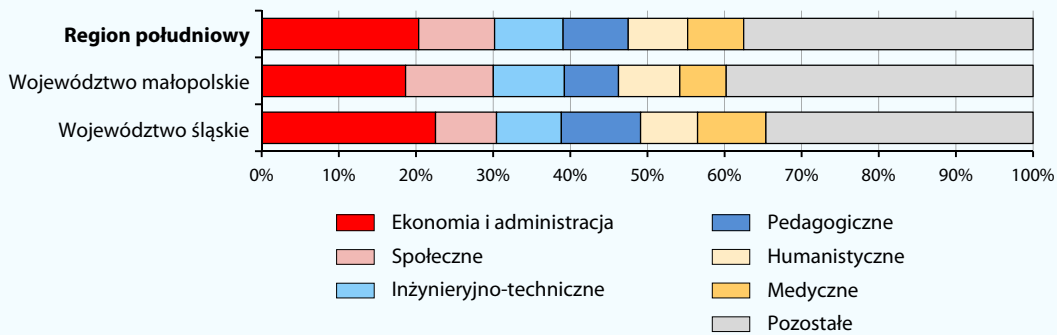
Tabl. 8.5. **Szkoły wyższe^a**

Wyszczególnienie	2005/2006	2011/2012	2012/2013
Region południowy			
Szkoły wyższe	77	78	78
Studenci w tys.	407,5	378,3	361,8
Absolwenci w tys. ^b	77,8	106,5	104,6
Województwo małopolskie			
Szkoły wyższe	34	33	33
Studenci w tys.	199,7	208,1	203,0
Absolwenci w tys. ^b	32,9	55,0	56,0
Województwo śląskie			
Szkoły wyższe	43	45	45
Studenci w tys.	207,7	170,2	158,8
Absolwenci w tys. ^b	44,9	51,5	48,7

a Patrz uwagi metodyczne. **b** Według stanu na koniec poprzedniego roku akademickiego.

¹ Obejmują technika, ogólnokształcące szkoły artystyczne i licea profilowane.

Wykres 8.2. **Struktura szkół wyższych według grup kierunków studiów^a w roku akademickim 2012/2013**

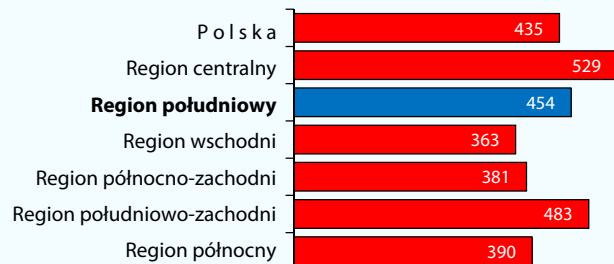

Liczba studiujących na kierunkach ekonomicznych i administracyjnych rozkładała się niemal proporcjonalnie w województwach regionu południowego (51,4% w małopolskim, 48,6% w śląskim). Województwo małopolskie cechowała większa od śląskiego liczba studentów kierunków inżynieryjno-technicznych (odpowiednio 58,4% i 41,6%), studenci kierunków pedagogicznych przeważali z kolei w województwie śląskim (46,6% i 53,4%).

Liczba absolwentów szkół wyższych w roku akademickim 2012/2013 wyniosła 104,6 tys. (21,6% absolwentów w kraju) i była niższa o 8,3% niż w regionie centralnym. W regionie południowym 71,5% liczby osób uzyskujących dyplom ukończenia szkół wyższych stanowili absolwenci szkół publicznych. Ze względu na tryb kształcenia 53,5% absolwentów studiowało w trybie stacjonarnym. Osoby kończące studia na kierunkach ekonomicznych i administracyjnych stanowiły 25,5% absolwentów w regionie, pedagogicznych – 11,1%, społecznych – 10,5%, medycznych – 7,5%, humanistycznych – 7,4% oraz inżynieryjno-technicznych – 7,3%. Ze względu na typy szkół wyższych najwięcej osób ukończyło naukę w wyższych szkołach technicznych (24,3%), ekonomicznych (24,2%) i uniwersytetach (17,4%).

Region południowy w roku akademickim 2012/2013 z liczbą studentów na 10 tys. osób (454) zajął trzecią lokatę na tle wszystkich regionów Polski. Wyższy wskaźnik cechował region centralny i południowo-zachodni, gdzie w przeliczeniu na 10 tys. osób odnotowano więcej studentów odpowiednio o 75 i 29. W województwie małopolskim wskaźnik ten wyniósł 605, w śląskim natomiast na 10 tys. osób przypadało 344 studentów. W roku akademickim 2012/2013 liczba absolwentów na 10 tys. osób wyniosła 131 (w regionie centralnym – 146, w południowo-zachodnim – 135). W województwach regionu południowego wskaźnik ten wyniósł: 167 w małopolskim i 105 w śląskim.

Wykres 8.3. **Liczba studentów przypadająca na 10 tys. ludności w roku akademickim 2012/2013**

Począwszy od roku akademickiego 2005/2006 w regionie południowym (podobnie jak w kraju) obserwowany jest systematyczny spadek liczby studentów przypadających na 1 nauczyciela. W roku 2012/2013 na jednego nauczyciela przypadało średnio 16,3 studentów (w Polsce – 16,6). Niższy wskaźnik odnotowano jedynie w regionie północno-zachodnim (15,5). W województwie małopolskim wskaźnik ten wyniósł 16,1, w śląskim natomiast 16,7%.

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie

Począwszy od 2005 r. w regionie południowym wydatki jednostek samorządu terytorialnego (jst) na oświatę i wychowanie, zgodnie z tendencją krajową systematycznie rosły. W 2012 r. region południowy cechował najwyższy udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach ogółem spośród wszystkich regionów Polski. Na oświatę i wychowanie przeznaczona została 1/3 wydatków ogółem jst, tj. 11,5 mld zł, przy czym środki te w 56,6% wydatkowane były przez samorzady województwa śląskiego. W odniesieniu do 2005 r. wydatki w tym dziale zwiększyły się o 60,1%, natomiast w porównaniu z 2011 r. odnotowano ich wzrost o 4,7%.

W 2012 r. samorzady województw przeznaczyły na oświatę i wychowanie 0,2 mld zł (więcej o 65,7% niż w 2005 r. oraz więcej o 27,6% niż w roku poprzednim). W przypadku samorządów powiatów kwota ta wyniosła 1,1 mld zł (odpowiednio więcej o 48,1% i 0,5%). Samorzady miast na prawach powiatu wydatkowały 5,0 mld zł (więcej o 60,1% i 18,0%). Natomiast wydatki samorządów gminnych sięgnęły 5,1 mld zł i (były wyższe o 62,7% i 3,8%).

Proporcja wydatków na oświatę i wychowanie z budżetu województw regionu południowego wyniosła 42,7% w małopolskim i 57,3% w śląskim. W przypadku samorządów powiatowych była odwrotna (odpowiednio 57,5% i 42,5%). Z uwagi na występowanie w województwie śląskim dużo większej liczby miast na prawach powiatu (19), aniżeli w województwie małopolskim (3), 72,1% wydatków na oświatę i wychowanie budżetów miast na prawach powiatu regionu południowego ulokowanych zostało w województwie śląskim. W przypadku samorządów gminnych proporcja ta wyniosła: 55,7% – województwo małopolskie, 44,3% – śląskie.

Tabl. 8.6. **Wydatki na oświatę i wychowanie z budżetu jednostek samorządowych**

Wyszczególnienie	2005/2006	2011/2012	2012/2013
	w milionach złotych		
Region południowy			
Samorzady gminne	3120,6	4891,6	5078,1
Samorzady miast na prawach powiatu	3152,4	4768,7	5047,6
Samorzady powiatów	746,9	1101,2	1106,4
Samorzady województw	131,8	171,1	218,4
Województwo małopolskie			
Samorzady gminne	1746,9	2746,7	2830,5
Samorzady miast na prawach powiatu	861,2	1345,2	1406,5
Samorzady powiatów	408,6	636,8	636,4
Samorzady województw	48,0	52,1	93,2
Województwo śląskie			
Samorzady gminne	1373,6	2144,9	2247,6
Samorzady miast na prawach powiatu	2291,2	3423,5	3641,1
Samorzady powiatów	338,3	464,4	470,0
Samorzady województw	83,8	119,0	125,2

Komputeryzacja w szkołach

Liczba komputerów w szkołach dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych), tj. podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych oraz policealnych, z roku na rok systematycznie rośnie. Zwiększa się również liczba komputerów z dostępem do Internetu. Ze względu na poziom kształcenia w roku szkolnym 2012/2013, w porównaniu z rokiem poprzednim, w regionie południowym odnotowano wzrost liczby komputerów z dostępem do Internetu: w szkołach podstawowych – o 8,2%, w gimnazjach – o 5,2%, w technikach – o 3,8%, w liceach ogólnokształcących (z uzupełniającymi) – o 2,4%. Spadek liczby komputerów z dostępem do Internetu wystąpił w zasadniczych szkołach zawodowych – o 3,7% oraz w liceach profilowanych (obecnie wygasające) – o 2,4%. Natomiast w przypadku szkół policealnych odnotowano wzrost rzędu 7,4%.

W roku szkolnym 2012/2013 wskaźnik komputeryzacji szkół podstawowych wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu wyniósł 95,6%, co plasowało region południowy na drugim miejscu, po regionie południowo-zachodnim (96,4%). Z kolei w gimnazjach osiągnął wartość 81,1% i był niższy od średniej dla Polski (81,8%).

Pod względem liczby uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów region południowy wypada mniej korzystnie. W roku szkolnym 2012/2013 w szkołach podstawowych wskaźnik ten wyniósł 10,6 (najniższy wskaźnik wystąpił w regionie wschodnim – 8,2). W gimnazjach natomiast na jeden komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów przypadało 10,7 uczących się (najniższy wskaźnik wystąpił w regionie wschodnim – 8,5).

W szkołach ponadgimnazjalnych poziom komputeryzacji był różny w zależności od typu szkoły. Najniższy procentowy udział placówek wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu wystąpił w zasadniczych szkołach zawodowych, 31,3% w roku szkolnym 2012/2013 (33,0% w kraju). W technikach oraz liceach ogólnokształcących (z uzupełniającymi) wskaźnik komputeryzacji wyniósł odpowiednio 82,6% (75,0% w kraju) i 81,3% (78,3%). W liceach profilowanych wskaźnik komputeryzacji wyniósł 38,6% (38,5% w kraju). Spośród szkół policealnych 45,6% placówek dysponowało komputerami przeznaczonymi do użytku uczniów z dostępem do Internetu (48,9% w kraju).

Spośród szkół ponadgimnazjalnych najwięcej osób na jeden komputer z dostępem do Internetu do użytku uczniów przypadało w szkołach zawodowych – 17,4 (14,1 w kraju). W technikach i liceach ogólnokształcących (z uzupełniającymi) wskaźnik ten wyniósł odpowiednio 6,5 (5,9 w kraju) i 10,2 (9,2 w kraju), natomiast w liceach profilowanych – 5,2 (5,6 w kraju). W przypadku szkół policealnych na jeden komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów przypadało 12,0 osób uczących się (10,6 w kraju).

Przeprowadzona analiza danych statystycznych wskazuje na duże szanse osiągnięcia przez region południowy pozycji lidera w obszarze edukacji ludności. Region charakteryzuje najwyższy po regionie centralnym wskaźnik upowszechniania edukacji przedszkolnej, współczynnika skolaryzacji netto w szkołach podstawowych i gimnazjach. Miara powszechności kształcenia na poziomie szkół zawodowych i ogólnozawodowych² w regionie południowym jest najwyższa spośród wszystkich regionów.

Region południowy pozostaje drugim pod względem liczby studentów ośrodkiem akademickim w Polsce. Z liczbą studentów na 10 tys. osób zajmuje trzecią pozycję, po regionie centralnym oraz północno-zachodnim. Rosnące zainteresowanie studiowaniem kierunków z grupy inżynieryjno-technicznych stwarza szanse na wykreowanie silnego ośrodka naukowego. Wpłyne to ponadto na zwiększenie liczby absolwentów kierunków ścisłych i technicznych (aktualnie najbardziej poszukiwanych przez pracodawców), a tym samym przyczyni się do zwiększenia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Południowej oraz stworzenia najdynamiczniej rozwijającej się metropolii europejskiej.

² Obejmują technika, ogólnokształcące szkoły artystyczne i licea profilowane.

Ochrona zdrowia

9

Stan zdrowia ludności (zachorowania)

Stan zdrowia ludności obrazują dane statystyczne o zachorowalności na nowotwory złośliwe i choroby zakaźne.

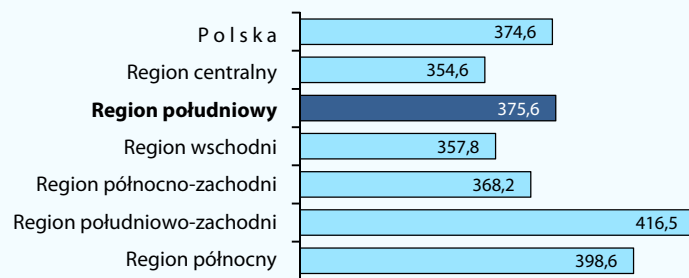
Nowotwory złośliwe to choroba cywilizacyjna, która dotyka znaczną część polskiej populacji, a liczba nowych zachorowań stale rośnie. W 2011 r. w Polsce stwierdzono 144,3 tys. nowych zachorowań na nowotwory złośliwe, przy czym 20,7% przypadków stwierdzono u mieszkańców regionu południowego. W latach 2005-2011 współczynnik zachorowalności na nowotwory złośliwe w regionie południowym wzrósł z 329,6 do 375,6 na 100 tys. ludności i był nieznacznie wyższy niż średni poziom dla kraju. Można zaobserwować znaczne zróżnicowanie współczynników w obrębie regionu południowego – częściej nowotwory złośliwe wykrywano u mieszkańców województwa śląskiego niż w województwie małopolskim.

Tabl. 9.1. **Zachorowania na nowotwory złośliwe**

Wyszczególnienie	W liczbach bezwzględnych		Na 100 tys. ludności	
	2005	2011	2005	2011
P o l s k a	125673	144336	329,3	374,6
Region południowy	26098	29935	329,6	375,6
Województwo małopolskie	14557	12063	316,6	361,1
Województwo śląskie	11541	17872	338,6	386,0

Źródło: dane Instytutu Onkologii.

Wykres 9.1. **Zachorowalność na nowotwory złośliwe na 100 tys. ludności w 2011 r.**

Źródło: dane Instytutu Onkologii.

W 2011 r. największą zachorowalność na nowotwory złośliwe stwierdzono u mieszkańców regionu południowo-zachodniego (ponad 416 zachorowań na 100 tys. ludności), a w następnej kolejności wśród mieszkańców regionu północnego (ponad 398 przypadków). Najrzadziej nowotwory złośliwe były wykrywane u mieszkańców regionów centralnego i wschodniego – mniej niż 360 przypadków na 100 tys. ludności.

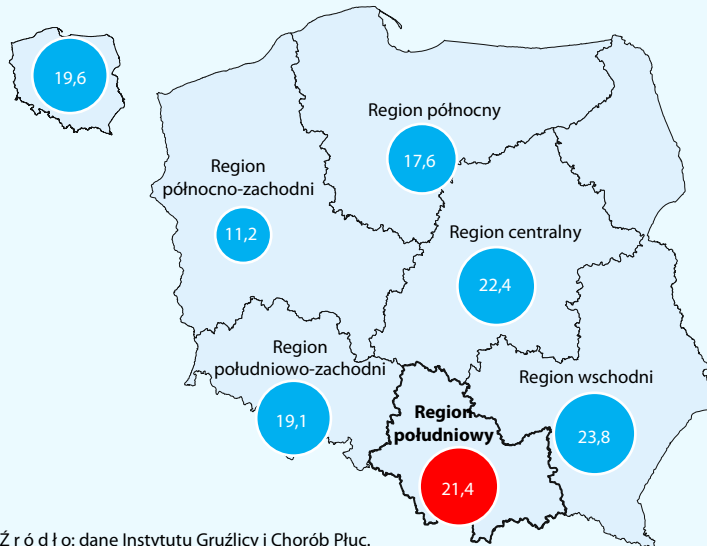
Pozytywne tendencje odnotowano w zakresie zwalczania gruźlicy. W 2012 r. w Polsce zarejestrowano 7542 nowe przypadki zachorowań na gruźlicę, tj. o prawie 1 tys. przypadków mniej niż przed rokiem. W regionie południowym stwierdzono 1708 zachorowań, z czego 523 w województwie małopolskim i 1185 w śląskim.

Tabl. 9.2. **Nowe przypadki zachorowania na gruźlicę**

Wyszczególnienie	W liczbach bezwzględnych			Na 100 tys. ludności		
	2005	2011	2012	2005	2011	2012
P o l s k a	9269	8478	7542	24,3	22,0	19,6
Region południowy	1890	1845	1708	23,8	23,1	21,4
Województwo małopolskie	646	545	523	19,8	16,3	15,6
Województwo śląskie	1244	1300	1185	26,5	28,1	25,6

Źródło: dane Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc.

Mapa 9.1. **Zachorowalność na gruźlicę na 100 tys. ludności w 2012 r.**

W 2012 r. zachorowania na gruźlicę najczęściej rejestrowano wśród mieszkańców regionu wschodniego – na 100 tys. ludności tego regionu przypadały prawie 24 przypadki, podczas gdy analogiczny współczynnik dla kraju wynosił mniej niż 20 zachorowań. Region południowy charakteryzował się również wysokim poziomem tego współczynnika – na 100 tys. ludności zarejestrowano ponad 21 nowych przypadków, a zatem prawie 2-krotnie więcej niż wśród mieszkańców regionu północno-zachodniego.

Analizując współczynniki zachorowalności na niektóre choroby zakaźne na 100 tys. ludności w 2012 r. w przekroju regionów zaobserwowano wśród mieszkańców regionu południowego stosunkowo dużą liczbę przypadków zachorowań na różyczkę i szkarlatynę (powyżej średniej dla kraju). Relatywnie rzadziej rejestrowano zachorowania na wirusowe zapalenie wątroby typu B i C (najniższe wskaźniki) oraz salmonellozy (poniżej przeciętnej krajowej). Na 100 tys. ludności w regionie południowym przypadało w 2012 r. ponad 3900 przypadków zachorowań na grypę, tj. na poziomie zbliżonym do średniej dla kraju.

Tabl. 9.3. **Zachorowalność na niektóre choroby zakaźne w 2012 r.**

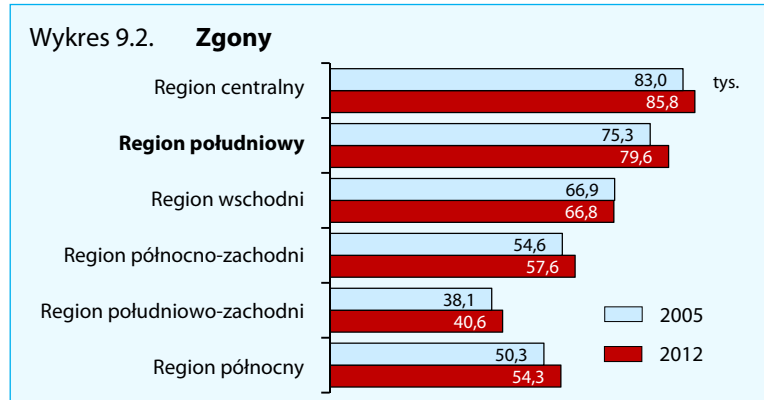
Wyszczególnienie	Polska	Region centralny	Region południowy	Region wschodni	Region północno-zachodni	Region południowo-zachodni	Region północny
	na 100 tys. ludności						
WZW typu B	4,1	5,8	2,1	5,4	5,0	3,6	2,5
WZW typu C	5,9	8,0	2,2	5,5	7,3	8,5	5,2
WZW typu A	0,2	0,1	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2
Różyczka	16,3	5,8	21,9	33,4	11,7	6,3	14,2
Salmonellozy	21,9	30,5	15,3	28,2	16,5	11,4	25,0
Szkarlatyna	66,0	64,4	80,9	38,8	58,1	63,3	75,3
Bakteryjne zapalenie opon mózgowych i/lub mózgu	2,0	1,7	2,3	2,0	1,5	1,6	2,3
Wirusowe zapalenie opon mózgowych	3,3	3,2	2,3	2,7	2,1	3,1	6,8
Grypa	3789,0	4629,7	3900,8	1310,9	4179,5	2263,4	5996,7

Źródło: dane Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – PZH.

Zgony według przyczyn

W 2012 r. zmarło w Polsce ok. 384,8 tys. osób, tj. o 9,3 tys. więcej niż w 2011 r. Liczba zgonów w regionie południowym wyniosła 79,6 tys. i w porównaniu z 2005 r. wzrosła o 5,8%.

Głównymi przyczynami zgonów w Polsce są choroby układu krążenia i choroby nowotworowe (odpowiednio 46,1% i 25,7% wszystkich zgonów w 2012 r.). W 2012 r. w regionie południowym choroby te były przyczyną 73,5% zgonów. W ramach regionu umieralność w wyniku chorób układu krążenia była wyższa w województwie małopolskim (48,3%) niż w województwie śląskim (46,3%). Niekorzystnym zjawiskiem był wzrost udziału zgonów spowodowanych chorobami nowotworowymi w województwie śląskim (z 25,7% w 2005 r. do 26,7% w 2012 r.), podczas gdy w województwie małopolskim utrzymywał się na podobnym poziomie.

Tabl. 9.4. **Główne przyczyny zgonów**

	2005	2011	2012	2005	2011	2012
	nowotwory			choroby układu krążenia		
	w %					
Polska	25,1	25,6	25,7	45,7	45,2	46,1
Region południowy	25,5	26,2	26,4	47,8	46,1	47,1
Województwo małopolskie	25,3	25,9	25,9	48,7	47,0	48,3
Województwo śląskie	25,7	26,3	26,7	47,3	45,5	46,3

W porównaniu z innymi regionami najwyższy odsetek zgonów z powodu chorób układu krążenia zanotowano w regionie wschodnim (prawie 50% zgonów), a najniższy w regionie północnym (42,0%).

Tabl. 9.5. **Struktura zgonów według przyczyn w 2012 r.**

Wyszczególnienie	Polska	Region centralny	Region południowy	Region wschodni	Region północno-zachodni	Region południowo-zachodni	Region północny
	w %						
Nowotwory	25,7	23,9	26,4	23,3	27,1	26,4	28,2
Choroby układu krążenia	46,1	46,2	47,1	49,5	44,1	47,1	42,0
Choroby układu oddechowego	5,2	6,7	4,1	5,1	4,7	3,9	6,3
Choroby układu trawiennego	4,3	4,8	4,6	3,6	4,0	4,3	4,3
Objawy niesklasyfikowane	5,9	5,8	4,5	6,9	7,8	6,0	4,8
Zewnętrzne przyczyny zgonu	6,1	6,4	6,0	6,3	6,0	5,1	6,5
Pozostałe przyczyny	6,6	6,1	7,3	5,4	6,3	7,1	7,9

Umieralność spowodowana chorobami nowotworowymi charakteryzowała się również dużym zróżnicowaniem terytorialnym. Najwyższy odsetek zgonów z tego powodu odnotowano w regionie północnym (ponad 28%), a najniższy w regionie wschodnim (ponad 23%).

Pracownicy medyczni

Wśród uczestników systemu ochrony zdrowia wyróżnia się pracowników medycznych uprawnionych do wykonywania zawodu oraz osoby faktycznie pracujące w ochronie zdrowia. W dniu 31 grudnia 2012 r. w regionie południowym prawo wykonywania zawodu posiadało 28,6 tys. lekarzy, 7,6 tys. lekarzy dentyistów oraz 68,3 tys. pielęgniarek i położnych. Większy udział osób uprawnionych do wykonywania zawodu medycznego odnotowano na terenie województwa śląskiego (58,6% lekarzy, 56,6% lekarzy dentyistów i 60,8% pielęgniarek i położnych regionu południowego).

Tabl. 9.6. **Osoby uprawnione do wykonywania zawodu lekarza, lekarza dentyisty, pielęgniarki i położnej**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Lekarze			Lekarze dentyści			Pielęgniarki i położne ^a		
	2005	2011	2012	2005	2011	2012	2005	2011	2012
P o l s k a	126576	136208	137109	34379	38335	38848	306642	317090	320493
Region centralny	32700	35250	35588	8844	9904	10003	64993	70343	71112
Region południowy	26658	28751	28605	6794	7559	7641	70487	67548	68297
Region wschodni	20169	21599	21828	5448	6092	6186	55222	59082	59764
Region północno-zachodni	17672	19065	19265	5277	5971	6109	42940	44702	45135
Region południowo-zachodni	12588	13500	13671	3629	4058	4098	32164	33401	33722
Region północny	16789	18043	18152	4387	4751	4811	40836	42014	42463

^a W tym pielęgniarki i położne z wyższym wykształceniem.

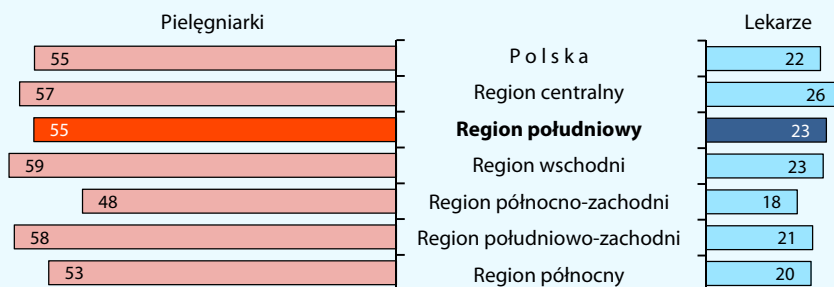
Ź r ó d ł o: Rejestry posiadających prawo wykonywania zawodu – dane Ministerstwa Zdrowia otrzymane z izb lekarskich i pielęgniarskich.

W 2012 r. osoby z prawem wykonywania zawodu lekarza w regionie południowym stanowiły 20,9% lekarzy w Polsce, lekarza dentyisty – 19,7%, a pielęgniarki i położnej – 21,3%, co uplasowało region na drugim miejscu w skali kraju.

W 2012 r. liczba lekarzy pracujących bezpośrednio z pacjentem w przeliczeniu na 10 tys. ludności w regionie południowym wyniosła 23 i była nieco wyższa od średniej dla kraju. W ramach regionu wskaźnik ten utrzymywał się na tym samym poziomie w obu województwach.

Wykres 9.3. **Lekarze i pielęgniarki pracujący bezpośrednio z pacjentem na 10 tys. ludności w 2012 r.**

Stan w dniu 31 XII

Liczba pielęgniarek pracujących bezpośrednio z pacjentem w regionie południowym kształtowała się na poziomie wskaźnika krajowego – 55 na 10 tys. ludności.

W 2012 r. w regionie południowym uprawnionych do wykonywania zawodu było zarejestrowanych 6,8 tys. farmaceutów, a 5,7 tys. pracowało w aptekach i punktach aptecznych. W ramach regionu ponad 55% farmaceutów odnotowano w województwie śląskim. We wszystkich regionach Polski liczba uprawnionych do wykonywania zawodu oraz liczba pracujących farmaceutów wzrosła w 2012 r. zarówno w porównaniu z rokiem poprzednim, jak i z 2005 r. Region południowy pod względem liczby pracujących i uprawnionych do wykonywania zawodu farmaceuty znajduje się na drugim miejscu w skali kraju.

Tabl. 9.7. **Farmaceuci pracujący bezpośrednio z pacjentem oraz uprawnieni do wykonywania zawodu**
Stan w dniu 31 XII

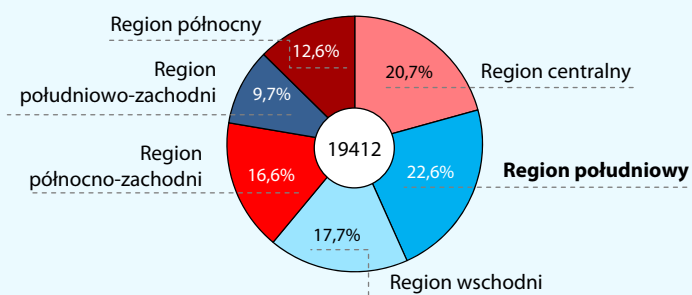
Wyszczególnienie	Uprawnieni do wykonywania zawodu			Pracujący bezpośrednio z pacjentem		
	2005	2011	2012	2005	2011	2012
Polska	24499	29291	29869	21971	26215	26843
Region centralny	5577	6540	6604	4781	6117	6238
Region południowy	5303	6718	6840	4695	5636	5725
Region wschodni	4107	4666	4812	4024	4465	4540
Region północno-zachodni	3440	4218	4287	3123	3717	3952
Region południowo-zachodni	2487	2923	3023	2238	2668	2700
Region północny	3585	4226	4303	3110	3612	3688

W 2012 r. w regionie południowym, podobnie jak we wschodnim i południowo-zachodnim, na 10 tys. ludności przypadało 7 farmaceutów pracujących bezpośrednio z pacjentem. Wskaźnik ten był na poziomie średniej dla kraju. Wyższy odnotowano jedynie w regionie centralnym – 8 farmaceutów na 10 tys. ludności.

Opieka ambulatoryjna

Świadczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielane są w przychodniach i praktykach lekarskich. Pod koniec 2012 r. w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej funkcjonowało 19,4 tys. przychodni¹, z czego najwięcej zlokalizowanych było w regionie południowym (4,4 tys., z czego 2,7 tys. w województwie śląskim), a najmniej odnotowano w regionie południowo-zachodnim (1,9 tys.).

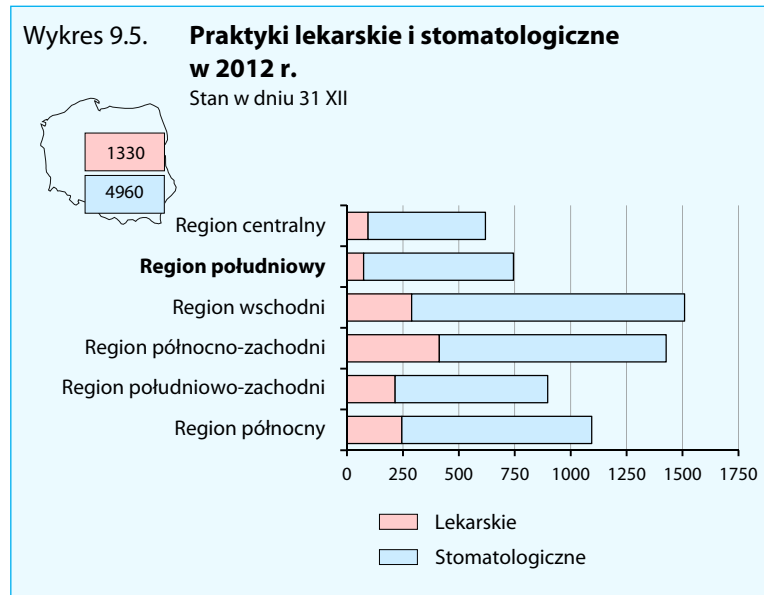
Wykres 9.4. **Przychodnie według regionów w 2012 r.**
Stan w dniu 31 XII

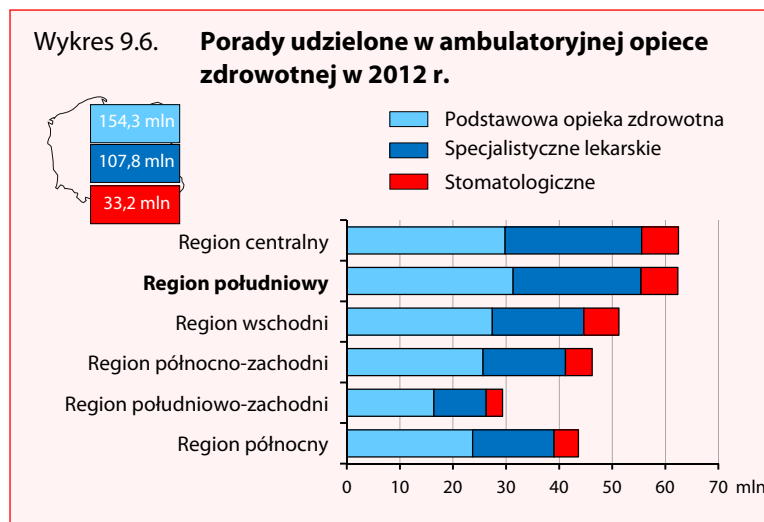
¹ Dane od 2012 r. podaje się łącznie z danymi o placówkach podległych MON i MSW.

W 2012 r. funkcjonowało w Polsce 6,3 tys. praktyk lekarskich i stomatologicznych², z czego 744 na terenie regionu południowego. Podobnie jak w przypadku przychodni większość praktyk z regionu południowego odnotowano na obszarze województwa śląskiego (47 praktyk lekarskich i 462 praktyki stomatologiczne). Ponad 90% wszystkich praktyk w regionie stanowiły praktyki stomatologiczne.

W 2012 r. najwięcej praktyk lekarskich (31,1%) realizowało świadczenia zdrowotne na terenie regionu północno-zachodniego, natomiast najmniej działało w regionie południowym (5,6%). Natomiast najwięcej praktyk stomatologicznych odnotowano w regionie wschodnim (24,6%), a najmniej funkcjonowało w regionie centralnym (10,6%). Praktyki stomatologiczne zlokalizowane na terenie regionu południowego stanowiły 13,5% wszystkich praktyk stomatologicznych w kraju.

W ciągu 2012 r. w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w regionie południowym udzielono prawie 63,7 mln porad lekarskich i stomatologicznych, co stanowiło 21,1% wszystkich porad ambulatoryjnych udzielonych w Polsce. Więcej porad ambulatoryjnych (ponad 63,7 mln) odnotowano tylko w regionie centralnym. Najmniej porad (niespełna 30 mln) udzielono w regionie południowo-zachodnim.

W 2012 r. na obszarze regionu południowego w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej udzielono 56,7 mln porad lekarskich i 6,9 mln porad stomatologicznych. Porady udzielone w przychodniach stanowiły 97,6% wszystkich porad udzielonych w regionie. Prawie 60% porad ambulatoryjnych odnotowano na terenie województwa śląskiego.

² Praktyki realizujące świadczenia zdrowotne finansowane ze środków publicznych.

Wskaźnik udzielonych porad ogółem przypadający na 1 mieszkańca nie wykazywał większych różnic pomiędzy regionami i zawierał się w przedziale od 7,6 porady (w trzech regionach: południowo-zachodnim, północnym i północno-zachodnim) do 8,1 porady (w regionie centralnym).

W regionie południowym przeciętna liczba porad w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 8 porad, a na poziomie województw – 7,7 porady w małopolskim i 8,2 w śląskim.

W regionie południowym w 2012 r. udzielono ponad 31 mln porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej – najwięcej wśród wszystkich regionów. Odsetek tego typu porad wśród wszystkich porad lekarskich i stomatologicznych wyniósł prawie połowę (49,2%) i ukształtował się na poziomie poniżej średniej krajowej (51,2%).

Porady podstawowej opieki zdrowotnej udzielone dzieciom i młodzieży do lat 18 stanowiły prawie 23% wszystkich porad udzielonych w podstawowej opiece zdrowotnej w Polsce. W regionie południowym blisko co czwarta (24,1%) porada w ramach podstawowej opieki zdrowotnej była udzielana pacjentom poniżej 18 roku życia. W województwie małopolskim odsetek ten był jednym z najwyższych w kraju i wyniósł 25,0%. W przypadku osób starszych (w wieku 65 lat i więcej) udział ten dla regionu południowego wyniósł 28,6% (w skali kraju 29,1%) i kształtował się na zbliżonym poziomie w obu województwach. Analiza korzystania z porad podstawowej opieki zdrowotnej według płci wskazuje na częstsze udzielanie tych porad kobietom (55,6% wszystkich porad w Polsce). W regionie południowym odsetek ten stanowił 54,4% tego typu porad.

W 2012 r. w specjalistycznej opiece zdrowotnej w regionie południowym udzielono ponad 24 mln porad lekarskich, co stanowiło ponad 22% wszystkich porad tego typu w kraju. W regionie południowym spośród specjalistycznych porad lekarskich 12,6% udzielono dzieciom i młodzieży do lat 18 (najniższy odsetek wśród regionów), a 25,8% osobom starszym (najwyższy odsetek w przekroju regionów). W przypadku osób starszych odsetek ten osiągnął największą wartość w województwie śląskim – 26,6%. Zarówno na poziomie kraju, jak i poszczególnych regionów kobietom udzielano przeciętnie trzy na pięć porad specjalistycznych.

W ambulatoryjnej opiece specjalistycznej w regionie południowym lekarze najczęściej udzielali porad z zakresu chirurgii (18,5% porad), ginekologii i położnictwa (11,9%) oraz okulistyki (10,1%). Ponad 1 mln porad w regionie południowym udzielono również w specjalnościach: neurologia (7,7%), otolaryngologia (6,7%), dermatologia (6,1%) i kardiologia (5,9%). Należy także zwrócić uwagę na wysoką liczbę (997,7 tys.) porad specjalistycznych z zakresu zdrowia psychicznego.

Tabl. 9.8. **Porady udzielone w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej w 2012 r.**

Wyszczególnienie	Porady			
	ogółem	lekarskie	stomatologiczne	na 1 mieszkańca
	w tysiącach			
P o l s k a	301232,4	268008,2	33224,3	7,9
Region południowy	63652,3	56709,5	6942,9	8,0
Województwo małopolskie	25886,0	22913,7	2972,2	7,7
Województwo śląskie	37766,4	33795,7	3970,7	8,2

Szpitale

W regionie południowym na koniec 2012 r. funkcjonowało łącznie 209 szpitali ogólnych³, dysponujących 41,0 tys. łóżek⁴, z których w ciągu roku skorzystało ponad 1,5 mln pacjentów. Wskaźnik liczby łóżek na 10 tys. ludności wyniósł 51,4, co oznacza, że na 1 łóżko przypadało 195 osób – najmniej w porównaniu z innymi regionami.

Tabl. 9.9. Podstawowe dane o szpitalach ogólnych w 2012 r.

Wyszczególnienie	P o l s k a	Region centralny	Region południowy	Region wschodni	Region północno-zachodni	Region południowo-zachodni	Region północny
Szpitale ^a	913	181	209	147	132	108	136
Łóżka ^a w tys.	188,8	39,4	41,0	34,4	29,0	19,8	25,3
Leczeni ^b w tys.	7897,9	1848,1	1553,2	1426,2	1256,8	757,0	1056,6
Ludność na 1 łóżko	204	199	195	197	214	198	231
Leczeni na 1 łóżko ^c	44,6	49,7	39,0	43,7	47,1	43,3	44,9
Średni pobyt pacjenta w dniach ^d	5,5	5,2	6,2	5,8	5,1	5,5	5,3
Przeciętne wykorzystanie łóżka ^e w dniach	246,1	260,7	241,0	251,9	238,8	238,8	237,8

a Stan w dniu 31 XII. **b** Bez ruchu międzyoddziałowego. **c** Iloraz liczby pacjentów na oddziałach i średniej liczby łóżek. **d** Iloraz osobodni pobytów pacjentów i liczby leczonych na oddziałach. **e** Iloraz osobodni pobytu pacjentów i średniej liczby łóżek.

W przekroju regionów najwięcej szpitali ogólnych i łóżek szpitalnych odnotowano w regionie południowym, z czego prawie 2/3 w województwie śląskim. Drugi pod tym względem był region centralny, który charakteryzował się ponadto największą liczbą leczonych pacjentów (ponad 1,8 mln). Najniższe wartości charakteryzował region południowo-zachodni.

W 2012 r. liczba leczonych dzieci i młodzieży (do 18 roku życia) w regionie południowym wyniosła 282,9 tys. osób, a ich udział w ogólnej liczbie leczonych stanowił 18,2% i był wyższy od średniej krajowej (17,6%). W poszczególnych regionach pacjenci w wieku do lat 18 stanowili od 15,9% ogółu leczonych w regionie południowo-zachodnim do 19,6% w regionie północnym.

Jednym z mierników charakteryzujących działalność oddziałów szpitalnych jest liczba osób leczonych na poszczególnych oddziałach. W całym kraju w 2012 r. leczono 8,3 mln osób, w tym w regionie południowym 1,6 mln⁵. Najliczniejszą grupą leczonych na oddziałach w szpitalach ogólnych w regionie południowym byli pacjenci oddziałów o specjalnościach chirurgicznych (23,6%), a w dalszej kolejności leczeni na oddziałach chorób wewnętrznych (15,0%), ginekologiczno-położniczych (12,9%) i kardiologicznych (7,4%). Prawie co dwudziesty leczony w regionie południowym był pacjentem onkologicznym. Struktura leczonych na poszczególnych oddziałach była zbliżona do zaobserwowanej na poziomie krajowym.

³ Zmiany prawne wprowadzone ustawą o działalności leczniczej wpłynęły na sposób wyodrębniania i rejestracji placówek, powodując brak porównywalności pomiędzy danymi o liczbie szpitali za 2012 r. z danymi z lat poprzednich. Liczba szpitali obejmuje przedsiębiorstwa albo wydzielone jednostki organizacyjne przedsiębiorstw, w których wykonywana jest działalność lecznicza w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne szpitalne. Przedsiębiorstwa podmiotów leczniczych udzielających wyłącznie świadczeń z zamiarem ich zakończenia w okresie nieprzekraczającym 24 godzin (szpitale dzienne) nie zostały uwzględnione. Dane od 2012 r. z zakresu szpitali ogólnych obejmują placówki MON i MSW, a nie obejmują szpitali w zakładach karnych, utworzonych przez Ministra Sprawiedliwości.

⁴ Łącznie z inkubatorami i łózkami dla noworodków; bez miejsc dziennych.

⁵ Łącznie z ruchem międzyoddziałowym, tj. pacjent przebywający na kilku oddziałach szpitalnych podczas jednego pobytu w szpitalu był liczony oddzielnie na każdym oddziale.

W 2012 r. w Polsce na 1 łóżko na oddziałach szpitalnych przypadało średnio 44,6 osób. Wskaźnik⁶ ten zróżnicowany był pomiędzy regionami. Najwięcej pacjentów na 1 łóżko w szpitalu odnotowano w regionach centralnym (49,7) i północno-zachodnim (47,1), natomiast najmniej – w południowym (39,0).

Średni pobyt chorego na oddziałach szpitalnych ogółem w Polsce trwał przeciętnie 5,5 dnia. Jedynie dla oddziałów szpitalnych na terenie regionu południowego średni czas pobytu pacjenta przekroczył 6 dni, natomiast najkrócej trwał pobyt chorego w szpitalach regionu północno-zachodniego (5,1 dnia). W ramach regionu południowego średni pobyt pacjenta na oddziałach szpitalnych był wyższy na terenie województwa śląskiego (6,4 dnia) niż dla województwa małopolskiego (5,9 dnia).

Przeciętne wykorzystanie łóżka⁷ dla ogółu szpitali w Polsce wyniosło 246 dni. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w regionie centralnym (261 dni), a najniższą w regionie północnym (238 dni). Dla regionu południowego wskaźnik ten wyniósł 241 dni, przy czym w województwie małopolskim był on o 21 dni wyższy niż w województwie śląskim.

Lecznictwo uzdrowiskowe

Jedną z form opieki stacjonarnej jest lecznictwo uzdrowiskowe. Region południowy znajduje się na pierwszym miejscu pod względem liczby zakładów uzdrowiskowych w Polsce. W 2012 r. na terenie regionu było zlokalizowanych 65 zakładów uzdrowiskowych spośród 285 w Polsce, przy czym większość z nich funkcjonowała w województwie małopolskim (48). W strukturze placówek lecznictwa uzdrowiskowego dominowały sanatoria uzdrowiskowe w regionie południowym. W dniu 31 grudnia 2012 r. funkcjonowało 48 sanatoriów uzdrowiskowych, w województwie małopolskim – 35, a w śląskim – 13. W ramach regionu południowego w 2012 r. w województwie małopolskim zlokalizowanych było 7 szpitali uzdrowiskowych, 4 przychodnie uzdrowiskowe oraz 2 zakłady przyrodolecznicze.

W dniu 31 grudnia 2012 r. łóżka lecznictwa uzdrowiskowego w regionie południowym stanowiły 20,1% wszystkich łóżek tego typu w Polsce, a kuracjusze lecznictwa stacjonarnego – 16,9%. W województwie małopolskim odnotowano 5,6 tys. łóżek lecznictwa uzdrowiskowego i 81,3 tys. kuracjuszy, podczas gdy dla województwa śląskiego wartości te były mniejsze (odpowiednio 2,7 tys. i 32,2 tys.). Najwięcej łóżek lecznictwa uzdrowiskowego oraz kuracjuszy odnotowano w regionie północno-zachodnim (odpowiednio 23,4% i 25,4%).

Tabl. 9.10. **Placówki lecznictwa uzdrowiskowego w 2012 r.**
Stan w dniu 31 XII

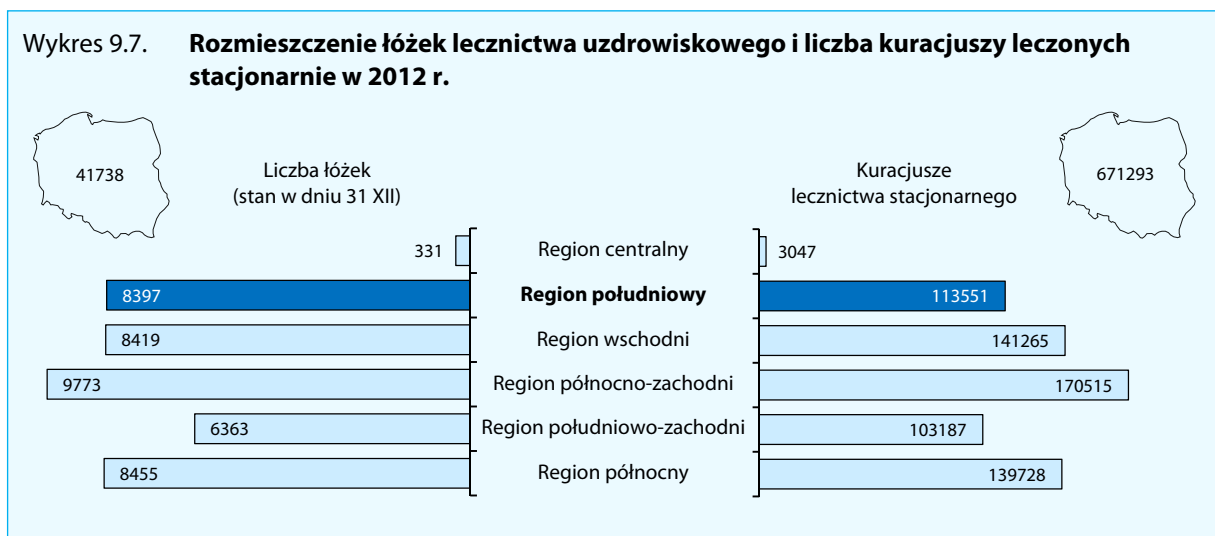
Wyszczególnienie	Szpitale uzdrowiskowe	Sanatoria uzdrowiskowe	Przychodnie uzdrowiskowe	Zakłady przyrodolecznicze
Polska ^a	63 ^b	190 ^c	19	13
Region centralny	3	2	–	1
Region południowy	10	48	5	2
Region wschodni	10	39	2	3
Region północno-zachodni	7	41	4	3
Region południowo-zachodni	23	31	7	3
Region północny	10	29	1	1

^a Ponadto 85 zakładów przyrodoleczniczych funkcjonujących jako komórka szpitala, sanatorium lub przychodni. ^b W tym 9 dziecięcych szpitali uzdrowiskowych. ^c W tym 5 dziecięcych sanatoriów.

⁶ Iloraz liczby leczonych na oddziałach szpitalnych i średniej liczby łóżek.

⁷ Iloraz osobodni leczenia i średniej liczby łóżek.

Wykres 9.7. Rozmieszczenie łóżek lecznictwa uzdrowiskowego i liczba kuracjuszy leczonych stacjonarnie w 2012 r.

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na ochronę zdrowia

W 2012 r. samorządy terytorialne przeznaczyły na ochronę zdrowia 1,9% ogółu swoich wydatków (3514,6 mln zł). Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na ochronę zdrowia w regionie południowym stanowiły 19,5% wszystkich wydatków tego typu w Polsce, co uplasowało region na drugim miejscu w skali kraju. Natomiast porównując wydatki na ochronę zdrowia w przeliczeniu na 1 mieszkańca region południowy znajdował się w grupie regionów o wartości poniżej przeciętnej dla kraju, mimo że w porównaniu z 2005 r. środki przeznaczone na ochronę zdrowia na 1 mieszkańca w regionie południowym wzrosły o 18 zł (w skali kraju wzrost ten wyniósł 23 zł).

W ramach regionu południowego w 2012 r. samorządy terytorialne w województwie śląskim wydatkowały na ochronę zdrowia 459,7 mln zł (100 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca), podczas gdy w województwie małopolskim kwota ta wyniosła 224,9 mln zł (67 zł na 1 mieszkańca). Należy zauważyć, że w województwie małopolskim wydatki jednostek samorządu terytorialnego na ochronę zdrowia w porównaniu z 2011 r. zmniejszyły się o ponad 12% (wydatki na ten cel w przeliczeniu na 1 mieszkańca spadły o 9 zł).

Tabl. 9.11. Wydatki na ochronę zdrowia w budżetach samorządów terytorialnych^a

Wyszczególnienie	2005	2011	2012	2005	2011	2012
	w tysiącach złotych			na 1 mieszkańca w zł		
P o l s k a	2581382	4089507	3514613	68	106	91
Region centralny	688815	1059644	727606	89	136	93
Region południowy	540361	644034	684554	68	81	86
Region wschodni	339842	617309	576854	50	91	85
Region północno-zachodni	361246	574149	491419	59	93	79
Region południowo-zachodni	311404	510835	489467	79	130	125
Region północny	339714	683536	544713	60	117	93

^a Bez eliminacji przepływu środków pomiędzy jednostkami samorządów terytorialnych, których wartość dla Polski ogółem wynosiła 63115 tys. zł w 2005 r., 44180 tys. zł. w 2011 r., 165751 tys. zł w 2012 r.

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

Kierunek strumieni wydatków na ochronę zdrowia różnił się w zależności od rodzaju jednostki samorządu terytorialnego. W 2012 r. w regionie południowym gminy przeznaczyły środki na ochronę zdrowia głównie na przeciwdziałanie alkoholizmowi (77,8%) i lecznictwo ambulatoryjne (6,8%).

Budżet powiatów w wydatkach zdrowotnych w większości przeznaczono na składki na ubezpieczenia zdrowotne oraz świadczenia dla osób nie objętych obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego (79,5%) i na szpitale (15,8%). W regionie południowym powiaty z części wydatków na ochronę zdrowia wydatkowały na szpitale 28,7% (na terenie województwa małopolskiego – 18,9%, a śląskiego – 39,2%).

Środki na ochronę zdrowia miasta na prawach powiatu przeznaczyły w większości na składki na ubezpieczenia zdrowotne i świadczenia dla osób nie objętych obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego (31,6%), na przeciwdziałanie alkoholizmowi (27,6%) oraz szpitale (23%). W regionie południowym miasta na prawach powiatu z części wydatków na ochronę zdrowia na przeciwdziałanie alkoholizmowi przeznaczyły 25,6% (w województwie małopolskim – 42,9%, a śląskim – 21,3%), na szpitale – 21,3% (na terenie województwa małopolskiego – 0,1%, a śląskiego – 26,5%).

Budżet województw w regionie południowym w wydatkach zdrowotnych w większości przeznaczono na szpitale (80,7%) oraz medycynę pracy (7,2%).

Analiza danych statystycznych o zachorowalności i umieralności mieszkańców Polski Południowej wskazuje na potrzebę podjęcia dalszych działań mających na celu wzmocnienie współdziałania jednostek ochrony zdrowia ukierunkowanych na poprawę sytuacji zdrowotnej ludności tego regionu. Region południowy charakteryzuje się dużym potencjałem rozwojowym zarówno w zakresie kadry medycznej, jak i infrastruktury ochrony zdrowia. W analizowanym okresie zanotowano wzrost liczby uprawnionych do wykonywania zawodów medycznych i pracujących bezpośrednio z pacjentem. Region ten dysponuje również największą liczbą przychodni, szpitali ogólnych oraz łóżek szpitalnych. Ze względu na unikatowe walory lecznicze znajduje się na pierwszym miejscu pod względem liczby zakładów uzdrowiskowych w Polsce (w strukturze placówek lecznictwa uzdrowiskowego dominowały sanatoria uzdrowiskowe). Elementy te umożliwiają realizację działania „Zapewnienie komplementarności oferty sektora specjalistycznych usług medycznych i uzdrowiskowych”.

Pomoc społeczna

10

Opieka zastępcza nad dziećmi i młodzieżą

W przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców umieszcza się je w pieczy zastępczej. Piecza zastępcza może być sprawowana w formie rodzinnej lub instytucjonalnej.

Rodzinna piecza zastępcza

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są rodzina zastępcza (spokrewniona, niezawodowa oraz zawodowa) i rodzinny dom dziecka. W dniu 31 grudnia 2012 r. na terenie województw małopolskiego i śląskiego (region południowy) opiekę nad dziećmi sprawowało 7765 rodzin zastępczych oraz 46 rodzinnych domów dziecka. W ramach regionu południowego więcej rodzin zastępczych funkcjonowało w województwie śląskim (5591 rodziny) niż w województwie małopolskim (2174 rodziny). Niewielka różnica dzieliła te dwa województwa pod względem liczby rodzinnych domów dziecka (odpowiednio 26 i 20).

Tabl. 10.1. **Rodzinna piecza zastępcza^a**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Rodzinna piecza zastępcza			Dzieci do 18 roku życia		
	2005	2011	2012	2005	2011	2012
Polska	36510	37344	39762	49667	54160	51577
Region centralny	6945	6929	7493	9254	9681	9268
Region południowy	7377	7452	7811	10152	10694	9983
Region wschodni	4835	4868	5219	6753	7178	6763
Region północno-zachodni	6198	6676	7116	8442	9980	9603
Region południowo-zachodni	4604	4813	5073	6103	6815	6452
Region północny	6551	6606	7050	8963	9812	9508

^a Do 2011 r. wyłącznie rodziny zastępcze.

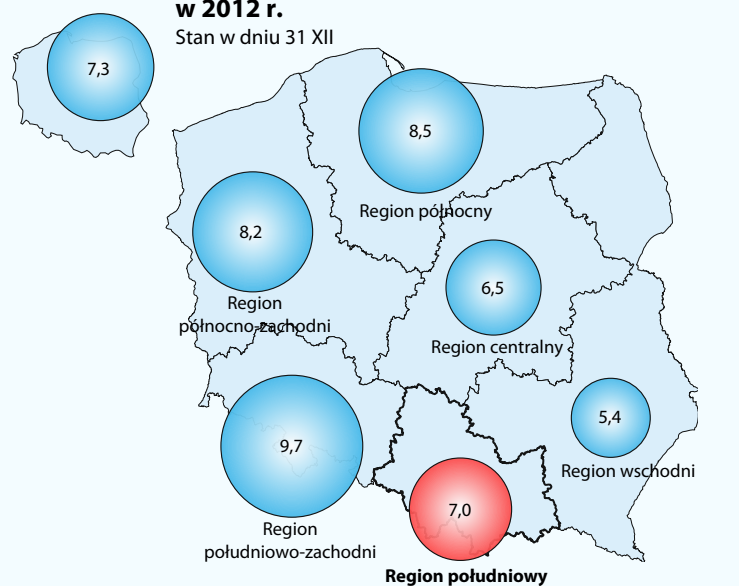
W 2012 r. rodziny zastępcze w regionie południowym stanowiły 19,6% wszystkich rodzin tego typu w Polsce (najwyższy wskaźnik wśród wszystkich regionów), a rodzinne domy dziecka 20,4%. Najwięcej rodzinnych domów dziecka funkcjonowało w regionie północnym, gdzie wskaźnik ten był wyższy o 14,7 p. proc. w porównaniu z regionem południowym.

Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w przeliczeniu na 1000 ludności do 18 roku życia w 2012 r. w regionie południowym była niższa od wskaźnika dla Polski o 0,3 p. proc. W 2005 r. wskaźnik ten w regionie południowym wynosił 6,3, a w 2011 r. – 7,4.

Mapa 10.1.

Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej na 1000 ludności do 18 roku życia w 2012 r.

Stan w dniu 31 XII

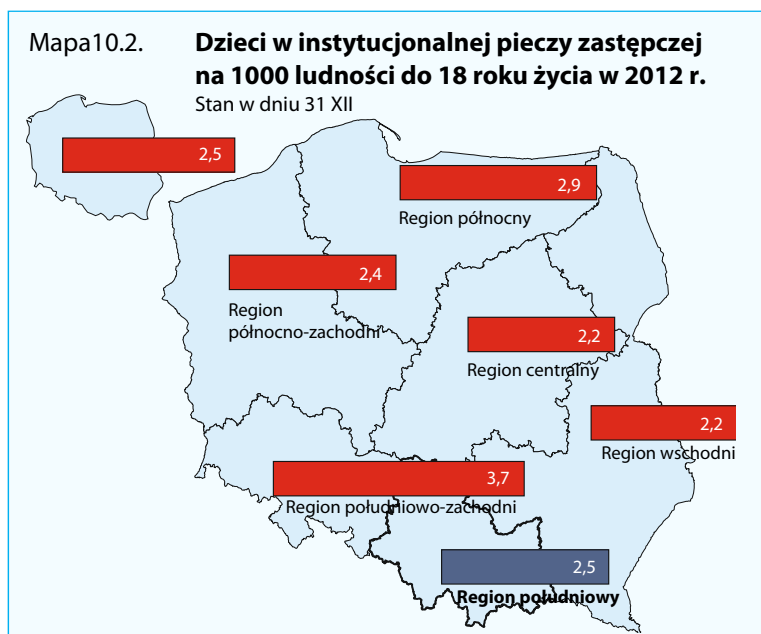

Instytucjonalna piecza zastępcza

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej (typu socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, rodzinnego), regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej oraz interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. W dniu 31 grudnia 2012 r. na terenie regionu południowego działało 161 placówek opiekuńczo-wychowawczych. Stanowiły one 19,1% wszystkich placówek tego typu funkcjonujących w Polsce, co uplasowało region na pierwszym miejscu w skali kraju. W ramach regionu południowego 88 placówek opiekuńczo-wychowawczych działało w województwie śląskim, a 73 w województwie małopolskim.

Tabl. 10.2. **Instytucjonalna piecza zastępcza**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Placówki			Wychowankowie do 18 roku życia		
	2005	2011	2012	2005	2011	2012
Polska	673	807	843	19402	18197	17830
Region centralny	106	145	152	3718	3237	3046
Region południowy	129	159	161	3455	3532	3517
Region wschodni	115	123	133	3168	2749	2715
Region północno-zachodni	98	124	133	3145	2823	2870
Region południowo-zachodni	109	106	105	2687	2464	2442
Region północny	116	150	159	3229	3392	3240

Pierwsze miejsce region południowy zajmował również pod względem liczby miejsc oraz wychowanków. Podobna sytuacja miała miejsce w 2011 r., natomiast w 2005 r. region południowy znalazł się na drugim miejscu, za regionem centralnym pod względem miejsc oraz wychowanków.

Liczba wychowanków w instytucjonalnej pieczy zastępczej na 1000 ludności do 18 roku życia w regionie południowym w 2012 r. kształtowała się na poziomie wskaźnika krajowego. W 2011 r. wskaźnik ten był niewiele niższy i wynosił 2,4, a w 2005 r. – 2,2.

Placówki wsparcia dziennego

Placówki wsparcia dziennego wspierają rodzinę, świadcząc opiekę dzienną i zapewniając dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań. Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w formie opiekuńczej (w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych), specjalistycznej, pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę oraz w połączonych formach.

W regionie południowym opiekę dzienną w 2012 r. zapewniało 505 placówek prowadzonych w formie opiekuńczej, specjalistycznej oraz w połączonych formach. Placówki wsparcia dziennego prowadzone w formie pracy podwórkowej nie funkcjonowały. Placówki wsparcia dziennego w regionie południowym stanowiły 17,6% wszystkich tego typu placówek w Polsce, co dawało trzecie miejsce wśród wszystkich regionów. Najwięcej placówek wsparcia dziennego miał region północno-zachodni – o 10,1 p. proc więcej niż region południowy.

Tabl. 10.3. **Placówki wsparcia dziennego**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Miejsca			Korzystający		
	2005	2011	2012	2005	2011	2012
P o l s k a	100817	95887	91115	101939	79821	77437
Region centralny	18932	17039	15838	18312	14187	13794
Region południowy	15599	17521	17282	14561	15272	15637
Region wschodni	11096	10014	10414	15402	8498	8685
Region północno-zachodni	28093	22319	21898	26307	18215	17864
Region południowo-zachodni	8084	8330	7707	7329	6555	6232
Region północny	19013	20664	17976	20028	17094	15225

W ramach regionu południowego 279 placówek wsparcia dziennego funkcjonowało w województwie śląskim (w tym 20 placówek w połączonych formach) i 226 w województwie małopolskim. Na terenie województwa małopolskiego nie działały placówki w połączonych formach. Region południowy zajmował trzecie miejsce w rankingu polskich regionów pod względem liczby miejsc, ustępując regionom północno-zachodniemu i północnemu oraz drugie miejsce pod względem korzystających z placówek wsparcia dziennego, wyprzedzając region północny o 0,5 p. proc.

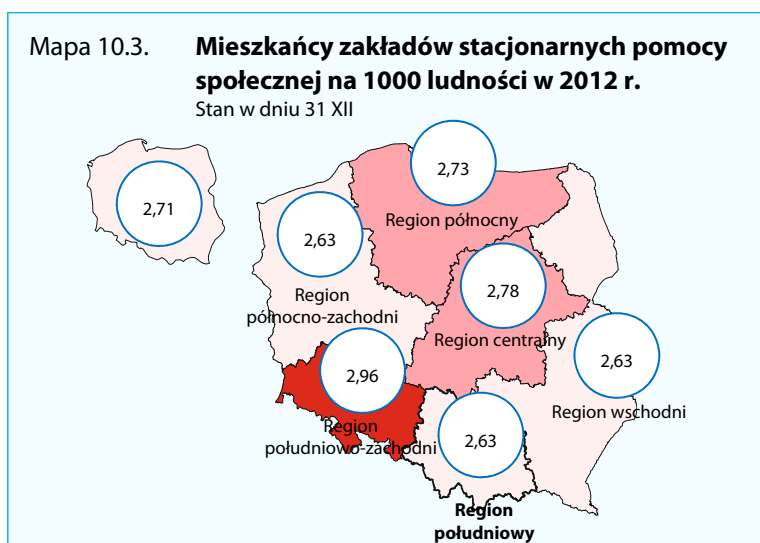
Zakłady stacjonarne pomocy społecznej

Zakłady stacjonarne pomocy społecznej zapewniają opiekę instytucjonalną osobom wymagającym wsparcia jednostek świadczących usługi pomocy społecznej.

W dniu 31 grudnia 2012 r. na terenie regionu południowego funkcjonowało 350 zakładów stacjonarnych pomocy społecznej. Stanowiły one 21,5% wszystkich placówek tego typu w Polsce. Dawało to pierwsze miejsce wśród wszystkich regionów. Pod względem liczby miejsc oraz mieszkańców region południowy ustępował tylko regionowi centralnemu. Podobnie przedstawiała się sytuacja w 2011 r., a nieco gorzej w 2005 r. (trzeci region według liczby placówek i miejsc, drugi według liczby mieszkańców).

Tabl. 10.4. **Zakłady stacjonarne pomocy społecznej**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Placówki (łącznie z filiami)			Mieszkańcy		
	2005	2011	2012	2005	2011	2012
P o l s k a	1274	1582	1626	93372	101949	104458
Region centralny	262	320	327	20588	21194	21785
Region południowy	241	339	350	17854	20496	20999
Region wschodni	243	274	281	17043	17425	17781
Region północno-zachodni	213	242	249	14460	15852	16333
Region południowo-zachodni	132	159	163	10188	11374	11602
Region północny	183	248	256	13239	15608	15958

Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców przebywających w zakładach stacjonarnych pomocy społecznej na 1000 ludności region południowy znajdował się w grupie regionów o najmniejszym wskaźniku. W latach 2005-2012 wskaźnik ten systematycznie się zwiększał począwszy od 2,25 w 2005 r. przez 2,57 w 2011 r. do 2,63 w 2012 r., jednak cały czas był niższy niż wskaźnik dla kraju (odpowiednio: 2,45; 2,65; 2,71).

W ramach regionu południowego większą liczbą placówek, miejsc oraz mieszkańców dysponowało województwo śląskie (50 placówek, 2881 miejsc oraz 2811 mieszkańców więcej). Jeżeli jednak porównamy liczbę mieszkańców przebywających w zakładach stacjonarnych pomocy społecznej na 1000 ludności, to wyższy wskaźnik – 2,71 odnotowano w województwie małopolskim (dla województwa śląskiego 2,58). Podobnie przedstawiała się sytuacja w latach 2005-2011.

Opieka nad dziećmi do lat 3

Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego. W 2012 r. w regionie południowym opiekę nad dziećmi do lat 3 pełniło 150 żłobków i oddziałów żłobkowych, jak również 33 kluby dziecięce oraz 31 innych jednostek¹. Pod względem liczby placówek, miejsc oraz przebywających dzieci

w latach 2011 i 2012 region południowy został wyprzedzony tylko przez region centralny. W analizowanym okresie w całej Polsce liczba placówek oraz, co za tym idzie, miejsc i przebywających dzieci rosła. W regionie południowym liczba placówek zwiększyła się o ponad 37%, przy czym w województwie śląskim o prawie 26%, a w województwie małopolskim o około 52%.

Tabl. 10.5. **Opieka nad dziećmi do lat 3**

Stan w dniu 31 XII

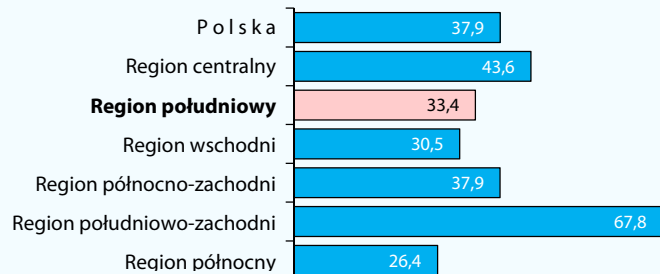
Wyszczególnienie	Placówki		Dzieci	
	2011	2012	2011	2012
Polska	925	1150	40978	47669
Region centralny	261	300	10757	11850
Region południowy	156	214	6875	8857
Region wschodni	112	123	5597	6096
Region północno-zachodni	138	196	6513	7813
Region południowo-zachodni	143	181	6455	7787
Region północny	115	136	4781	5266

¹ Podmioty prowadzące działalność gospodarczą polegającą na sprawowaniu opieki nad dziećmi, nie dłużej niż przez okres 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. 2011 Nr 45, poz. 235).

Porównując liczbę dzieci przebywających w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku 0-3 lat, region południowy znajdował się w grupie regionów o wskaźniku niższym niż wskaźnik dla kraju. W ramach regionu południowego wskaźniki były bardzo zbliżone – 32,3 dla województwa małopolskiego oraz 34,2 dla województwa śląskiego.

Wykres 10.1. **Dzieci w żłobkach^a i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w 2012 r.**

Stan w dniu 31 XII

^a Łącznie z oddziałami.

Środowiskowa pomoc społeczna

W 2012 r. z pomocy świadczonej przez ośrodki pomocy społecznej (OPS)² regionu południowego skorzystało 183,9 tys. gospodarstw domowych, które skupiały 472,4 tys. osób. W stosunku do ogólnej liczby gospodarstw³ i ludności regionu⁴ stanowiło to odpowiednio 6,6% i 5,9%. Podobnie jak w latach 2008-2011 również w 2012 r. w regionie południowym wystąpił najniższy w Polsce udział korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem. Wskaźniki poniżej przeciętnych dla Polski odnotowano także w dwóch regionach: południowo-zachodnim i centralnym. W analizowanym roku najczęściej z pomocy społecznej korzystała ludność regionów: północnego – 10,7% ogółu mieszkańców i wschodniego – 10,3%. Dla porównania odpowiedni wskaźnik dla Polski w 2012 r. kształtował się na poziomie 8,1%.

Podobne zróżnicowanie udziału osób korzystających z pomocy społecznej obserwowano w latach poprzednich. Każdego roku począwszy od 2008 r. najniższy udział beneficjentów pomocy społecznej notowano w regionach: południowym i południowo-zachodnim, a najwyższy w regionach: północnym i wschodnim.

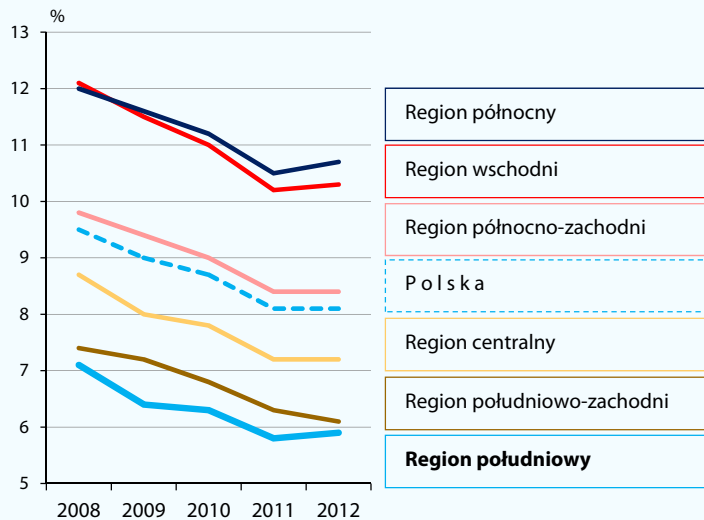
W latach 2008-2012 we wszystkich regionach wystąpił spadek udziału korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem. W regionie południowym w 2012 r. w porównaniu z 2008 r. odnotowano najniższy spadek (o 1,2 p. proc), a najwyższy w regionie wschodnim (o 1,9 p. proc.) przy przeciętnym spadku dla Polski wynoszącym 1,5 p. proc. Spadek udziału ogólnej liczby beneficjentów pomocy społecznej to konsekwencja wzrostu przeciętnego dochodu rozporządzalnego ogółem na 1 osobę, a także zmiany w strukturze demograficznej gospodarstw domowych i ich wielkości. W omawianych latach obserwowano spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz udziału rodzin wielodzietnych, a tym samym spadek liczby osób na utrzymaniu w gospodarstwach domowych. Równocześnie nastąpił wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Stałe dochody osób pracujących oraz stałe dochody osób w wieku poprodukcyjnym w postaci emerytur wspomagały budżety domowe szczególnie wieloosobowych gospodarstw domowych.

² Patrz uwagi metodyczne.

³ Według NSP 2011, www.stat.gov.pl

⁴ Według bilansu GUS – stan w dniu 30 VI 2012 r.

Wykres 10.2. **Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem**

Źródło: dane Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

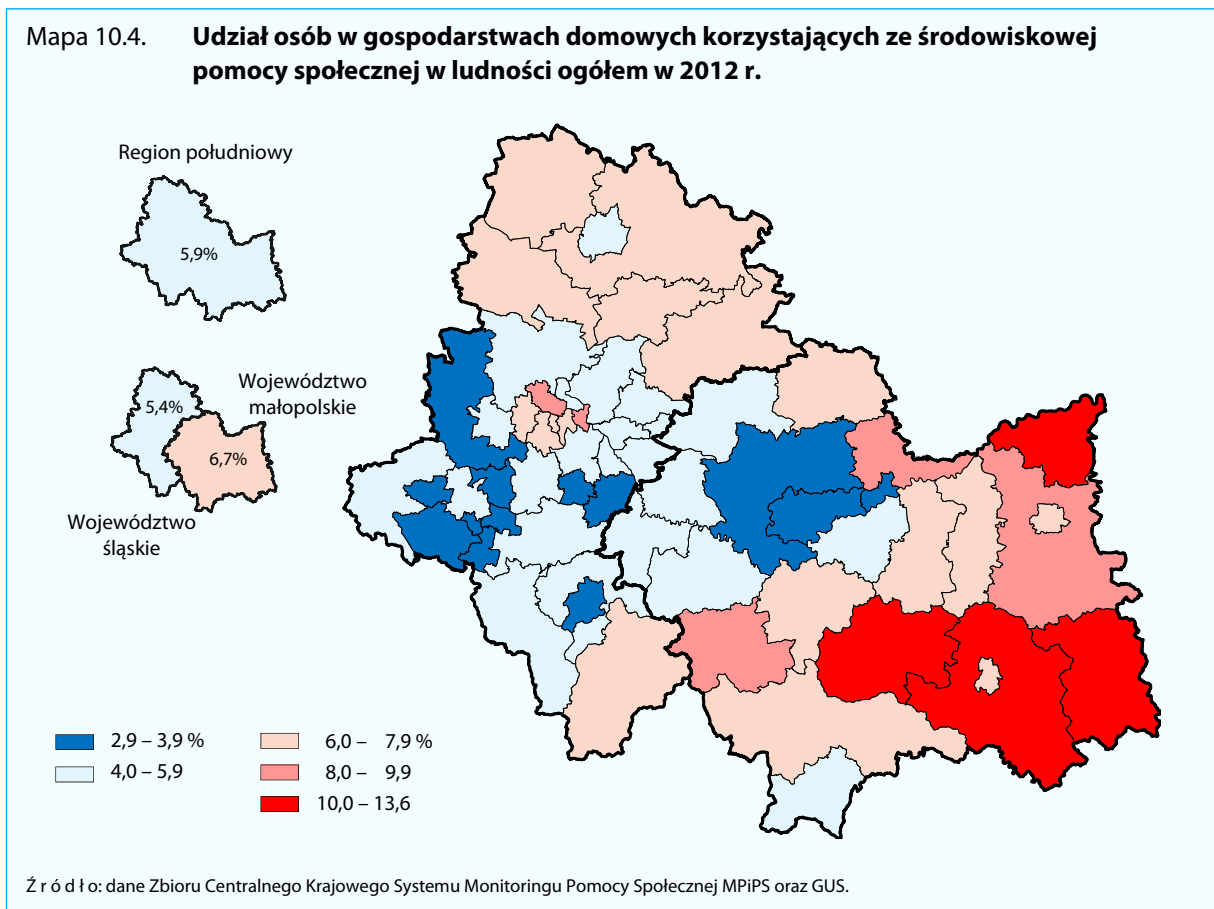
Zwiększenie od 1 października 2012 r. poziomu kryterium dochodowego stanowiącego podstawę przyznania świadczeń pomocy społecznej zatrzymało spadkową tendencję i udział korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w porównaniu z rokiem ubiegłym okazał się względnie stabilny. W 2012 r. w porównaniu z 2011 r. udział korzystających z pomocy społecznej w regionie południowym zwiększył się nieznacznie (o 0,1 p. proc.) przy utrzymującym się na tym samym poziomie wskaźniku dla Polski. Jedynie w regionie południowo-zachodnim odnotowano spadek udziału o 0,2 p. proc.

W województwach regionu południowego w 2012 r. obserwowano podobne zróżnicowanie terytorialne poziomu korzystania z pomocy społecznej jak w latach poprzednich. W województwie małopolskim 223,5 tys. osób korzystało z pomocy społecznej w miejscu zamieszkania, a w województwie śląskim z pomocy społecznej korzystało 249,0 tys. osób. Zarówno w województwie śląskim, jak również w małopolskim udział osób korzystających z pomocy społecznej był niższy niż przeciętny w Polsce (8,1%). Wśród wszystkich województw w województwie śląskim odnotowano najmniejszy odsetek korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności (5,4%), a w województwie małopolskim udział kształtował się na poziomie 6,7%.

Widoczna również była różnica w częstości korzystania z pomocy społecznej według miejsca zamieszkania. W województwie małopolskim częściej z pomocy społecznej korzystali mieszkańcy wsi. Na 100 mieszkańców wsi ponad 8 z nich korzystało z pomocy społecznej, podczas gdy na 100 mieszkańców miast 5 z nich korzystało z pomocy społecznej. Natomiast w województwie śląskim zarówno w miastach, jak również na wsi na 100 mieszkańców ponad 5 z nich korzystało z pomocy społecznej.

Zdecydowanie większe zróżnicowanie udziału korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem wystąpiło na poziomie powiatów, współczynnik zmienności wyniósł blisko 40%. Powiaty o najmniejszym udziale korzystających z pomocy społecznej w populacji ogółem położone były w centralnej i zachodniej części regionu, w większych miastach i terenach do nich przyległych. Najmniej – 2,9% ogółu ludności korzystało z pomocy społecznej w Żorach oraz w Bielsku-Białej i w powiecie rybnickim po 3,3%. W połowie powiatów udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności przyjmował wartości obszaru typowego, od 4,5% do 7,4%.

Mapa 10.4. **Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w 2012 r.**

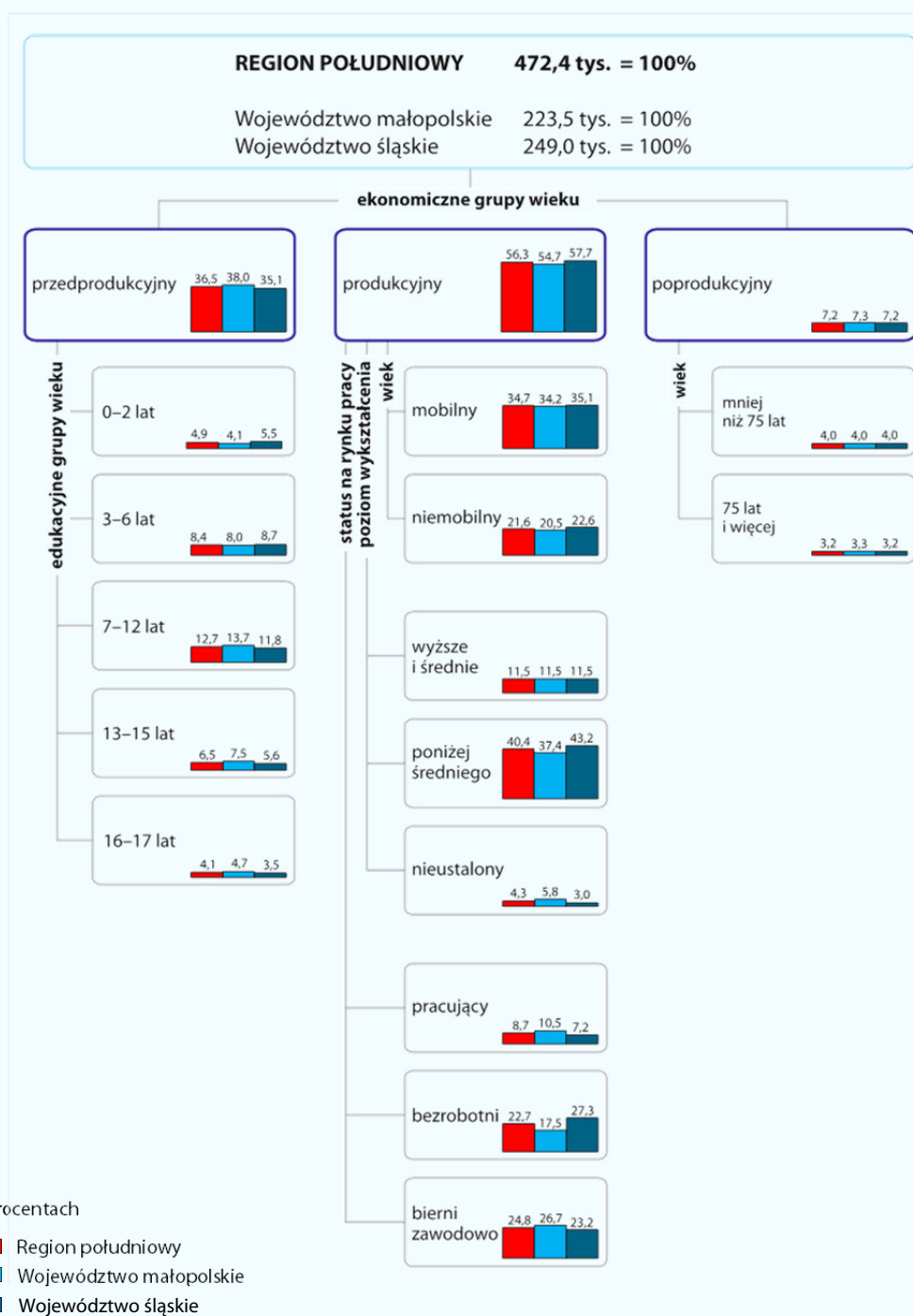

Najczęściej z pomocy społecznej korzystała ludność wschodniej części regionu południowego, w szczególności powiatów: nowosądeckiego (13,6% ogółu mieszkańców), limanowskiego (12,9%), gorlickiego (12,5%) i dąbrowskiego (12,3%). Zwraca uwagę fakt, że wśród powiatów, w których częstość korzystania z pomocy społecznej była stosunkowo wysoka ułożyły się trzy miasta województwa śląskiego: Siemianowice Śląskie (8,4%), Bytom (8,2%) i Zabrze (7,9%).

W regionie południowym wśród korzystających z pomocy społecznej ponad 36% stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym, z dominacją dzieci i młodzieży w wieku 7-12 lat (Wykres 10.3.). Osoby w wieku produkcyjnym stanowiły ponad 56% ogółu korzystających z pomocy społecznej, w tym blisko 48% to osoby niepracujące (bezrobotni i bierni zawodowo). Wśród korzystających z pomocy społecznej blisko 45% osób w wieku produkcyjnym nie posiadało wykształcenia średniego. Przyczyny ograniczenia aktywności zawodowej to w większości przypadków długotrwała choroba lub niepełnosprawność, a także potrzeba sprawowania opieki nad dziećmi. Kumulację negatywnych czynników determinujących wysoki poziom korzystania z pomocy społecznej, a w szczególności wysoki udział bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym i wysoki udział dzieci i młodzieży w wieku do lat 17 w ludności ogółem, stwierdzono w większości gmin powiatów: nowosądeckiego, limanowskiego, gorlickiego, dąbrowskiego.

Wykres 10.3. Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2012 r.

Źródło: dane Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIP.

Formy kierowanej pomocy⁵ według województw były zróżnicowane i zależne od struktur społeczno-ekonomicznych beneficjentów pomocy społecznej. Dominującą formą pomocy dla gospodarstw domowych były zasiłki celowe. Z ogółu 184 tys. gospodarstw domowych regionu południowego 71,0% otrzymało takie świadczenia pieniężne. Często formą pomocy pieniężnej były zasiłki okresowe, które otrzymywało 39,2% ogółu gospodarstw. Wsparcie finansowe w formie zasiłku stałego otrzymywało 17,5% ogółu gospodarstw. Niezależnie od pomocy pieniężnej gospodarstwa domowe korzystały ze świadczeń niepieniężnych. Często rodzajem pomocy w formie niepieniężnej były posiłki, z których skorzystało 38,9% ogółu gospodarstw. Rzadziej gospodarstwa domowe korzystały z usług opiekuńczych, a ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wyniósł 6,8%⁶.

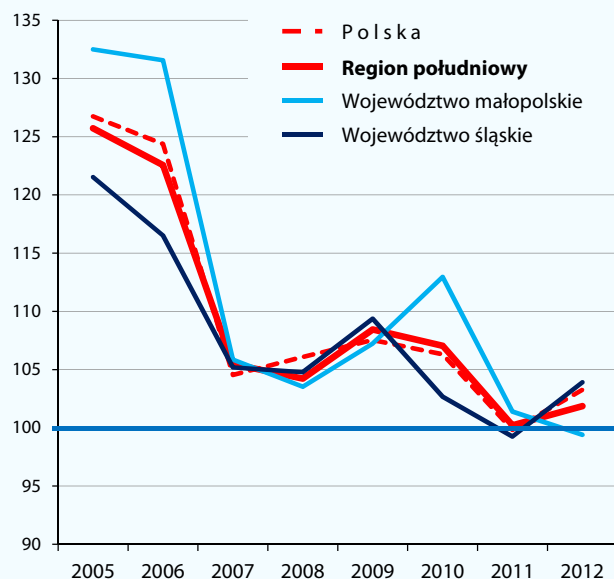
Postępujący proces starzenia się mieszkańców miast oraz nasilenie tego procesu na wsi w najbliższych latach zwiększy popyt na usługi opiekuńcze zarówno nieodpłatne, jak również odpłatne.

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na pomoc społeczną

Zadania jednostek samorządowych w obszarze pomocy społecznej finansowane są w ramach działów klasyfikacji budżetowej: 852 – Pomoc społeczna i 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej. Zadania te wynikają zarówno z ustawy o samorządzie⁷ gminnym, powiatowym i województwa, jak również z ustawy o pomocy społecznej⁸. Są realizowane w ramach zadań własnych oraz zadań zleconych. Zadania własne finansowane są z własnych środków jednostek samorządu terytorialnego (możliwe jest otrzymanie dotacji celowych z budżetu państwa na ich dofinansowanie), natomiast środki na realizację zadań zleconych zapewnia budżet państwa w postaci dotacji.

W 2012 r. łączna kwota wydatków jednostek samorządowych regionu południowego (wraz ze środkami otrzymanymi z budżetu państwa) zrealizowanych w działach 852 i 853 wyniosła 4689 mln zł, czyli o 86 mln zł więcej niż przed rokiem. Kwota wydatków zwiększyła się o 1,9%, podczas gdy w kraju przeciętny wzrost wynosił 3,3%. Jednak w ujęciu wartościowym, wydatki w obszarze pomocy społecznej zrealizowane przez samorządy regionu południowego należały do jednych z najwyższych w kraju, wyższe wydatki odnotowano jedynie w regionie wschodnim.

Wykres 10.4. **Dynamika wydatków jednostek samorządu terytorialnego w działach 852 i 853**
(rok poprzedni=100)

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

⁵ Patrz uwagi metodyczne.

⁶ Suma udziałów jest większa niż 100%, ponieważ niektóre gospodarstwa otrzymały świadczenia w kilku formach.

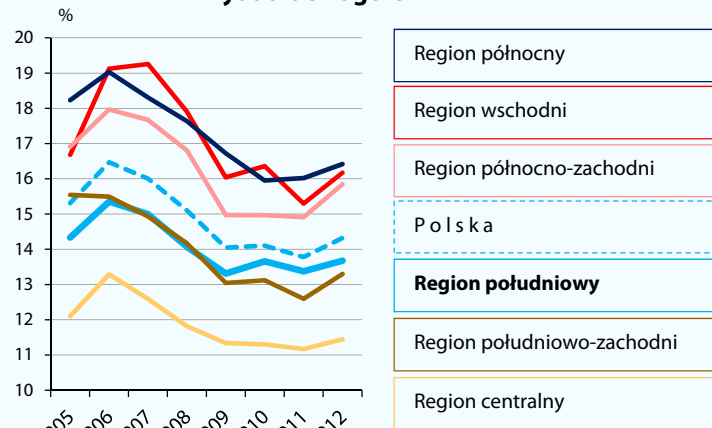
⁷ Tekst jednolity Dz. U. 2013, poz. 594-596.

⁸ Dz. U. 2004 Nr 64, poz. 593, z późn. zm.

Z budżetów jednostek samorządowych województwa małopolskiego wydatkowano 2078 mln zł (44,3%), a z województwa śląskiego 2611 mln zł (55,7%) i w tym województwie wydatki okazały się wyższe od ubiegłorocznych o 98 mln zł. Udział wydatków z obu działów w strukturze wydatków jednostek samorządowych regionu ogółem wynosił 13,7%, przy czym w województwie małopolskim było to 14,2%, a w województwie śląskim 13,3%. W relacji do 2011 r. udział ten zarówno w województwie małopolskim, jak i w województwie śląskim zwiększył się w jednakowym stopniu (o 0,3 p. proc.). Dla porównania – w kraju udział wydatków jednostek samorządowych w działach 852 i 853 w wydatkach ogółem w 2012 r. stanowił przeciętnie 14,3%, wobec 13,8% w 2011 r. Należy zaznaczyć, że na przestrzeni lat 2005-2012 udział wydatków w działach 852 i 853 w wydatkach ogółem samorządów regionu południowego przyjmował wartość z przedziału 13,3% – 15,3% i w każdym roku była to wartość niższa od przeciętnej w kraju.

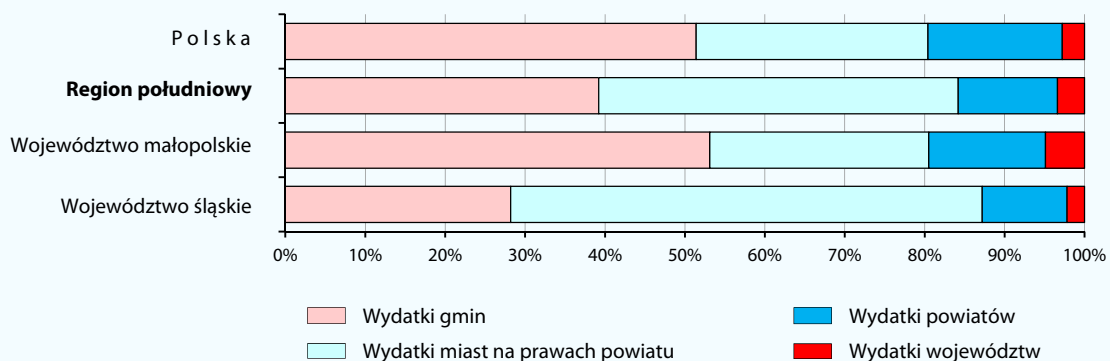
Wykres 10.5. **Udział wydatków jednostek samorządu terytorialnego w działach 852 i 853 w wydatkach ogółem**

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

W 2012 r. (podobnie jak w latach 2011 i 2010) w rankingu regionów według rosnącej wartości tego wskaźnika, region południowy zajmował trzecie miejsce, po regionie centralnym i południowo-zachodnim. W relacji do 2005 r. wydatki samorządów regionu południowego na pomoc społeczną poniesione w 2012 r. były o 59,7% wyższe (w kraju o 62,6%). W 2005 r. stanowiły 14,3% ich ogólnych wydatków (w kraju 15,3%), a poziom tego wskaźnika sytuował region południowy na drugiej pozycji w kraju, niższy udział odnotowano jedynie w regionie centralnym.

Wykres 10.6. **Udział jednostek samorządu terytorialnego w wydatkach w działach 852 i 853 w 2012 r.**

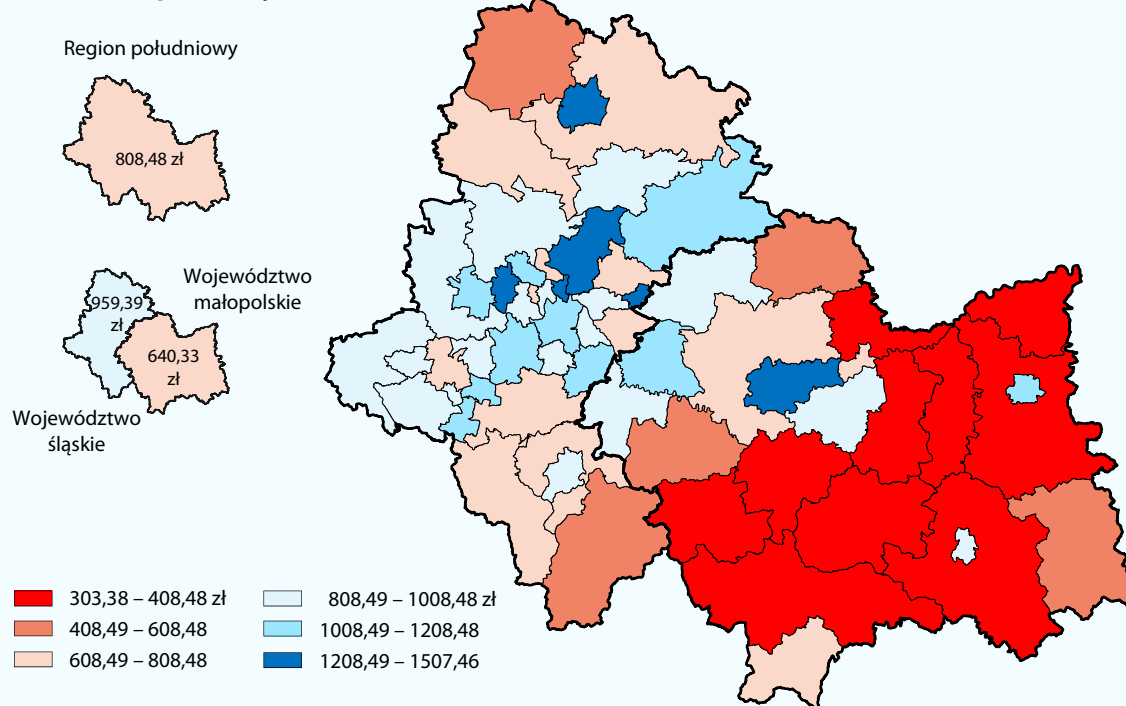

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

W wydatkach zrealizowanych w 2012 r. w obszarze pomocy społecznej widoczny był zróżnicowany udział poszczególnych rodzajów jednostek samorządowych, co wynika głównie z odmiennych struktur mieszkańców według miejsca zamieszkania. W województwie śląskim w największym zakresie uczestniczyły miasta na prawach powiatu, natomiast w województwie małopolskim największe wydatki w tym obszarze poniosły gminy. Struktura jednostek w województwie śląskim w silnym stopniu wpłynęła na obraz całego regionu. Z kolei odmienny układ jednostek prezentuje województwo małopolskie, w którym udział poszczególnych typów jednostek samorządowych jest bardziej zbliżony do przeciętnego udziału w kraju.

Główne kierunki wydatków w działach 852 i 853 od wielu lat nie ulegają zmianie. Podobnie jak w latach poprzednich, również w 2012 r. najwięcej środków z działu 852 (41,7%) w regionie południowym rozdysponowano na wypłatę świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz na składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego za osoby otrzymujące świadczenie pielęgnacyjne na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych (rozd. 85212), co w mniejszym stopniu uważane jest za „pomoc społeczną”, a bardziej traktowane jako pomoc rodzinie. Znaczne środki (20,0% wydatków działu 852 w regionie) zostały skierowane na finansowanie infrastruktury pomocy społecznej, czyli finansowanie placówek opiekuńczo-wychowawczych (rozd. 85201 – 5,6%) oraz domów pomocy społecznej (rozd. 85202 – 14,4%). W 2012 r. z budżetów gmin, miast na prawach powiatu i powiatów w regionie na finansowanie domów pomocy społecznej przekazano ponad 596 mln zł, co oznaczało ponad 27 tys. zł w przeliczeniu na 1 miejsce w placówkach (31 tys. zł w województwie małopolskim i 25 tys. zł w województwie śląskim). Dla porównania – w kraju na 1 miejsce w domach pomocy społecznej przekazano średnio 28 tys. zł, a region południowy zajął czwarte miejsce (według malejącej wartości cechy), po regionach: północno-zachodnim, północnym i wschodnim.

Mapa 10.5. **Wydatki na zasiłki i pomoc w naturze na 1 korzystającego ze środowiskowej pomocy społecznej w 2012 r.**

Źródło: dane Ministerstwa Finansów oraz dane Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

Między województwami regionu w 2012 r. widoczne były wyraźne różnice w sposobie wydatkowania środków w obszarze pomocy społecznej w znaczeniu klasyfikacji budżetowej. W województwie małopolskim blisko połowę środków (48,0%) działu 852 zrealizowano w rozdziale 85212, przeznaczając je m.in. na wypłaty świadczeń rodzinnych, co usytuowało województwo na trzecim miejscu w kraju, po województwach: podkarpackim i lubelskim. Z kolei w województwie śląskim tego typu wypłaty stanowiły 37,0% wydatków działu 852, co umieściło województwo na czternastym miejscu wśród innych województw. Niższy udział tych wydatków wystąpił tylko w województwie dolnośląskim i opolskim. Przeanalizowano wielkość wydatków przeznaczonych na zasiłki i pomoc w naturze oraz na usługi opiekuńcze (rozdz. 85214, 85216, 85228) w 2012 r. z budżetów gmin i miast na prawach powiatu regionu południowego, odnosząc je do liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W regionie południowym przeciętna kwota pomocy wyniosła 808 zł, przy czym w województwie małopolskim 640 zł, a w województwie śląskim 959 zł.

Wydatki na świadczenia środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 korzystającego z pomocy wyraźnie przekraczały przeciętną kwotę w regionie (808 zł) w jednostkach samorządowych województwa śląskiego. Najwyższe wydatki zrealizowano z budżetów miast: Zabrze (1505 zł), Siemianowice Śląskie (1453 zł) i Częstochowa (1281 zł) oraz w gminach powiatu będzińskiego (1215 zł). Z kolei w województwie małopolskim wydatki w kwocie najwyższej w regionie (1507 zł) odnotowano w Krakowie, a powyżej przeciętnej głównie w gminach powiatów z zachodniej części województwa: chrzanowskiego, olkuskiego i oświęcimskiego. Najniższe kwoty w przeliczeniu na 1 korzystającego z pomocy (poniżej 400 zł) wydatkowano w gminach południowej i wschodniej części województwa małopolskiego, najmniej (303 zł) w powiecie dąbrowskim.

Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności w omawianym okresie ulegał zmniejszeniu, co jest konsekwencją poprawy kondycji finansowej gospodarstw domowych regionu południowego i świadczy o poprawie poziomu życia ludności. Przedstawiona tendencja wskazuje na realizację celu „Polska Południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjały makroregionu” przyjętego w dokumencie „Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020”. Struktury osób korzystających z pomocy społecznej potwierdzają jednak potrzebę podjęcia w dalszym ciągu następujących działań:

- partnerskiej współpracy na rzecz efektywnego wykorzystania możliwości rozwojowych, szczególnie w zakresie współpracy podmiotów nakierowanej na rozwijanie kapitału ludzkiego makroregionu; ten kierunek działań to szansa wykształcenia młodzieży, szczególnie z gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, zgodnie z potrzebami makroregionalnego rynku pracy. Możliwość podjęcia pracy na terenie regionu południowego nie tylko zmniejszy udział osób korzystających z pomocy społecznej, ale także ograniczy emigrację ludzi młodych, co w konsekwencji złagodzi niekorzystne zmiany struktur ludności według ekonomicznych grup wieku. Działania te szczególnie powinny dotyczyć powiatów nowosądeckiego, limanowskiego, gorlickiego i dąbrowskiego z relatywnie wysokim udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym i równocześnie w większości z niezadowalającą dostępnością usług społecznych, w tym edukacyjnych. Dzieci i młodzież po nabyciu odpowiedniego wykształcenia mogą złagodzić spodziewany w przyszłości niedobór siły roboczej na rynku pracy,

- inicjatywy wzmacniającej potencjał makroregionu w zakresie kreowania oferty inwestycyjnej zwłaszcza w powiatach wschodnich regionu południowego, w których obserwuje się zmniejszający się, ale ciągle wysoki, udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności. Niższa aktywność gospodarcza, brak inwestycji, powolne tempo rozwoju powiatów nie pozwalają na istotną poprawę sytuacji i zmniejszenie poziomu zubożenia mieszkańców. Możliwości finansowe gmin tych powiatów nie pozwalają na poprawę infrastruktury społecznej w zakresie edukacji i zdrowia, a także na pomoc osobom, które znalazły się w trudnej sytuacji. Zatem kreowanie oferty inwestycyjnej w tych powiatach stanowi element pomocy zewnętrznej, co w przyszłości może mieć korzystny wpływ na realizację zasady zrównoważonego rozwoju miast i obszarów wiejskich.

11

Potencjał kulturalny regionu w istotnym stopniu powiązany jest z jego zapleczem instytucjonalnym. Szeroka oferta w tym zakresie pozwala zaspokajać i kształtować odmienne potrzeby kulturalne mieszkańców oraz przyjezdnych, zróżnicowanych pod względem cech społeczno-demograficznych.

Region południowy wyróżnia się na tle innych regionów Polski pod względem liczby instytucji działających w obszarze kultury oraz prowadzących działalność społeczno-kulturalną. O dużym potencjale regionu świadczy także różnorodność oferty kulturalnej tworzonej przez instytucje kultury oraz zainteresowanie partycypacją w tych wydarzeniach zarówno ze strony mieszkańców, jak i osób spoza regionu.

Biblioteki publiczne (z filiami)

Liczba bibliotek publicznych i punktów bibliotecznych w Polsce wykazuje tendencję spadkową. W 2005 r. w Polsce działało 8591 bibliotek i 1752 punkty biblioteczne. W 2011 r. zmniejszyła się zarówno liczba bibliotek (do 8290), jak i punktów bibliotecznych (do 1369). Podobnie było w 2012 r., na koniec którego funkcjonowały 8182 biblioteki i 1280 punktów bibliotecznych.

Proces zmniejszania się liczby bibliotek i punktów bibliotecznych można obserwować także w regionie południowym, na którego terenie w ciągu 2012 r. ubyło 14 bibliotek publicznych (z 1562 w 2011 r.) oraz 16 punktów bibliotecznych (z 87 w 2011 r.). Region południowy, gdzie działało 1548 bibliotek, był w 2012 r. drugim, po regionie wschodnim (1786), z największą liczbą bibliotek. Najmniej bibliotek zlokalizowanych było w regionie południowo-zachodnim (933). Pod względem liczby punktów bibliotecznych najbardziej wyróżniał się region północno-zachodni (353) oraz północny (302). Najmniej punktów funkcjonowało w regionie południowo-zachodnim (98) oraz południowym (71).

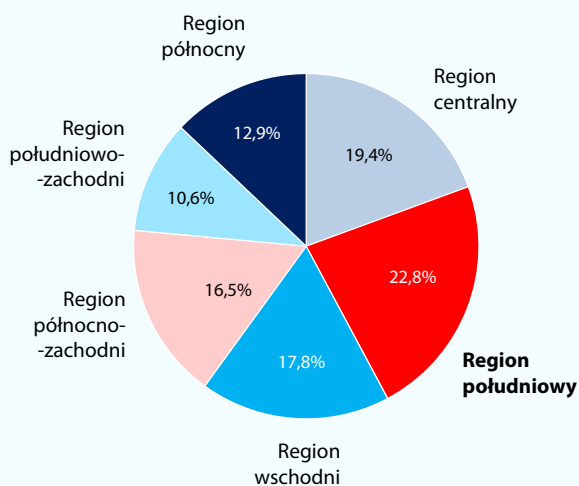
Średnio na 1 bibliotekę w Polsce przypadało 4710 osób. W regionie południowym wskaźnik ten wyniósł 5149, wyższy był w regionie północnym (5476) i centralnym (5156), natomiast najniższy w regionie wschodnim (3790).

Wielkość księgozbioru w bibliotekach publicznych w Polsce również wykazuje tendencję malejącą. W 2012 r. księgozbiór bibliotek publicznych liczył 131,6 mln woluminów, tj. o 0,7% mniej niż przed rokiem. Mimo spadku wielkości księgozbioru w całej Polsce biblioteki regionu południowego nadal dysponują największymi zbiorami (27,5 mln woluminów). W regionie centralnym biblioteki posiadały księgozbiór liczący 26,1 mln woluminów, a w regionie wschodnim 23,9 mln. Najmniejszym księgozbiorem dysponowały biblioteki w regionie południowo-zachodnim (13,5 mln).

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w województwie śląskim na 1 bibliotekę przypadł największy księgozbiór w Polsce (20,7 tys. woluminów), podczas gdy w województwie małopolskim było to 14,6 tys. Średnia liczba woluminów na 1 bibliotekę w Polsce w 2012 r. wynosiła 16,1 tys. sztuk.

W 2012 r. biblioteki w Polsce odnotowały łącznie 6,5 mln osób wypożyczających co najmniej jedną książkę na zewnątrz. Najwięcej czytelników skorzystało z zasobów bibliotek w regionie południowym i centralnym (odpowiednio 1,5 mln i 1,4 mln osób). W porównaniu z 2005 r. obserwujemy jednak zmniejszenie się liczby czytelników w Polsce o 11,8%. Tendencję tę można zaobserwować również w regionie południowym, w którym liczba czytelników spadła o 13,1%. Największy spadek liczby czytelników odnotowano w regionie północno-zachodnim (16,0%) i w regionie południowo-zachodnim (15,8%), a najmniejszy w regionie centralnym (1,7%).

Wykres 11.1. **Struktura wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz według regionów w 2012 r.**

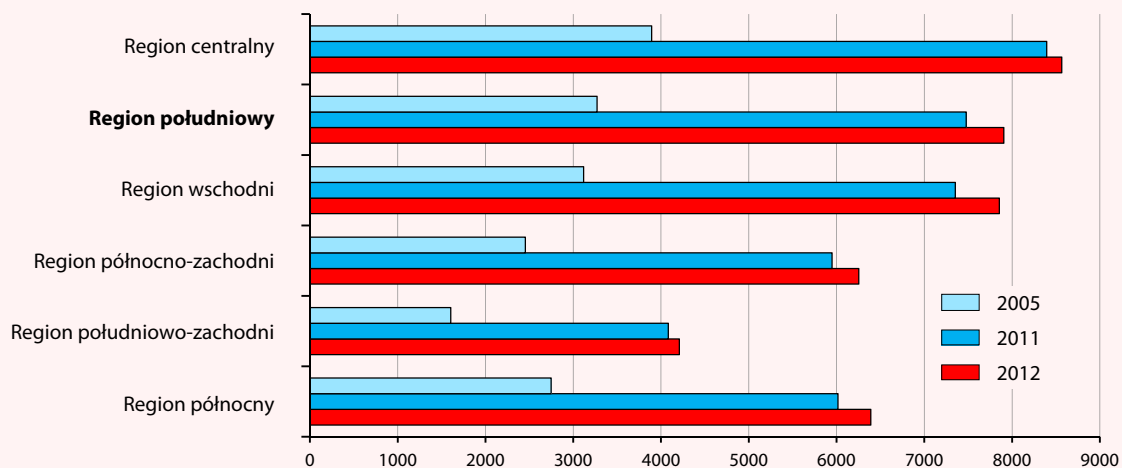

Wraz ze zmniejszeniem się liczby czytelników w Polsce, obniżeniu uległ również poziom wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz, który w 2012 r. wynosił 122,0 mln woluminów. W porównaniu z 2005 r., w którym na zewnątrz wypożyczono 141,2 mln woluminów, lata 2011 i 2012 przyniosły spadek liczby wypożyczeń (odpowiednio o 14,7% i 13,6%). W 2012 r. wskaźnik wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w bibliotekach publicznych w Polsce wyniósł 18,9 woluminu (w 2005 r. – 19,2). Najwyższy wskaźnik wypożyczeń w 2012 r. odnotowano w bibliotekach w regionie północno-zachodnim (20,9) i wschodnim (20,3). W regionie południowym w 2012 r. wskaźnik ten kształtował się na poziomie 18,1 woluminu (w województwie małopolskim –

16,1, w śląskim – 19,7 woluminu). Na tle ogólnego spadku wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz, biblioteki publiczne regionu południowego odnotowały największą liczbę wypożyczeń wynoszącą 27,8 mln, przewyższając tym samym region centralny, w którym dokonano ich 23,7 mln.

Liczba udostępnień książek i czasopism na miejscu w 2012 r. w Polsce zmniejszyła się w stosunku do 2011 r. o 5,4% i wyniosła 24,1 mln, a w porównaniu z 2005 r., w którym udostępniono 38,3 mln egzemplarzy książek i czasopism, spadła o 37,1%. Region południowy wraz z regionem północno-zachodnim (po 5,1 mln) oraz wschodnim (4,0 mln) wyróżniał się pod względem liczby udostępnień na miejscu książek i czasopism. Regiony południowo-zachodni i północny charakteryzowały się najmniejszą liczbą udostępnień na miejscu (odpowiednio 2,4 mln i 3,6 mln woluminów).

Wykres 11.2. **Liczba komputerów użytkowanych w bibliotekach publicznych**

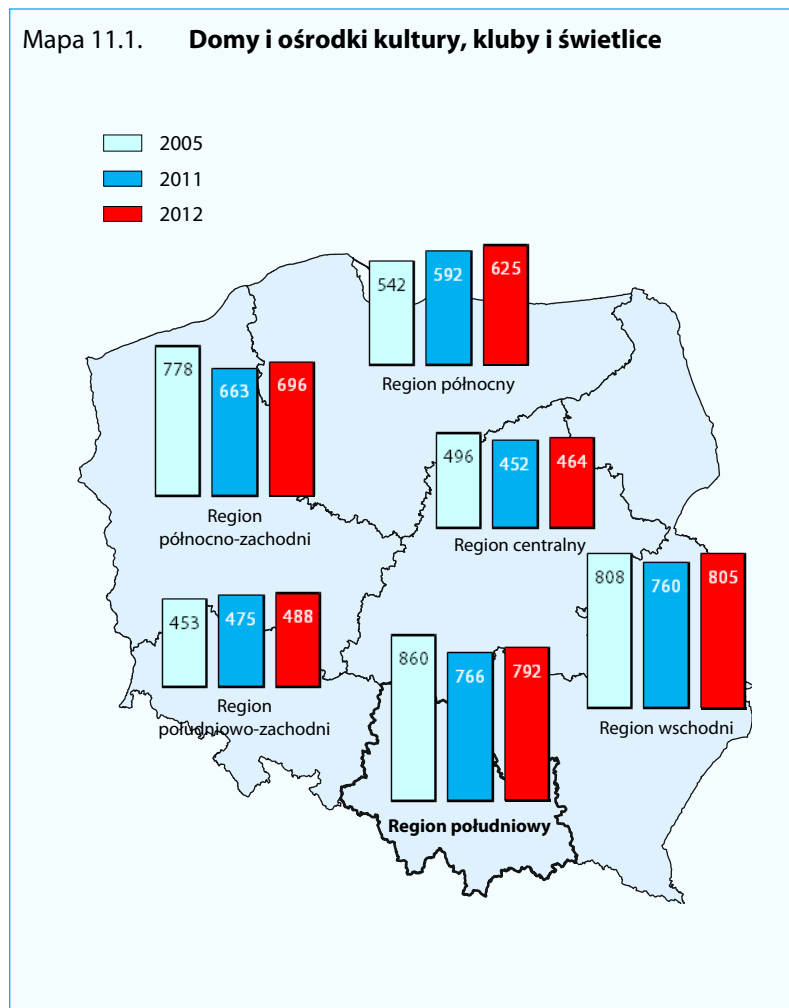
Na przestrzeni ostatnich lat znacznie zwiększył się w Polsce poziom skomputeryzowania bibliotek publicznych. W 2012 r., w porównaniu z 2005 r., nastąpił prawie dwukrotny wzrost liczby bibliotek posiadających co najmniej 1 komputer (z 3688 do 7384). Najwięcej bibliotek wyposażonych w komputery znajdowało się w regionie wschodnim (1608) i południowym (1446), najmniej w regionie południowo-zachodnim (818) oraz północnym (1011).

Domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice

W 2012 r. funkcjonowało w Polsce 3870 domów i ośrodków kultury, klubów oraz świetlic, tj. o 4,4% więcej niż przed rokiem. Południowy region Polski wyróżnia się pod względem liczby działających na jego obszarze domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic. W 2012 r. na terenie województwa małopolskiego funkcjonowało 430 instytucji, natomiast śląskiego – 362, które w sumie stanowiły 20,5% ogółu instytucji w kraju. Ponad połowa wszystkich małopolskich i śląskich instytucji (54,3%) funkcjonowała na wsi, przy czym najbardziej charakterystyczne dla obszarów wiejskich były świetlice (77,5% ogółu tego rodzaju instytucji zlokalizowanych było w gminach wiejskich) oraz ośrodki kultury (64,2%). W miastach prowadziły najczęściej działalność kluby i domy kultury (odpowiednio 91,9% i 55,4%).

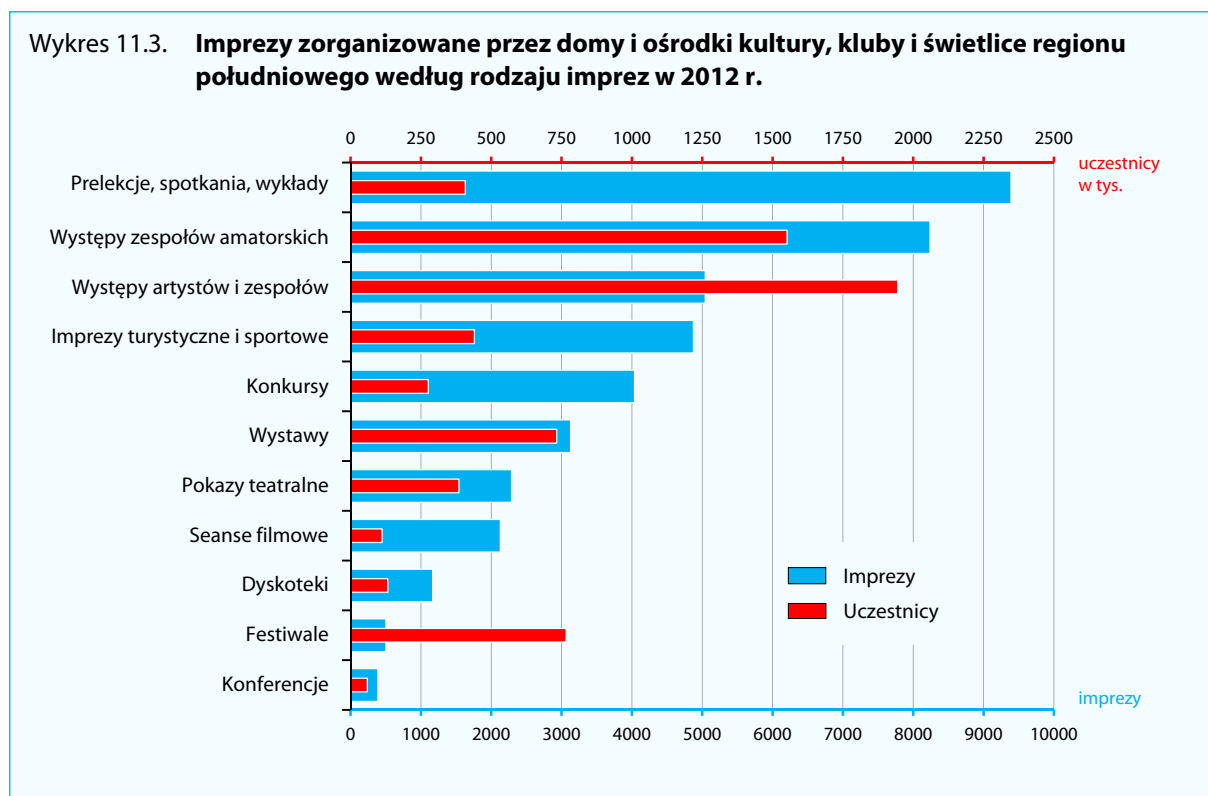
Region południowy charakteryzuje się największą liczbą imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby oraz świetlice. W 2012 r. instytucje tego regionu zorganizowały łącznie 42,5 tys. różnego rodzaju imprez, tj. 21,8% ogółu imprez w kraju. Region południowy był drugim, po regionie centralnym, obszarem z najwyższym wskaźnikiem liczby imprez zorganizowanych przez 1 instytucję. W ciągu 2012 r. na 1 instytucję regionu południowego przypadało średnio 54 imprezy (w regionie centralnym – 63). Małopolskie instytucje ponad 4-krotnie częściej organizowały imprezy w miastach niż na wsi – w mieście na 1 instytucję przypadało przeciętnie 108 imprez, podczas gdy na wsi – 26. W śląskich instytucjach różnica ta była mniejsza – w mieście na 1 instytucję przypadało przeciętnie 70 imprez, na wsi – 31.

Mapa 11.1. Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice

W 2012 r. w domach i ośrodkach kultury, klubach oraz świetlicach regionu południowego najczęściej organizowane były prelekcje, spotkania, wykłady (22,1% ogółu imprez w regionie), występy zespołów amatorskich (19,4%) oraz występy artystów i zespołów zawodowych (11,9%). Wszystkie imprezy zorganizowane przez instytucje regionu południowego zgromadziły w sumie 6,9 mln uczestników. Przeciętnie w 1 imprezie uczestniczyły 162 osoby. Do najliczniejszych pod względem liczby osób uczestniczących w 1 imprezie należały: festiwale (1523), występy artystów i zespołów zawodowych (386) oraz wystawy (234).

Wykres 11.3. **Imprezy zorganizowane przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice regionu południowego według rodzaju imprez w 2012 r.**

Podobnie jak w przypadku imprez, region południowy dominował nad pozostałymi pod względem liczby działających na ich terenie zespołów artystycznych prowadzonych przez domy i ośrodki kultury, kluby oraz świetlice. Według stanu na koniec grudnia 2012 r. małopolskie i śląskie instytucje prowadziły w sumie 3,3 tys. zespołów artystycznych, które zrzeszały 61,9 tys. członków. Najliczniejsze były zespoły taneczne (26,9% ogółu działających zespołów w regionie), muzyczne-instrumentalne (24,0%) oraz folklorystyczne (20,7%). W 2012 r. 1 instytucja regionu prowadziła przeciętnie 4 zespoły artystyczne i wskaźnik ten kształtował się na poziomie ogólnopolskim. Do najliczniejszych pod względem liczby członków przypadających na 1 zespół należały zespoły folklorystyczne (24 osoby), taneczne (21) oraz wokalne i chóry (20).

Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice są podmiotami prowadzącymi także systematyczne zajęcia w formie różnego rodzaju kół/klubów. W 2012 r. w samym tylko regionie południowym działało 3,6 tys. kół/klubów, co stanowiło 22,6% ogółu kół w Polsce. W porównaniu z poprzednim rokiem liczba kół zainteresowań prowadzonych przez instytucje regionu południowego wzrosła o 10,1%, a w porównaniu z 2005 r. – o 23,2%. We wszystkich kołach regionu zrzeszonych było 82,4 tys. członków. Pod względem liczby dominowały koła plastyczne (24,2% ogółu małopolskich i śląskich kół), gospodyń wiejskich (15,6%) oraz taneczne (14,7%). Natomiast najwięcej członków skupiały kluby seniora (53 osoby na 1 klub), dyskusyjne kluby filmowe (32) oraz ceramiczne (23).

W 2012 r. domy i ośrodki kultury, kluby oraz świetlice regionu południowego zorganizowały także 2,5 tys. kursów, w ramach których status absolwenta uzyskało 38,0 tys. osób. Najbardziej popularne były kursy nauki gry na instrumentach muzycznych (21,8% ogółu kursów), języków obcych (20,3%) oraz tańca (20,2%). Liczba kursów przeprowadzonych w małopolskich i śląskich instytucjach stanowiła w sumie 1/3 wszystkich kursów zorganizowanych przez instytucje w skali kraju.

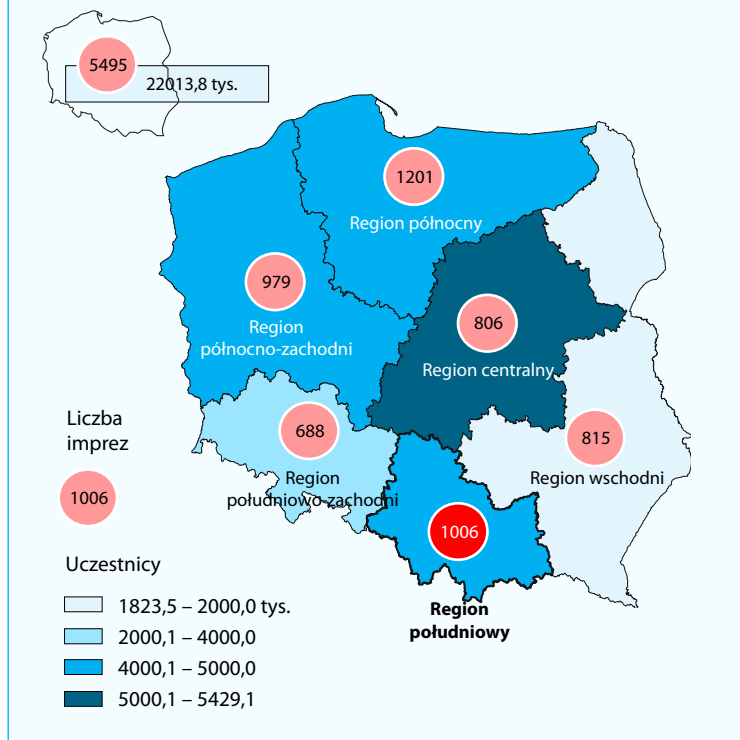
Imprezy masowe

W 2012 r. w Polsce zorganizowano 5,5 tys. różnych imprez masowych. W porównaniu z 2011 r. liczba ta wzrosła o 8,1%. Najwięcej imprez masowych zorganizowano w regionie północnym (1201), jednak region południowy również obfitował w różnego rodzaju wydarzenia i imprezy. Łącznie odbyło się w nim 1006 różnego rodzaju imprez masowych, co stanowiło 18,3% ogółu imprez zorganizowanych w kraju. Większość imprez regionu południowego (57,8%) zorganizowano na terenie województwa śląskiego.

W imprezach masowych zorganizowanych w Polsce w 2012 r. uczestniczyło w sumie 22,0 mln osób. Na terenie regionu południowego, podobnie jak w 2011 r., imprezy masowe zgromadziły 4,2 mln uczestników (tj. 19,1% ogółu uczestników).

Najliczniejsze były imprezy organizowane w regionie centralnym, gdzie przeciętnie w 1 imprezie wzięło udział 6,7 tys. osób. Najmniej uczestników gromadziły imprezy masowe w regionie wschodnim – przeciętnie 2,2 tys. Region południowy cechował się większą średnią liczbą uczestników imprezy (4,2 tys. w 2012 r.) niż przeciętna wartość dla Polski, wynosząca 4,0 tys. osób. W ramach regionu wyróżniało się województwo małopolskie, gdzie pojedyncza impreza zgromadziła średnio 4,7 tys. uczestników (3,9 tys. w województwie śląskim).

Mapa 11.2. **Imprezy masowe i uczestnicy imprez masowych w 2012 r.**

Do najbardziej popularnych imprez masowych należały imprezy o charakterze artystyczno-rozrywkowym. W 2012 r. w Polsce miało miejsce 2,6 tys. tego typu imprez (3,5% mniej niż w 2011 r.). Imprezy zorganizowane na terenie regionu południowego stanowiły 15,9% wszystkich imprez artystyczno-rozrywkowych, jakie odbyły się w Polsce (16,5% w 2011 r.). W porównaniu z 2011 r. ich liczba nieznacznie zmalała z 446 do 414. W pozostałych regionach odbyła się podobna liczba imprez artystyczno-rozrywkowych, za wyjątkiem regionu południowo-zachodniego, w którym zorganizowano ich najmniej – 320 (12,3% ogółu imprez tego typu).

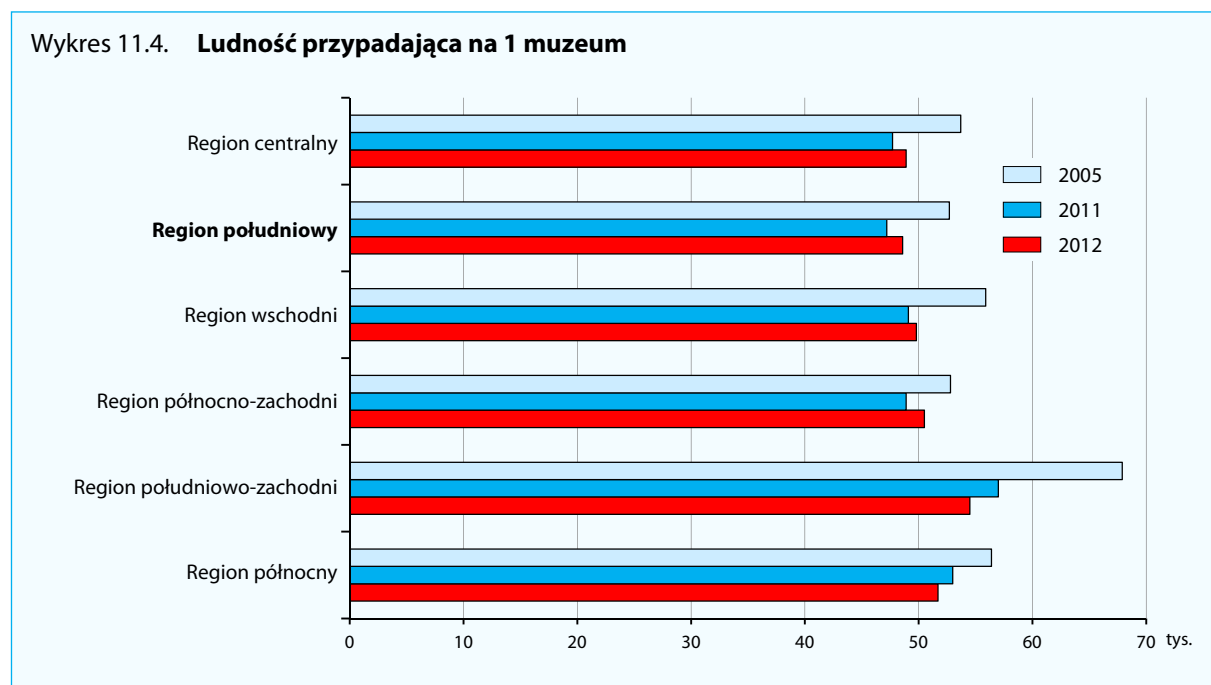
Spośród wszystkich imprez artystyczno-rozrywkowych w 2012 r. najczęściej organizowano koncerty (1392 w całej Polsce). Najwięcej koncertów zorganizowano w regionie północnym (273), a najmniej w regionie południowo-zachodnim (174). W regionie południowym w 2012 r. również dominowały koncerty (w 2011 r. 243; w 2012 r. 217). Dużą popularnością cieszyły się także imprezy łączone (np. pokaz filmowy i kabaret), których najwięcej odbyło się w województwie śląskim (31) oraz festiwale, które najliczniej organizowano w województwie małopolskim (30).

W imprezach artystyczno-rozrywkowych zorganizowanych w 2012 r. w regionie południowym uczestniczyło 1,6 mln osób (z czego 929,5 tys. w województwie śląskim). Przeciętnie w 1 imprezie artystyczno-rozrywkowej wzięło udział 3,9 tys. osób (3,5 tys. osób w 2011 r.).

Muzea (łącznie z oddziałami)

W 2012 r. w Polsce działalność prowadziło 768 muzeów (łącznie z oddziałami), które odwiedziło 26,7 mln osób. Pod względem liczby muzeów wyróżniają się dwa regiony: południowy oraz centralny. W regionie południowym działały 164 muzea (21,4% wszystkich muzeów na terenie kraju), które odwiedziło w sumie 8,7 mln osób. Pod względem liczby zwiedzających przypadających na 1 muzeum, region południowy dominował nad pozostałymi regionami w kraju (53,1 tys. osób w porównaniu ze średnią w kraju, która wynosiła 34,8 tys. zwiedzających).

W 2012 r. na 1 muzeum województwa małopolskiego przypadało 69,9 tys. zwiedzających, czyli 3 razy więcej niż na 1 muzeum województwa śląskiego (20,7 tys. zwiedzających).

W 2012 r. we wszystkich muzeach w Polsce znajdowało się 15,7 mln muzealiów (o 0,6 mln więcej niż w 2011 r.). Koncentracja największej liczby muzeów w regionie południowym znalazła swoje odzwierciedlenie w ilości zgromadzonych muzealiów, które w liczbie 6,1 mln stanowiły 38,4% ogółu muzealiów w Polsce.

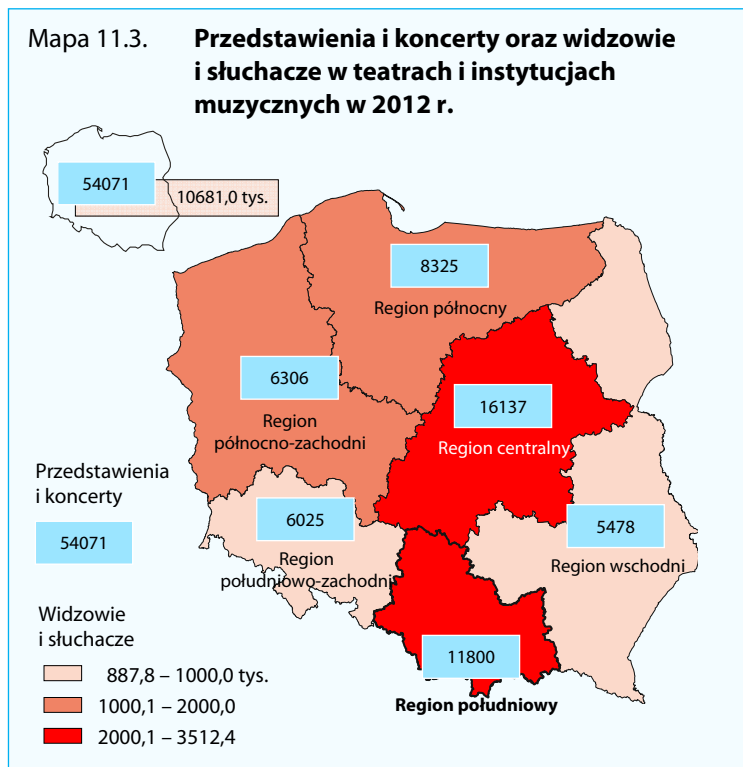
W 2012 r. muzea przygotowały 4870 wystaw czasowych w kraju, w tym muzea regionu południowego – 1163 (w 2005 r. – 897, a w 2011 r. – 1192). Biorąc pod uwagę liczbę muzeów oraz liczbę wystaw czasowych, przeciętnie 1 muzeum w Polsce przygotowało 6 wystaw, a w regionie południowym – 7. Na tym tle szczególnie wyróżniało się województwo śląskie, którego muzea przygotowały przeciętnie 10 wystaw czasowych (w województwie małopolskim było to średnio 5 wystaw rocznie).

Teatry i instytucje muzyczne

W 2012 r. w Polsce działalność sceniczną prowadziły 174 teatry i instytucje muzyczne posiadające własny, stały zespół artystyczny. Region południowy zajmował drugie miejsce w Polsce pod względem liczby placówek prowadzących działalność sceniczną (19,5%). Na jego terenie działały 34 teatry i instytucje muzyczne: 15 teatrów dramatycznych i 5 lalkowych, 5 teatrów muzycznych (2 opery i 3 operetki), 4 filharmonie, 3 orkiestry i 1 chór oraz 1 zespół pieśni i tańca. W 2005 r. w regionie południowym funkcjonowało 24,3% ogółu teatrów i instytucji muzycznych, natomiast w 2011 r. 19,7%. W 2012 r. instytucje te dysponowały 15,3 tys. miejsc w stałej sali widowiskowej (o 3,5% więcej niż w 2011 r.).

W 2012 r. teatry i instytucje muzyczne w Polsce zorganizowały 54,1 tys. przedstawień i koncertów. Teatry i instytucje muzyczne regionu południowego odpowiadały za realizację 21,8% ogółu przedstawień i koncertów, a obejrzało je 2,3 mln widzów (o 2,7% mniej niż przed rokiem). Najwięcej widzów zgromadziły przedstawienia i koncerty zorganizowane przez teatry i instytucje muzyczne w regionie centralnym (29,8% w skali całego kraju), najmniej w regionie północnym (15,4%).

Najchętniej odwiedzanymi w 2012 r. instytucjami scenicznymi regionu południowego były teatry dramatyczne i lalkowe. Dysponowały one 8,4 tys. miejsc na widowni w stałej sali (o 4,9% więcej niż w 2011 r.). W teatrach dramatycznych i lalkowych odbyło się 6,6 tys. przedstawień (w tym 1,8 tys. w teatrach lalkowych), które zgromadziły 1241,3 tys. widzów i słuchaczy (w tym 296,6 tys. widzów i słuchaczy w teatrach lalkowych). Filharmonie, orkiestry i chóry zorganizowały łącznie 4064 wydarzenia dla 607,5 tys. widzów i słuchaczy. Teatry muzyczne wystawiły w sumie 992 spektakle muzyczne, gromadząc 409,0 tys. widzów i słuchaczy (o 4,9% osób mniej niż przed rokiem).

W 2012 r. w regionie południowym w 1 przedstawieniu lub koncercie zorganizowanym przez teatry i instytucje muzyczne uczestniczyło średnio 198 osób, w poprzednim roku – 203 widzów i słuchaczy, a w 2005 r. liczba ta wynosiła 224 osoby.

Teatry dramatyczne, lalkowe i muzyczne zorganizowały w 2012 r. w Polsce 609 widowisk premierowych (wobec 654 w 2011 r.), z czego 512 miało miejsce w teatrach dramatycznych i lalkowych (w 2011 r. – 542 premiery), a 97 – w teatrach muzycznych (112 premier w roku poprzednim). 19,2% wszystkich premier (w 2011 r. 21,4% ogółu przedstawień premierowych) wystawionych zostało przez teatry regionu południowego. Najwięcej przedstawień premierowych wystawiono w instytucjach scenicznych w regionie centralnym (31,7% ogółu premier), najmniej w regionie wschodnim (9,0%).

W 2012 r. wszystkie polskie teatry i instytucje muzyczne pokazały 689 przedstawień i koncertów za granicą (w 2011 r. – 775). Najwięcej widowisk za granicą zaprezentowały teatry dramatyczne i lalkowe – 390 (w tym lalkowe – 102) oraz filharmonie – 107. W 2012 r. teatry i instytucje muzyczne regionu południowego były na drugim miejscu w Polsce pod względem liczby przedstawień i koncertów wystawionych za granicą (21,0%), za instytucjami regionu centralnego (36,4%).

W 2012 r. w regionie południowym odbyło się 150 przedstawień i koncertów zrealizowanych przez twórców z zagranicy (tj. o 18,5% mniej niż przed rokiem). Zdecydowanie najwięcej twórców z zagranicy miało możliwość prezentacji swojego dorobku artystycznego w instytucjach regionu północno-zachodniego (35,8%), następnie regionu południowego (16,8%), a najmniej w instytucjach regionu wschodniego (5,1%).

Kina stałe

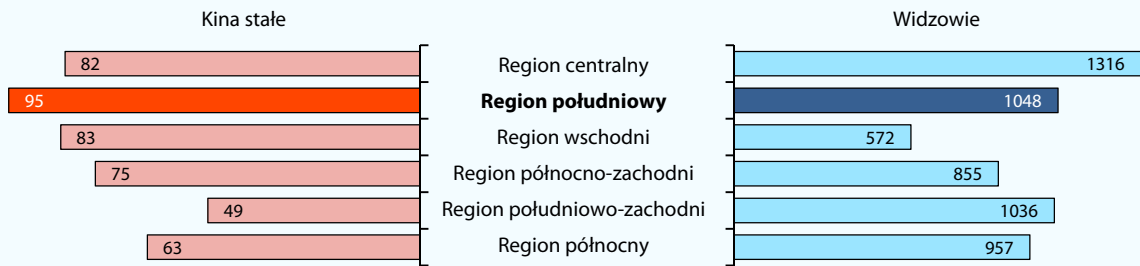
W 2012 r. w Polsce działało łącznie 447 kin stałych, w tym 102 kina wielosalowe, czyli dysponujące co najmniej 3 salami projekcyjnymi. W latach 2005-2012 liczba kin stałych zmniejszyła się w Polsce o 13,6%, natomiast przybyło sal projekcyjnych (wzrost o 30,3%).

Pod względem liczby kin region południowy wyróżniał się na tle pozostałych regionów Polski. Na jego terenie w 2012 r. działalność prowadziło 95 kin stałych (21,3% ogółu kin stałych w Polsce i 26,3% kin wielosalowych). Większość kin działających w regionie południowym (64,0%) to multipleksy, czyli kina dysponujące 8 i więcej salami projekcyjnymi.

Kina stałe w Polsce wyświetliły w ciągu 2012 r. 1,6 mln seansów, tj. o 0,2% mniej niż w 2011 r. W regionie południowym liczba projekcji wyniosła 437,2 tys., co stanowiło 27,9% ogółu projekcji w Polsce. W odniesieniu do poprzedniego roku liczba seansów zmniejszyła się o 5,4%, natomiast w porównaniu z 2005 r. wzrosła o 78,9%.

W 2012 r. w Polsce liczba widzów w kinach spadła w porównaniu z poprzednim rokiem o 5,4% i kształtowała się na poziomie 37,5 mln. Podobną tendencję można zaobserwować w regionie południowym, w którym w 2012 r. liczba widzów wynosiła 8,4 mln, co stanowiło spadek w stosunku do 2011 r. o 9,2%. Na 1000 ludności w województwie małopolskim przypadało 899 widzów, a w województwie śląskim – 1155.

W 2012 r. w skali całego regionu południowego na 1000 ludności przypadało więcej miejsc na widowni w kinach stałych (7,8 miejsc) niż średnio w Polsce (6,7 miejsc) i w porównaniu z poprzednim rokiem wskaźnik ten nie uległ zmianie.

Wykres 11.5. **Widzowie w kinach stałych na 1000 ludności w 2012 r.**

Przeciętnie 1 kino stałe regionu południowego wyświetliło w 2012 r. 4,6 tys. seansów, które obejrzało 87,9 tys. widzów, co oznacza, że w 1 seansie uczestniczyło średnio 19 osób (w 2011 r. – 20).

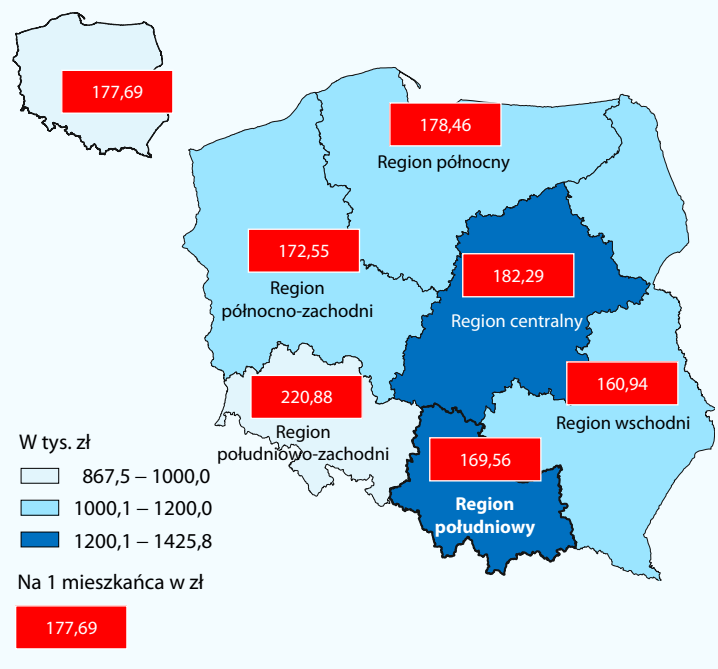
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego

Od 2005 r. (za wyjątkiem 2011 r.) wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w Polsce systematycznie rosły. W 2012 r. jednostki samorządu terytorialnego przeznaczyły w swoim budżecie na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (łącznie z transferami pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego) kwotę 6847,1 mln zł, tj. o 1,4% większą w stosunku do roku poprzedniego.

W regionie południowym w 2011 i 2012 r. wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego stanowiły odpowiednio 18,7% i 19,7% ogółu wydatków we wszystkich regionach Polski.

W pozostałych regionach udział kwot wydatkowanych przez budżety jednostek samorządu terytorialnego w ogóle wydatków dla poszczególnych regionów Polski kształtował się na podobnym poziomie.

W regionie południowym wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego były większe w województwie śląskim (56,7% w 2011 r. i 59,7% w 2012 r.).

Mapa 11.4. **Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2012 r.**

Wartość wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w Polsce w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2012 r. wyniosła 177,69 zł (2,36 zł więcej niż w 2011 r.). Wydatki regionu południowego kształtowały się nieznacznie poniżej średniej krajowej i wyniosły 169,56 zł na 1 mieszkańca, przy czym w województwie małopolskim było to 162,44 zł, a w śląskim 174,72 zł. W pozostałych regionach Polski wydatki na 1 mieszkańca kształtowały się na porównywalnym poziomie, za wyjątkiem regionu południowo-zachodniego, gdzie były największe i w 2012 r. wyniosły 220,88 zł (200,79 zł w 2011 r.).

W latach 2011-2012 w regionie południowym struktura wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według poszczególnych rodzajów instytucji kultury była zbliżona.

Samorządy w regionie południowym najczęściej środków finansowych przeznaczyły w 2012 r. na: działalność domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic (24,3% z ogółu wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego), działalność bibliotek (18,0%) oraz funkcjonowanie muzeów, ochronę i konserwację zabytków (16,3%). W pozostałych regionach Polski struktura tych wydatków była podobna.

W 2012 r. region południowy wyróżniał się na tle kraju pod względem liczby działających na jego terenie muzeów oraz kin stałych. Pod względem liczby teatrów i instytucji muzycznych, bibliotek publicznych, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic region południowy zajmował drugą pozycję w Polsce. Charakteryzował się także największą liczbą osób odwiedzających muzea, a działalność teatrów mierzona liczbą przedstawień, koncertów oraz premier lokalizowała go na drugim miejscu w kraju. Region nie był przy tym jednorodny: w województwie małopolskim działało więcej muzeów oraz domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic niż w województwie śląskim. W województwie śląskim natomiast funkcjonowało więcej bibliotek publicznych, kin stałych oraz teatrów i instytucji muzycznych. Bardzo aktywnie działały w regionie południowym domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice, organizując w skali Polski najczęściej imprez oraz prowadząc najczęściej kół (klubów) i kursów, w których w 2012 r. wzięła udział łącznie największa – w skali kraju – liczba uczestników. Działało tutaj również najczęściej kin stałych, oferujących publiczności najczęściej sal projekcyjnych i dostępnych miejsc na widowni. Sieć bibliotek publicznych sprzyjała wykorzystaniu ich zasobów, bowiem, jeżeli chodzi o liczbę wypożyczeń na zewnątrz, a także korzystanie z księgozbioru, region południowy był na pierwszym miejscu w kraju. W 2012 r. zajmował drugie miejsce w Polsce pod względem liczby placówek teatralnych i muzycznych.

W 2012 r. na jeden region Polski przypadało przeciętnie 29 teatrów, 128 muzeów, 1364 biblioteki publiczne, 645 domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic oraz 74 kina stałe. Pomędzy poszczególnymi regionami Polski występowały znaczne różnice w liczbie instytucji kultury. Przede wszystkim wyraźna była dysproporcja pomiędzy regionem południowym i centralnym a resztą kraju. W regionie południowym działało więcej teatrów, muzeów, bibliotek publicznych, domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic oraz kin stałych niż wynosiła średnia ogólnopolska dla regionów. Zlokalizowanych było w nim 21,4% muzeów, 19,5% teatrów i instytucji muzycznych, 18,9% bibliotek publicznych, 20,5% domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic oraz 21,3% kin stałych.

Najbardziej charakterystyczną formą uczestnictwa w ofercie instytucji kultury regionu południowego było zwiedzanie muzeów. Z oferty muzeów skorzystało 8,7 mln zwiedzających. W następnej kolejności znaczną liczbę widzów zanotowały kina stałe (8,4 mln osób), a także imprezy organizowane w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach (6,9 mln osób). Mniej było osób, które skorzystały z oferty teatrów i instytucji muzycznych oraz bibliotek publicznych (odpowiednio 2,3 mln i 1,5 mln).

Tabl. 11.1. **Korzystający z ofert wybranych instytucji kultury w 2012 r.**

Wyszczególnienie	Polska	Region centralny	Region południowy	Region wschodni	Region północno-zachodni	Region południowo-zachodni	Region północny
Teatry i instytucje muzyczne							
instytucje	174	46	34	21	26	20	27
widzowie w tys.	10681,0	3512,3	2341,2	887,8	1176,9	895,0	1867,8
Muzea (łącznie z oddziałami)							
instytucje	768	160	164	136	123	72	113
zwiedzający w tys.	26709,5	7381,9	8707,5	2811,2	2848,5	1913,2	3047,1
Biblioteki publiczne							
instytucje	8182	1 518	1 548	1 786	1 331	933	1 066
czytelnicy w tys.	6469,7	1367,9	1534,1	1071,8	960,2	669,5	866,2
Domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice							
instytucje	3870	464	792	805	696	488	625
uczestnicy imprez w tys.	31483,6	4341,7	6890,1	6392,5	5390,8	3537,6	4930,9
Kina stałe							
instytucje	447	82	95	83	75	49	63
widzowie w tys.	37474,3	10290,6	8351,8	3872,6	5306,4	4069,7	5583,2

W 2012 r. region południowy, który jest jednym z najbardziej zasobnych w instytucje kultury regionów Polski, przyciągał dużą liczbę odbiorców oferty instytucji kultury. Zatem współpraca pomiędzy województwami regionu południowego, zgodnie z wytycznymi „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020”, powinna znacząco wpłynąć na wzrost konkurencyjności i atrakcyjności tego obszaru. Można więc sądzić, że założenie – przyjęte w Strategii – o osiągnięciu wielkości wskaźnika: widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności w 2022 r. na poziomie 483 (wobec wartości bazowej – 293) jest racjonalne i realistyczne. Podobnie liczba wystaw międzynarodowych, której wartość bazowa wyniosła w 2012 r. – 60, powinna się zwiększyć do docelowych 100 w 2022 r.

Podsumowując, istniejący potencjał kulturalny regionu oraz zainteresowanie ofertą kulturalną instytucji ze strony mieszkańców, osób spoza regionu, jak również odbiorców z zagranicy dają podstawy, by sądzić, że realizacja celu zawartego w „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020”, jakim jest stworzenie w regionie południowym dynamicznego ośrodka kultury rozpoznawalnego wśród metropolii europejskich, jest celem realnym.

Turystyka

12

Według stanu w końcu lipca 2012 r. w regionie południowym czynnych było 217 turystycznych obiektów noclegowych (21,3% obiektów tego typu w kraju), które dysponowały 128,9 tys. miejsc noclegowych (19,1% miejsc noclegowych w kraju). Region południowy zajmował trzecią lokatę wśród wszystkich regionów w kraju, zarówno pod względem liczby turystycznych obiektów noclegowych, jak i miejsc noclegowych (po regionach północno-zachodnim i północnym). Większą liczbę turystycznych obiektów noclegowych, które dysponowały większą ilością miejsc noclegowych zanotowano w województwie małopolskim (1400 obiektów i 84713 miejsc) niż w województwie śląskim (617 obiektów i 44155 miejsc).

Tabl. 12.1. **Turystyczne obiekty noclegowe^a**

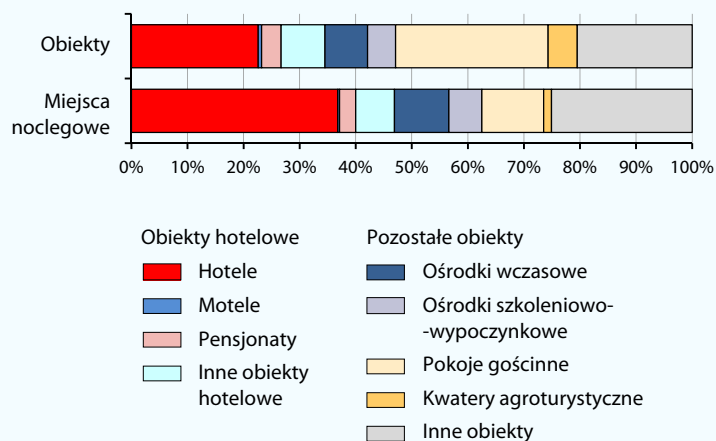
Wyszczególnienie	2010	2011	2012		
			2010 = 100	2011 = 100	
Obiekty (stan w dniu 31 VII)	1943	2006	2017	103,8	100,5
obiekty hotelowe	662	693	696	105,1	100,4
pozostałe obiekty	1281	1313	1321	103,1	100,6
Miejsca noclegowe (stan w dniu 31 VII)	123158	130069	128868	104,6	99,1
obiekty hotelowe	56515	60978	60536	107,1	99,3
pozostałe obiekty	66643	69091	68332	102,5	98,9
Korzystający z noclegów	4854869	5147752	5323084	109,6	103,4
obiekty hotelowe	3207903	3523231	3689444	115,0	104,7
pozostałe obiekty	1646966	1624521	1633640	99,2	100,6
Udzielone noclegi	13210000	13658179	14195886	107,5	103,9
obiekty hotelowe	6705396	7286166	7702926	114,9	105,7
pozostałe obiekty	6504604	6372013	6492960	99,8	101,9

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

Wśród powiatów wchodzących w skład regionu południowego najwięcej turystycznych obiektów noclegowych oraz miejsc noclegowych zlokalizowanych było w powiecie tatrzańskim (535 obiektów i 22941 miejsc) oraz w Krakowie (241 obiektów i 26513 miejsc).

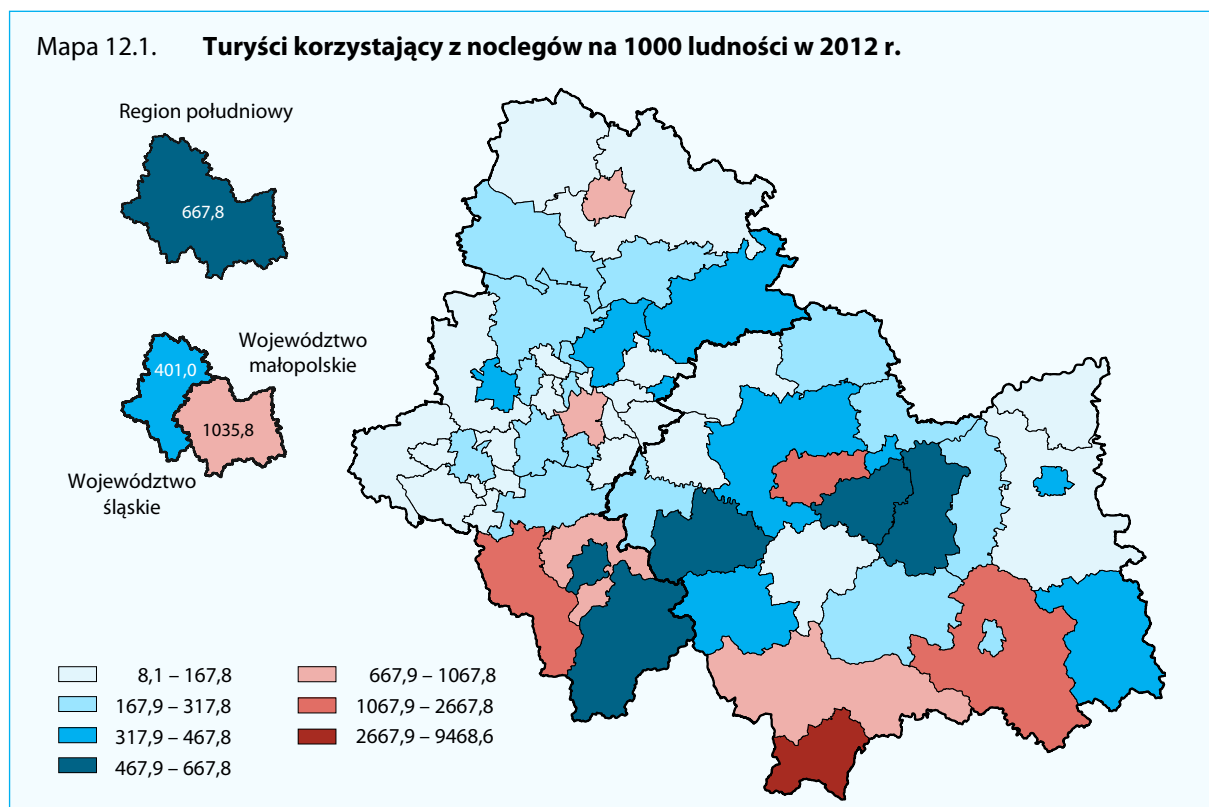
Miarą zagęszczenia bazy noclegowej na określonym terytorium jest stosunek miejsc noclegowych do powierzchni tego obszaru. W końcu 2012 r. w regionie południowym na 1 km² powierzchni przypadało 4,7 miejsc noclegowych (w kraju – 2,2). Region południowy zajmuje pierwszą lokatę wśród wszystkich regionów w kraju pod względem gęstości bazy noclegowej. W województwie małopolskim na 1 km² powierzchni przypadało 5,6 miejsc noclegowych, a w województwie śląskim – 3,6.

Wykres 12.1. **Struktura turystycznych obiektów noclegowych według rodzajów w 2012 r.**
Stan w dniu 31 VII

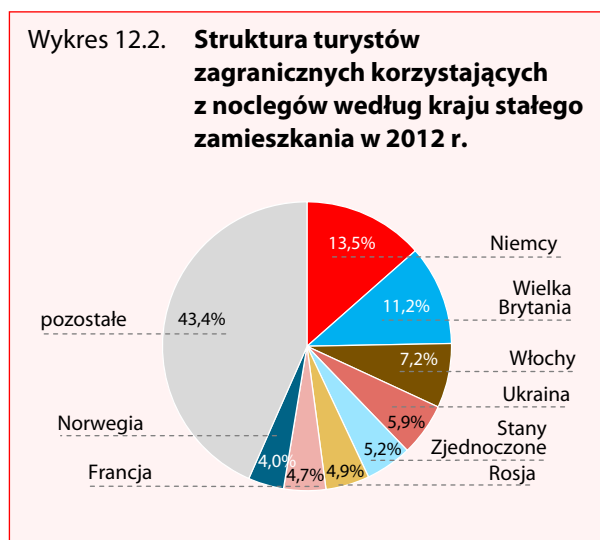

W 2012 r. w regionie południowym z noclegów skorzystało 5323,1 tys. osób (23,5% korzystających z noclegów w kraju), czyli najwięcej wśród wszystkich regionów Polski. W porównaniu z 2011 r., jak i 2010 r., odnotowano wzrost liczby osób korzystających z noclegów odpowiednio o: 3,4% i 9,6%. Więcej turystów zatrzymało się na nocleg w turystycznych obiektach noclegowych województwa małopolskiego niż województwa śląskiego (3470,3 tys. wobec 1852,8 tys.). Wśród powiatów wchodzących w skład regionu południowego najwięcej turystów skorzystało z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych zlokalizowanych w Krakowie (1778,6 tys.) oraz w powiatach tatrzańskim (640,6 tys.) i cieszyńskim (461,3 tys.).

Mapa 12.1. **Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności w 2012 r.**

Wykres 12.2. **Struktura turystów zagranicznych korzystających z noclegów według kraju stałego zamieszkania w 2012 r.**

Region południowy w 2012 r. odwiedziło 1358,6 tys. turystów zagranicznych (27,3% turystów zagranicznych odwiedzających kraj), czyli najwięcej wśród wszystkich regionów Polski. W porównaniu z 2011 r., jak i 2010 r., zanotowano wzrost liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów odpowiednio o: 10,2% i 16,4%. Obcokrajowcy w regionie południowym wybierali głównie noclegi w hotelach, w tym zwłaszcza w obiektach trzy- i cztero-gwiazdkowych. Więcej turystów zagranicznych zatrzymało się na nocleg w turystycznych obiektach noclegowych województwa małopolskiego niż województwa śląskiego (1071,8 tys. wobec 286,8 tys.).

Wśród powiatów wchodzących w skład regionu południowego najwięcej turystów zagranicznych zatrzymało się na nocleg w turystycznych obiektach noclegowych zlokalizowanych w Krakowie (915,6 tys.) oraz w Katowicach (66,7 tys.) i powiecie tatrzańskim (60,2 tys.).

Najliczniejszą grupę wśród turystów zagranicznych odwiedzających region południowy w 2012 r. stanowili mieszkańcy Europy (82,5% ogółu), natomiast niewielką grupę stanowili m.in. mieszkańcy Azji (8,0%) i Ameryki Północnej (6,0%). Wśród osób przybywających z Europy przeważali mieszkańcy krajów wchodzących w skład Unii Europejskiej (78,1%), w tym Niemiec (184,1 tys.), Wielkiej Brytanii (151,9 tys.), Włoch (98,1 tys.), Francji (63,9 tys.) oraz Hiszpanii (49,8 tys.).

W 2012 r. liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych wyniosła 14195,9 tys. i stanowiła 22,9% omawianej zbiorowości w kraju. Była ona wyższa w porównaniu z 2011 r. i 2010 r. odpowiednio o: 3,9% i 7,5%. Pod względem liczby udzielonych noclegów region południowy zajmował drugą lokatę wśród wszystkich regionów w kraju (po regionie północno-zachodnim). Więcej noclegów udzielono w turystycznych obiektach noclegowych województwa małopolskiego niż województwa śląskiego (9563,9 tys. wobec 4632,0 tys.). Wśród powiatów wchodzących w skład regionu południowego największą liczbę udzielonych noclegów odnotowano w turystycznych obiektach noclegowych zlokalizowanych w Krakowie (3725,9 tys.) oraz powiatach tatrzańskim (2217,2 tys.) i cieszyńskim (1695,4 tys.).

Turystom zagranicznym w regionie południowy w 2012 r. udzielono 3050,6 tys. noclegów (25,7% noclegów udzielonych cudzoziemcom w kraju). Region południowy zajmował pod tym względem drugą lokatę wśród wszystkich regionów w kraju (po regionie północno-zachodnim). Obcokrajowcy w regionie południowym najczęściej korzystali z udzielonych noclegów w hotelach, w tym zwłaszcza w obiektach trzy- i czterogwiazdkowych. Więcej noclegów udzielono turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych województwa małopolskiego niż województwa śląskiego (2486,0 tys. wobec 564,6 tys.). Wśród powiatów wchodzących w skład regionu południowego pod ww. względem dominował Kraków (2112,2 tys. noclegów udzielonych turystom zagranicznym) oraz powiat tatrzański (174,5 tys.) i Katowice (132,0 tys.).

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w regionie południowym w 2012 r. wyniósł 33,2% (w kraju 33,6%) i był o 0,4 p. proc. wyższy niż w 2011 r. oraz o 0,5 p. proc. wyższy niż w 2010 r. Region południowy zajmował czwartą lokatę wśród wszystkich regionów w kraju pod względem stopnia wykorzystania miejsc noclegowych (po regionach północno-zachodnim, centralnym i północnym). Stopień wykorzystania miejsc noclegowych był wyższy w turystycznych obiektach noclegowych województwa małopolskiego niż województwa śląskiego (34,4% wobec 30,9%). Wśród powiatów wchodzących w skład regionu południowego najwyższy stopień wykorzystania miejsc noclegowych zanotowano w turystycznych obiektach noclegowych zlokalizowanych w Rudzie Śląskiej (48,5%) oraz w powiatach gorlickim (46,6%) i pszczyńskim (46,4%).

Łączna długość szlaków turystycznych w regionie południowym w końcu 2012 r. wyniosła 15426,7 km i stanowiła 21,0% ogólnej długości szlaków turystycznych w kraju. Region południowy zajmował drugą lokatę wśród wszystkich regionów w kraju pod względem długości szlaków turystycznych (po regionie północno-zachodnim). Długość szlaków turystycznych zwiększyła się w porównaniu z końcem 2011 r. (o 1,2%), natomiast zmniejszyła się w odniesieniu do końca 2010 r. (o 0,5%). Do najdłuższych szlaków turystycznych w końcu 2012 r., podobnie jak w końcu 2011 r., należały szlaki piesze nizinne i górskie, natomiast do najkrótszych szlaki narciarskie i konne.

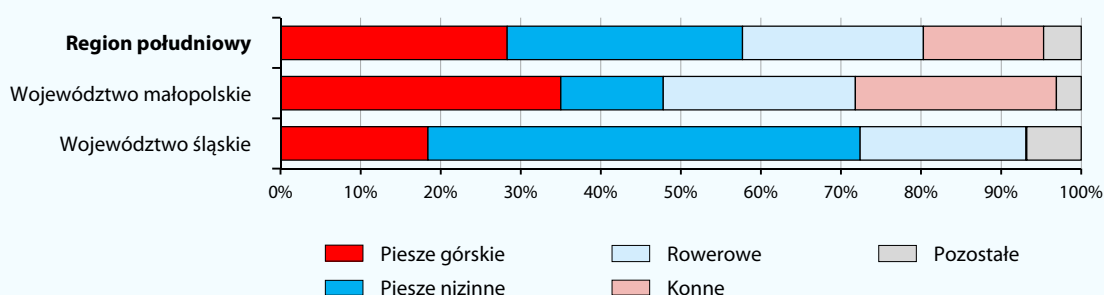
Tabl. 12.2. **Długość szlaków turystycznych**
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2010	2011	2012		
	w kilometrach			2010 = 100	2011 = 100
OGÓŁEM	15506,4	15240,5	15426,7	99,5	101,2
w tym:					
Piesze nizinne	4567,8	4609,0	4540,3	99,4	98,5
Piesze górskie	4335,5	4027,1	4361,9	100,6	108,3
Rowerowe	3472,8	3573,9	3494,0	100,6	97,8
Konne	2341,0	2313,0	2313,0	98,8	100,0
Narciarskie	396,0	340,0	340,0	85,9	100,0

W granicach regionu południowego dłuższe szlaki turystyczne posiadało województwo małopolskie niż województwo śląskie (z wyjątkiem szlaków pieszych nizinnych). W końcu 2012 r. w granicach województwa małopolskiego znajdowało się 9212,5 km szlaków turystycznych (o 0,8% mniej niż przed rokiem), w tym 3221,4 km szlaków pieszych górskich (o 0,1% więcej), 2308,0 km szlaków konnych (podobnie jak przed rokiem) oraz 2208,9 km szlaków rowerowych (o 3,5% mniej). Województwo śląskie posiadało 6214,2 km szlaków turystycznych (o 4,4% więcej niż w końcu 2011 r.), w tym 3358,6 km szlaków pieszych nizinnych (o 2,0% mniej).

Wykres 12.3. **Struktura szlaków turystycznych według rodzajów w 2012 r.**

Stan w dniu 31 XII

Miarą zagęszczenia szlaków turystycznych na określonym terytorium jest stosunek długości szlaków turystycznych do powierzchni tego obszaru. W końcu 2012 r. w regionie południowym na 100 km² powierzchni przypadało 56,1 km szlaków turystycznych, podczas gdy w kraju – 23,5 km. Region południowy zajmował pierwszą lokatę wśród wszystkich regionów w kraju pod względem gęstości szlaków turystycznych. W województwie małopolskim na 100 km² powierzchni przypadało 60,7 km szlaków turystycznych, a w województwie śląskim – 50,4 km.

Liczba podmiotów wpisanych do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych (CEOTiPT) w regionie południowym w końcu 2012 r. wyniosła 815 (o 13,8% więcej niż w końcu 2011 r.) i stanowiła 25,7% takich podmiotów w kraju. Region południowy zajmował drugą lokatę wśród wszystkich regionów w kraju pod względem liczby podmiotów wpisanych do CEOTiPT (po regionie centralnym). W województwie śląskim liczba podmiotów wpisanych do ww. ewidencji wyniosła 413, a w województwie małopolskim – 402.

Biorąc po uwagę rodzaj działalności wśród podmiotów regionu południowego wpisanych do CEOTiPT najczęściej było przedsiębiorców, którzy prowadzili działalność związaną z organizowaniem imprez turystycznych i pośrednictwem w zawieraniu usług o świadczenie usług turystycznych (663). Wyłącznie organizowaniem imprez turystycznych zajmowało się 150 przedsiębiorców, a pośrednictwem w zawieraniu usług o świadczenie usług turystycznych – 2.

Pod względem form prawnych w strukturze podmiotów wpisanych do CEOTiPT dominowały osoby fizyczne (572), których liczba w skali roku zwiększyła się o 73, tj. o 14,6%. W porównaniu z końcem 2011 r. zwiększyła się także m.in. liczba spółek: z ograniczoną odpowiedzialnością (z 110 do 124), jawnych (z 28 do 30), akcyjnych (z 11 do 12) oraz stowarzyszeń (z 16 do 18).

Począwszy od 2010 r. baza noclegowa turystyki w regionie południowym według stanu w końcu lipca powiększa się z roku na rok (z wyjątkiem miejsc noclegowych, którymi dysponuje). Systematycznie wzrasta liczba osób korzystających z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów, co wskazuje na większe zainteresowanie rozwijającą się ofertą produktów turystycznych wykorzystujących potencjał województw małopolskiego i śląskiego. Z roku na rok zwiększa się także długość szlaków turystycznych zlokalizowanych na terenie obydwu województw.

W latach 2010-2012 w regionie południowym miał miejsce systematyczny wzrost liczby turystów korzystających z noclegów przypadających na 1000 ludności. W 2012 r. w regionie południowym na 1000 ludności przypadało 668 korzystających z noclegów (w kraju 587). Przyjmując, iż w kolejnych latach nadal utrzymywać się będzie wzrost liczby korzystających z noclegów przy jednoczesnym spadku liczby ludności, realnym wydaje się osiągnięcie w 2022 r. założonej w „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020” docelowej wartości (813) ww. wskaźnika.

Nauka i technika.
Społeczeństwo informacyjne

13

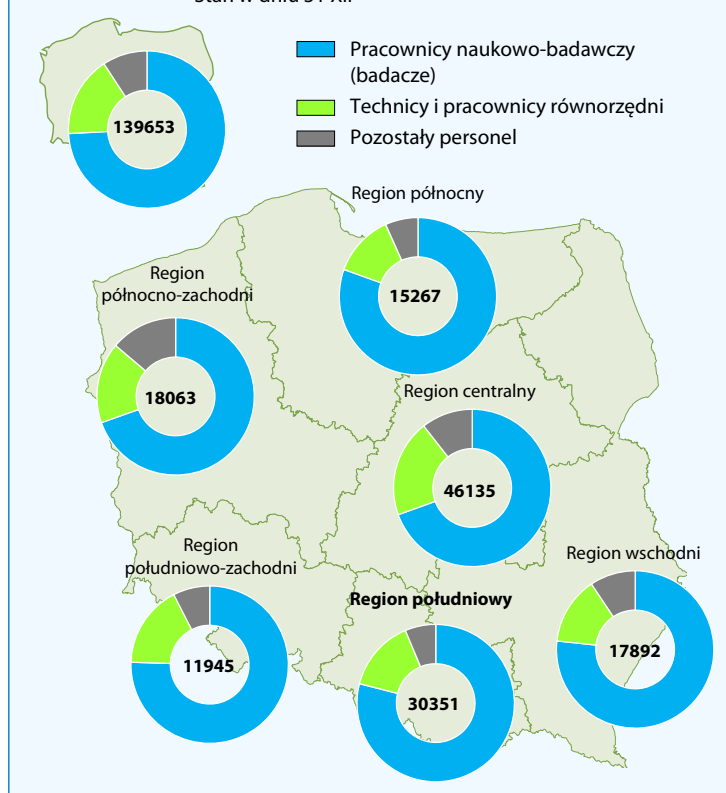
Region południowy na tle innych regionów Polski charakteryzuje się stosunkowo dużym potencjałem w zakresie działalności badawczo-rozwojowej (B+R). W końcu 2012 r. działało 585 jednostek (przed rokiem 494) prowadzących działalność badawczo-rozwojową, w tym 250 jednostek z terenu województwa małopolskiego i 335 jednostek z województwa śląskiego.

Pod względem liczby jednostek sfery B+R, których udział wynosi 21,4% wszystkich jednostek B+R w kraju, region południowy zajmuje drugie miejsce po regionie centralnym.

Liczba osób zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej w końcu 2012 r. w porównaniu z końcem roku poprzedniego zwiększyła się o 2191 osób (o 7,8%) osiągając poziom 30351 osób (w kraju wzrost o 3,8%), przy jednoczesnym wzroście (o 9,3%) liczby pracowników naukowo-badawczych (w kraju wzrost o 2,9%). Największy w skali roku wzrost (o 14,7%) liczby zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej odnotowano wśród techników i pracowników równorzędnych.

W latach 2005-2012 (według stanu w końcu roku) wzrost liczby zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej w regionie południowym wyniósł 12,0% (w województwie małopolskim 12,7%, a w województwie śląskim 11,1%).

Mapa 13.1. **Zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej w 2012 r.**
Stan w dniu 31 XII

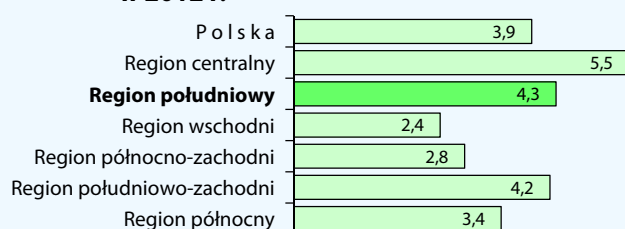
W końcu 2012 r. w regionie południowym udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej wyniósł 91,1% wobec 89,1% w kraju i wzrósł (o 0,8 p. proc.) w porównaniu z końcem roku poprzedniego. Wśród zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej tytuł naukowy profesora posiadało 7,9% osób, stopień doktora habilitowanego – 10,3%, natomiast stopień doktora – 35,1%.

W 2012 r. zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej w regionie południowym mierzone w ekwiwalentach pełnego czasu pracy wyniosło 19147 EPC i w stosunku do roku poprzedniego wzrosło o 5,8% (w kraju – 90716 EPC; wzrost o 6,5%). W latach 2005-2012 liczba zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej mierzona w EPC w regionie wzrosła o 11,7% (w województwie małopolskim wzrost o 12,7%, a w województwie śląskim o 10,3%).

Tabl. 13.1. **Wybrane wskaźniki dotyczące zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej w 2012 r.**

Wyszczególnienie	Zatrudnienie			Udział zatrudnionych	
	w EPC	w odsetkach	na 1000 osób aktywnych zawodowo w EPC	w ludności aktywnej zawodowo	w pracujących ogółem
				w odsetkach	
Polska	90715,5	100,0	5,2	0,80	0,89
Region centralny	32805,0	36,2	8,2	1,16	1,27
Region południowy	19146,8	21,1	5,4	0,85	0,94
Region wschodni	9679,8	10,7	3,1	0,57	0,65
Region północno-zachodni	9789,2	10,8	3,8	0,70	0,77
Region południowo-zachodni	8821,6	9,7	5,4	0,73	0,82
Region północny	10473,1	11,5	4,3	0,61	0,69

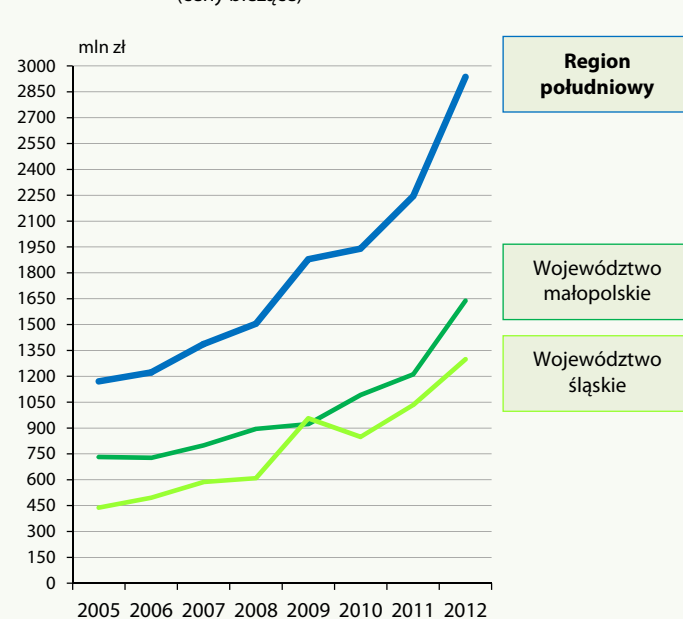
Wykres 13.1. **Zatrudnieni (w EPC) pracownicy naukowo-badawczy w działalności badawczo-rozwojowej na 1000 aktywnych zawodowo w 2012 r.**

Zatrudnienie w EPC w działalności badawczej i rozwojowej w 2012 r. było zróżnicowane w poszczególnych regionach.

Pod względem wysokości udziału osób zatrudnionych (w EPC) w działalności badawczo-rozwojowej region południowy zajmował drugie miejsce (21,1% zatrudnionych w tego rodzaju działalności w kraju). W województwie małopolskim odsetek zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej wyniósł 12,5% (badacze – 13,7%), a w województwie śląskim – 8,6% (badacze – 9,0%).

Wykres 13.2. **Nakłady wewnętrzne na działalność badawczo-rozwojową (ceny bieżące)**

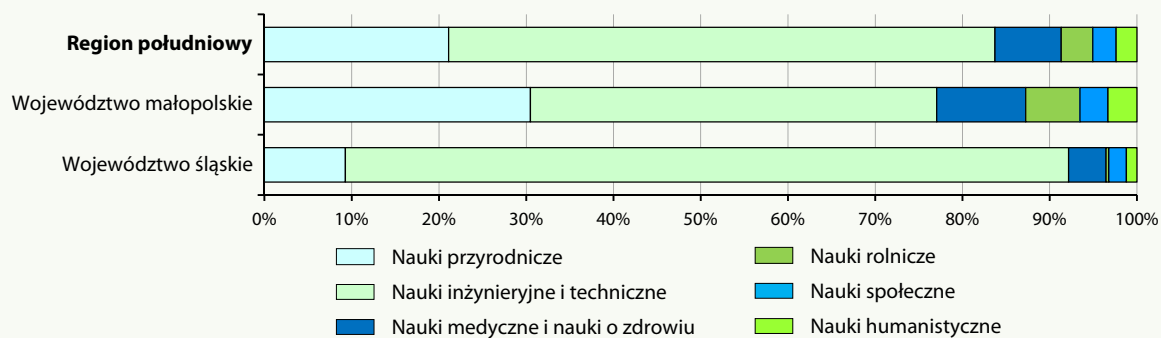

W 2012 r. w regionie południowym łączna wartość nakładów wewnętrznych poniesionych na prace B+R, stanowiące jeden z najważniejszych składników nakładów na działalność innowacyjną, wynosiła 2936,6 mln zł (ponad 20,5% nakładów na działalność badawczo-rozwojową w kraju); w porównaniu z 2011 r. ich wartość wzrosła o 30,9%, a w odniesieniu do 2005 r. – ponad 2,5-krotnie. Udział województwa małopolskiego w nakładach wewnętrznych poniesionych na działalność badawczo-rozwojową w kraju wyniósł 11,4%, a województwa śląskiego – 9,0%.

Największe nakłady w regionie poniesiono na nauki inżynieryjne i techniczne – 1838,7 mln zł, nauki przyrodnicze – 620,0 mln zł, medyczne i nauki o zdrowiu – 223,1 mln zł; nakłady te w porównaniu z 2011 r. dla wymienionych dziedzin nauk wzrosły odpowiednio o: 40,3%; 28,8% i 28,7%.

Wykres 13.3. **Struktura nakładów wewnętrznych na działalność badawczo-rozwojową według dziedzin nauk w 2012 r.**

(ceny bieżące)

Tabl. 13.2. **Nakłady wewnętrzne^a na działalność badawczo-rozwojową**

(ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2005	2011	2012		
	w milionach złotych		2005 = 100	2011 = 100	
OGÓŁEM	1170,4	2244,2	2936,6	250,9	130,9
w tym:					
Jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe	429,7	774,6	890,2	207,2	114,9
Podmioty gospodarcze	247,8	570,5	1157,4	467,1	202,9
Szkoły wyższe	485,0	#	850,8	175,4	x

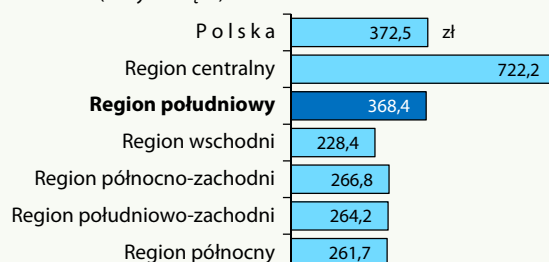
^a Bez amortyzacji środków trwałych.

Według danych za 2012 r. w regionie południowym 39,4% wszystkich nakładów na działalność badawczo-rozwojową poniosły badane podmioty gospodarcze, 30,3% – jednostki badawczo-rozwojowe, a 29,0% – szkoły wyższe. Podstawowymi wskaźnikami charakteryzującymi aktywność w zakresie działalności badawczo-rozwojowej są m.in. nakłady na działalność badawczo-rozwojową w przeliczeniu na 1 mieszkańca, 1 zatrudnionego w działalności badawczo-rozwojowej, jak również relacja nakładów na działalność badawczo-rozwojową do PKB.

W 2012 r. nakłady na działalność badawczo-rozwojową w przeliczeniu na 1 mieszkańca w regionie południowym kształtowały się na poziomie 368,4 zł (w kraju – 372,5 zł). Ich wartość w porównaniu z 2011 r. wzrosła o prawie 31%, a w odniesieniu do 2005 r. ponad 2,5-krotnie.

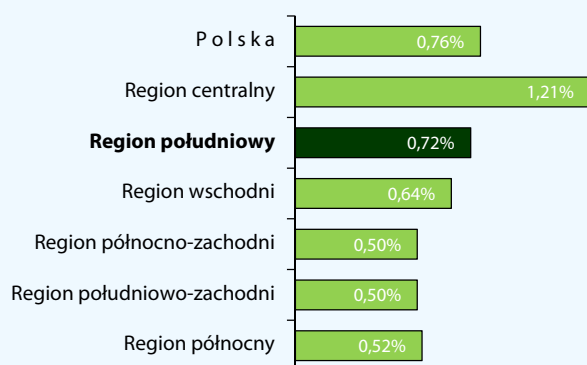
Wykres 13.4. **Nakłady na działalność badawczo-rozwojową na 1 mieszkańca w 2012 r.**

(ceny bieżące)

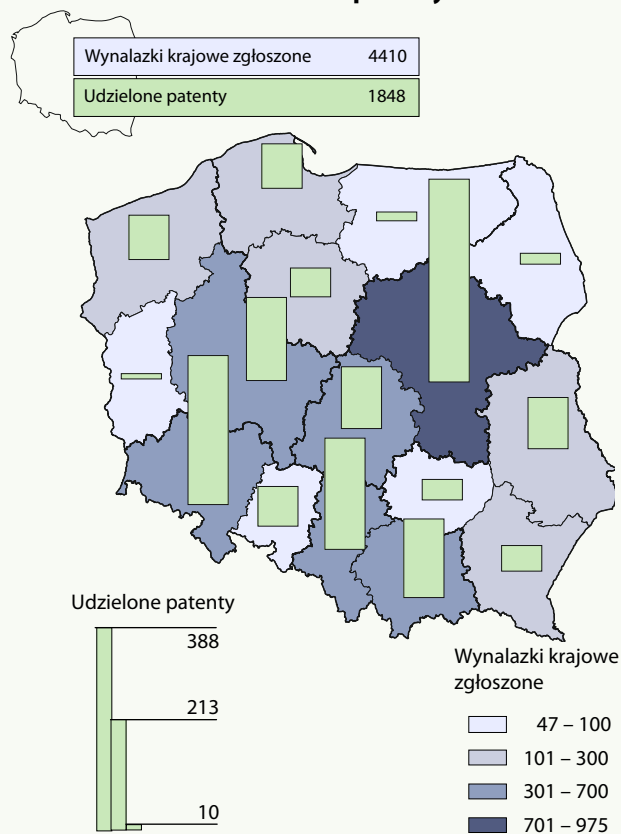
Wartość tego wskaźnika dla województwa małopolskiego wyniosła 488,9 zł i była o 116,4 zł wyższa niż średnia w kraju, natomiast dla województwa śląskiego – 281,0 zł i była o 91,5 zł niższa niż w kraju.

Wykres 13.5. **Relacja nakładów na działalność badawczo-rozwojową do produktu krajowego brutto w 2011 r.**
(ceny bieżące)

W regionie południowym na 1 zatrudnionego w działalności badawczo-rozwojowej przypadało 96,8 tys. zł nakładów wewnętrznych poniesionych na działalność badawczo-rozwojową (w kraju – 102,8 tys. zł), tj. o 21,5% więcej niż przed rokiem i ponad 2-krotnie więcej niż w 2005 r. W latach 2005-2012 w obydwu województwach regionu południowego odnotowano sukcesywny wzrost tego wskaźnika, przy czym w województwie małopolskim osiągnął on poziom 93,5 tys. zł, a w województwie śląskim 101,2 tys. zł.

Mapa 13.2. **Wynalazki krajowe zgłoszone oraz udzielone patenty w 2012 r.**

Źródło: dane Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej.

W 2011 r. relacja nakładów na działalność badawczo-rozwojową do produktu krajowego brutto w regionie południowym wyniosła 0,72% (w kraju – 0,76%), co dało mu drugą lokatę wśród regionów kraju, po regionie centralnym. Wskaźnik ten dla województwa małopolskiego wyniósł 1,06%, natomiast dla województwa śląskiego – 0,52%.

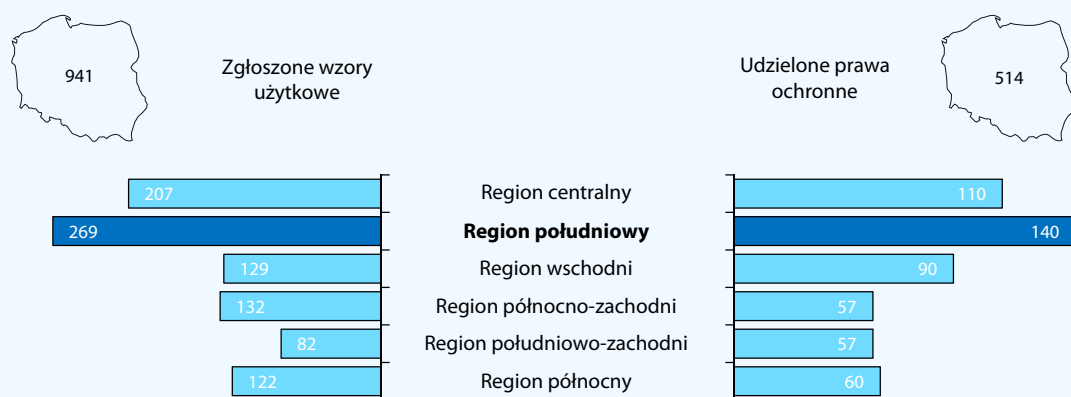
Pod względem zgłoszonych wynalazków i udzielonych patentów region południowy zajmuje drugie miejsce w kraju, po regionie centralnym (1305 zgłoszonych wynalazków i 506 udzielonych patentów).

W 2012 r. z regionu południowego zgłoszono do Urzędu Patentowego RP 998 wynalazków (420 z województwa małopolskiego i 578 z województwa śląskiego), tj. o 14,3% więcej niż w 2011 r. oraz o 80,8% więcej niż w 2005 r.

W 2012 r. przyznano 363 patenty na wynalazki krajowe zgłoszone z regionu południowego; liczba ta była o 25,6% mniejsza niż 2011 r., ale w odniesieniu do 2005 r. zanotowano jej wzrost o 33,5%.

Analizując ochronę własności przemysłowej można zauważyć, że region południowy odznacza się największą w kraju liczbą zgłoszonych do Urzędu Patentowego RP krajowych wzorów użytkowych oraz udzielonych praw ochronnych. W 2012 r. w regionie zgłoszono 269 krajowych wzorów użytkowych (w kraju – 941), tj. o 1,8% mniej niż w 2011 r. oraz przyznano 140 praw ochronnych (w kraju – 514), tj. o 10,3% mniej niż przed rokiem.

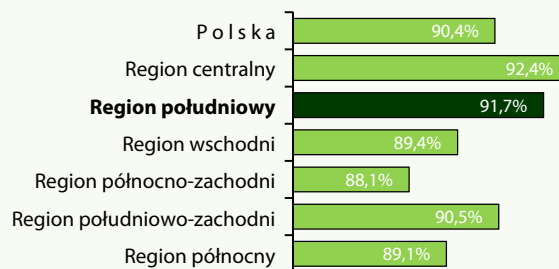
Wykres 13.6. **Wzory użytkowe i prawa ochronne w 2012 r.**

Źródło: dane Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej.

W styczniu 2012 r. odsetek przedsiębiorstw z regionu południowego wykorzystujących komputery wyniósł 95,0% (w kraju – 94,7%) i był niższy niż przed rokiem o 0,9 p. proc. W województwie małopolskim odsetek ten wyniósł 92,8% (spadek w skali roku o 3,3 p. proc.), natomiast w województwie śląskim – 96,5% (wzrost o 0,8 p. proc.). Dostęp do Internetu posiadało 93,2% przedsiębiorstw regionu południowego (w kraju 93,2%), co uplasowało go na trzecim miejscu wśród wszystkich regionów kraju (po regionie centralnym – 94,3% i południowo-zachodnim – 94,2%). Systematycznie rośnie odsetek przedsiębiorstw posiadających własną stronę internetową, w styczniu 2012 r. w regionie południowym wyniósł on 71,6% (przed rokiem 67,6%). Przedsiębiorstwa najczęściej wykorzystywały strony internetowe dla potrzeb prezentacji swoich katalogów, wyrobów, cenników oraz usług. Z ww. funkcji stron internetowych w styczniu 2012 r. korzystało w regionie południowym 51,3% przedsiębiorstw (przed rokiem 48,9%).

Wykres 13.7. **Udział przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w 2012 r.**

Wśród przedsiębiorstw wzrasta zainteresowanie elektronicznym sposobem składania zamówień. W 2012 r. w odniesieniu do roku poprzedniego odsetek tych przedsiębiorstw w regionie południowym wzrósł o 2,5 p. proc. i wyniósł 21,9% (w kraju 21,2% – wzrost o 1,9 p. proc.). W województwie małopolskim odsetek przedsiębiorstw, które dokonały zakupów przez sieci komputerowe wyniósł 21,4% (wzrost o 2,6 p. proc.), natomiast w województwie śląskim – 22,3% (wzrost o 2,5 p. proc.). Odnotowuje się znacznie mniejszy odsetek przedsiębiorstw prowadzących sprzedaż niż przedsiębiorstw dokonujących zakupów przez sieci komputerowe. W 2012 r., podobnie jak w roku poprzednim, w regionie południowym odsetek przedsiębiorstw prowadzących sprzedaż za pośrednictwem sieci komputerowych wyniósł 10,7% (w kraju ukształtował się na tym samym poziomie, przy czym odnotowano spadek o 0,2 p. proc. w odniesieniu do 2011 r.). W województwie małopolskim tę formę sprzedaży stosowało 10,4% firm (spadek w skali roku o 0,6 p. proc.), natomiast w województwie śląskim 10,9% (wzrost o 0,4 p. proc.).

Region południowy koncentruje znaczny potencjał badawczo-rozwojowy kraju. Wzrost liczby jednostek badawczo-rozwojowych, wykwalifikowanej kadry pracowników sfery B+R oraz wzrost nakładów na badania przyczyniają się do rozwoju gospodarki regionu opartego na wiedzy. W okresie 2005-2012 odnotowano dynamiczny wzrost nakładów na działalność badawczo-rozwojową w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Biorąc pod uwagę możliwość utrzymania się obecnego tempa wzrostu ww. wskaźnika można założyć, że w 2022 r. osiągnie on określoną w „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020” wartość 521 zł.

W latach 2005-2012 odnotowano tendencję rosnącą w zakresie zgłoszonych wynalazków oraz niewielkie spadki w zakresie liczby udzielonych patentów. W 2012 r. liczba zgłoszonych wynalazków i udzielonych patentów, w relacji do 2005 r., wzrosła o ponad 65%. Przy założeniu utrzymującego się wzrostu liczby zgłoszonych wynalazków i udzielonych patentów możliwym wydaje się osiągnięcie w 2022 r. poziomu określonego w „Strategii Rozwoju Polski Południowej do 2020 roku” (1853).

Gospodarka

14

Podmioty gospodarki narodowej

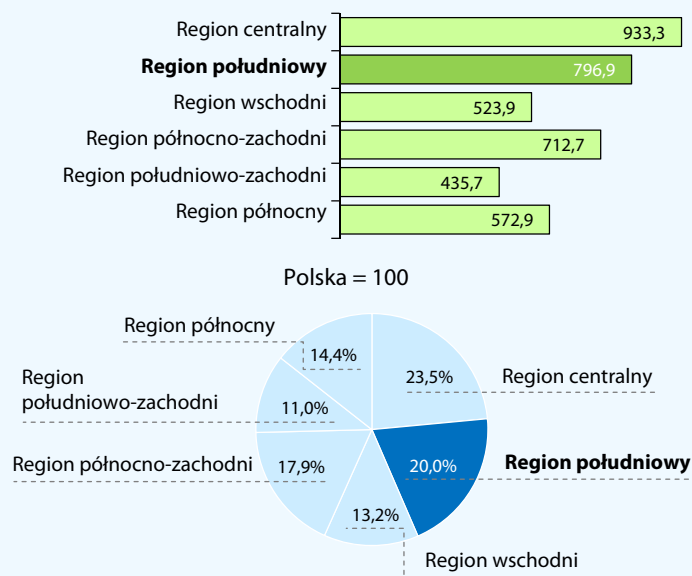
W końcu 2012 r. w regionie południowym do rejestru REGON wpisanych było 796,9 tys. podmiotów gospodarki narodowej (343,4 tys. w województwie małopolskim i 453,5 tys. w województwie śląskim), co stanowiło 20,0% podmiotów w kraju. Pod względem liczby podmiotów gospodarki narodowej region południowy zajmował drugie miejsce w kraju, po regionie centralnym.

W porównaniu z końcem 2011 r. liczba podmiotów gospodarki narodowej w regionie południowym zwiększyła się o 2,8%, a w odniesieniu do 2005 r. wzrosła o 11,3%. Wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano zarówno w województwie małopolskim (o 3,6%), jak i śląskim (o 2,3%).

Wykres 14.1. **Podmioty gospodarki narodowej w 2012 r.**

Stan w dniu 31 XII

w tysiącach

Tabl. 14.1. **Podmioty gospodarki narodowej według wybranych form prawnych**

Stan w dniu 31 XII

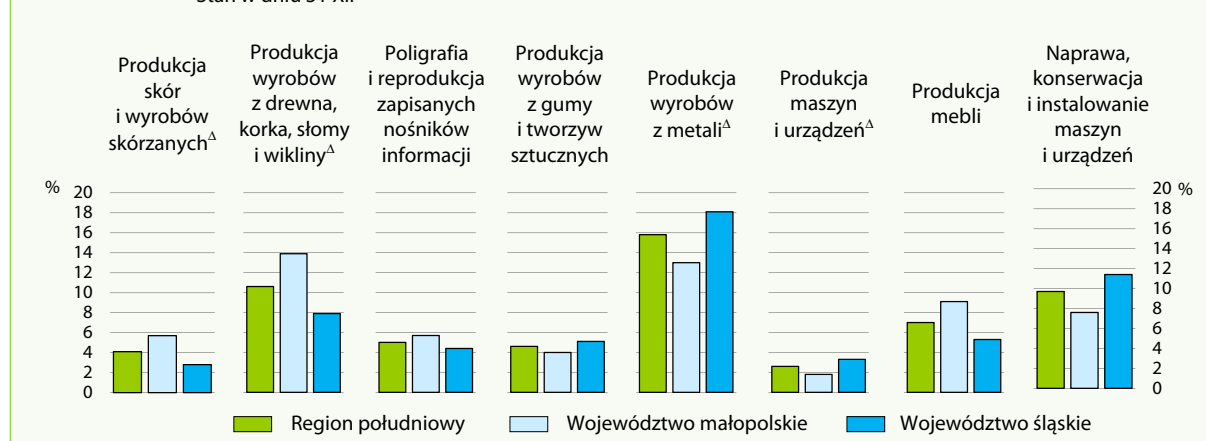
Wyszczególnienie	2005	2011	2012		
			2005 = 100	2011 = 100	
OGÓŁEM	715978	775015	796871	111,3	102,8
w tym:					
Przedsiębiorstwa państwowe	207	38	35	16,9	92,1
Spółki handlowe	41820	59020	64181	153,5	108,7
w tym:					
akcyjne	1634	1840	1900	116,3	103,3
z ograniczoną odpowiedzialnością	34236	47512	51766	151,2	109,0
Spółki cywilne	65254	63354	64023	98,1	101,1
Spółdzielnie	2433	2268	2261	92,9	99,7
Fundacje	1346	2126	2391	177,6	112,5
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	12943	16926	17652	136,4	104,3
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	549796	582591	593210	107,9	101,8

W końcu 2012 r. spośród podmiotów wpisanych do rejestru REGON najwięcej prowadziło działalność w zakresie: handlu; naprawy pojazdów samochodowych (27,9%), budownictwa (12,3%), przetwórstwa przemysłowego (9,6%), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (8,5%).

W porównaniu z 2011 r. wzrost liczby podmiotów odnotowano m.in. w: wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 29,0%), edukacji (o 17,9%), górnictwie i wydobywaniu (o 9,6%) oraz informacji i komunikacji (o 7,3%).

Wykres 14.2. **Udział podmiotów gospodarki narodowej według wybranych działów PKD w przetwórstwie przemysłowym w 2012 r.**

Stan w dniu 31 XII

Liczba podmiotów sektora prywatnego w końcu 2012 r. wyniosła 772,4 tys. i stanowiła 96,9% ogółu zbiorowości. Liczba podmiotów tego sektora wzrosła zarówno w odniesieniu do 2011 r., jak i do 2005 r. odpowiednio o 2,9% i o 12,2%. Prawie 29% podmiotów tego sektora prowadziło działalność w zakresie handlu; naprawy pojazdów samochodowych.

Do sektora publicznego należało 24,5 tys. podmiotów wpisanych do rejestru REGON, tj. o 0,3% więcej niż w końcu 2011 r., natomiast o 10,6% mniej niż w końcu 2005 r. Prawie 79% jednostek tego sektora zajmowało się edukacją oraz obsługą rynku nieruchomości.

Między rokiem 2005 i 2012 zanotowano niewielkie zmiany w strukturze podmiotów gospodarczych pod względem ich wielkości, mierzonej liczbą pracujących. W końcu 2012 r. zdecydowaną większość stanowiły podmioty, dla których przewidywana liczba pracujących zgłoszona do rejestru REGON była mniejsza niż 10 osób – 95,0% ogółu jednostek w rejestrze (w 2005 r. 94,5%), natomiast udział podmiotów o przewidywanej liczbie pracujących od 10 do 49 osób wyniósł 4,1% (w 2005 r. 4,5%).

Tabl. 14.2. **Podmioty gospodarki narodowej według przewidywanej liczby pracujących^a**

Stan w dniu 31 XII

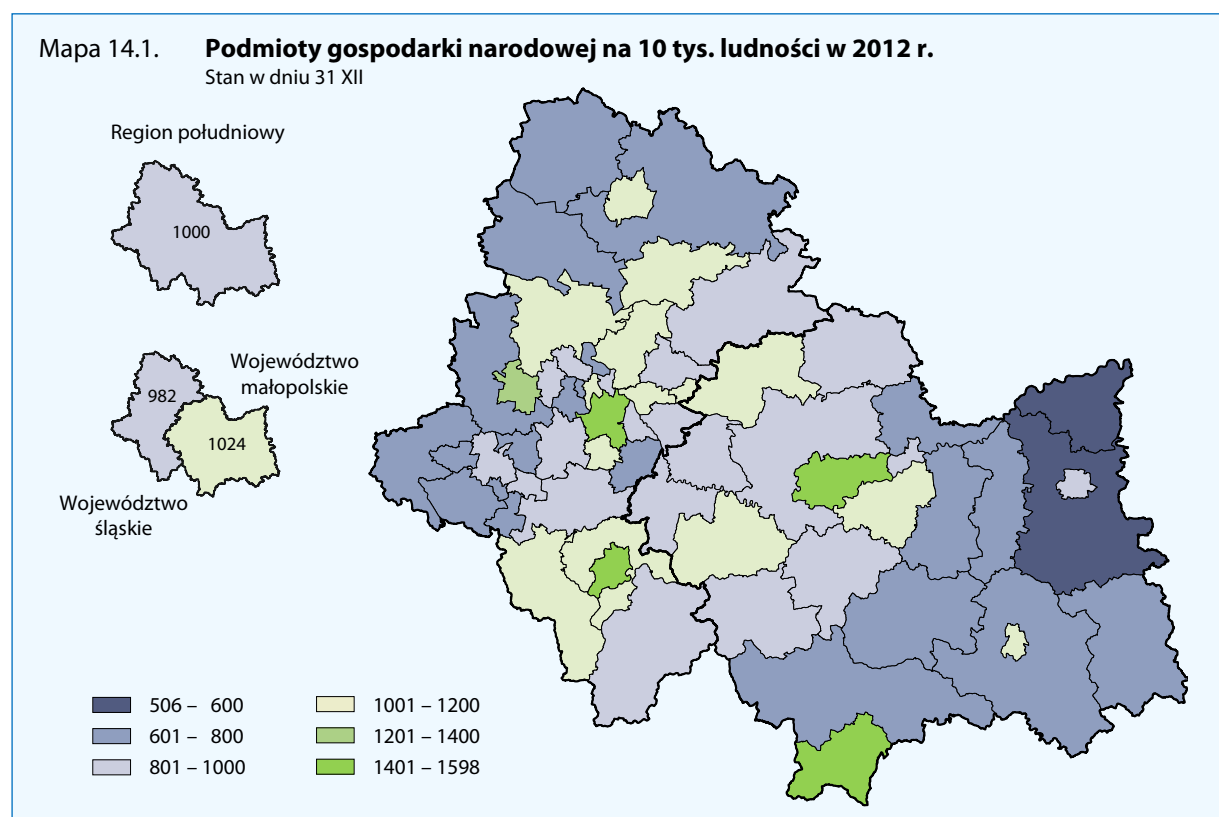
Wyszczególnienie	2005	2011		2012	
				2005 = 100	2011 = 100
OGÓŁEM	715978	775015	796871	111,3	102,8
0 – 9	676668	732097	757392	111,9	103,5
10 – 49	32575	36018	32385	99,4	89,9
50 – 249	5790	5931	6163	106,4	103,9
250 – 999	807	829	796	98,6	96,0
1000 i więcej	138	140	135	97,8	96,4

^a Przewidywana liczba pracujących podawana przy pierwszym zgłoszeniu o wpis do rejestru REGON. Nie ma ustawowego obowiązku aktualizacji tej informacji przez podmiot.

Pod względem form prawnych w strukturze podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON dominowały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W końcu 2012 r. w regionie południowym stanowiły one 74,4%, wobec 75,2% przed rokiem i 76,8% w 2005 r. (w kraju odsetek ten wyniósł 73,4%, tj. o 0,8 p. proc. mniej niż przed rokiem). Prawie 57% tej grupy przedsiębiorstw funkcjonowało w województwie śląskim. Dużą grupę w regionie stanowiły również spółki handlowe oraz spółki cywilne, których udział w ogólnej liczbie podmiotów wyniósł odpowiednio: 8,1% i 8,0%. W skali roku zwiększył się udział spółek handlowych o 0,5 p. proc., natomiast udział spółek cywilnych obniżył się o 0,2 p. proc.

Rozmieszczenie podmiotów gospodarki narodowej w regionie południowym było zróżnicowane. W końcu 2012 r. ponad połowa jednostek skoncentrowana była w 14 powiatach spośród 58 w regionie. Wśród powiatów i miast na prawach powiatu najwięcej podmiotów miało siedzibę w: Krakowie (121,2 tys.), Katowicach (44,1 tys.), Częstochowie (26,7 tys.), powiecie krakowskim (26,4 tys.) oraz Bielsku-Białej (25,2 tys.). Podmioty zlokalizowane w obrębie ww. jednostek podziału administracyjnego stanowiły 30,6% ogółu podmiotów w regionie. Najmniej zarejestrowanych jednostek miało siedzibę w powiatach: dąbrowskim (3,0 tys.) i proszowickim (3,2 tys.) oraz w Świętochłowicach (3,9 tys.) i Piekarach Śląskich (4,2 tys.).

Na koniec 2012 r. największą koncentrację podmiotów gospodarki narodowej, wyrażającą się w ich liczbie na 1 km², odnotowano w: Krakowie (371), Chorzowie (337), Świętochłowicach (291) oraz w Katowicach (268). Najniższym wskaźnikiem charakteryzowały się powiaty dąbrowski i miechowski – po 6 podmiotów na 1 km² oraz częstochowski i lubliniecki – po 7 podmiotów na 1 km².

O poziomie przedsiębiorczości w danym regionie świadczy również liczba podmiotów przypadających na 10 tys. ludności zamieszkującej na tym terenie. Dla regionu południowego wyniosła ona 1000 podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. ludności (zajmując czwartą lokatę wśród regionów Polski). Najwyższy wskaźnik odnotowano w Krakowie (1598), Bielsku-Białej (1443), powiecie tatrzańskim (1436) i w Katowicach (1434), a najniższy w powiatach dąbrowskim (506), tarnowskim (554), Jastrzębiu-Zdroju (648) oraz powiecie brzeskim (651).

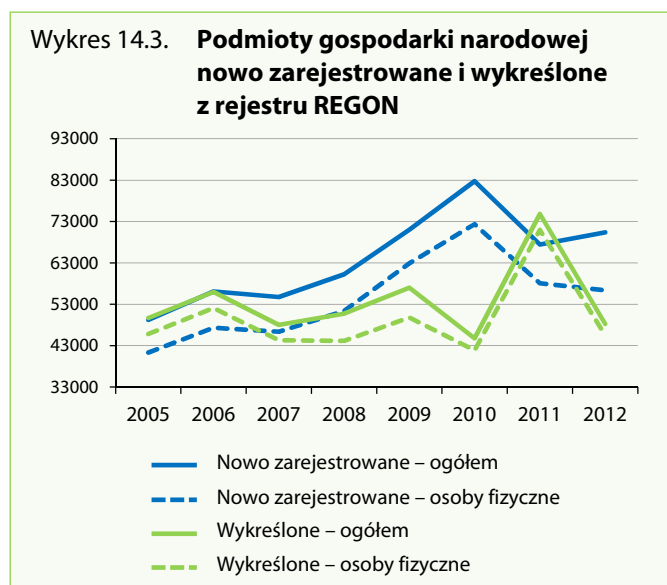
W końcu 2012 r. do rejestru REGON wpisanych było 64,2 tys. spółek handlowych, które stanowiły 8,1% ogólnej liczby podmiotów gospodarki narodowej w regionie (o 8,7% więcej niż przed rokiem oraz o 53,5% więcej niż w 2005 r.). W strukturze spółek handlowych 83,6% stanowiły spółki kapitałowe, a 16,4% spółki osobowe. W ciągu roku ich liczba wzrosła odpowiednio o: 8,7% i 8,8%.

Wśród spółek handlowych 10,3 tys. stanowiły spółki z udziałem kapitału zagranicznego (wzrost w skali roku o 5,6%). Prawie 48% spółek handlowych prowadziło działalność w ramach trzech sekcji PKD. Najwięcej działało w zakresie handlu; naprawy pojazdów samochodowych (29,6% ogółu spółek handlowych), budownictwa (13,5%) oraz w obsłudze rynku nieruchomości (4,5%). W grupie przedsiębiorstw przemysłowych działało 18,1% spółek handlowych.

Liczba zarejestrowanych spółek cywilnych w końcu 2012 r. wyniosła 64,0 tys., tj. o 1,1% więcej niż przed rokiem, ale o 1,9% mniej niż w 2005 r.

W ciągu 2012 r. do rejestru REGON wpisano 70,4 tys. nowych podmiotów (32,1 tys. w województwie małopolskim i 38,3 tys. w województwie śląskim), tj. o 4,3% więcej niż przed rokiem i o 42,9% więcej niż w 2005 r. W sektorze prywatnym dokonano wpisu 69,8 tys. nowych podmiotów, tj. o 4,2% więcej niż przed rokiem i o 45,4% więcej niż w 2005 r., a w sektorze publicznym 0,6 tys., tj. o 14,7% więcej niż w 2011 r. i o 50,5% mniej niż w 2005 r. Więcej nowo zarejestrowanych podmiotów odnotowano jedynie w regionie centralnym.

Spośród wybranych form prawnych najwięcej nowych wpisów dokonały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (56,4 tys.), spółki handlowe (5,7 tys.) oraz spółki cywilne (2,4 tys.), które stanowiły łącznie 91,5% nowych podmiotów gospodarczych.

Nowe podmioty zarejestrowano głównie w sekcjach: handel; naprawa pojazdów samochodowych (18,1 tys.), budownictwo (9,6 tys.), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (6,2 tys.), edukacja (5,6 tys.) oraz przetwórstwo przemysłowe (5,1 tys.). W porównaniu z 2011 r. procentowy wzrost liczby podmiotów nowo zarejestrowanych zanotowano m.in. w sekcjach: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 33,3%), administrowanie i działalność wspierająca (o 15,8%) oraz informacja i komunikacja (o 7,7%).

Spadek liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w odniesieniu do 2011 r. wystąpił m.in. w sekcjach: administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne (o 78,6%), górnictwo i wydobywanie (o 21,1%), przetwórstwo przemysłowe (o 8,6%) oraz transport i gospodarka magazynowa (o 8,0%).

W 2012 r. z rejestru REGON wykreślono 48,3 tys. podmiotów (20,2 tys. w województwie małopolskim i 28,1 tys. w województwie śląskim), tj. o 35,5% mniej niż przed rokiem i o 2,9% mniej niż w 2005 r. Wśród wybranych form prawnych wykreślono m.in. 45,5 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, 1,6 tys. spółek cywilnych i 0,6 tys. spółek handlowych. Więcej podmiotów niż w regionie południowym wykreślono jedynie w regionie centralnym. Podmioty zlikwidowane w ciągu roku w regionie południowym prowadziły działalność głównie w zakresie handlu; naprawy pojazdów samochodowych (16,2 tys.), budownictwa (7,5 tys.), przetwórstwa przemysłowego (4,1 tys.) oraz transportu i gospodarki magazynowej (3,2 tys.). W skali roku spadek liczby zlikwidowanych przedsiębiorstw odnotowano m.in. w: transporcie i gospodarce magazynowej (o 46,2%), opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (o 42,1%), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (o 40,0%), przetwórstwie przemysłowym (o 37,9%) oraz w handlu; naprawie pojazdów samochodowych (o 37,3%).

Spośród podmiotów wpisanych do rejestru REGON w końcu 2012 r. w regionie południowym 66,8 tys. (8,4% ogółu) miało zawieszoną działalność (o 39,7% więcej niż przed rokiem), przy czym ponad 94% z nich stanowiły osoby fizyczne.

Rachunki regionalne

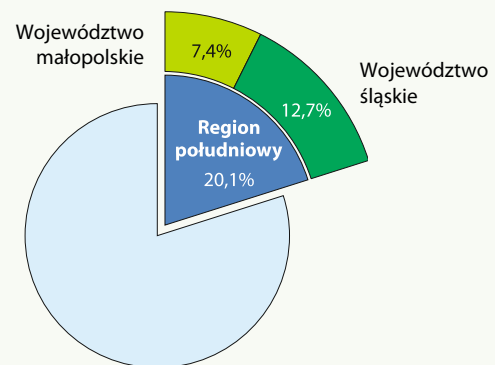
Produkt krajowy brutto

W 2012 r. wartość **produktu krajowego brutto** w regionie południowym, obejmującym swoim zasięgiem terytorialnym województwa: małopolskie i śląskie, wyniosła 320849 mln zł, przy czym prawie 2/3 zostało wytworzone w województwie śląskim (podobnie jak w latach 2005 i 2011). Jednostki prowadzące działalność w regionie południowym w 2012 r. wypracowały 20,1% krajowej wartości PKB, zajmując drugą lokatę po regionie centralnym. W porównaniu z 2011 r. udział regionu południowego w generowaniu PKB był niższy o 0,3 p. proc., a z 2005 r. o 0,5 p. proc.

Tabl. 14.3. **Udział województw regionu południowego w tworzeniu produktu krajowego brutto**
(ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2005	2010	2011	2012
	Polska = 100			
Region południowy	20,6	20,3	20,4	20,1
Województwo małopolskie	7,3	7,3	7,5	7,4
Województwo śląskie	13,3	13,0	13,0	12,7

Wykres 14.4. **Udział w tworzeniu produktu krajowego brutto w 2012 r.**
(ceny bieżące)

Województwa regionu południowego znajdowały się w grupie województw z największymi udziałami w tworzeniu PKB, zajmując w omawianych latach te same lokaty – województwo śląskie 2, a województwo małopolskie 5.

W 2011 r. wartość produktu krajowego brutto wytworzonego w regionie południowym w porównaniu z 2010 r. była wyższa w cenach stałych o 4,9%, wobec 4,5% dla kraju ogółem. Większy wzrost wolumenu PKB odnotowano w województwie małopolskim (o 5,4%) niż w województwie śląskim (o 4,7%).

Tabl. 14.4. **Dynamika produktu krajowego brutto**
(ceny stałe)

Wyszczególnienie	2005	2010	2011	
	rok poprzedni = 100			2005 = = 100
P o l s k a	103,6	103,9	104,5	131,5
Region południowy	101,9	103,8	104,9	135,8
Województwo małopolskie	104,4	102,7	105,4	129,0
Województwo śląskie	100,5	104,4	104,7	139,7

W latach 2005-2011 średnie roczne tempo wzrostu produktu krajowego brutto w regionie południowym kształtowało się na poziomie 5,2% (w cenach stałych). W omawianym okresie wartość PKB w województwie śląskim wzrastała z roku na rok o 5,7% (szybciej niż przeciętnie w kraju – o 4,7%). Natomiast w województwie małopolskim średnie roczne tempo wzrostu PKB kształtowało się na poziomie 4,3%.

W 2012 r. wartość **produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca** w regionie południowym wyniosła 40252 zł – o 2,8% poniżej średniej krajowej (w 2011 r. o 1,2%). Region południowy w 2012 r. zajmował trzecią lokatę pod względem wysokości PKB na 1 mieszkańca,

podobnie jak w latach 2010-2011. Wartość PKB na 1 mieszkańca regionu południowego w 2012 r. stanowiła 68,6% poziomu tego miernika dla mieszkańca regionu centralnego, zajmującego pierwszą lokatę (w 2011 r. – 70,4%). Natomiast w porównaniu z regionem wschodnim, w którym odnotowano najniższy poziom PKB na 1 mieszkańca, relacja ta wyniosła 140,3% (w 2011 r. – 141,6%).

W województwach regionu południowego odnotowano odwrotne relacje wartości PKB na 1 mieszkańca do średniej krajowej – w 2012 r. poziom PKB na 1 mieszkańca województwa śląskiego stanowił 106,0% średniej krajowej (w 2011 r. – 108,0%), natomiast w województwie małopolskim 85,2% średniej krajowej (w 2011 r. – 86,0%). Wartość PKB na 1 mieszkańca województwa śląskiego w 2012 r. była o 24,4% wyższa niż w województwie małopolskim (w 2011 r. o 25,6%).

Porównując regiony krajów Unii Europejskiej pod względem poziomu PKB na 1 mieszkańca, wyrażonego we wspólnej umownej walucie – standardzie siły nabywczej (PPS), wszystkie polskie regiony w 2011 r. znalazły się poniżej średniej UE (UE28). W 2011 r. wartość PKB na 1 mieszkańca 15 polskich województw kształtowała się poniżej 75% średniej UE.

Jedynie PKB na 1 mieszkańca województwa mazowieckiego przekroczył przeciętny poziom krajów UE, osiągając 107% średniej UE. Poziom PKB na 1 mieszkańca w relacji do średniej UE dla Polski oraz województw regionu południowego przedstawiono w tabelicy 14.5.

Tabl. 14.5. **Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej na 1 mieszkańca w PPS**

Wyszczególnienie	2005	2010	2011
	UE28 = 100		
Polska	51	63	65
Region południowy	51	62	64
Województwo małopolskie	44	54	56
Województwo śląskie	56	68	70

Tabl. 14.6. **Produkt krajowy brutto**
(ceny bieżące)

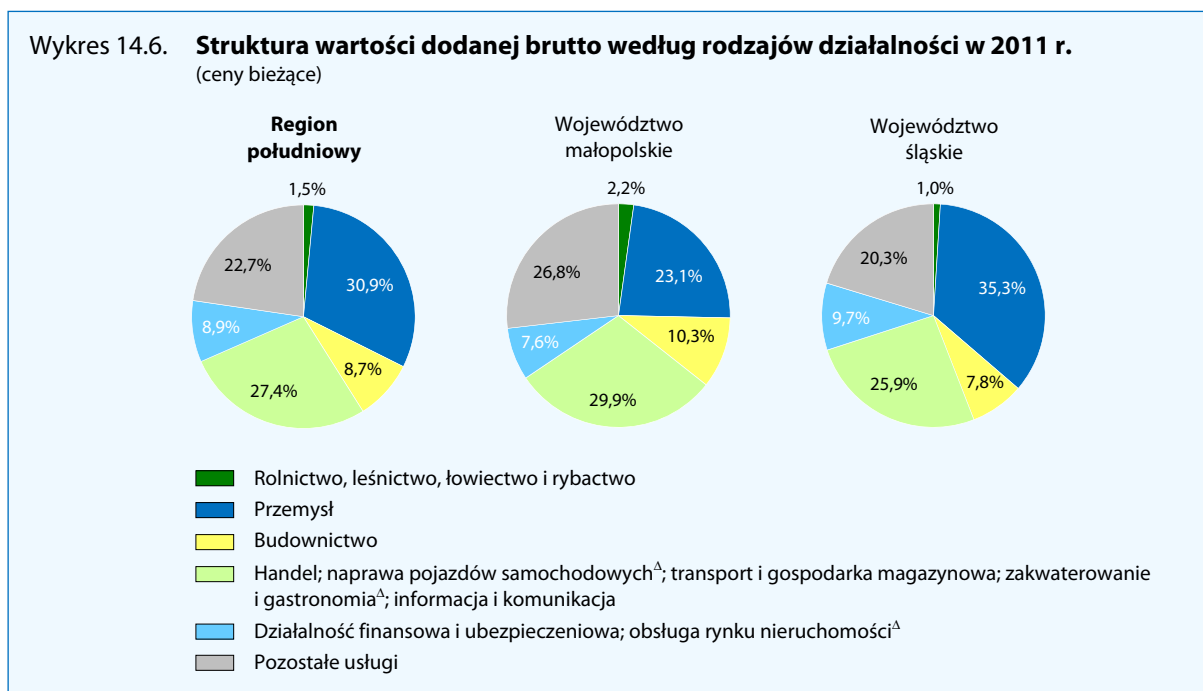
Wyszczególnienie	W mln zł	W odsetkach	Na 1 mieszkańca ^a		
			w zł	region = 100	
Region południowy	2005	202967	100,0	25510	100,0
	2010	288059	100,0	36150	100,0
	2011	312249	100,0	39174	100,0
	2012^b	320849	100,0	40252	100,0
Województwo małopolskie	2005	72118	35,5	22102	86,6
	2010	104086	36,1	31248	86,4
	2011	113948	36,5	34107	87,1
	2012 ^b	118170	36,8	35271	87,6
Województwo śląskie	2005	130849	64,5	27879	109,3
	2010	183973	63,9	39671	109,7
	2011	198301	63,5	42830	109,3
	2012 ^b	202679	63,2	43864	109,0

^a Patrz uwagi metodyczne. ^b Dane za 2012 r. mają charakter wstępny i mogą ulec zmianie; patrz uwagi metodyczne.

Wartość dodana brutto

W latach 2005-2011 w gospodarce kraju największy udział w generowaniu **wartości dodanej brutto** osiągały jednostki prowadzące działalność w zakresie: handlu; naprawy pojazdów samochodowych; transportu i gospodarki magazynowej; zakwaterowania i gastronomii; informacji i komunikacji. Natomiast w regionie południowym, podobnie jak w regionie południowo-zachodnim, największy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto przypadał na przemysł. Jednak przewaga jednostek przemysłowych dotyczyła tylko województwa śląskiego, natomiast struktura rodzajowa gospodarki województwa małopolskiego kształtowała się podobnie jak w kraju.

W 2011 r. jednostki przemysłowe wytworzyły 30,9% wartości dodanej brutto regionu południowego – w porównaniu z 2005 r. więcej o 1,0 p. proc. Jednostki prowadzące działalność w zakresie: handlu; naprawy pojazdów samochodowych; transportu i gospodarki magazynowej; zakwaterowania i gastronomii; informacji i komunikacji w 2011 r. wypracowały 27,4% wartości dodanej brutto regionu południowego – mniej o 1,5 p. proc. w porównaniu z 2005 r.

W 2012 r. wydajność pracy, mierzona **wartością dodaną brutto** (w cenach bieżących) **przypadającą na 1 pracującego**, w regionie południowym była niższa od średniej krajowej o 2,9% (w 2005 r. wyższa o 0,4%, a w 2011 r. niższa o 1,1%). Region południowy zajmował trzecią lokatę w kraju pod względem wartości dodanej brutto na 1 pracującego (po regionie centralnym oraz południowo-zachodnim).

W województwach regionu południowego relacje wartości dodanej brutto na 1 pracującego do średniej krajowej kształtowały się odmiennie – w 2012 r. poziom wartości dodanej brutto na 1 pracującego w województwie śląskim stanowił 106,6% średniej krajowej (w 2005 r. – 110,6%, a w 2011 r. – 108,8%), natomiast w województwie małopolskim 84,2% średniej krajowej (w 2005 r. – 86,0%, a w 2011 r. – 85,4%). Wartość dodana brutto na 1 pracującego w województwie śląskim w 2012 r. była o 26,7% wyższa niż w województwie małopolskim (w 2005 r. o 28,6%, a w 2011 r. o 27,4%).

Tabl. 14.7. **Wartość dodana brutto**
(ceny bieżące)

Wyszczególnienie	Ogółem				Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo	Przemysł	Budownictwo	Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^a ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^a ; informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^a	Pozostałe usługi						
	w mln zł	w odsetkach	na 1 pracującego								w % ogółem					
			w zł	region = 100												
Region południowy	2005	178823	100,0	66810	100,0	1,9	29,9	6,4	28,9	10,1	22,8					
	2010	253707	100,0	88724	100,0	1,3	29,7	8,7	28,1	9,0	23,2					
	2011	274296	100,0	95174	100,0	1,5	30,9	8,7	27,4	8,9	22,7					
	2012^a	284179	100,0	98695	100,0					
Województwo małopolskie	2005	63539	35,5	57233	85,7	3,0	22,6	7,4	30,0	9,3	27,7					
	2010	91673	36,1	76082	85,8	2,0	22,2	10,4	30,5	7,5	27,3					
	2011	100098	36,5	82163	86,3	2,2	23,1	10,3	29,9	7,6	26,8					
	2012 ^a	104665	36,8	85563	86,7					
Województwo śląskie	2005	115283	64,5	73597	110,2	1,3	33,9	5,8	28,3	10,5	20,1					
	2010	162034	63,9	97930	110,4	0,9	34,0	7,7	26,7	9,8	20,8					
	2011	174198	63,5	104701	110,0	1,0	35,3	7,8	25,9	9,7	20,3					
	2012 ^a	179515	63,2	108394	109,8					

^a Dane za 2012 r. mają charakter wstępny i mogą ulec zmianie; patrz uwagi metodyczne.

Dochody gospodarstw domowych

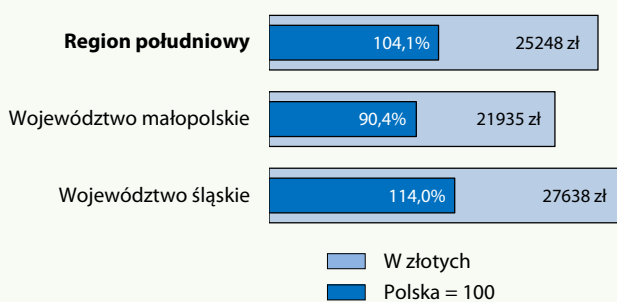
W 2011 r. **nominalne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych** w regionie południowym wyniosły 201248 mln zł, z czego prawie 2/3 to dochody gospodarstw domowych województwa śląskiego. W porównaniu z 2010 r. dochody do dyspozycji brutto gospodarstw domowych wzrosły realnie w województwie małopolskim o 1,7%, a w województwie śląskim o 1,4%, natomiast w porównaniu z 2005 r. odpowiednio o 24,1% i 21,1%.

Nominalne dochody do dyspozycji brutto gospodarstw domowych regionu południowego w 2011 r. stanowiły 21,5% dochodów w kraju (podobnie jak w latach 2005 i 2010). W 2011 r. nominalne dochody do dyspozycji gospodarstw domowych województwa małopolskiego stanowiły 7,8% krajowej wartości dochodów (w 2005 r. – 7,7%), natomiast województwa śląskiego 13,7% (w 2005 r. – 13,9%).

Nominalne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych na 1 mieszkańca regionu południowego w 2011 r. wyniosły 25248 zł – o 4,1% powyżej średniej krajowej (podobnie jak w 2010 r.). Pod względem wysokości dochodów do dyspozycji brutto gospodarstw domowych na 1 mieszkańca region południowy w 2011 r. zajmował drugą lokatę w kraju (podobnie jak w 2010 r.). Dochody do dyspozycji brutto gospodarstw domowych na 1 mieszkańca regionu południowego w 2011 r. stanowiły 84,7% poziomu dochodów mieszkańca regionu centralnego, zajmującego pierwszą lokatę (w 2010 r. – 85,4%). Natomiast w porównaniu z regionem wschodnim, w którym odnotowano najniższy poziom dochodów do dyspozycji brutto gospodarstw domowych na 1 mieszkańca, relacja ta wyniosła 130,4% (w 2010 r. – 130,3%).

W 2011 r. poziom dochodów do dyspozycji brutto gospodarstw domowych na 1 mieszkańca powyżej średniej krajowej uzyskali mieszkańcy województwa śląskiego – 114,0% (w 2010 r. – 114,1%). Przeciętne dochody do dyspozycji brutto gospodarstw domowych na 1 mieszkańca województwa małopolskiego w 2011 r. stanowiły 90,4% średniej krajowej (w 2010 r. – 90,2%).

Wykres 14.7. **Nominalne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych na 1 mieszkańca w 2011 r.**

Tabl. 14.8. **Nominalne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych**

Wyszczególnienie		W mln zł	W odsetkach	Na 1 mieszkańca ^a	
				w zł	region = 100
Region południowy	2005	138938	100,0	17462	100,0
	2010	190820	100,0	23947	100,0
	2011	201248	100,0	25248	100,0
Województwo małopolskie	2005	49362	35,5	15128	86,6
	2010	69097	36,2	20744	86,6
	2011	73283	36,4	21935	86,9
Województwo śląskie	2005	89576	64,5	19085	109,3
	2010	121723	63,8	26248	109,6
	2011	127965	63,6	27638	109,5

^a Patrz uwagi metodyczne.

W latach 2005-2012 w regionie południowym odnotowano:

- wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON o 11,3%,
- wzrost liczby spółek handlowych o 53,5% oraz wzrost liczby spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego o 43,4%,
- wzrost liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON przypadających na 10 tys. ludności z 900 w 2005 r. do 1000 w 2012 r.,
- wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym z 10,8 w 2005 r. do 11,6 w 2012 r.,
- spadek udziału sektora publicznego z 3,8% w 2005 r. do 3,1% w 2012 r.,
- spadek liczby przedsiębiorstw państwowych z 207 w 2005 r. do 35 w 2012 r.

W analizowanym okresie największy udział wśród podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON miały podmioty sektora prywatnego (96,9% ogółu zarejestrowanych w końcu 2012 r.). Przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, jednak ich udział wykazywał tendencję spadkową: z 76,8% w 2005 r. do 74,4% w 2012 r.

W regionie południowym w latach 2005-2011 odnotowano:

- szybsze niż przeciętnie w kraju średnie roczne tempo wzrostu wolumenu PKB (na poziomie ponad 5%),
- wartość PKB na 1 mieszkańca poniżej średniej krajowej (o około 1-2%),
- wzrost poziomu PKB na 1 mieszkańca wyrażonego we wspólnej umownej walucie – standardzie siły nabywczej (PPS) – z 51% do 64% średniej UE (o 13 p. proc.).

Biorąc pod uwagę analogiczne tendencje jak w latach 2005-2011 możliwe jest osiągnięcie w 2022 r. wartości wskaźnika realizacji celu głównego „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020” (zdefiniowanego w następujący sposób: „Polska Południowa nowoczesnym i atrakcyjnym regionem Europy”) – „PKB per capita Polski Południowej wg parytetu siły nabywczej (UE 27 = 100)” – określonego na poziomie 84% średniej UE.

Środowisko

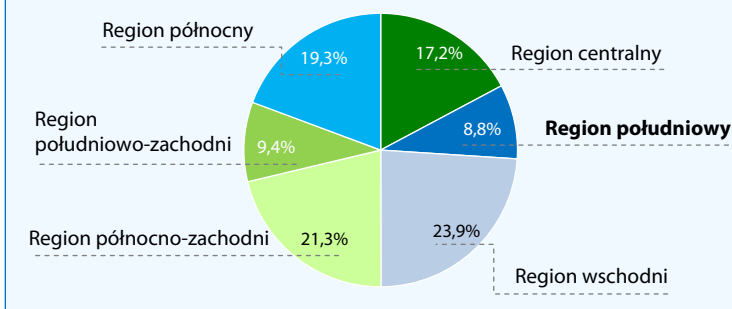
15

Powierzchnia geodezyjna według kierunków wykorzystania

Powierzchnia geodezyjna regionu południowego według stanu na dzień 1 stycznia 2012 r. wyniosła 2751588 ha (8,8% powierzchni kraju). Region południowy zajmował pod względem powierzchni ostatnie miejsce wśród wszystkich regionów kraju. W skład regionu południowego wchodziły zwarte przestrzenie województwa: małopolskiego i śląskiego, które stanowiły odpowiednio 55,2% i 44,8% powierzchni regionu oraz 4,9% i 3,9% powierzchni kraju. W 2012 r. w przekroju powiatów największą powierzchnię geodezyjną w regionie zajmowały powiaty: nowosądecki – 154980 ha, częstochowski – 152205 ha oraz nowotarski – 147499 ha. Najmniejsze obszary zajmowały miasta na prawach powiatu: Świętochłowice – 1331 ha, Siemianowice Śląskie – 2550 ha oraz Chorzów – 3324 ha.

Wykres 15.1. **Struktura powierzchni geodezyjnej Polski według regionów w 2012 r.**

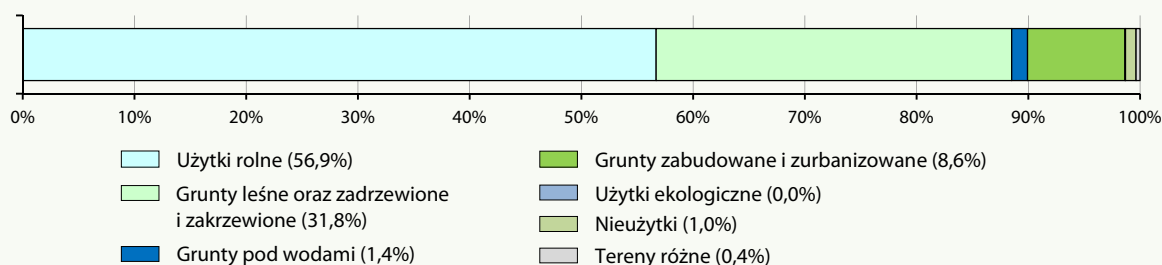
Stan w dniu 1 I

Kierunki wykorzystania powierzchni geodezyjnej regionu południowego w latach 2005, 2011, 2012 były zróżnicowane. W 2012 r. odnotowano w porównaniu z 2011 r. wzrost powierzchni: gruntów zabudowanych i zurbanizowanych (o 1,4%), w tym terenów mieszkaniowych (o 4,1%), a także gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych (o 0,1%), w tym lasów (o 0,3%). Największe spadki odnotowano w powierzchni użytków rolnych (o 0,2%), w tym gruntów ornych (o 0,2%) oraz sadów (o 3,1%). W 2012 r. odnotowano znaczące zmiany w poszczególnych kategoriach wykorzystania powierzchni geodezyjnej w odniesieniu do 2005 r. Zaobserwowano wzrost powierzchni: gruntów zabudowanych i zurbanizowanych (o 15,6%), w tym terenów mieszkaniowych (o 37,9%), gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych (o 1,6%), w tym lasów (o 1,2%).

Wykres 15.2. **Struktura wykorzystania powierzchni geodezyjnej regionu w 2012 r.**

Stan w dniu 1 I

W tym samym okresie zmalała głównie powierzchnia użytków rolnych (o 2,2%), w tym gruntów ornych (o 1,4%), sadów (o 17,6%), pastwisk trwałych (o 4,6%), łąk trwałych (o 2,5%).

Według stanu na dzień 1 stycznia 2012 r. udział powierzchni zabudowanych i zurbanizowanych: mieszkaniowych i przemysłowych, w odniesieniu do ogólnej powierzchni regionu, wynosił odpowiednio: 2,4% i 1,0%. Pod względem powierzchni terenów mieszkaniowych i przemysłowych region południowy zajmował pierwsze miejsce wśród wszystkich regionów kraju.

Tabl. 15.1. **Stan geodezyjny regionu, wybrane kierunki i zmiany w wykorzystaniu powierzchni**
Stan w dniu 1 I

Wyszczególnienie	2005	2011	2012		
	w hektarach			przyrost (+) lub ubytek (-) w ha w stosunku do 2005r.	przyrost (+) lub ubytek (-) w ha w stosunku do 2011r.
Powierzchnia ogólna^a	2752038	2751588	2751588	-450	0
w tym:					
Użytki rolne	1601119	1569963	1566068	-35051	-3895
w tym:					
grunty orne	1136713	1122804	1120935	-15778	-1869
sady	45321	38527	37322	-7999	-1205
łąki trwałe	193557	189160	188692	-4865	-468
pastwiska trwałe	149821	142968	142874	-6947	-94
grunty rolne zabudowane	62723	59360	58969	-3754	-391
grunty pod stawami	6195	11292	11468	+5273	+176
grunty pod rowami	6788	5852	5809	-979	-43
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	860325	872651	873686	+13361	+1035
lasy	831757	839719	841861	+10104	+2142
grunty zadrzewione i zakrzewione	28568	32932	31825	+3257	-1107
Grunty pod wodami	41714	38731	39048	-2666	+317
w tym:					
powierzchniowymi płynącymi	27734	30696	30805	+3071	+109
powierzchniowymi stojącymi	13979	8035	8244	-5735	+209
Grunty zabudowane i zurbanizowane	203656	232088	235362	+31706	+3274
w tym:					
tereny mieszkaniowe	47727	63252	65837	+18110	+2585
tereny przemysłowe	26321	28483	28435	+2114	-48
tereny inne zabudowane	15054	21398	22143	+7089	+745
tereny zurbanizowane niezabudowane	6453	8336	8381	+1928	+45
tereny komunikacyjne – drogi	79612	80722	81033	+1421	+311

^a Obszar łądowy (łącznie z wodami śródlądowymi).

Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji, zrehabilitowane i zagospodarowane

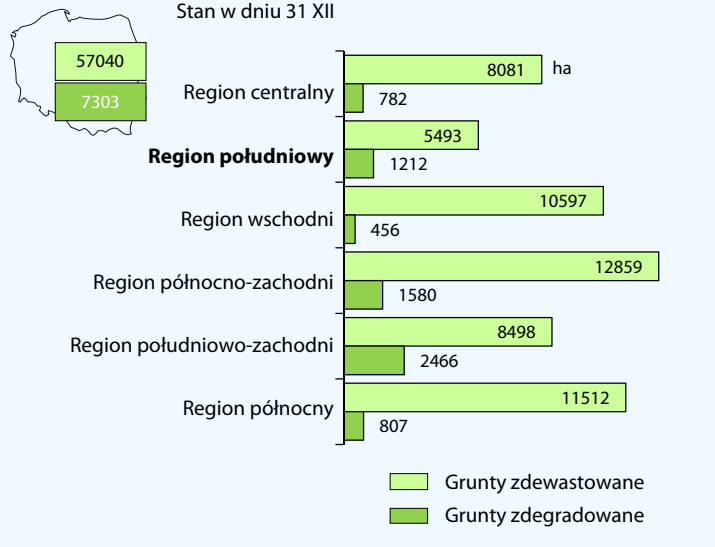
Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania w regionie południowym w końcu 2012 r. wyniosła 6,7 tys. ha (czyli 10,4% gruntów w skali kraju), przy czym grunty zdewastowane stanowiły 81,9%, a grunty zdegradowane 18,1%. Powierzchnia gruntów zdewastowanych była najmniejsza wśród wszystkich regionów kraju i wyniosła 5,5 tys. ha. W porównaniu z 2011 r. i 2005 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w regionie południowym zmniejszyła się odpowiednio o 0,9% i 10,1%. Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji w województwie śląskim stanowiły większość tego rodzaju gruntów w regionie południowym (w 2012 r. – 71,9%, w 2011 r. – 72,7%, a w 2005 r. – 61,7%).

W 2012 r. w województwach śląskim i małopolskim zrehabilitowano 411 ha gruntów zdewastowanych i zdegradowanych (tj. 15,1% gruntów zrehabilitowanych w kraju), w tym na cele rolnicze – 90 ha i na cele leśne – 81 ha. Udział gruntów zrehabilitowanych na cele rolnicze stanowił w 2012 r. 21,9% wszystkich gruntów zrehabilitowanych w regionie południowym. Odsetek ten w latach 2011 i 2005 wyniósł odpowiednio 33,6% i 34,3%. W 2012 r. rekultywacji z przeznaczeniem na cele leśne w województwach śląskim i małopolskim poddano 19,7% gruntów zrehabilitowanych ogółem, z czego większość była położona w województwie śląskim – 57,0 ha (tj. 70,4% tych gruntów w regionie).

W 2012 r. zagospodarowano w regionie 149 ha gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, w tym na cele rolnicze 58 ha (tj. 8,3% gruntów zagospodarowanych na cele rolnicze w kraju). Wszystkie grunty zagospodarowane z przeznaczeniem na cele rolnicze położone były na terenie województwa małopolskiego. Na cele leśne w regionie południowym zagospodarowano 26 ha gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, z czego 92,3% położonych było w granicach województwa śląskiego. W latach 2011 i 2005 zagospodarowaniu poddano odpowiednio na cele rolnicze: 51,9% i 49,5% gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, natomiast na cele leśne – 7,6% i 29,5%.

Wykres 15.3. **Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w 2012 r.**

Stan w dniu 31 XII

Grunty rolne i leśne wyłączane na cele nierolnicze i nieleśne

Ochrona gruntów rolnych i leśnych polega na ograniczeniu przeznaczenia ich na cele nierolnicze i nieleśne, zapobieganiu procesom ich dewastacji i degradacji, rekultywacji i zagospodarowaniu gruntów na cele rolnicze, zachowaniu torfowisk i oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych. Polega ona także na przywracaniu i poprawianiu wartości użytkowej gruntom, które utraciły charakter gruntów leśnych wskutek działalności nieleśnej, a także na zapobieganiu obniżania produktywności gruntów leśnych oraz ograniczaniu zmian naturalnego ukształtowania powierzchni ziemi. Grunty, które utraciły przydatność do produkcji rolniczej i leśnej na skutek degradacji są wyłączane na cele nierolnicze i nieleśne.

W regionie południowym w 2012 r. wyłączono z produkcji rolniczej i leśnej na cele nierolnicze i nieleśne łącznie 444 ha gruntów rolnych i leśnych, co stanowiło 14,0% gruntów wyłączonych na wyżej wymienione cele w skali kraju. Były to głównie użytki rolne III i IV klasy bonitacyjnej pochodzenia mineralnego. Wyłączenia wyżej wymienionych gruntów dokonano z przeznaczeniem w większości na tereny osiedlowe – 224 ha oraz użytki kopalne – 98 ha. W 2012 r. udział gruntów rolnych wyłączonych w województwie śląskim i małopolskim na cele nierolnicze w powierzchni tych gruntów ogółem wyniósł 86,9%, natomiast w latach 2011 i 2005 odpowiednio: 86,7% i 94,0%. Udział gruntów leśnych wyłączonych na cele nieleśne w powierzchni ogólnej tych gruntów dla obydwu województw regionu południowego wyniósł 13,1% i kształtował się na podobnym poziomie jak w 2011 r. – 13,3% oraz był dwukrotnie większy w stosunku do 2005 r. – 6,0%. W skali kraju największą powierzchnię wyłączonych gruntów rolnych i leśnych odnotowano w regionie północno-zachodnim, natomiast region południowy znajdował się na czwartym miejscu pod względem wyłączenia wyżej wymienionych gruntów na cele nierolnicze i nieleśne.

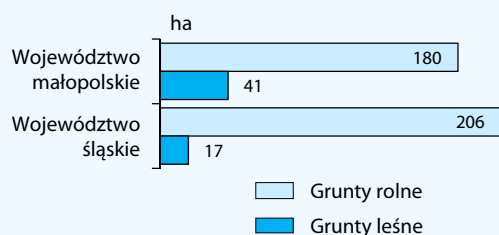
Tabl. 15.2. **Powierzchnia gruntów rolnych i leśnych wyłączonych z produkcji rolniczej i leśnej^a**

Wyszczególnienie	2005	2011	2012
	w hektarach		
OGÓŁEM	563	452	444
Grunty rolne	529	392	386
Grunty leśne	34	60	58

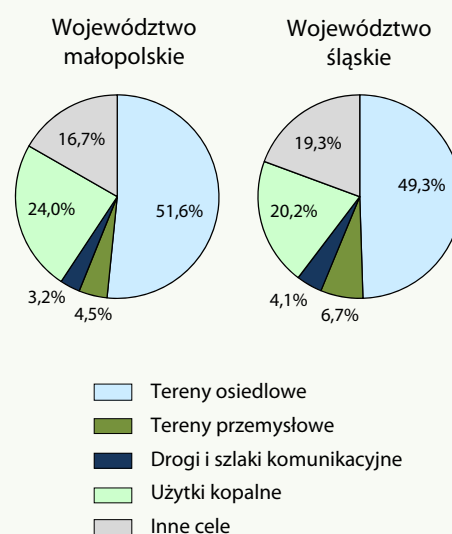
^a W trybie obowiązujących przepisów prawnych o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Wykres 15.5. **Powierzchnia gruntów rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne w 2012 r.**

Stan w dniu 31 XII

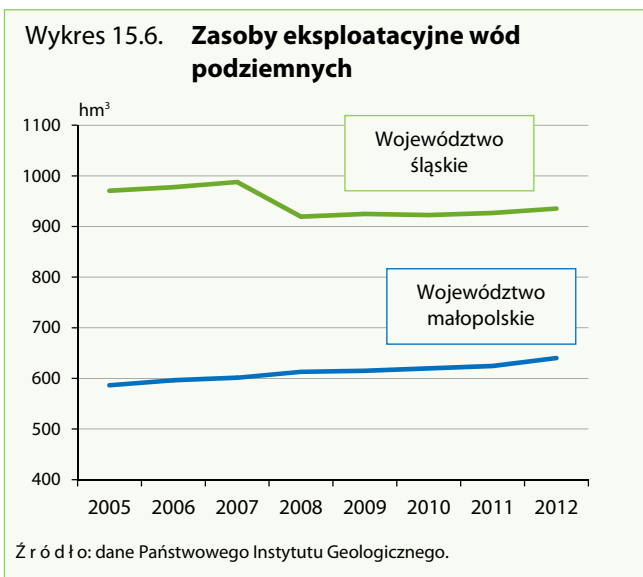

Wykres 15.4. **Struktura gruntów rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne według przeznaczenia w 2012 r.**

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych

Na terenie regionu południowego zasoby eksploatacyjne wód podziemnych na koniec 2012 r. wynosiły 1575,5 hm³ (9,0% zasobów kraju) i wzrosły o 24,8 hm³ w porównaniu z 2011 r. Pod względem wielkości zasobów region południowy zajmował piątą lokatę w zestawieniu z innymi regionami. Największe zasoby eksploatacyjne wód podziemnych odnotowano w regionie północnym – 4056,5 hm³, natomiast najmniejsze w regionie południowo-zachodnim – 1288,8 hm³.

Tabl. 15.3. **Rozmieszczenie zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych w utworach geologicznych w 2012 r.**

Wyszczególnienie	Województwo małopolskie	Województwo śląskie
	w %	
Zasoby z utworów geologicznych:		
czwartorzędowych	55,0	22,0
trzeciorzędowych	12,7	2,3
kredowych	17,6	4,3
starszych	14,8	71,5

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych (763,8 hm³) pochodziły w większości z utworów najgłębszych, tj. starszych niż kredowe.

W latach 2005-2012 w województwie małopolskim odnotowano przyrost zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych o 9,2%. W województwie śląskim najwyższy ubytek tych zasobów zaobserwowano w 2008 r. (o 51,1 hm³ w stosunku do 2005), natomiast w latach 2009-2012 odnotowano stopniowy ich przyrost o 10,8 hm³.

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności

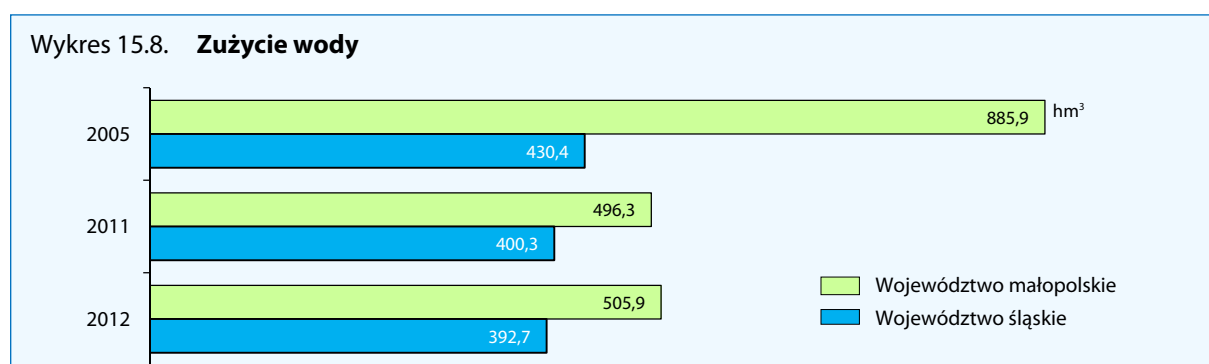
W 2012 r. w regionie południowym zużycie wody (łącznie powierzchniowej i podziemnej) na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniosło 898,6 hm³ (32,7 dam³/1 km²), z czego na cele przemysłowe – 467,8 hm³ (52,1% ogólnego zużycia), eksploatacji sieci wodociągowej – 300,7 hm³ (33,5% ogólnego zużycia) oraz rolnictwa i leśnictwa – 130,1 hm³ (14,5% ogólnego zużycia). Jednocześnie w województwie małopolskim odnotowano prawie trzykrotnie większe, niż w śląskim, zużycie wody w przemyśle. W przypadku województwa śląskiego najwięcej – 47,5% (186,5 hm³) zużyto do celów eksploatacji sieci wodociągowej. Zużycie wody w regionie południowym stanowi 8,7% zużycia wody ogółem w Polsce. Pod względem zużycia wody region południowy zajmuje czwartą lokatę w porównaniu z pozostałymi regionami kraju. W przypadku gospodarstw domowych wykorzystanie wody z sieci wodociągowej kształtowało się na poziomie 227,1 hm³, co stanowiło 25,3% ogólnego zużycia wody w regionie.

Przeciętny mieszkaniec regionu południowego w 2012 r. zużył 28,5 m³ wody, z czego gospodarstwa domowe w województwie małopolskim – 26,6 m³ wody w przeliczeniu na 1 mieszkańca, zaś w śląskim – 29,8 m³. Większe wykorzystanie wody miało miejsce w województwie małopolskim – 505,9 hm³ (56,3% zużycia wody w regionie), natomiast w województwie śląskim ukształtowało się na poziomie 392,7 hm³ (43,7%).

W 2012 r. spośród wszystkich miast na prawach powiatu i powiatów w regionie południowym największe zużycie wody odnotowano w powiecie krakowskim – 296,9 hm³, natomiast najmniejsze w powiecie dąbrowskim – 1,4 hm³.

W latach 2005-2012 odnotowano niewielkie zmiany (nie przekraczające 6,1%) w wielkości zużycia wody ogółem w Polsce, w tym w poszczególnych regionach. Wyjątek stanowi region wschodni, gdzie w 2012 r., w porównaniu z 2005 r., nastąpił wzrost o 18,5% oraz region południowy, na terenie którego w analogicznym okresie odnotowano spadek o 31,7%.

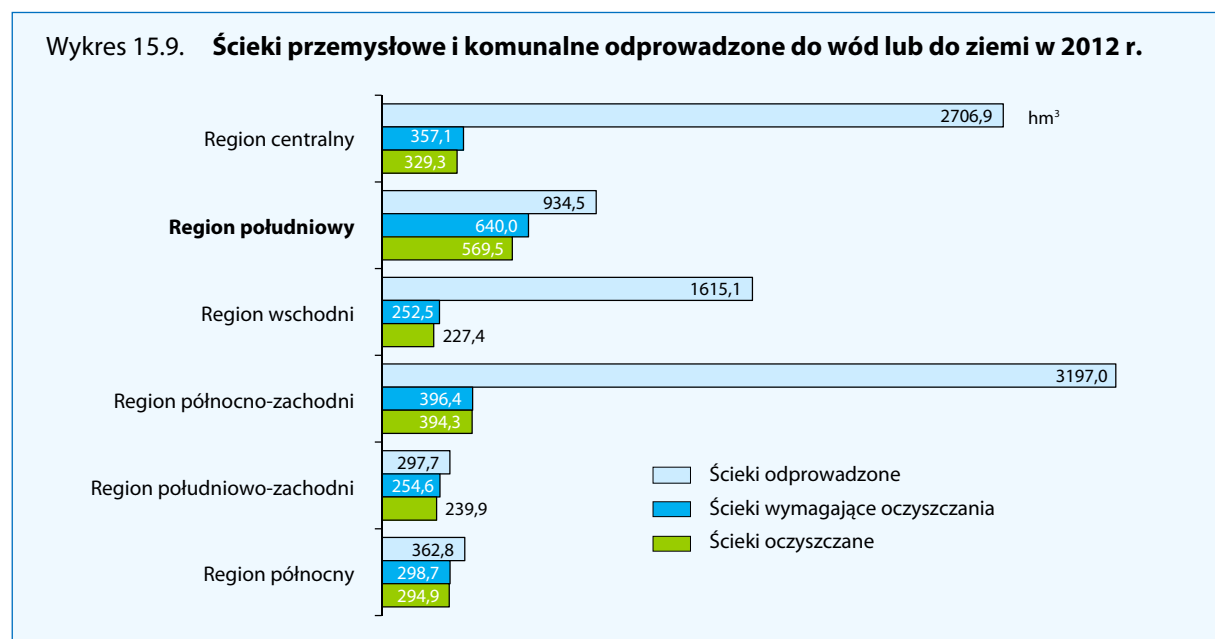
Na obniżenie zużycia wody w regionie południowym miało wpływ przede wszystkim województwo małopolskie, w którym spadek o 42,9% zużycia wody ogółem w 2012 r. w stosunku do 2005 r., związany był ze zmniejszeniem zużycia wody w przemyśle – o 50,7% (spowodowanym mniejszą produkcją energii elektrycznej), a także w rolnictwie i leśnictwie – o 37,0% (wynikającym z likwidacji kompleksu stawów rybnych). W województwie śląskim wykorzystanie wody zmniejszyło się w 2012 r. w porównaniu z 2005 r. o 8,8%. Jednocześnie największy spadek – o 12,7% zużycia wody na tym terenie związany był z eksploatacją sieci wodociągowej i wynikał z oszczędności wody przez producentów i konsumentów.

Ścieki przemysłowe i komunalne, wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi

Istotnym problemem regionu południowego, a szczególnie województwa śląskiego jest degradacja i zanieczyszczenie zasobów wodnych, na co ma wpływ m.in. ilość wytworzonych w regionie ścieków. W porównaniu z pozostałymi regionami powstaje tu najwięcej ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych do wód lub do ziemi wymagających oczyszczenia, zatem zapewnienie odpowiedniego systemu odprowadzania i oczyszczania jest kwestią o szczególnym znaczeniu.

W 2012 r. z regionu południowego odprowadzono ogółem do wód lub do ziemi 934,5 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych (w 2011 r. – 973,1 hm³), z czego 640,0 hm³ wymagało oczyszczenia (w 2011 r. – 689,5 hm³). Ilość ścieków wymagających oczyszczenia stanowiła 29,1% emisji krajowej.

W porównaniu z rokiem poprzednim zaobserwowano spadek o 46,5 hm³ ilości ścieków przemysłowych i komunalnych oczyszczanych spośród wymagających oczyszczenia.

Specyficzny charakter województwa śląskiego sprawia, iż w regionie południowym emituje się najwięcej w kraju ścieków nieoczyszczonych – 70,5 hm³, tj. 48,9% emisji krajowej. Większość ścieków nieoczyszczonych w regionie – 68,8 hm³ (64,1 hm³ z województwa śląskiego i 4,7 hm³ z województwa małopolskiego) to ścieki przemysłowe, odprowadzone bezpośrednio z zakładów przemysłowych.

Analizując dane dotyczące ścieków komunalnych i przemysłowych w 2005 r. oraz w latach 2011-2012 obserwuje się korzystne zmiany w sposobie oczyszczania ścieków. Maleje ilość ścieków nieoczyszczanych odprowadzonych siecią kanalizacyjną oraz ilość ścieków oczyszczanych mechanicznie na korzyść oczyszczanych biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Udział ścieków oczyszczanych w oczyszczalniach z podwyższonym usuwaniem biogenów w ściekach oczyszczanych ogółem sukcesywnie wzrastał i kształtował się następująco: 26,3% w 2005 r., 37,2% w 2011 r. oraz 39,9% w 2012 r. Jednocześnie odnotowano spadek ścieków oczyszczanych mechanicznie w ogólnej ilości ścieków oczyszczanych z 55,8% w 2005 r., poprzez 52,0% w 2011 r., do 49,8% w 2012 r.

W 2012 r. eksploatowano w regionie południowym 699 oczyszczalni ścieków (253 przemysłowe i 446 komunalnych), z czego 57,1% stanowiły oczyszczalnie biologiczne, a 21,6% oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów (w 2005 r. odpowiednio: 61,0% i 16,6%, natomiast w 2011 r.: 57,5% i 20,8%).

W wyniku wzrostu liczby oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów (ze 120 obiektów w 2005 r., 147 – w 2011 r., do 151 w 2012 r.) odnotowano również wzrost udziału ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w liczbie ludności ogółem regionu południowego. Udział ten kształtował się następująco: 61,2% w 2005 r., 66,1% w 2011 r. oraz 68,6% w 2012 r., przy czym w miastach wzrósł w odniesieniu do 2011 r. o 1,8 p. proc., natomiast na wsi o 4,1 p. proc.

W 2012 r. spośród wszystkich miast na prawach powiatu i powiatów w regionie południowym największy udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w odniesieniu do ogółu ludności odnotowano w Siemianowicach Śląskich – 99,9% (69,5 tys.), natomiast najmniejszy w powiecie suskim – 28,9% (24,3 tys.).

Emisja zanieczyszczeń powietrza (pyłowych i gazowych) z zakładów szczególnie uciążliwych

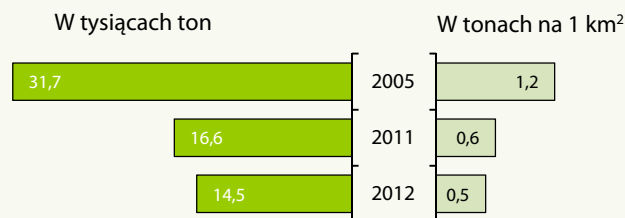
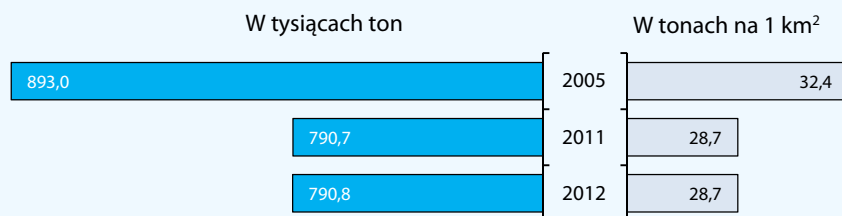
W 2012 r. na terenie regionu południowego działało 466 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (w tym 328 na terenie województwa śląskiego), co stanowiło 26,4% wszystkich zakładów tego typu w Polsce. Zakłady szczególnie uciążliwe dla środowiska wyemitowały do atmosfery ogółem 51442,0 tys. t zanieczyszczeń pyłowych i gazowych (bez dwutlenku węgla – 805,3 tys. t).

Tabl. 15.4. **Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem**

Wyszczególnienie	2005	2011	2012
Polska	60,2	65,7	68,6
Region południowy	61,2	66,1	68,6
Województwo małopolskie	52,2	56,9	58,1
Województwo śląskie	67,5	72,8	76,2

Tabl. 15.5. **Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych**

Wyszczególnienie	2005	2011	2012
	w tysiącach ton		
Zanieczyszczenia pyłowe			
Województwo małopolskie	9,3	3,9	3,9
Województwo śląskie	22,4	12,7	10,6
Zanieczyszczenia gazowe (bez dwutlenku węgla)			
Województwo małopolskie	179,2	134,7	118,9
Województwo śląskie	713,8	656,0	671,9

Wykres 15.10. **Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych**Wykres 15.11. **Emisja zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) z zakładów szczególnie uciążliwych**

Pod względem ilości wyemitowanych zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych region południowy znajduje się na pierwszym miejscu w kraju spośród wszystkich regionów w Polsce. W 2012 r. wielkość emisji tych zanieczyszczeń wyniosła 14,5 tys. t (27,7% emisji krajowej), z czego 72,9% odnotowano w województwie śląskim. Najwięcej zanieczyszczeń pyłowych w regionie południowym wyemitowanych zostało w miastach na prawach powiatu: Dąbrowa Górnicza (21,9% ogólnej emisji pyłów w regionie), Kraków (13,4%) oraz Rybnik (7,1%).

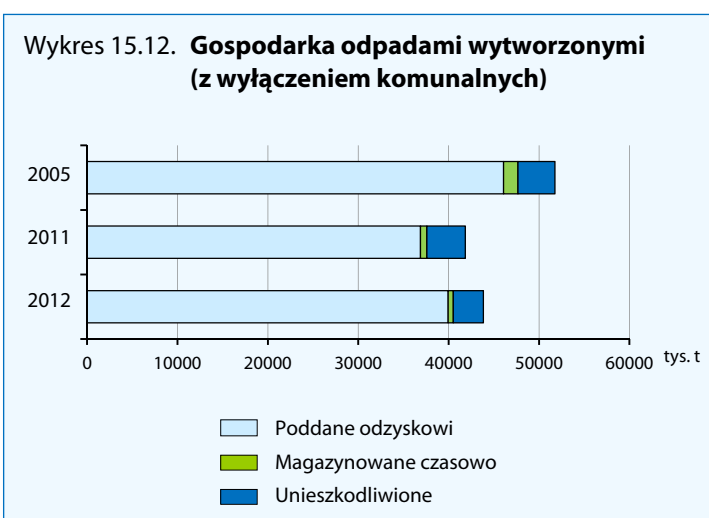
Największa ilość zanieczyszczeń pyłowych pochodziła ze spalania paliw (62,4% w ogólnej emisji pyłów w regionie południowym). W porównaniu z rokiem poprzednim emisja zanieczyszczeń pyłowych na tym obszarze zmniejszyła się o 12,9%, a w odniesieniu do 2005 r. spadła o ponad połowę, tj. 54,3%. W przeliczeniu na 1 km² emisja zanieczyszczeń pyłowych w 2012 r. wynosiła 0,5 t.

Pod względem ilości wyemitowanych zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych region południowy znajduje się na drugim miejscu w Polsce za regionem centralnym. Emisja zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) w regionie południowym wyniosła 790,8 tys. t, co stanowiło 48,6% emisji krajowej. Większość wyemitowanych zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) pochodziła z województwa śląskiego (85,0%). Największe ilości zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) w regionie południowym wyemitowały zakłady zlokalizowane w mieście na prawach powiatu Dąbrowa Górnicza (16,1% ogólnej emisji gazów w regionie – bez CO₂) oraz w powiecie pszczyńskim (10,2%).

W regionie południowym największy udział w emisji zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) posiadały: metan – 55,2%, tlenek węgla – 19,2% i dwutlenek siarki – 13,8%. Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) w porównaniu z 2011 r. utrzymywała się na podobnym poziomie, natomiast w odniesieniu do 2005 r. spadła o 11,4%. W przeliczeniu na 1 km² emisja tych zanieczyszczeń wyniosła 28,7 t. W 2012 r. w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń powietrza zatrzymano i zneutralizowano 3836,0 tys. t zanieczyszczeń pyłowych (99,6% zanieczyszczeń wytworzonych) i 417,3 tys. t zanieczyszczeń gazowych (34,5% zanieczyszczeń wytworzonych). Stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych wytworzonych w latach 2005-2012 utrzymywał się z roku na rok na bardzo wysokim poziomie i wynosił ponad 99,0%. Stopień redukcji wytworzonych zanieczyszczeń gazowych w 2012 r. w odniesieniu do roku poprzedniego wzrósł o 0,3 p. proc., natomiast w stosunku do 2005 r. był wyższy o 1,0 p. proc.

Odpady przemysłowe wytworzone i dotychczas składowane

W 2012 r. region południowy znajdował się na pierwszym miejscu w kraju pod względem ilości wytworzonych odpadów przemysłowych niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne, co związane jest z wysokim stopniem jego uprzemysłowienia. W regionie południowym w 2012 r. wytworzono 43848,6 tys. t odpadów przemysłowych (35,6% w skali kraju), tj. o 4,8% więcej w porównaniu z 2011 r., ale o 15,3% mniej niż w 2005 r. Zdecydowaną większość odpadów przemysłowych wytworzono w województwie śląskim – 37067,7 tys. t, natomiast w województwie małopolskim – 6780,9 tys. t, co stanowiło odpowiednio 84,5% i 15,5% odpadów wytworzonych w regionie. W 2012 r. wśród wszystkich powiatów wchodzących w skład regionu południowego największą ilość odpadów przemysłowych wytworzono w powiecie pszczyńskim – 4880,2 tys. t, a najmniejszą w kłobuckim – 2,7 tys. t.

W 2012 r., podobnie jak w roku ubiegłym, na 1 km² powierzchni regionu przypadało 1,6 tys. t wytworzonych odpadów przemysłowych. Odzyskowi poddano 91,1% wytworzonych w ciągu roku odpadów przemysłowych (39949,1 tys. t), unieszkodliwiono – 7,6% (3341,0 tys. t), a czasowo magazynowano – 1,3% (558,5 tys. t). Przeważająca ilość odpadów przemysłowych została wytworzona przez zakłady prowadzące działalność w zakresie górnictwa i wydobywania – 67,3% odpadów wytworzonych w regionie.

Na dalszych miejscach znalazły się zakłady zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (18,9% odpadów w regionie) oraz wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (10,4%).

Według stanu na koniec 2012 r. zakłady zlokalizowane w regionie południowym nagromadziły na składowiskach własnych 664055,6 tys. t odpadów przemysłowych, tj. o 4,0% mniej niż w roku poprzednim i o 23,7% mniej w porównaniu z 2005 r. Biorąc pod uwagę rodzaje odpadów najwięcej nagromadzono:

- odpadów powstających przy płukaniu i oczyszczaniu kopalni – 461055,0 tys. t,
- odpadów z flotacyjnego wzbogacania rud metali nieżelaznych – 38316,9 tys. t,
- mieszanek popiołowo-żużlowych z mokrego odprowadzania odpadów paleniskowych – 35784,5 tys. t,
- odpadów z wydobywania kopalni innych niż rudy metali – 29444,0 tys. t.

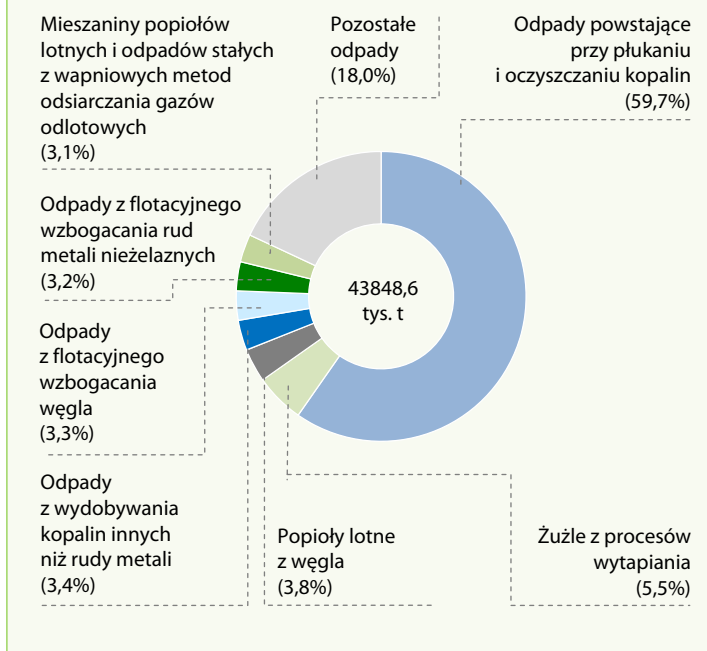
W ciągu 2012 r. w regionie południowym rekultywacji poddano 84,3 ha terenów składowania odpadów. Powierzchnia niezrekultywowana składowania odpadów według stanu na koniec 2012 r. wyniosła 2445,7 ha (28,6% powierzchni niezrekultywowanej w kraju). Region południowy uplasował się na drugim miejscu w kraju (po regionie południowo-zachodnim) pod względem wielkości niezrekultywowanej powierzchni składowania odpadów. W porównaniu z rokiem poprzednim powierzchnia niezrekultywowana składowania odpadów zmniejszyła się o 3,8%, natomiast w odniesieniu do 2005 r. zmalała o 27,3%.

Odpady komunalne wytworzone i zebrane

W regionie południowym jednym z głównych wyzwań jest gospodarka odpadami komunalnymi ze względu na znaczące ilości odpadów komunalnych wytworzonych i zebranych na tym obszarze.

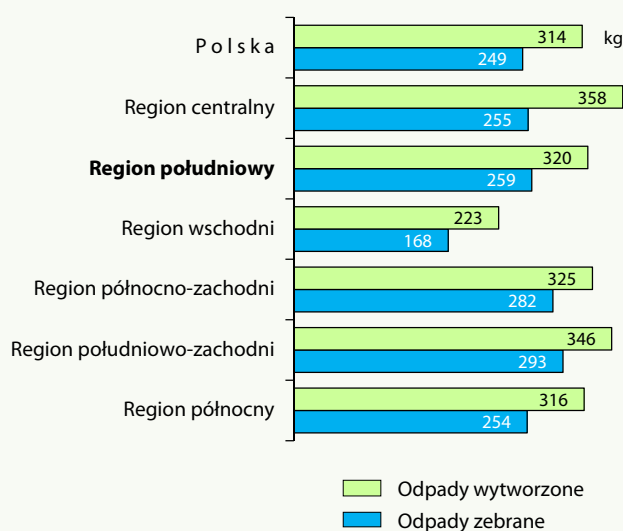
W 2012 r. w regionie południowym wytworzono 2549,2 tys. t odpadów komunalnych, czyli 21,1% wszystkich odpadów komunalnych wytworzonych w kraju. Ilość wytworzonych odpadów komunalnych przypadających na 1 mieszkańca regionu południowego w 2012 r. wyniosła 320 kg, natomiast w kraju kształtowała się na poziomie 314 kg.

Wykres 15.13. **Struktura odpadów wytworzonych (z wyłączeniem odpadów komunalnych) według rodzajów odpadów w 2012 r.**

Pod względem ogólnej masy zebranych odpadów komunalnych region południowy znajdował się na pierwszym miejscu w kraju, podobnie jak w 2011 r. (w 2005 r. na miejscu drugim). W województwie śląskim i małopolskim w 2012 r. zebrano łącznie 2063,2 tys. t odpadów komunalnych (co stanowiło 21,5% odpadów komunalnych zebranych w kraju), w 2011 r. – 2111,2 tys. t (21,5%), natomiast w 2005 r. – 1936,6 tys. t (20,7%). W 2012 r. w przekroju powiatów najwięcej odpadów komunalnych zebrano w Krakowie – 217,5 tys. t, natomiast najmniej w powiecie dąbrowskim – 4,8 tys. t.

Wykres 15.14. **Odpady komunalne wytworzone i zebrane na 1 mieszkańca w 2012 r.**

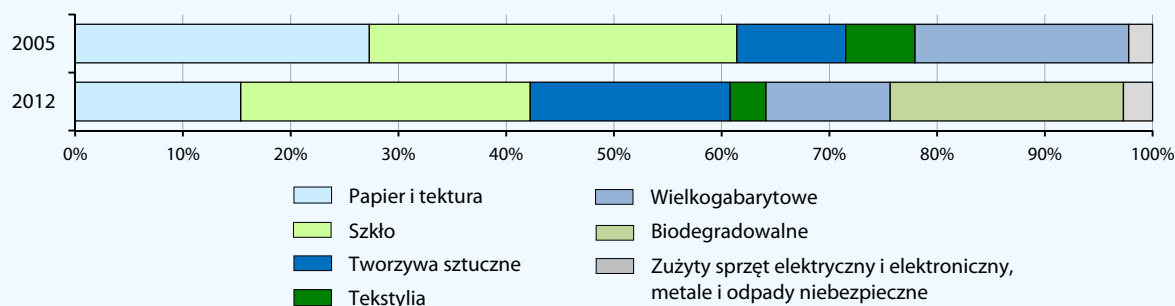

W 2012 r., w porównaniu z 2011 r., odnotowano spadek ilości odpadów komunalnych zebranych selektywnie zarówno w województwie śląskim (o 1,2%), jak i małopolskim (o 9,6%). Jednocześnie w odniesieniu do 2005 r. ponad trzykrotnie wzrosła masa odpadów zebranych selektywnie i wyselekcjonowanych z frakcji suchej – o 169,6 tys. t i wyniosła 240,5 tys. t. Udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej ilości zebranych odpadów komunalnych w regionie wzrósł z 3,7% w 2005 r. do 12,0% w 2012 r.

W końcu 2012 r. w regionie południowym funkcjonowały 53 czynne kontrolowane składowiska przyjmujące odpady komunalne, których

łącna powierzchnia wyniosła ponad 238 ha, czyli 11,0% całkowitej powierzchni składowisk w kraju (najmniej spośród wszystkich regionów). Udział odpadów komunalnych zdeponowanych na składowiskach w ilości odpadów zebranych zwiększył się z 87,0% w 2011 r. do 90,0% w 2012 r.

Wykres 15.15. **Struktura odpadów komunalnych zebranych selektywnie według grup odpadów**

Poważnym problemem dotyczącym gospodarki odpadami komunalnymi jest porzucanie odpadów w miejscach nieprzeznaczonych do tych celów. Na koniec 2012 r. w regionie południowym istniało 539 dzikich wysypisk odpadów – najwięcej w Polsce. W porównaniu z 2011 r. ilość dzikich wysypisk w województwie małopolskim zmalała o 50, natomiast w województwie śląskim zwiększyła się o 27. Powierzchnia zajmowana przez dzikie wysypiska odpadów w 2012 r. wyniosła w regionie południowym 233246 m², co stanowiło 9,3% powierzchni dzikich wysypisk w kraju.

Prowadzenie rozsądnej gospodarki odpadami komunalnymi ograniczy negatywne oddziaływanie na środowisko, a tym samym podniesie jakość życia mieszkańców regionu. Wspólnym celem województwa małopolskiego i śląskiego powinno być zatem dążenie do wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców regionu w zakresie selektywnej zbiórki odpadów, zmniejszenie ilości odpadów zdeponowanych na składowiskach oraz dalsza likwidacja dzikich wysypisk i stałe zmniejszanie różnicy pomiędzy ilością komunalnych odpadów wytworzonych a zebranych.

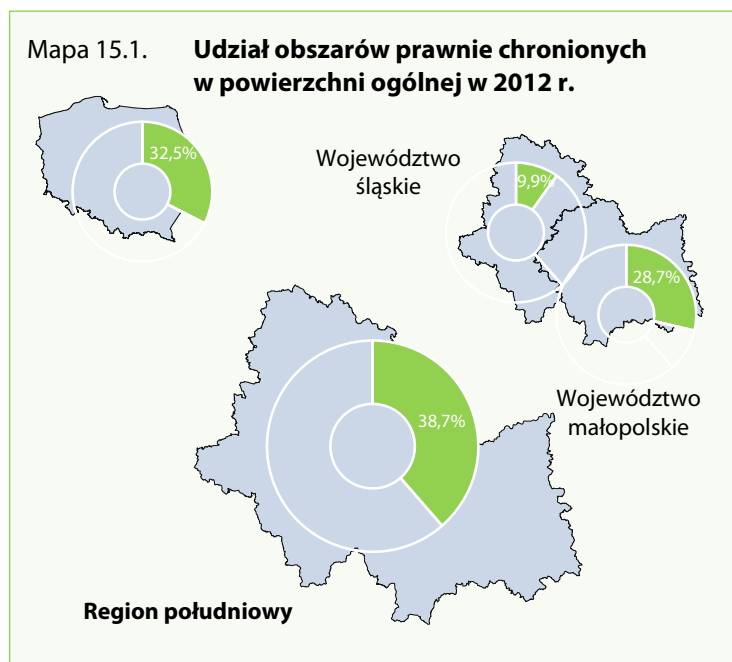
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona

Mocną stroną regionu południowego są jego zróżnicowane walory przyrodnicze. Istotnym czynnikiem, który determinuje rozwój tego obszaru jest m.in. różnorodność form ochrony prawnej obszarów i obiektów, a także poszczególnych gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk.

Obszary prawnie chronione o szczególnych walorach przyrodniczych w regionie południowym w 2012 r. zajmowały łącznie 1064,4 tys. ha, w tym 790,8 tys. ha w województwie małopolskim (74,3%) i 273,6 tys. ha w województwie śląskim (25,7%). Obszary te stanowiły 38,7% powierzchni ogólnej regionu oraz 10,5% powierzchni obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych w Polsce. W odniesieniu do 2011 r. powierzchnia obszarów prawnie chronionych nieznacznie wzrosła – o 899,9 ha, tj. 0,1%. W 2012 r. w regionie południowym większość powierzchni obszarów prawnie chronionych skupiała się w województwie małopolskim (28,7% powierzchni ogółem regionu). W przekroju terytorialnym (według powiatów i miast na prawach powiatu) największy areał prawnie chroniony znajdował się w powiatach województwa małopolskiego: nowotarskim – 130,5 tys. ha, nowosądeckim – 126,4 tys. ha, tarnowskim – 106,0 tys. ha. W przypadku województwa śląskiego największy obszar prawnie chroniony o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych (54,2 tys. ha) znajdował się w powiecie żywieckim. Jednocześnie pod względem wielkości powierzchni obszarów prawnie chronionych region południowy plasował się na siódmym miejscu wśród wszystkich regionów kraju.

W regionie południowym występują wszystkie formy ochrony przyrody wymienione w ustawie o ochronie przyrody. W 2012 r. największe tereny zajmowały obszary chronionego krajobrazu – 610,1 tys. ha (łącznie z rezerwatami i pozostałymi formami ochrony przyrody położonymi na terenie parków), z czego 93,9% znajdowało się na terenie województwa małopolskiego.

Mapa 15.1. **Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogólnej w 2012 r.**

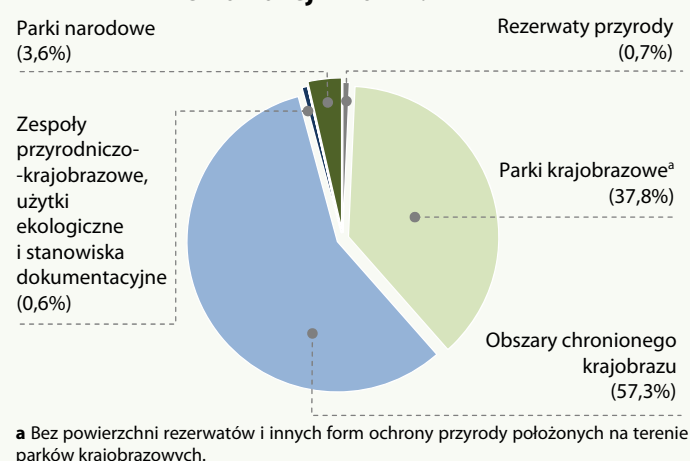
Na terenie regionu południowego zlokalizowanych było 17 parków krajobrazowych. Jako tereny chronione ze względu na walory przyrodniczo-krajobrazowe i jednocześnie pełniące funkcję rekreacyjno-wypoczynkową zajmowały one (łącznie z powierzchnią rezerwatów i innych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych) 407,9 tys. ha, czyli 38,3% areалу chronionego (14,8% powierzchni ogólnej regionu). Ponad połowa tej powierzchni znajdowała się w granicach województwa śląskiego (229,7 tys. ha, tj. 56,3%).

W końcu 2012 r. w regionie istniało 149 rezerwatów przyrody o powierzchni 7,6 tys. ha, w tym 94 rezerwatów leśnych zajmujących 67,0% powierzchni ogółem rezerwatów przyrody. W latach 2005-2012 powierzchnia rezerwatów wzrosła o 745,5 ha, tj. o 10,9%. Pomimo, iż był to największy przyrost tej powierzchni wśród wszystkich regionów w Polsce, nadal region południowy zajmował ostatnie miejsce w kraju pod względem powierzchni rezerwatów przyrody (4,6%).

Tabl. 15.6. **Powierzchnia rezerwatów przyrody**

Wyszczególnienie	2005		2012	
	w hektarach		2005 = 100	Polska = 100
P o l s k a	165244,7	165531,7	100,2	100,0
Region centralny	25013,3	25497,1	101,9	15,4
Region południowy	6855,9	7601,4	110,9	4,6
Region wschodni	48764,6	50552,9	103,7	30,5
Region północno-zachodni	19165,6	20910,7	109,1	12,6
Region południowo-zachodni	11141,3	11431,3	102,6	6,9
Region północny	54304,0	49538,3	91,2	29,9

Wykres 15.16. **Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w 2012 r.**

Powierzchnia 6 parków narodowych położonych w regionie południowym (na terenie województwa małopolskiego) w 2012 r. wyniosła 38,0 tys. ha. W porównaniu z 2011 r. zwiększyła się ona o 1,8 ha. Największym parkiem położonym na terenie regionu jest Tatrzański Park Narodowy zajmujący powierzchnię 21,2 tys. ha. Udział powierzchni parków narodowych w powierzchni regionu południowego ogółem wyniósł 1,4%.

Poza wyżej wymienionymi formami ochrony przyrody bioróżnorodność regionu chroniona była w 2012 r. przy wykorzystaniu

pozostałych form ochrony przyrody, takich jak: 24 obszary chronionego krajobrazu, 113 użytków ekologicznych, 61 stanowisk dokumentacyjnych oraz 30 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. W stosunku do 2005 r. nastąpił generalnie wzrost powierzchni tych obszarów, przy czym największy odnotowano na obszarze stanowisk dokumentacyjnych – o 26,6%.

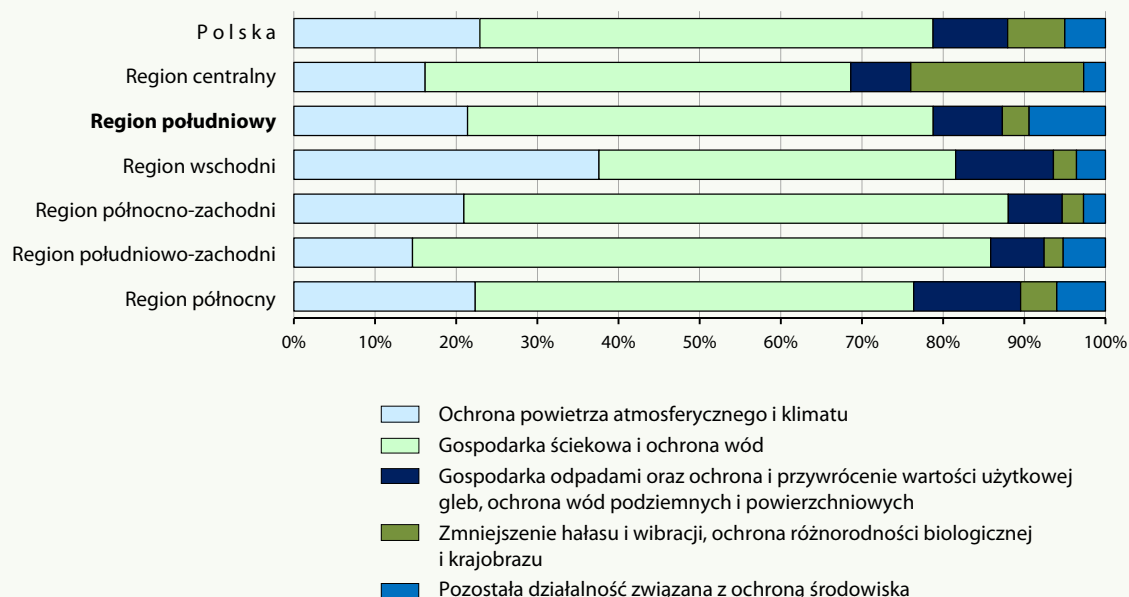
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej

Postępujący szybko rozwój cywilizacyjny oraz gospodarczy powoduje coraz większe zanieczyszczenie i degradację środowiska prowadząc często do nieodwracalnych zmian. Konieczne jest zatem inwestowanie środków i ponoszenie nakładów na szeroko rozumianą ochronę środowiska, tj.:

- ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu,
- gospodarkę ściekową i ochronę wód,
- gospodarkę odpadami,
- ochronę i przywrócenie wartości użytkowej gleb, ochronę wód podziemnych i powierzchniowych,
- zmniejszanie hałasu i wibracji,
- ochronę różnorodności biologicznej krajobrazu,
- ochronę przed promieniowaniem jonizującym,
- działalność badawczo-rozwojową.

W 2012 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w regionie południowym wyniosły 2165,5 mln zł, co stanowiło 21,4% tych nakładów poniesionych w kraju (10127,8 mln zł). W odniesieniu do roku poprzedniego odnotowano spadek poniesionych nakładów o 6,0%, natomiast w porównaniu z 2005 r. wzrost o 49,4%. W 2012 r. najczęściej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód oraz ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu, odpowiednio: 57,4% i 21,4% nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska w regionie. W omawianym obszarze w zakresie wymienionych kierunków inwestowania dominowało województwo śląskie, które wydatkowało 759,4 mln zł na gospodarkę ściekową i ochronę wód oraz 395,5 mln zł na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu, co stanowiło odpowiednio: 61,1% i 85,3% środków wydatkowanych na te cele w regionie.

Wykres 15.17. **Struktura nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania w 2012 r.**

W regionie południowym największe nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska poniesiono w mieście na prawach powiatu Dąbrowa Górnicza (157,4 mln zł), natomiast najmniej (0,7 mln zł) wydatkowano w mieście na prawach powiatu Mysłowice.

W 2012 r., podobnie jak w 2005 r. i 2011 r., wydatki w zakresie działalności inwestycyjnej na rzecz ochrony środowiska w skali regionu pochodziły przede wszystkim ze środków własnych inwestorów i stanowiły ponad połowę, tj. 50,8% kwoty ogółem przeznaczonej na ten cel. Kolejnym, pod względem wysokości, źródłem finansowania nakładów w omawianym roku były środki z zagranicy – 22,0%, następnie fundusze ekologiczne, pożyczki i kredyty – 20,5%. Z budżetu wydatkowano 5,1% kwoty nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska. Pozostałe środki – 1,6% – pochodziły z innych źródeł finansowania.

Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej w 2012 r. wyniosły 717,7 mln zł, co stanowiło 25,7% nakładów przeznaczonych na ten cel w kraju. W stosunku do roku poprzedniego zanotowano ich spadek o 17,1%, natomiast w odniesieniu do 2005 r. wzrost o 32,6%.

Najwięcej, bo 275,7 mln zł (tj. 38,4% nakładów na środki trwałe służące gospodarce wodnej) przeznaczono na ujęcia i doprowadzenia wody.

Wśród źródeł finansowania nakładów na środki trwałe służące gospodarce wodnej największy udział miały środki własne inwestorów, które stanowiły 35,5% nakładów tego rodzaju ogółem.

Grupą inwestorów o największym udziale nakładów w obszarze gospodarki wodnej (52,2%) były jednostki budżetowe. Wysoki udział tych jednostek w nakładach na środki trwałe służące gospodarce wodnej wynika z prowadzonych inwestycji z zakresu ujęć i doprowadzeń wody, zbiorników i stopni wodnych, regulacji i zabudowy rzek i potoków górskich oraz infrastruktury przeciwpowodziowej. Podmioty, które zrealizowały większość inwestycji (272,8 mln zł) na własnym terenie, to jednostki budżetowe z województwa małopolskiego. Udział nakładów wydatkowanych w regionie na gospodarkę wodną przez pozostałe grupy inwestorów, tj. przedsiębiorstwa i gminy wynosił odpowiednio: 30,7% i 17,1% wszystkich poniesionych nakładów.

W 2012 r. w regionie południowym oddano do użytku 9 oczyszczalni ścieków o przepustowości 7,3 tys. m³/dobę, w tym 6 oczyszczalni komunalnych (5,2 tys. m³/dobę). Do eksploatacji przekazano 1135,4 km sieci kanalizacyjnej odprowadzającej ścieki (mniej w stosunku do roku poprzedniego o 218,9 km) i 157,4 km sieci odprowadzającej wody opadowe (której długość wzrosła prawie czterokrotnie w porównaniu z 2005 r.).

W zakresie ochrony powietrza zainstalowano i zmodernizowano urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych o zdolności 1506 t/rok oraz urządzenia do neutralizacji zanieczyszczeń gazowych o zdolności 2961 t/rok.

Tabl. 15.7.

Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej na 1 mieszkańca w 2012 r.

Wyszczególnienie	Ochrona środowiska	Gospodarka wodna
	w złotych	
P o l s k a	263	72
Region południowy	272	90
Województwo małopolskie	210	124
Województwo śląskie	317	65

Efektami rzeczowymi inwestycji gospodarki wodnej było przekazanie do użytku w 2012 r. – 704,8 km sieci wodociągowej. Ponadto wybudowano i zmodernizowano 125,3 km obwałowań przeciwpowodziowych (w 2011 r. – 102,5 km, w 2005 r. – 13,4 km), przy czym większość inwestycji (117,4 km) wykonano na terenie województwa małopolskiego. Wyregulowano i zabudowano 206,5 km rzek i potoków górskich, co stanowiło 53,7% długości wszystkich regulacji w kraju.

Emisja zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych ma istotny wpływ na jakość powietrza. Zanieczyszczenia powietrza działają negatywnie na środowisko przyrodnicze, zdrowie człowieka, kondycję ekosystemów i zmiany klimatu. Mimo, iż na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, jakość powietrza w regionie południowym jest nadal niezadawalająca. W związku z potrzebą dotrzymania norm jakości powietrza istnieje konieczność podejmowania ciągłych działań mających na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, do których należy zaliczyć:

- stosowanie proekologicznych i efektywnych energetycznie technologii produkcji,
- efektywniejsze wykorzystywanie surowców energetycznych,
- wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

Przy założeniu kontynuacji w regionie południowym konsekwentnych działań na rzecz ograniczenia ilości wprowadzanych do powietrza zanieczyszczeń pyłowych realne jest utrzymanie tendencji spadkowej w zakresie emisji tych zanieczyszczeń oraz osiągnięcie w 2022 r. określonego w „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020” udziału w emisji krajowej na poziomie 26%.

Ważnym celem strategicznym jest zasada zrównoważonego rozwoju, a w szczególności kształtowanie i ochrona zasobów wodnych, odpowiednie korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi. Gospodarowanie wodami w regionie południowym powinno być prowadzone z zachowaniem zasady racjonalnego i całościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych pod względem ich ilości i jakości. Szczególną uwagę należy zwrócić na retencję wód powierzchniowych oraz ochronę terenów występowania wód podziemnych tak, aby zapewnić odpowiednią ilość i jakość wody dla gospodarki narodowej i ludności. Do działań na rzecz racjonalnego gospodarowania, wykorzystania i ochrony zasobów wodnych można zaliczyć m.in.:

- promowanie zrównoważonego korzystania z wód,
- ochronę wód i ekosystemów znajdujących się w dobrym stanie ekologicznym,
- poprawę jakości wód i stanu ekosystemów zdegradowanych działalnością człowieka,
- zmniejszenie zanieczyszczenia wód podziemnych.

Odpady przemysłowe i komunalne, niewątpliwie stanowią cenne źródło surowców wtórnych i energii (aspekt ekonomiczny), natomiast niewłaściwe postępowanie z nimi wiąże się z negatywnym wpływem na środowisko (aspekt ekologiczny). Stanowią one zagrożenie dla środowiska poprzez możliwość skażenia powietrza, wód gruntowych i powierzchniowych.

Dlatego niezwykle istotne jest ograniczanie w regionie południowym negatywnego oddziaływania odpadów na środowisko poprzez właściwą hierarchię postępowania w drodze:

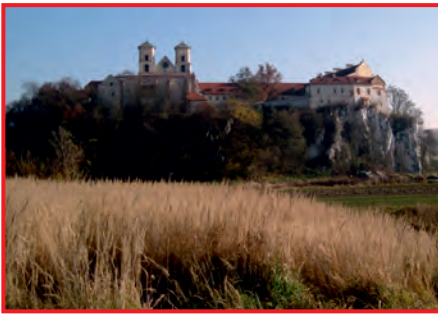
- zapobiegania,
- przygotowywania do ponownego użycia,
- recyklingu (wielokrotne użytkowanie surowców),
- stosowania innych metod odzysku,
- unieszkodliwiania.

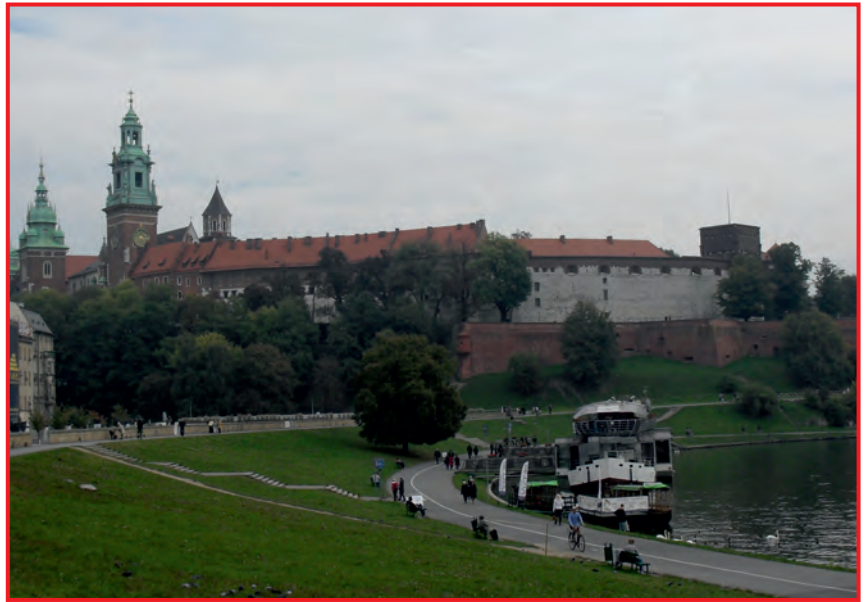
Przestrzeganie ww. kolejności postępowania z odpadami daje możliwość ograniczenia ujemnego wpływu na środowisko oraz optymalnego wykorzystania substancji w nich zawartych, np. poprzez odzysk energii.

Region południowy jest regionem atrakcyjnie położonym geograficznie (Tatry, Beskidy, Jura Krakowsko-Częstochowska). Różnorodność dziedzictwa przyrodniczego i atrakcji turystycznych (zabytki, szlaki turystyczne) jest czynnikiem, który będzie determinować w przyszłości rozwój tego obszaru. Ochrona przyrody zapewnia ciągłość istnienia gatunków i ekosystemów, kształtuje właściwą postawę wobec jej zasobów, jak również pozwala na przywrócenie ich do właściwego stanu. Do głównych celów ochrony przyrody należy m.in.:

- zachowanie walorów i elementów różnorodności biologicznej (gatunkowej, ekosystemowej i krajobrazowej),
- utrzymanie stabilności procesów przyrodniczych,
- właściwe korzystanie z przyrody,
- odnawianie składników i zasobów przyrody żywej i nieożywionej (tzw. georóżnorodności) zniszczonych przez człowieka.

Oddziaływania człowieka na środowisko, rosnąca produkcja przemysłowa, rozwój produkcji rolniczej, nasilająca się urbanizacja, wzrost liczby środków transportu przyczyniają się do stałego pogarszania jego stanu. Ochrona środowiska w praktyce sprowadza się do przeciwdziałania skutkom zanieczyszczeń, jak i do przywracania właściwego stanu zniszczonym elementom środowiska naturalnego. Niezbędne jest więc podejmowanie działań ukierunkowanych na jego ochronę takich jak: stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju, kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców regionu, jak również ponoszenie nakładów finansowych na inwestycje związane z poprawą jakości środowiska przyrodniczego. Działania te należą do ważniejszych wyzwań w zakresie rozwoju regionalnego.

Polska Południowa

Cena 25,00

Urząd Statystyczny w Katowicach

ul. Owocowa 3
40-158 Katowice

E-mail: SekretariatUsKce@stat.gov.pl

Centrala: +48 32 779 1200
Informatorium: +48 32 779 1233, 32 779 1234
REGON: +48 32 779 1235, 32 779 1245, 32 779 1229
Fax: +48 32 779 1300

katowice.stat.gov.pl

Urząd Statystyczny w Krakowie

ul. K. Wyki 3
31-223 Kraków

E-mail: SekretariatUSKRK@stat.gov.pl

Centrala: +48 12 415 60 11
Informatorium: + 48 12 361 01 51, 12 361 01 53
REGON: +48 12 36 10 168, 12 36 10 169, 12 36 10 172
Fax: +48 12 36 10 192

krakow.stat.gov.pl

ISBN 978-83-89641-40-3